C. 22

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIX
C
56
NAPOLI

IBLIOTECA NAZ.
XXIX
C
56
NAPOLI

HERBARIUM HORSTIANUM,

SEU

DE SELECTIS

PLANTIS ET RADICIBUS

LIBRI DUO,

Olim Medicinæ Candidatis in Academia Julia Anno M.D.LXXXVII. à Celeberr. Medico Dn. D. JACOBO HORSTI, p.m. propositi,

IN COMPENDIVM REDACTI, PLVRIbusq; simplicibus enumeratis ac declaratis aucti, suisq; Auditoribus ante multos annos in Academiâ communicati

PER

GREGOR. HORSTIUM, D.

p.t. Reipublicæ Ulmensis Archiatrum.

Accessit

Prædicti Dn. D. JACOBI HORSTII Opusculum de vite vinifera.

Cum gratia & privilegio Sac. Cæsar. Majest.

MARPURGI,

Typis & Impensis Casparis Chemlini.

cIↃ IↃ cXXX.

BONUM FACTUM!

Viro Nobiliß. Magnifico, Excellentiſſimo,

DN. PHILIPPO PERSIO, à LONSTORF,

PHILOSOPHO ACUTISSIMO, Medicoque Doctori cùm ſolertiſſimo, tum feliciſſimo;

Ὅσσα φάρμακα οἶδεν, ὅσα τρέφει ἐρίβωλος ἄρουρα:

COMIT. PALAT. CÆSAR. *Et PP. Auſtriæ Superior.* ARCHIATRO *hactenus benemeritiß.*

DN. ET AMICO antiquiſſimo;

STL-

SYLLOGEN BOTANICAM
HORSTIANAM,

quondam à Celebratissimo

JACOBO HORSTIO, PHIL. ET MED. D. AC PROF. τῷ νῦν μακαρίτῃ, Auditoribus prothymè communicatam;

Nunc verò Scriniorum Custodiæ, blattarumq; injuriæ subductam; à se insuper partim demendo, partim addendo non perfunctoriè interpolatam;

INSTINCTU VENERANTIS
ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ,
AUREM VELLENTE SANCO FIDIO,

M L Q.
D. D. O F F.

GREGORIUS HORSTIUS
DOCT. Reip. ULMENS. Archiater.

AD

GREGOR. HORSTIUM D. edentem

HERBARIVM HORSTIANVM.

NOn tibi Ariſtotelis ſapientia, non tibi Coi,
Socratis, Euclidis, Pergameiq; ſenis
Sufficit; Hinc Phœbus, Muſæ mirantur & ipſæ,
Iamq; alio metuunt abs Helicone ſibi.
Quæ Syrus, Indus, Arabs, Latium, quæ Gracia, Teuton,
Quæq; Dioſcorides poſſidet, unus habes.
Nil Argenterii ſtimulus quondam Medicorum
Obtinet: his dubiis Conciliator ades.
Tu ſcis, quod cæcis clauſum eſt penetrale tenebris
Naturæ: hæc placidos pandit amica ſinus.
Quid mirum eſt ergo quod te Germania ſolem
Æſtimet, ut lucem, qui ferat in tenebris
Dogmatico, Hermetico; mens enthea vivida μνημονες,
Nec ſal, nec ſulphur, Mercuriusve latent.
Credo quod Hippocrates Genium tibi credidit artis,
Horſti, cui famâ, cui par es ingenio:
Non tibi quas tanto ſolvat pro munere grates
Romanus, quamvis maximus orbis habet.

Philippus Perſius â Lanſtorf, Med.
D. Comes Pal. Cæſar. &c.
Dn.

Dn. GREGORIO HORSTIO,

Archiatro Ulmensi celeberrimo, meritissimoq;

Samuel Clossius Phil. & Med. Doctor apud Mediomatrices.

HORSTI, *delicia secli, patriæ decus, Vlmæ*
Publica laus, artis lumen Apollineæ;
Post varios fluctus, post tot monumenta laborum
Quos in Pœonio passus es Oceano,
Clarior emergis tandem, scopulisq; relictis
Naturæ, morbi, praxeos, historiæ,
Littora subductis gaudes attingere velis,
Hortensiq; placet basia ferre solo,
Sic patruo monstrante viam, sic stemmate, quando
Antiquũ HORSTI ADVM nomen uterq; gerit:
Lignus uterq; polo; patruus quem tanta cupido
Impulit & Medicæ laudis honestus amor,
Vt si quid rarum procul, hinc mirabile si quid
Colligat ignotis navita marginibus,
Protinus in tabulas id consignarier omne
Iusserit, inq; unam surgere Butanicam:
Sed magis illustris, me judice, fama nepotis
Qui tantùm extremo pollice tersit opus;
Nam quæ mille locis passim confusa jacebant.
Agmina plantarum, contulit in methodum;
Quæq; domi, quæ nata vadis, quæ fusa per agros,
Et quæ multi-jugo vertice luxuriant,
Iunxit, sicq; duplex operâ morientibus unâ
Reddita vita libro, reddita vita patri est.

Dic mihi jam quis sit genitor tàm fertilis horti
Nostraq; nam simili flore triumphet humus?
Nec tantùm flores lactucam aut sectile porrum,
Turbit & helleborum continet iste liber:
Naturæ sed pandit opes, armaria, vires,
Atq; recalcatus Maurus Arabsq; subest.
Parce igitur, Lector, liber hic non amplius HORSTI
Est hortus, sed Eden, sed Paradisus erit.

Ad eundem.

NON vernant Zephyri tot elegantûm
Florum germina vividas ad auras,
Quot flores capit hic novus libellus.
Non mordent teneros tepente Vere
Tot cacumina graminum umbilicos
Pratorum, nemorumq;, montiumq;,
Nec tam multiplici arbores lepore
Tot gemmas oculosq; puncturillant,
Quot gemmas agit HORSTII libellus.
Nec Jasmina, rosæ, vel Iris Afra
Narcissusve tot atque tàm suaves
Sicco sub Cane spiritus anhelant,
Quot sunt Ambrosiæ HORSTII libello.
Nec tantum decus est, honosq; tantus
Lauri, barbaricæ Thyæ, Lilacis,
Aut Belgæ Tulipantis, aut Fritillæ,
Molyve, hemerocallidosve, Regum
Quæ jam nobilibus seruntur hortis;
Quantus splendor inest huic opellæ,
Et quantus nitor hujus est libelli!

Ergò

Ergò quos calamo politiore
Flores, gramina, gemmeos lepores,
Et dulcem Ambrosiam rosas olentes,
Et Laurus, Tulipamq; seminasti,
Tumet ex proprio seca vireto,
Atq; ex his tibi fabrica corollas.

IN HERBARIUM HORSTIANUM, operâ Excellentiss. καὶ ἐμάλα πειφροσυνῆς Dn. GREGOR. HORSTII, &c. recentatum.

QVod vitalis agit Zephyrus, cùm Vere reverso
Purpureo tristes germine vestis agros:
HORSTIVS hoc PATRVI scriptis cultissimus af-
Quæ donat Vitæ semi-sepulta face. (fert,
Fallor? an (& prisci Æoleiâ coluêre:) revenit
Pallas ad Horstiacos *Diva Anemotis agros?*

Patrono suspiciendo extillabat ocyus
M. J. B. Hebenstreitt, P. N. P. P.
Gymnas. Ulmens.

IN *AVREOS LIBELLOS,*
De Plantis & Radicibus selectis & de Vite vinifera
D. JACOBI HORSTII.
à Clariss. Viro
D. GREGORIO HORSTIO, ULmensium Archiatro, compatre suo honorando in lucem datas.

AVdeat arcanas naturæ inquirere sortes,
Qui studium herbarum mente calente fovet.

Heic

Goog

Heic sunt illecebræ, sunt heic bona commoda Vestæ,
Et sunt lautitiis semina pura suis.
Terra suas aperit (quanta heic opulentia!) gazas;
Heic habet omne Sophos, quod sapienter ames.
Horstius *illa, olim statuit quem Pallas ad Elmum,*
Ingenio excusit dona probata suo.
E quibus heic plantas radicumq; aurea cernis
Sarcula; Vesta, tuis non malè promta bonis.
Adde & vinferæ nectar spirabile vitis;
Iupiter in cœlis vix ita dulce bibit.
Ista olim Herustati tibi, gens studiosa, Jacobus
Proposuit doctis Horstius *articulis.*
Nunc eadem quasvis Musarum spargit in aulas
Horstius Ulmani doctus Apollo chori
Quis non hæc pulchris ferat edita munera dextris!
O quàm Dædaleæ sacra Reperta manus!
Reddite vos grates; Illi *super æthera lato,*
Huic *vivo in terris cui superesse datur.*
At tu felici da talia pluria dextrâ;
Sic seclum ætati donet Hygeia tuæ.

Marpurgi faciebat M. Conradus
Bachmannus Miltungensis
Hassus, Poëtices Professor.

IN HERBARIUM HORSTIANUM

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

QVEMADMODUM ubique locorum magni naturæ Parentis, DEI optimi maximi, vis ingens & admirabilis apparet; ita maximè Plantarum elegantia, diversitas, & utilitas eandem comprobat, ut verè

Præsentem monstret quælibet herba DEVM.

Etsi verò nulla, imò ne minima quidem frustrà condita, sed quælibet suis viribus insignibus prædita

sit; nihilominus tamen omnium efficacia nobis non eodem modo manifesta est, propter intellectus nostri imbecillitatē, quâ sensuum adjumento res omnes addiscere cogimur. Hinc oritur distinctio inter Plantas selectas vel usitatas, & inusitatas, quarum illæ quotidie nobis vitæ præsidia, morborumque remedia præbent, tùm quod naturam earum exactiùs cognitam habeamus; tùm etiam quod earundem efficacia & virtus experientiâ quotidianâ confirmetur: hæ vero rariùs, vel nunquam usurpātur, propterea, quod earundem natura penitus nondum cognita, vel quod virtus illarum experientiâ conclamante nostris affectibus curandis sufficiens esse nequeat. Nos pro ratione præsentis in

tis instituti selectissimas herbas & radices considerabimus, tùm ratione naturæ propriæ, quam obtinent respectu substantiæ & temperamenti, tùm etiam respectu virium & remediorũ, ad sanitatem hominis tuendam, vel recuperandam, inservientium, tàm ratione, quàm experientiâ, tàm nostrâ, quàm præstantissimorum Medicorũ, præsertim verò Celeberrimi viri JACOBI HORSTII, Medici Professoris Helmstadiensis, p. m. Practici felicissimi, patrui nostri æternùm honorandi, confirmatorum. Distinguam verò totum tractatum de re Herbaria in duos libros, quorum prior considerabit Herbas selectas, quarũ usus quotidianus est in multis partibus; posterior de Radicibus usitatis & selectis tractabit.

LIBER PRIMUS

DE HERBIS SELECTIS, QVARVM VSVS EST in multis partibus.

HERBÆ selectæ impræsentiarum nobis non sunt exoticæ rariores, vel respectu externæ formæ elegantiores, sed illæ, quæ maximè utiles, nostrisq; morbis accommodatissimæ existunt. Inter has eas primariò considerabimus hoc libro, quarum usus quotidianus est in multis earundem partibus, foliis videlicet, floribus, radicibus, succis, &c. quas plenariè declarare conabimur eo ordine, quo singulis mensibus prodeunt, ubi tamẽ in quolibet mense breviter quoque colophonidis loco reliquas rarioris usus, & minùs usitatas enumerabimus.

SE-

SECTIO PRIMA.

DE HIS PLANTIS, QUÆ prodeunt in Martio.

QUAMVIS in *Januario* & *Februario* paucissimæ quædam plantæ oriantur, de iis tamen peculiariter nõ agimus, propterea, q̃ partim selectæ non sint, partim etiam incrementum suum perfectè in *Martio* habeant. Incipimus igitur à *Martio*, ubi jucundissimus *Violarum flos* vernum tempus nobis aperit, de quo meritò primò agimus.

CAPUT PRIMUM.

DE VIOLA.

Viola Lat. & Offic. Græcis ἴον πορφυρᾶν, Lobelio, Viola Purpurea vel Martia, Germ. **Blaw Violen / oder Mertzen Violen.**

[Die Figur suche vnter den Stöcken bey dem Matthiolo pag. 821. ist gezeichnet Viola purpurea.]

Violæ ſubſtantiæ eſt manifeſta & occulta. *Manifeſta* ſequitur *temperamentum*, de qua rectè ſcribit Galenus, quod ſit aquea & ſubfrigida. lib. 6. de ſimpl. Med. facult. *Occulta ſubſtãtia* eſt, quæ ſequitur immediatè formam, ideoq; à nobis non niſi à poſteriori, nimirum per experientiam cognoſcitur, & ad qualitates manifeſtas reduci nequit.

Temperamentum eſt frigidum & humidum. Nota tamen, quod flores recentes, nec non ſuccus, Syrupus, Julep, & Conſerva, magis humiditate & frigiditate abundant, ita ut ſint frigida in fine primi, & humida in fine ſecundi gradus: at flores & folia exſiccata minùs frigida, ſcilicet in initio primi gradus, & humida in initio ſecundi gradus dicuntur.

Vires à tota ſubſtantia ſunt 1. quod viola proſit contra morbum Comitialem. 2. quod ſit flos cordialis, unde quatuor floribus cordialibus præſcriptis intelliguntur flores *Roſarum*, *Borraginis*,

aginis, *Bugloſſæ*, *Violarum*: interdum cribuntur quinque, ubi adduntur flores *Meliſſæ*, vel etiam ſex, additis floribus *Tunicæ coronariæ*. 3. quod leniter & ine noxa purget, unde eſt ſolutivum rimi generis, nimirum ſuccus violarum, & Syrupus infuſionis multiicis.

Vires reſpectu temperamenti ſunt 1. rerigerare & humectare. 2. incraſſare. tuſſim à tenui deſtillatione ſanare.

Usus.

Uſurpatur hæc planta in foliis & in oribus. Folia uſurpantur recentia, um, vel ſine floribus, ad aquæ deſtilationem; ſicca ad decoctiones. Floes recentes utiles ſunt ad præparanos ſuccos, ſyrupos, julapia, conſeras & acetum: exſiccati ſæpiùs ad deoctiones & infuſiones præſcribũtur.

Remedia probatiſſima.

Conſerva violarum, hoc eſt, flores Viorum inciſi, & ſaccharo conditi, comeden, vel ſyrupus Violarum lambendo adhi-

bitus, acres humores, eosq; calidos & salsos, corrigit.

2. *Raucedinem sanat Iulapium Violarũ, h. e. aqua Violarum cum saccharo cocta, cochlearia duo, vel tria lambendo.*

3. *Flores decocti & epoti, vel Syrupus lambendo sumtus, vel conserva sola, aut cum cõserva rosarum quantitate nucis Castaneæ devorata, efficax est remedium contra tussim.*

4. *Folia Violarũ cocta instar polentæ apposita, inflammationes sanant.*

5. *Syrupus Violarum, conserva & Iuleb febribus pro alteratione conveniunt.*

6. *Violarum aqua destillata, vel acetum, capitis dolori à caliditate confert.*

7. *Odor violarum, vel lotio pedum ex herba, sive foliis, somnum conciliat.*

8. *Sitim æstuantem in febribus biliosis optimè lenit Iulapium, quod* ℞. *Aq. Violar.* ℔ j. *Syrup. Violac.* ℥ iij. *Syr. acetos. citri,* ℥ j. *Spir. Vitrioli rectificati* ℈ j. *Misce.*

Cap.

Cap. II.

DE ASPARAGO.

Ἀσπάραγος, Latinis *Asparagus*, Germ. Spargen.

[Vide Matthiolum pag. 373. bey dem Nahmen 1. Asparagus.]

Substantia hujus plantæ tenuium est partium, quæ aliquid alimenti & medicamenti in se continet.

Temperamentum est siccum in primo gradu, sed in caliditate & frigiditate temperatum.

Hinc ergo vires hujus plantæ *ratione substantiæ* sunt, quod nutriat quodammodo, & ita semen augeat, unde magnatibus verno tẽpore sæpius apponitur. *Ratione temperamenti* 1. modicè exsiccat. 2. abstergit. 3. semen auget.

Usus.

Usus ejus est in summitatibus, & in radice. Summitates sunt tenelli cau-

les primò erumpentes, unde *Galenus* & pleriq; Græci omnes herbarum tenellas excreſcentias aſparagos appellare conſueverunt, ut patet ex *libr. 2. de Alim. facult. cap.* 58. & uſurpantur cocti cum oleo & butyro pro menſarum delitiis. Radices & ſemina ſiccãtur in Officinis, & Medicis uſui ſunt, vel ad decoctiones, vel ad pulveres, vel ad electuaria.

Remedia.

1. *Aſparagi tenelli ſurculi cum oleo conditi & ſæpius cõmeſti, proſunt novellis maritis, ubi vinum generoſum ſuperbibunt.*

2. *Radix Aſparagi vel decocta ſola, vel cum radice Petroſelini, obſtructiones renum & epatis aperit, ſi manè & veſperi ebibatur.*

3. *Eodem modo uſurpata per aliquod tempus, hydropi confert, præſertim ſi miſceatur cum radice cichorei, & aliis convenientibus.*

4. *Semen & radix decocta, modò cum aqua ſimplici, modò cum aqua Petroſelini,*

modò

modò cum vino, ſtranguriæ medetur, epota jejuno ſtomacho.

5. *Recentes cauliculi comeſti alvum molliunt, & urinam provocant.*

6. *Radix Aſparagi decocta, & aliquot diebus epota, febrim tertianam notham, & Icterum ſanat, univerſalibus præmiſſis.*

Cap. III.

DE ASARO.

Græcis ἄσαρον, Latinis & Officinis cõmuniter Aſarum: quibuſdam Vulgago, Perpẽſa, Nardus ruſtica, & Sanguis Martis vocatur, ſicuti videre licet apud Dorſtenium pag. 14. Germ. Haſelwurtz.

[Vide Matth. pag. 36. inter dem Namen. 1. Aſarum.]

Occultâ ſubſtantiâ purgat: *manifeſtâ* verò, in primis quoad radicem, eſt tenuium partium.

Temperamentum tùm herbæ, tùm radicis calidum eſt in ſecundo, & ſiccum

cum in tertio gradu. Licet revera folia minùs etiam sint calida, atque adstringens aliquid habere videantur.

A tota substantia vomitum movet, & per sedem purgat bilem & pituitam, teste Mesue, licet manifestiùs bilem; imò experientiâ quoq; teste bilem atram evacuat. *Respectu temperamenti.* 1. calefacit & exsiccat. 2. attenuat. 3. urinam movet & menses provocat, ac partum in fœtu mortuo excludendo adjuvat.

Usus.

Usus Asari est in foliis, & in succo ex foliis expresso & in radicibus. Folia usurpantur recentia, quando succus exprimitur; aut etiam sicca ad decoctiones. Radices verò frequenter in usu sunt exsiccatæ, quomodo vel ad decoctiones, vel ad pulveres usurpantur. Observandum hîc, radices leniter esse decoquendas, aliâs ubi diu fervent, facilè vim amittunt: sicuti quoq; in pulverisatione non multum contritionis ferre possunt. Re-

Remedia.

1. *Succus ex recentibus foliis Asari XXX. in vino maceratis, 24. horis, expressus & epotus, purgat tùm per vomitum, tùm etiam aliquantulum per alvum, & per urinam.*

2. *Radix quantitate ʒß. vel sola, vel cum Acoro Dioscoridis in vino fortissimo albo cocta, & aliquot diebus manè & vesperi epota, febres quartanas & diuturnas juvat.*

3. *Radix asari decocta cùm aqua & vino partibus æqualibus, & sæpius epota hydropem sanat, & scirrhosos tumores hepatis & lienis tollit.*

4. *Pulvis ejus quantitate semidrachmæ insigniter vomitū provocat in febribus coctis, & materiâ præparatâ. Sed nota, tutiùs procedere nos, ubi ad grana XVIII. vel XX. pulverem radicis Asari jungimus cum spec. Diaturbith, ʒß. vel ʒiß. quaratione vomitum quidem promovet, sed simuletiam per inferiora purgat.*

5. *Exterius folia Asari decocta in lixivio,*

vio, cum quo caput lavetur, cerebrum & memoriam corroborant.

6. *Vinum recens, vel mustum, radicibus Asari conditum, secundum Mesuen, post tertium mensem optimè contra hydropem, & splenis affectiones, bibitur.*

Cap. IV.

DE HEDERA TERRESTRI.

Græcis χαμαίκισσος, *Hedera terrestris* Latinis & Officinis, Cordo *Chamæclema*, Lobelio *humilis hedera*, & *Corona terræ*. Germ. **Gundelreb.**

[Vide Matthiol. pag. 467. vnter dem Namen. III. hedera terrestris.]

Substantia ejus est partium tenuium, *temperamentum* calidum & siccum in gradu secundo.

Vires ejus 1. calefacere & exiccare modicè. 2. attenare, incidere crassos humores, aperire obstructiones. 3. urinam movere, menses citare, & calculum frangere.

Usus.

Usus.

Usurpatur hæc herba in foliis tùm recentibus, tùm siccis. Recentia folia aut miscentur cũ ovis frixis, & contunduntur; aut destillantur, unde aqua hederæ terrestris; aut infunduntur in vino sublimato, & ad Solem ponuntur, unde aqua hederæ terrestris cum vino sublimato. Sicca folia vel ad decoctiones pro potu, vel ad pulveres præscribuntur. Quoad flores utimur hâc herbâ in conficienda conserva hederæ terrestris.

Remedia.

1. *Conserva hederæ terrestris quotidiè matutino tempore quantitate castaneæ nucis sumpta, obstructiones jecinoris, & Hypochondriacos dolores tollit.*

2. *Herba decocta & epota manè & vesperi 7. diebus Ictterum emendat & expurgat.*

3. *Pulvis hederæ terrestris* ℥ss *vel* ʒii *pondere usurpatus, eodem modo contra icteritiam valet, teste Dioscoride.*

4. *Aqua*

4. *Aqua cum vino ſublimato deſtillata calculum frangit & expellit, trium, vel quatuor cochl. quantitate ſive manè, ſive ante ingreſſum lecti uſurpata.*

5. *Aqua deſtillata idem facit, niſi quod non adeo vehementer moveat, neq; adeo calefaciat.*

6. *Herba cum vino albo decocta menſes movet, ſive ſola, ſive cũ aliis commixta, & & manè veſperiq; epota.*

7. *Herba cum Allio ſpiritu vini infuſa, probatiſſimum dat antinephriticum, ſæpiùs ſemicochlearis quantitate liquore ſumto.*

Cap. V.

DE SALICE.

Ἰτέα Græcis, *Salix* Latinis & Officinis, à ſaliendo *Feſtus* dictam putat, propterea, quod eâ celeritate creſcat, ut ſalire videatur. Germ. **Weiden/oder Felber.**

[Salix. Matthiolus pag. 175.]

Varias habet ſpecies, inter quas maximè commendatur rubra.

Sub-

Substantia hujus plantæ est tenuior; temperamentum verò frigidum, modicè ad siccum declinans, præsertim respectu corticis.

Vires ejus sunt. 1. Refrigerare, aut etiam cortice leviter exsiccare. 2. modicè adstringere. 3. somnum conciliare.

Usus.

Usus salicis est in foliis, cortice, & succo. Folia recentia pro calore temperando usurpantur in febribus exteriùs; sicca ad decoctiones. Cortex verò in usum venit tantùm recens. Succus colligitur, ubi dum floret, fit incisio, ejusdemq; collectio.

Remedia.

1. *Folia & cortex salicis in aqua decocta, utilia sunt, si quis ex eis balneum contra febrim hecticam instituat.*

2. *Foliorum salicis decoctum pro lotione pedum & manuum adhibitum, somnum, quotidie bis usurpatum, conciliat.*

3. *Recentia folia salicis substrata lumbis*

& dorso, & subinde renovata, itidemque manuum & pedum volæ alligata, febris ardentis calorem tollunt.

4. *Folia salicis, imprimis cum cortice decocta cum aqua, & decima parte aceti vini, Erisipelata etiam exulcerata, & similiter quoq; herpetes sanant, si iisdem sæpius laventur.*

5. *Corticis decoctio cum aqua prodest contra Podagram, quia lotio talis inflammationem & dolores lenit.*

6. *Succus salicis, si eo lavantur oculi, claritatem pupillæ adfert.*

Cap VI.

DE VITICE.

Græcis ἄγνος, Latinis *Vitex*, Agnus castus, quibusdã *Amerina salix*. Germ. **Keuschbaum.**

[1. vitex. bey dem Matthiolo pag. 173.]

Substantiâ constat admodum tenui, *temperamento* calido & sicco in tertio gradu, teste *Galeno*.

Vires

Vires ejus sunt respectu *substantiæ* semen minuere & corrumpere: respectu *temperamenti.* 1. calefacere & exsiccare. 2. attenuare, aperire obstructiones viscerum, incidere crassos humores, & flatus discutere. 3. movere menses.

Usus.

Usus ejus est in foliis, & in semine, pro potionibus, lotionibus, electuariis, &c.

Remedia.

1. *Folia & semina recentia comeduntur contra ardorem venereum, quia extinguunt, minuuntq; semen.*

2. *Lotio ex decocto florum circa pudenda & lumbos contra gonorrhœam prodest.*

3. *Pulvis seminis viticis vel solus, vel cum aliis sumtus, flatus ventris egregiè discutit.*

4. *Folia & semen viticis decocta & epota manè atq; vesperi in congressu lecti (ubitamen citius instituenda est cœna) contra Melancholiam hypochondriacam prosunt.*

5. *Semen viticis cum vino decoctum & aliquot diebus epotum hydropem sanat.*

6. *Potio decocti seminis viticis, vel solius, vel cum aliis similibus, mulieribus atq; virginibus menses movet, & contra suffocationem matricis, eamq; imprimis, quæ à retentione seminis fit, adjumento est.*

7. *Folia ejus substrata dorso & lumbis contra libidinem & viris, & mulieribus prosunt.*

8. *Semen coctum cum aqua, & in formam Cataplasmatis præparatum atq; redactum, illitumq; ano, rimas sedis mitigat.*

Cap VII.

Ἄρκευθος Græcis, *Iuniperus* Latinis, Germ. **Wacholder / oder Wachandel.** Dioscoridi duæ sunt species, major & minor, sub qua posteriori pro cui dubio continetur etiam illa, quæ nobis hodie in usu est.

[Hieher gehöret pag. 110. Juniperu.]

Substãtia Iuniperi est alexipharmaca: *tempe-*

temperamentum verò est calidum & siccum, gradibus diversis, pro diversitate partium, quia *gummi seu vernix* in primo gradu calidum & siccum est: *fructus seu grana* sunt calida in 3. & sicca in secundi gradus initio: *lignum* calidum est & siccum in ordine secundo: tandem *aqua & oleum* caliditatem & siccitatem in gradu tertio obtinent.

Vires ejus respectu substantiæ, sunt venenum pestiferum, & malignum aërem corrigere. *Ratione temperamenti*, 1. calefacit & exsiccat. 2. valdè attenuat, incidit glutinosos humores, & obstructiones aperit. 3. urinam mediocriter movet, & simul etiam calculum. Nota tamen, quod aliquo modo offendat & repleat caput.

Usus.

Usus ejus existit in foliis, in lignis, in baccis, & in gummi, quod aliâs vernix, vel gummi Sandaracha appellatur, in aqua destillata, & in oleo.

Remedia.

1. *Grana juniperi macerata in aceto, pauperum Alexipharmacum esse possunt contra pestem, si quotidie manè jejuno stomacho cochlearis quantitate sumantur, quo modo prosunt etiam tunc temporis, ubi cum ægris pestilentialibus instituenda est conversatio.*

2. *Vulgo dicta Theriaca domestica tùm à* Dioscoride, *tùm à* Galeno, *tùm à multis etiam aliis commendatur.*

℞. *Grana juniperi, Num. XXVI.*
Folia Rutæ, Num. XX. Caricar. Nũ. ij.
Nucum jugland. ex cortic. & purif.
Num. iij. in aceto vini macerentur, contundantur ad formam Electuarii, quod avellanæ quantitate quotidie contra pestem sumitur.

3. *Grana juniperi nec non folia, lignumque accensa, aërem venenatum & pestilentialem optimè corrigunt.*

4. *Suffitus juniperi serpentes abigit, teste* Dioscoride.

5. *Grana accensa suffitu suffocationem matri-*

matricis leniunt, tolluntq́, quod sine dubio fit, quia odor granorum juniperi totâ substantiâ venenatis vaporibus ex corrupto semine, vel humoribus in matrice ad cor caputq́ ascendentibus, resistit.

6. Grana juniperi cum foliis betonicæ decocta in aqua, & epota manè & vesperi, tormina colicæ frigidæ tollunt.

7. Grana juniperi cum Betonica, Melissa & Pulegio decocta, obstructiones matricis sensim aperiunt.

8. Oleum juniperi de ligno, vel granis, guttis tribus vel quatuor in vino & cerevisia usurpatum, calculum comminuit difficultatemq́ anhelitus, ex obstructione hepatis & renum, tollit.

9. Oleum juniperi majori quantitate fortius quidē aperit, sed simul calefacit, dolores capitis, & aliquando Epilepsiam parit.

10. Pocula ex ligno Juniperino conveniunt iis, quæ suffocatione matricis laborant: commodè quoq́ tempore pestis usurpantur.

11. Grana juniperi contusa cum herba Petroselini, Parietaria vera, Betonica, A-

grimonia, Mercuriali, Bismalva, & decocta, ac more cataplasmatis impositа calidè lumbis & ureteribus, calculum emolliunt sæpiusq; adhibita movent, ac tandem expellunt.

12. ℞. *Gran. junip. M. ij. Absynth. Miss. Menthæ, Pulegii, an. M. j. Baccar. Lauri, M. ß. Mixta & compacta in sacculos linteos duos, atq; decocta in vino, præsertim rubeo, ac sæpius regioni ventriculi & splenis imposita calidè in ipso paroxysmo, quartanam tollunt.*

13. *Gummi juniperi mamillis inflammatis ex affluxu humorum prodest, dolores lenit, & ab exulceratione præservat.*

14. *Idem cum albumine ori, temporibus, fronti & naribus contra hæmorrhagiam applicatur.*

15. *Idem incensum suffitu suo prodest contra ictterum.*

16. *Spiritus juniperi cum Rob ejusdem ad saturatam tincturam digestus & decantatus, optimum præservativum contra arenum sabulum & arenas constituit.*

Cap-

CAP. VIII.

Tot sunt Plantæ, quarum usus est in multis partibus simul, Martio Mense erumpentes, quæ præ reliquis meritò observantur, quod viribus efficacissimæ, tutissimæq; sint.

Sunt præterea mensis hujus aliæ plantæ, quarum quædam usitatæ sunt in una quadam parte, meritoq; selectæ quoq; dicũtur; aliæ plures sunt rarioris vel nullius usus in officinis.

Usitatæ plantæ respectu unius partis Mense Martio prodeunt.

Petasites, **Pestilentzwurtzel**/ cujus radix tempore pestis in usu est, quam ob causam vulgò Pestilentialis dicitur.

Helleborus niger, flore herbaceo, item fl. albo, **Christwurtzel**/ cujus radicis effectus cum aliis vide lib. sequenti.

Squilla Marina, **Meerzwibel**/ cujus radix ad incisionem crassorum humorum usurpatur.

Chelidoniũ minus, **Scharbockskraut**/

cujus folia cum ſucceſſu contra Scorbutum præſcribuntur.

Populus alba, cujus gemmæ unguentum Populconis ingrediuntur.

Larix, cujus gummi cõmuniter prõ Terebinthina propriè dicta ſumitur.

Trifolium aureum, **gülden Leberkraut**/ quo olim pro Epatica nobili in officinis uſi ſunt.

Ariſtolochia rotunda vulgaris, Fumaria bulboſa, **Holwurtz**/ cujus uſus, quo ad radicem frequens in conſolidãdo.

Arum, **deutſcher Jngwer**/ cujus radix torrefacta & pulveriſata (ſicut etiam fercula ejuſdem) in craſſis & tenacibus pectoris humoribus incidendis commodùm uſurpatur.

Primula veris, cujus flores ad condituram & deſtillationem uſurpantur in capitis affectibus.

Bellis minor, ſyl. & hortenſis, cujus folia contra intemperiem calidam jecoris commendantur.

Porro rarioris, vel etiam nullius uſus in officinis ſunt

Helle-

Helleborus albus,
Pseudohelleborus
Leucoium bulbosum.
Narcissus luteus præcox.
Aconitum hyemale.
Crocus vernus.
Buxus.
Avellana fl.
Paronychia Alsine folia Lob.
Thymelæa fl.
Ulmus montana fl.
Corylus fl. sativus.
Saxifragia aurea Dodonei.
Vinca pervinca.
Pulmonaria maculosa.
Jacea, viola bicolor arvensis.
Cornus fl.
Uva spina sativa fl.
Chamæcissus.
Hyacinthus botryoides.
Amygdal. fl.
Viscum.
Alsine vulgatior.
Alsine foliis hederaceis.

Tithy-

Tithymallus ſylvaticus verno tempore rubens.
Moſchatella cordi.
Pulſatilla.
Prunus ſyl. fl.
Senecio.
Alſine minor.
Anemone alba.
Tuliparum variæ ſpecies.

De his & ſimilibus, qui plura deſiderat, ad Botanicorum commentaria ſeſe conferat: noſtrum eſt, ut ad menſem ſubſequentem nos convertamus.

SECTIO II.

DE PLANTIS, QUÆ NAſcuntur in Aprili.

CAPUT PRIMUM.

DE ACETOSA.

Græcis ὀξαλις, Acetoſa Latinis, Germanis Sawerampfer / Dioſcoridi quar-

quarta ſpecies Rumicis dicitur, quemadmodum *Lobelius inquit, pag.* 19. *Adverſar.*

[Bey dem Matthiol. pag. 353. vnter dem Titul III. Oxalys ſeu acetoſa.]

Hujus *plantæ ſubſtantia* eſt partium diverſarum, quia reſpectu foliorum magis aquoſa; at reſpectu ſeminis magis terreſtris eſt.

Temperamentum frigidum & ſiccum in ſecundo gradu ſtatuitur, quod verum eſt de ſemine: ſed folia frigida quidem in ſecundo gradu manẽt, veruntamen in ſiccitate & humiditate ſunt temperata

Vires Acetoſæ ſunt 1. refrigerare ſine omni ferè ſiccitate, reſpectu foliorũ, ſyrupi de ſucco Acetoſæ & conſervæ; refrigerare & exſiccare parùm, reſpectu ſeminis. 2. adſtringere; & reſpectu foliorum ſimul digerere, *teſte Galeno.* 3. menſes ſiſtere, quoad ſemen; calculum

lum frangere, & menſes quodammodo movere, in calidis ſcilicet complexionibus, ubi aduſtus ſanguis eſt cauſa obſtructionis, quoad folia.

Usus.

Uſurpatur hæc planta, quoad folia, recens ad acetaria, ad ſuccum exprimendum, & ad aquam deſtillandam; ſicca, ad decoctiones, electuaria, &c. Semen acetoſæ uſurpatur ad pulveres, decocta, electuaria, &c. unde inter ſemina quatuor frigida minora ſubintelligitur. Radix interdum ad decoctiones, cum herba, præſcribitur.

Remedia.

1. *Radix Acetoſæ unà cum foliis & Plantagine decocta in aqua, & percolata, utiliter contra febres bibitur; ac ſæpè ſola hæc potio febres ardentes puras, præmiſſis univerſalibus, tollit.*

2. *Eadē Radix contra ſitim in febribus ardentibus decoctum jucundum conſtituit, hoc modo:*

℞. Ra-

℞. Radic. Acetosæ, ℥iß. Scorzoneræ, ℥ß. C. C. usti præp. ℥vj. Sacchar. optimi ℥iij. Aquæ, Mens. iij. fiat decoctum ad casum quartæ partis: adde Syrupi acetos. citr. q. s.

3. Succus Acetosæ in acetariis sæpè sumtus, & æstuantem ventriculum in biliosis corroborat, teste Galeno, & bilem flavam adolescentiæ calidioris temperat.

4. Folia Acetosæ sicca decocta & epota, febres, & Ictericiam levant.

5. Aqua Acetosæ fluxiones erysipelatodes tollit & lenit.

6. Aqua Acetosæ alias quoque fluxiones capitis tenues ac periculosas ad inferiora temperat & inhibet, adeoq; à suffocatione præservat.

7. Aqua Acetosæ in febribus tertianis, & æstuantibus, contra sitim, atq; æstum, utiliter bibitur.

8. Syrupus de succo Acetosæ, sive solus lambatur cochl. ij. sive cum aquis appropriatis, dilutus, potionis instar, dolorem capitis à bile tollit.

9. Idem

9. *Idem eodem modo usurpatus, prodest febribus tertianis puris & ardentibus.*

10. *Syrupus de succo Acetosæ, cum aqua Acetosæ, contra dysenteriam cum febri plurimùm prodest.*

11. *Syrupus de succo Acetosæ aliquoties epotus cum aquis appropriatis, inflammationes erysipelatis sedare solet.*

12. *Semen Acetosæ aut pulverisatum, & mixtum cum aliis in electuario; aut decoctum & epotum, omnem alvi fluxionem, nimirùm dysenteriam, diarrhœam, & alias, imprimisq; dysenteriam, sistit ac tollit.*

13. *Semen Acetosæ aut pulverisatum, & cum vino adstringente epotum; vel aliis commixtum in electuariis, imprimisq; Acacia, ac manè & vesperi usurpatum, fluxum mensium immodicum sistit.*

14. *Aqua Acetosæ, unà cum aceti rosacei septima parte mixta, ac linteo madefacto dextro hypochondrio imposita, contra inflammationem jecoris prodest.*

15. *Aqua acetosæ, cum aceto vini rosaceo septimâ parte, & spec. diamoschu, trium sandalor. decimâ parte, boli armeni duodecimâ*

cimâ parte mixta, atq; epithematis more, hepatis regioni imposita, fluxum sanguinis immodicum per nares, vel alias partes, & tunc temporis, ubi cætera adstringentia frustrà adhibentur, tollit.

16. *Aqua Acetosæ cum aq. Plantaginis & aceto vinirosaceo mixta, ac fronti applicata cum linteo, quâvis horâ, dolores capitis à bile, vel à febrili calore, mitigat, & vapores ad caput adscendentes reprimit.*

Cap. II.

DE ACETOSELLA.

Acetosella Officinis, Latinis Trifolium acetosum, aliis Alleluja, vel panis Cuculi dicitur, Germ. Sawerklee / species est Trifolii. Hujus *substantia* parumper aquosa est, ex *temperamento* frigido & sicco in gradu secundo.

[Vide Matth. pag. 608. sub titulo, II. Trifolium acetosum.]

Vires Acetosellæ *respectu substantiæ* nullæ sunt, nisi quod nutriendi facul-

tatem aliquo modo possideat, quatenus ejus usus est vel in acetariis, vel etiam lactucæ modo. *Respectu temperamenti* 1. refrigerat & exsiccat mediocriter. 2. adstringit. 3. fluorem sanguinis sistit.

Usus.

Usus ejus est in foliis & floribus. Folia recentia usurpantur ad acetaria & aquæ destillationem; sicca, ad decoctiones pro potionibus, vel gargarismis. Flores saccharo condiuntur, unde conserva Acetosellæ.

Remedia.

1. *Folia recentia imprimisqué in Aprili, & principio Maji, vel sola, vel cum floribus decerpta, atq; præparata cum aceto, butyro, vel oleo, simul nutriunt, & ventriculum debiliorem atq; laxum à nimia humiditate corroborãt: h.e. exsiccant, & mediocriter adstringunt.*

2. *Folia sicca, vel decocta sola, vel cũ aliis adstringẽtibus, atq; percolata, gargarismum opti-*

optimum contra fluxiones capitis, & internorum musculorum inflmamationes constituunt.

3. Aqua Acetosellæ prodest contra oris ulcera, si sæpiùs eâdem os proluatur.

4. Decoctum foliorum Acetosellæ in gargarismo cum aliis contra squinantiam prodest.

5. Folia sicca decocta & epota, sensim fluxiones bilioſas, vel etiam pituitoſas cum bile mixtas, sistunt ac tollunt.

6. Decoctum foliorum Acetosellæ prodest cõtra inflammationes erysipelatis magnas.

7. Folia sicca decocta, manéq; & vesperi epota mensium fluxum mediocriter adstringendo sistunt.

8. Aqua Acetosellæ ℥iij. cum syrupo Acetosæ, vel syrupo de Myrto, ad ℥ij ß. mixta, potionem optimam efficit contra fluxiones immodicas mensium, ac etiam contra alias fluxiones catharrales.

9. Conserva Acetosellæ stomachum dissolutum corroborat.

10. Conserva Acetosellæ manè usurpa-

ta, omnibus bilioſis, præſertim æſtate, prodeſt.

Cap. III.

DE BENEDICTA.

Benedicta, aliâs Caryophyllata Officinis, forte ab odore radicis, qui caryophyllis aſſimilatur, quibuſdam Sanamunda quoq; dicitur, Germ. **Benedicten Wurtzel.**

[Vide Matthiol. pag. 697. unter dem Titel. 1. Caryophyllata.]

Subſtantia Radicis eſt aromatica: *Temperamentum* calidum & ſiccum ordine ſecundo.

Vires ejus reſpectu ſubſtantiæ ſunt, quod ſuâ virtute balſamiticâ membra principalia, imprimisq; cerebrum, corroboret, minùs principalia, potiſſimùm nervos & carnem, eximiè confirmet: unde ſanandorum vulnerum facultates eidem quoq; tribuuntur.

Reſpectu temperamenti 1. Calefacit & exſic-

exsiccat mediocriter. 2. dissolvit, discutit, digerit, & obstructiones tollit: 3. Menses parumper movet.

Usus.

Usurpatur hæc planta in foliis & in radice. Folia recentia rariùs à quibusdam adduntur acetariis: vel unà cum radice ad condiẽdas cerevisias infunduntur. Radicis usus frequens est, ut ex sequentibus apparebit.

Remedia.

1. *Radix Benedictæ decocta in aqua, & manè vesperiqué epota, vel sola, vel cum similibus, apoplexiæ præservandæ causâ convenit.*

2. *Eadem decocta & epota Paralyses diuturnas lateris, & spasmos cynicos faciei dissolvit.*

3. *Eadem in vino decocta & epota, flatus discutit, dolorem ventriculi, & tormina intestinorum tollit.*

4. *Eadem eodem modo contra hypochondriacam passionem efficacissimum est*

remedium, præsertim si in vino fortiori decoquatur.

5. Eadem radix pulverisata, ac sumta cum calida cerevisia, quantitate ℈ij. vel decocta in vino, potaq; contra matricis suffocationem prodest.

6. Pulvis radicis sumtus cum aqua Lavendulæ vel Tiliæ, pondere ʒß. vel ʃ. contra Epilepsiam & apoplexiam prodest.

7. Pulvis ejusdem aut solus, aut cum corticibus aurantiorum mixtus, & in tribus cochlearibus cerevisiæ calidæ assumtus, colicos dolores à frigida causa lenit.

8. Decoctum radicis, vel etiam foliorum unà cum radice, epotum, vulnera externa atq; maligna sanat.

9. Vulnera elota exteriùs decocto hujus radicis faciliùs sanantur.

Cap. IV.

De Cochlearia.

Quidam Telephium Græcorum *Cochleariam* esse contendunt, in quorum numero quoque est Lacuna. Sed frustrà: quia cochlearia nostra cum

descri-

descriptione Telephii non convenit. Est autem Cochlearia in Saxonia, & maritimis locis herba notissima, Germanis **Löffelkraut**! quæ ob dotes suas meritò laudibus ad cœlum usque effertur.

[Vide Matthiol. pag. 380. **vnter dem Titel** 6. Cochlearia folio subrotundo.]

Substantia ejus occulta est, quòd mirificè contra Scorbutum præ aliis omnibus simplicibus efficax sit.

Temperamentum ejus est calidum in primo, & siccum in secundo ordine.

Vires ejus sunt 1. Calefacere & exsiccare. 2. incidere crassa, imprimisq; atram bilem emollire & abstergere. 3. movere sudorem, aut insensibilem exhalationem.

Usus.

Usurpatur hæc planta in foliis, in radice, in floribus & in aqua destilla-

ta, quemadmodum apparebit in ipsis remediis.

Remedia.

1. *Cochlearia infusa in vino, & macerata aliquot horis, deinde succus ejus expressus & epotus* ℥ij. *vel* ℥iij. *sudorem elicit.*

2. *Cochleariæ succus præparatus eo modo, quo diximus,* ℥ij. *vel* ℥iij. *epotus quotidie bis vel ter, duabus, vel tribus horis ante cibum, & rursus ante ingressum lecti, Scorbutum sanat. Notatamen, quod usus hujus succi per* 10. *dies continuandus sit, post universalia.*

3. *Quod si succus hoc modo usurpatus non sufficit,* 6. *vel* 7. *die balneo sudorifero ex fomento herbarum Betonicæ, Chamomillæ, Origani, Bismalvæ, Cochleariæ, & similibus juvandus est, ita, ut ante balneum ebibatur, quo fortiùs atrabiliarios humores incidat & expellat.*

4. *Cochleariæ sucus aliquando etiam miscetur cum alis, quæ humores melancholicos incidunt & Scorbutum rectiùs sanant,*

cujus

ejus generis hæc potio laudabilis existit, si
unâ vice medietas ejus usurpetur.

℞. Numular. Nasturt. aquat. Anagall.
aq. Cochlear. an. Mij. Comar. ab-
synth. virid. Rutæ, sedi minor. an.
Mß. incidantur & conterantur lapi-
deo mortario, succus exprimatur, & affun-
datur serum lactis caprini, colentur ℥viij.
adde aq. cinnamom. ℥ß. M. f. Potio pro dua-
bus vicibus.

§. Succus Cochleariæ in Scorbuto non a-
deò magno, & in corpore non repleto, solus
interdum sufficit: sed in Scorbuto majori
& corpore Cacochymico non usurpetur, ni-
si evacuatio universalis præcesserit ad hunc
modum.

Primò, potio purgans atram bilem suma-
tur hæc, quæ

℞. Asparag. fænic. liquirit, an. ℥ij.
Polypod. ℥iij. Herb. Fumiterræ, Mß.
Fol. scolopendr. Num. ij. Coq. in s. q.
aquæ. ad ℥. post colentur ℥iij. & ad-
datur Confect. Hamech. ℥vj. Syrup.
de succo borrag. ℥ß. M. f. Potio, quæ
unâ vice 4. hor. ante prandium pro eva-

cuandis crassis humoribus universaliter sa-
matur, atq; statim subsequatur aliis duobu
diebus potio digestiva manè & vesperi, hoc
modo:

℞. Radic. liquirit. Cichor. an. ʒij.
filicis, borrag. an. ʒiß.
Sem. anis. fœnic. pæoniæ,
Cortic. fraxini medii, Capparor
an. ʒj
Herb. fumiterr. scolopendr. an. Mß
Cochlear. Mj. Acetosæ recentis,
absinth. pontic. an Mß.
Flor. borrag. P. iij. Epithym. P. ij.
Cinnam. ℈iß. Macis, ℈j. Coq. in ju-
sculo Gallinac. sine sale & pinguedi-
ne, q. s. postea coletur ℔j.

℞. Colaturæ hujus ʒiij. & adde Syru-
pi de betonic. de fumoterr. de Epi-
thym. an. ʒß. M. f. Potio.

Quarto die adhuc iterum purgatio atra
bilis instituenda est, formâ potionis sequen-
tis, quæ

℞. Seri lactis caprini, ʒiiij.
folior. Senæ, ʒß. ʒij.

Epit-

Epithym. Thymi, an. ʒi
Semin. aniſi, ʒii. zingib. ℈ß.
ſtent in infuſionẽ per noctem, manè bulliant bis, & colentur: adde ſyrupi de fumoterræ ʒi. M.f. potio, quæ leniter Melancholiam purgat, quam ob cauſam in quibuſdam, qui alvi obſtructioris ſunt, doſis foliorum ſenæ augenda venit.

Non deſunt ægri ſcorbutarii adeò Cacochymici, ut pluribus purgationibus per vices egeant, cujus diſcretio artifici Medico relinquitur. Iam præmiſſis his univerſalibus, rectè ſequitur quotidianus uſus potionis cõtra Scorbutum, vel ex cochlearia ſola, vel ex cochlearia mixta cum aliis, ut antea dictum eſt.

6. *Aqua deſtillata ex foliis & radicibus non tàm efficax eſt, quàm ſuccus, ſed tamen in delicatis contra Scorbutum aliquando bibitur.*

7. *Gargariſmus ex decocto foliorum Cochleariæ vel tantùm, vel cum aliis appropriatis, ut Numularia, Plantagine, floribus balauſtiorum, roſarum rubrar. radice Pyrethri*

thri, Aristolochiæ rotund. Serpentar. Aluminis, & Diamoron, gingiuarum putredinem in Scorbuto sanat, si eo os sæpè proluatur.

8. *Folia cochleariæ unà cum Nasturtii cocta, & addito butyro præparata, utiliter comeduntur contra Scorbutum, & humores melancholicos in musculosis partibus valde expellunt.*

9. *Conserva Cochleariæ ℥j. mixta cum conserva Nasturtii minoris ℥ß. additis syrupo menthæ, & syrup. cortic. citri, q.s. utiliter in Scorbuto usurpatur.*

Cap V.

DE LACTVCA.

Θρίδαξ *Græcis*, Lactuca *Latinis*, Lattich / oder Salat / Germanis. Hîc sola sativa Lactuca intelligatur, quæ Aprili quoque Mense primùm provenit, & in omnibus suis speciebus, sive sit tenuifolia, sive crispa, sive capilata, laudabilis existit.

[Vide Matthiolum pag. 399. unter dem Titel Lactuca florescens.]

Substantia hujus plantæ quodammodo nutrit, & aquea est, propter *temperamentum* frigidum & humidum in 3. gradûs principio.

Vires ejus respectu substantiæ sunt, quod ex parte nutriat: *respectu temperamenti* 1. refrigerat & humectat: 2. incrassat sanguinem ac tenues humores, ideoque bilem mitigat. 3. somnum conciliat, & semen genitale minuit.

Usus.

Usus Lactucæ est in foliis, & in semine, modis diversis, ut apparebit ex ipsis remediis.

Remedia.

1. *Lactuca recens à cœna sumta, somnum in siccis cerebri constitutionibus conciliat.*

2. *Aqua Lactucæ ad* ℥iij. *cum syrup. de Papav.*

Papav. ℥iß. *mixta, conſtituit potionem probatiſſimam ad ſomnum conciliandum in pervigliis acutarum febrium & Phreneſi.*

3. *Aqua Lactucæ* ℥ij. *cum ſyrup. de Nymph. vel de Papav.* ℥j. *mixta, ac per intervalla uſurpata, quantitate cochl. ij. vel iij. ſub ingreſſum lecti, & de media nocte, inſomnium ex Melancholia tollit.*

4. *Lactuca recens mulieribus lac auget.*

5. *Aqua Lactucæ cum linteo impoſita Eryſipelata & phlegmonas mitigat.*

6. *Aqua Lactucæ, vel ſuccus ejus mixtus cum lacte muliebri, contra aduſtiones & maculas infantum ex imaginatione ignis efficaciſſimè illinitur.*

7. *Lactuca ante reliquos cibos ſumta ſanguinis fervorem reprimit, atq; hepatis cordisq; intemperiem calidam mitigat.*

8. *Lactuca nimiùm uſurpata ſemen minuit, & venerem extinguit, niſi quis vinum generoſum ſuperbibat.*

9. *Lactuca in fine cœnæ medetur ebrietati ex vino.*

10. *Lactuca calidis herbis, ut Naſturtio,*

Dra-

cunculo esculento & similibus commixta, minùs nocet semini, minùsq; somnum conciliat.

11. *Folia lactucæ sicca vel sola, vel cum foliis salicis, violariæ, & capitibus papaveris decocta, atque ad lotionem manuum pedumq; usurpata, multum ad somnum conciliandum prosunt.*

12. *Semen Lactucæ vel comestum, vel in potionibus usurpatum, venerem omnem maximè frangit, & semen minuit.*

13. *Aquæ Lactucæ usus complexionibus frigidis, imprimisq; mulieribus, maximè nocet.*

CAP. VI.

DE PLANTAGINE.

Ἀρνόγλωσσον Græcis, Plantago Latinis, **Wegbreit** Germanis, plures habet species, inter quas præfertur major *Septinervia* quoq; dicta.

[Vide Matthiol. pag. 375. vnter dem Titel Plantago major.]

Sub-

Substantia hujus plantæ occulta est, quod à tota substantia contra febres prosit: manifesta verò mixta est, partim aquea, partim terrea.

Temperamentum frigidum & siccum statuitur in 2. gradu, idq; maximè verum est in semine.

Vires respectu substantiæ sunt omne febrium genus lenire: *respectu temperamenti* 1. refrigerare & exsiccare modicè, respectu foliorum; magis verò respectu seminis. 2. modò digerere & aperire obstructiones viscerum, respectu foliorum; modò adstringere, respectu seminis. 3. Calculum aliquantulum movere, renumq; obstructiones aperire; rursus autem sanguinem sistere, & menses cohibere.

Usus.

Usus Plantaginis est in foliis, in semine, & in radice.

Remedia.

1. *Folia Plantaginis commodè ingrediun-*

dentur gargarismos in febribus ardentibus contra linguæ & faucium affectus, ut:

℞ *Herbæ Plantag. Prunellæ cũ floribus, Agrimon. an. Miß.*

Radic. bistort. ℥ß. Coq. in s. q. aq. ad ℥. pòst coletur.

℞. *Colat. ℥XV. adde Alumin. ℈ß. Rob nucum, diamor. an. ℥ß. M. & f. Gargarismus.*

2. *Aqua Plantag. ℥iij. cum syrup. de Betonic. ℥ß. fluxiones tenues, nimiùmq; mobiles, cohibet & sedat.*

3. *Aqua Plantag. ℥iiß. cum syrup. de succo Acetosæ ℥ß. febres tertianas mitigat: interdum cum syrupo de Endivia, vel duab. radicib. in tertianis nothis miscetur.*

4. *Aqua Plantag. cum aqua Prunellæ commixta, lenit ariditatẽ linguæ summam in febribus ardentibus.*

5. *Aqua Plantag. vel sola, vel cum aliis repercutientibus mixta, & linteo madefacto fronti Epithematis more imposita, dolores capitis lenit in febribus, & vapores adscendentes reprimit.*

6. *Semen Plantaginis pulverisatũ com-*

modè contra dysenteriam usurpatur, quoti die ter quaterve in Electuar. aut alio mod exhibitum.

7. *Idem cum vino decoctum, sanguin excretiones sistit.*

8. *Aqua Plantaginis & Prunellæ con tra gingivas sanguinolentas prodest.*

9. *Eadem aqua Plantag. exteriùs im posita, inflammationes Erysipelatis mitig ac tollit.*

Cap. VII.

DE SAXIFRAGA ALBA.

Saxifraga communiter omnis plan ta dicitur, quæ urinam movet ac cal culum frangit; ut sunt Filipendula Asplenum, Adianthum, &c. in præ sentia verò cum adjectione Saxifraga alba tantùm intelligitur, Germani **Weisser Steinbrech.**

[Vide Matthiol. pag. 694. **unter dem** Titel V. Saxifragia IV.]

Huju

Hujus *ſubſtantia* eſt partium tenuium.

Temperamentum eſt calidum & ſiccum in initio tertii gradûs.

Vires ejus ſunt 1. Calefacere & exſiccare: 2. aperire, incidere, & abſtergere: 3. urinam movere, calculum frangere, & menſes parumper ciere.

Usus.

Uſus ejus eſt in foliis tàm recentibus, quàm exſiccatis, & in radice.

Remedia.

1. *Folia decocta in vino & epota, urinam movent, & renum ac veſicæ calculum expellunt, idquè citiùs, ſi ante & poſt balneum adhibeantur.*

2. *Aqua deſtillata vel ſola, vel cum aliis diureticis idem præſtat.*

3. *Folia decocta in aqua, craſſos humores incidunt ac præparant.*

4. *Granulæ radicis tuſæ ac devoratæ, urinam cient.*

5. *Saxifraga alba cocta & epota, ſtranguriæ medetur, & menſes retentos aperit.*

6. *Eadem cum radice Rhodia cocta, fortiùs menses movet, & calculos impactos expellit.*

7. *Saxifragæ albæ pulvis mixtus cum specieb. Aromatic. rosat. vel Diagalang. & in cerevisia calida* ʒj. *pondere assumtus, crassos humores digerit, & ad evacutionem præparat.*

Cap. VIII.

DE UNGULA CABALLINA.

Græcis Βήχιον, Ungula caballina, Farfara, vel Tussilago Latinis, Germanis Hufflattich/ Brandlattich/ Roßhub.

[Vide Matthiolum pag. 614. unter dem Titel. 1. Tussilago.]

Hujus plantæ *temperamentum* est humidum in secundo, & frigidum in primo. Nota tamen quod folia, præsertim exsiccata, quoad humiditatem & siccitatem temperata videantur.

Vires ejus sunt 1. Humectare (imprimis

mis recentis) & refrigerare modicè. 2. emollire. 3. laxare alvum, & emollire pectus ad expuendum. Usurpantur autem folia, flores, & radices.

Remedia

1. *Flores Vngulæ caballinæ decocti cum passulis, & epoti, tussim leniunt, & alvum laxant.*

2. *Flores iidem in aqua decocti & epoti, unà cum syrupo de Farfara, fluxiones salsas, destillantes ad pectus, atq; ad asperam arteriam, emendant & solvunt.*

3. *Folia Vngulæ caballinæ recentia exteriùs imponuntur inflammatis partibus ex Erysipelate. Sed cavendum ne nimis diu hæreant, aliâs emollitione suâ partẽ inflammatam ad ulceratinem perducunt.*

4. *In inflammationibus scabiei, folia & radix hujus plantæ utiliter adhibentur.*

5. *Aqua Vngulæ caballinæ rectè contra tussim siccam bibitur.*

6. *Folia sicca accensa fumum conveniẽtem contra tussim constituunt.*

CAP. IX.

DE VIOLA LVTEA.

Græcis λευκόϊον, Latinis Viola lutea, ſeu citrina, Arabibus Keiri, German Gelb Violen.

[Matthiol. pag. 632. unter dem Titel. II. Leucoium aureum.]

Variat quidem λευκόϊον Græcorum in floribus, cum albos, purpureos & luteos proferat: ſed poſterioris uſus eſt in Medicina præ reliquis, teſte Dioſcoride, & experientiâ.

Occulta violæ luteæ *ſubſtantia* eſſe videtur, quod vivo fœtui noceat, & ad abortum inſerviat: *manifeſta* verò tenuium eſt partium, idq; propter *temperamentum* calidum & ſiccum ſecundi gradus.

Quapropter vires ejus ſunt 1. Calefacere & exſiccare mediocriter: 2. abſtergere, præſertim reſpectu florū exſiccatorum. 3. obſtructiones nervorum

rum, cerebriq; aperire, menſes move-
re, & ſecundinam expellere.

Usus.

Uſurpantur autem flores & folia,
licet rariùs, ubi ſcilicet aqua deſtilla-
tur ex iis, quæ tamen eſt deterior illâ,
quæ fit ex floribus.

Remedia.

1. *Aqua Violæ luteæ ſæpiùs uſurpata Apoplexiam & Paralyſin diuturnam ſanat.*

2. *Flores decocti & epoti menſes movent, & fœtum mortuum expellunt.*

3. *Idem decoctum florum Podagricis, Apoplecticis & Paralyticis prodeſt.*

4. *Decoctum florum cum foliis exteriùs adhibitum fomentatione ſcirrhoſos tumores tollit.*

5. *Oleum Keirinum inunctum contra Paralyſin & podagricos dolores prodeſt.*

Cap. X.

DE BERBERI.

Ὀξιάκανθα Galeno, Creſpinus Matthioli, Arabibus Amirberis, Officins

corrupto nomine Berberis, German. Berberißbeer/Erbſich oder Sawerauch/ arbor eſt ſylveſtris, quæ in multis regionibus in hortis alitur.

[Vide Matth. pag. 149. unter dem Titel. 11. Oxyacantha Dioſcoridis.]

Subſtantia radicis eſt craſſarum partium, ſed fructus eſt tenuior ſecundum Galenum.

Temperamentum eſt frigidum & ſiccum in ſecundo gradu.

Vires ejus ſunt 1. refrigerare & exſiccare mediocriter: 2. quoad radicem, adſtringere; ſed quoad fructum, modicè incidere cum quadam adſtrictione: 3. corroborare, quod fit commiſtione incidentis & adſtringentis facultatis: 4. ſiſtere fluxiones.

Usus.

Uſurpatur hæc planta quoad radicem, & quoad fructum. Radix exſiccatur, & ad potiones & lotiones præſcribi-

ſcribitur. Fructus ſæpiſſimè in uſu eſt, recens ad deſtillationem, unde aqua berberorum; aut ad conditum; aut ad ſuccum exprimendum, unde Rob-Berberis: Siccus uſurpatur ad decoctiones.

Remedia.

1. *Radix decocta cum vino rubro menſium fluxum ſiſtit.*

2. *Eadem decocta in aqua omnes alias fluxiones corrigit.*

3. *Eadem pulveriſata utiliter medicamentis aperientibus & incidentibus miſcetur, ad conſervandum robur Epatis.*

4. *Berberis fructus decoctus & epotus, imbecillitatem ſtomachi, præſertim in febribus, corroborat, & ardorem febrium ardentium temperat.*

5. *Rob Berberis febrium ſitim mitigat.*

6. *Idem Rob Berber. & Berberis fructus conditus, vomitum bilioſum, in ardentibus febribus, temperat & lenit.*

Cap. XI.

Hactenus de Plantis ſelectis, quarum

rum usus est in multis partibus, tempore Aprilis provenientibus egimus: jam sequitur, ut pergamus ad eas, quas Herbilega juventus hoc eodem mense meritò simul observare debet, ubi primum sese offerunt quædam, quarũ usus est frequens in unâ tantùm parte, ut sunt

Ranunculorum variæ species, quarum radix usurpatur, ubi cutis excorianda, vel etiam valde siccandum est juxta Galen.

Nummularia, cujus herba commodùm potionibus Scorbuticis adjicitur.

Cherefolium, cujus herba stomacho fastidioso succurrit.

Aquilegia, cujus semen ad expellendas variolas præsens remedium est.

Taraxacon, vel dens larnis, cujus radix & folia cõtra jecoris intemperiem calidam usurpantur.

Nasturtium aquaticam, cujus herba contumacibus obstructionibus lienis & mesenterii convenit.

Ribes,

Ribes, cujus baccæ vim refrigerandi possident.

Consolida media, vel Bugula, cujus herba vulneraria est.

Polygonum, quo ad herbã in adstringendo conveniens.

Aliæ simul etiam provenientes hoc tempore sunt rarioris usus, ut sunt

Colchicum, quod hoc tempore foliis, Autumno vero floribus erumpit.

Ornithogalum luteum, vel bulbus agrestis.

Geranii variæ species, inter quas in vulneribus & ulceribus malignis succo suo plurimùm commendantur.

Satyrii variæ species, quarum radices Venerem stimulare dicũtur, inprimis majores, quibus humidam calidam temperaturam Galenus attribuit.

Gallion.

Viola matronalis.

Daphe-

Dapherides.

Caltha paluſtris.

Allium urſinum.

Alliaria, quę Scordii ſuccedaneum eſſe poteſt in caſu neceſſitatis.

Lactuca agnina, **Lemmerlattich**/olim Helmſtadii propter dichotomiam, quâ dividitur, herba Ramiſtica dicta, cujus uſus eſt verno tempore in acetariis, Germ. **Ackerſallat.**

Phu minimum.

Alſines varię ſpecies, ut hiſpida major & minor C. Ban. item parva recta, foliis veronicæ, &c.

Ornithopodium.

Urtica mortua.

Tithymallus Cypariſſius

Helioſcopius.

Spergula ſaginaria.

Cauda muris.

Aſarina.

Orobus vernus ſylvaticus Thalii.

Trifolium paluſtre.

Alnus.

De his

De his & similibus herbis hoc mense prodeuntibus nihil addimus ulterius, quia præsens institutum requirit, ut solum agamus de iis, quæ maximè sunt selectæ, ita ut quotidianus ac tutus eorundem usus sit in partibus plurimis. Hinc igitur ad ipsos libros Botanicorum vicissim diligentem rei herbariæ remittimus, & ad mensem subsequentem nos convertimus.

SECTIO III.

DE PLANTIS PROVENIENTIBUS in Majo.

CAPUT PRIMUM.

DE ABSYNTHIO.

Græcis ἀψίνθιον, Latinis *Absynthium*, German. **Wermuth**. Hujus duæ species maximè usitatæ, adeoq; meritò selectæ sunt, nimirùm *Absynthium*

thium sine adjectione, ubi intelligitur *Absynthium vulgare*, & *Absynthium Romanum, vel ponticum.*

[Vide Matthiol. pag. 508. unter dem Nahmen 1. Absynthium.]

Substantia Absynthii est occulta & manifesta : illius respectu hepar corroborat, & bilem per urinam purgat hujus ratione partim est terreum, partim igneum.

Temperamentum est calidum in primo, & siccum in tertio gradu. Sed tamen hoc magis de Absynthio vulgari, minùs de Absynthio Romano, omnium maximè de succo, & oleo per destillationem verum est.

Vires in Absynthio, *teste Galeno* 2. *Meth. med.* mixtæ sunt, ideoq; partim digerendi, partim adstringendi facultatem obtinet.

Usus.

Est autem usus ejus in foliis, in co-

ma

ma, & in ſemine Folia recentia uſurpantur ad deſtillationes aquæ & olei; item ad infuſiones cereviſiæ, vini, olei communis: item ad ſucci expreſſionem: Sicca, ad decoctiones, pulveres, ſpecies & Emplaſtra præſcribuntur: item ad ſalis præparationem. &c.

Remedia.

1. *Abſynthium in vino infuſum tertianæ febri nothæ prodeſt, poſt diem ſeptimum frequenter uſurpatum.*

2. *Abſynthium cum calamintha decoctum in aqua, poſt ſeptimum diem, contra febrim tertianam puram & notham* ℥iij. *vel* ℥iv. *manè & veſperi bibitur.*

3. *Abſynthium cum calamo aromatico & calamintha decoctum in vino fortiſſimo, contra quartanam per ſeptimanam integram manè & veſperi bibitur.*

4. *Abſynthium in aqua & vino decoctum, contra quotidianas febres prodeſt.*

5. *Abſynthii coma, vel ſemen, quotidie hora* 1. *ante cibum deglutiendo ſumptum à*

nauſea-

nauseabundis, appetitum restituit, & concoctionem imbecilliorem confortat.

6. Absynthii caliditatem, & vim aperiendi majorem Rosæ simul decoctæ optimè temperant.

7. Absynthii decoctum, aut vinum Absynthites, Phthisicis nocet.

8. Vinum Absynthii, ejusdemq; decoctum, vermes necat, materiam, ex qua generantur, consumit, & vermes etiam expellit.

9. Oleum Absynthii exteriùs umbilico, & totiregioni ventris illitum, vermes interficit & expellit.

10. Conserva Absynthii manè ℥ß. sumitur contra Hydropem.

11. Vinum Absynth. somnum conciliat, quatenus caput replet.

12. Idem menses quoq; movet, ubi frequenter bibitur.

13. Absynthium in aqua decoctum & epotum Ictericiam sanat.

14. Pulvis Absynthii vel solus, vel cum aliis aromatibus mixtus, & cum cerevisia alida ʒj. pondere epotus, menses movet

15. Ab

15. *Pulvis Absynthii cum Mentha, caryophyllis, Nuce moschata, rosis rubris, & cumino mixtus, & in forma Emplastri ventriculo cum pane & aceto applicatus, vomitum sedat.*

16. *Aqua Absynthii prodest in suffocatione matricis.*

17. *Aqua Absynthii exteriùs cum aceto vini mista, & linteo humectato regioni jecoris imposita, valdè corroborat jecur.*

18. *Syrupus de Absynthio & in mensibus movendis, & in febrium chronicarum declinationibus prodest.*

19. *Sal Absynthii cum* ʒj. *Theriac. vel Mithridat. gran.* iiij. *vel V. utiliter contra pestem ab infectis sumitur.*

20. *Idem in febrium declinationibus commodissimè sæpiùs adhibetur.*

21. *Oleum Absynthii vel solum, vel mixtum cum aliis appropriatis, cum ceræ s. q. optimum unguentum stomachale constituit.*

Cap. II.

DE ABROTANO.

Ἀβρότανον, *Abrotanum*, Germ. Erbs

riſt / oder Stabwurtz / duarum eſt ſpecierum, quia datur Abrotanum mas & fœmina.

[Vide Matthiol. pag. 512. unter dem Nahmen I. Abrotanum mas.]

[Item pag. 513. II. Abrotanum fœmina.]

Subſtantia Abrotani tenuium eſt partium.

Temperamentum eſt calidum & ſiccum in tertio gradu.

Vires ejus ſunt calefacere & exſiccare: 2. incidere, & digerere: 3. menſes movere, vermes enecare, & ſtomacho nocere.

Usus.

Uſurpatur autem tota planta, & in foliis, & in ſemine.

Remedia.

1. *Abrotanum decoctum, & manè veſperiq; epotum, contra febres putridas prodeſt.*

2. *Abro-*

2. *Abrotanum decoctum in aqua & epotum aliquot diebus contra tertianas nothas prodest.*

3. *Abrotanum decoctum in vino bibitur aliquot diebus contra quartanam.*

4. *Abrotanum in aqua & vino æqualiter decoctum, prodest efficaciter contra quotidianas.*

5. *Idem decoctum Abrotani contra vermes prodest.*

6. *Abrotani oleum contra vermes utiliter ventri inungitur.*

7. *Abrotanum tritum cum farina hordeacea, & decoctum, atq; emplastri loco adhibitum, tubercula discutit.*

8. *Oleum Abrotani sive solum, sive cum oleo amygdalarum & similibus mixtum, & illitum, rigores, accessionesq; febrium mitigat, & expulsionem variolarum adjuvat.*

Cap. III.

DE AGRIMONIA.

Græcis εὐπατόριον, Lat. *Eupatorium*, sed cum adjectione *Dioscoridis* (quia

datur adhuc aliud Eupatorium Avicennæ, & aliud etiam Mesuei / Officinis *Agrimonia*, Germanis **Odermenig oder Bruchwurtz.**

[Vide Matthiol. pag. 717. 1. Eupatorium.]

Hujus plantæ duæ sunt species ejusdem facultatis & usus: prior usitata est, omnibus nota; altera paulò subtilioribus foliis, eâdem tamen formâ constat, quæ propè Lipsiam nascitur.

Substantiâ occultâ Agrimonia est locale jecoris, illudq; maximè corroborat: manifestâ verò est tenuium partium, cum aliqua mixtione terrestrium, eâq; valde modicâ.

Temperamentum est siccum in secundo, sed in caliditate & frigiditate temperatum, ita ut modicè calidum & frigidum sit.

Viribus igitur à *tota substantia* corroborat hepar. Respectu *temperamenti* 1. exsiccat mediocriter: 2. incidit, abster-

abstergit, & modicè adstringit: 3. Obstructiones jecinoris expurgat, & robur visceri addit.

Usus.

Usus ejus est in floribus, foliis, & semine.

Remedia.

1. *Herba Agrimoniæ vel sola, vel cum similibus decocta & epota, crassos humores extenuat, obstructiones epatis aperit, & hypochondriorum tensiones demolitur.*

2. *Agrimonia in vino decocta, fluxiones hepatis diuturnas in senibus corrigit.*

3. *Herba Agrimoniæ cum aliis, frigidis vel calidis medicamentis decocta, dirigit vim medicamentorum ad jecur.*

4. *Herba Agrimoniæ decocta in vino & aqua prodest in dysenteria, præsertim ubi alia adstringentia adduntur.*

5. *Agrimoniæ decoctum, in Hydrope epotum, est saluberrimum.*

6. *Aqua Agrimoniæ epota vel sola, vel mixta cum aliis, iisdem morbis medetur, quibus herba convenit.*

7. *Semen Agrimoniæ decoctum in vino, Dysenteriam, & fluxiones jecoris sanat.*

8. *Semen Agrimoniæ utiliter aliis ingredientibus in electuariis epaticis miscetur.*

Cap. IV.

DE BETONICA.

Græcis Κέστρον, vel Ψυχόστροφον, *Betonica*, vel *Vetonica* Latin. Germ. **Betonienkraut/oder Braun Betonien.**

[Vide Matthiol, pag. 672. 1. Betonica.]

Hujus *substantia* occulta est, quod capiti maximè prosit, quam ob causam à quibusdam capitalis herba dicitur: imò & jecori, & ventriculo, & matrici, & articulis ac nervis singulari qualitate amica est. *Manifesta substantia* quodammodo mixta videtur, quia tenuium est partium, & parumper adstringens, terreaq;.

Temperamentum est siccum in pri-

me

modordine, sed in caliditate aut frigiditate aut certè temperatum, aut mixtæ qualitatis. Quamvis dissentiant hîc Botanicorum libri, qui plerunque Betonicam calidam ac siccam in tertio ordine statuunt.

Vires Betonicæ sunt 1. calefacere & exsiccare parùm, imò verò refrigerare quodammodo: 2. modicè incidere, aperire, sed tamen cum quadam adstrictione: 3. menses movere, & calculum frangere, ac vulnera consolidare.

Usus.

Vsus hujus plantæ est in foliis, floribus frequenter, & in radice rariùs.

Remedia.

1. *Betonica in vino decocta, contra quartanam utiliter in principio paroxysmi ebibitur.*

2. *Betonica cum Plantagine decocta febribus tertianis puris prodest, si vel in initio paroxysmi, vel aliâs quotidie bis, manè scilicet & vesperi ebibatur.*

3. *Aqua Betonicæ* ℥ij. *cum aq. Plantag.* ℥j. *syrup. de succo Acetosæ* ℥iß. *mixta ac bis quotidie epota, prodest contra easdem febres.*

4. *Betonica cum Pulegio decocta in aqua, & epota, febres quotidianas, vel tertianas nothas sanat.*

5. *Potio ex syrup. de Betonica* ℥j. *Oxymel.* ℥iß. *aq. Fœnic.* ℥iij. *mixta & quotidie bis usurpata, prodest contra easdem febres.*

6. *Conserva Betonicæ quantitate Castaneæ nucis matutino tempore assumta, & capiti, & ventriculo imbecilliori, & in matricis suffocatione, & in Hydropicis valde commendatur.*

7. *Folia Betonicæ vel recentia, vel sicca, decocta in aqua, & frontii imposita, doloribus non tantùm capitis, sed & oculorum, imò & aurium prosunt.*

8. *Betonica cum aqua & vino vel sola, vel cum foliis Origani, Chamomillæ floribus, & aliqua parte radicis Ireos & Pyrethri cocta, prodest contra dentium dolorem, scilicet à fluxionibus frigidis, si sæpiùs illo decocto os proluatur.*

9. Con-

9. *Conserva florum Betonicæ sæpiùs usurpata, convenit Phthisicis & Asthmaticis.*

10. *Conserva Betonicæ à cœna Nucis Castaneæ quantitate sumta, coctionem juvat.*

11. *Eadem, ut & vinum de Betonica, prodest iis, qui ructus acidos patiuntur.*

12. *Betonica cum radice cichorei decocta in aqua, prodest ictericis, quotidie bis usurpata.*

13. *Betonicæ pulvis ad ʒj. pondus cum aqua ejus aliquoties assumtus, menses ducit.*

14. *Betonicæ folia in aqua decocta, si manè, vesperiq; ebibantur, menses movent.*

15. *Idem decoctum manè vesperiq; percolatum, utiliter bibitur ad renes expurgandos, & calculum frangendum.*

16. *Aqua Betonicæ vel ante ingressum balnei, vel aliâs epota contra calculum auxilio est.*

17. *Betonica decocta in vino, vel vinum Betonicæ, colicas passiones sensim tollit.*

18. *Betonica contrita & decocta in aqua, atq; exteriùs imposita, tumores & inflammationes dissolvit.*

19. *Eadem decocta, & manè vesperiq. epota, comitialibus & Apoplecticis auxilio est.*

20. *Aqua Betonicæ salubris est in omnibus capitis fluxionibus.*

21. *Syrupus de Betonica vel solus lambendo sumtus, vel in forma potionis ad ℥ iß. cum aqua Melissæ & similibus ℥ iii. mixtus, obstructiones in Apoplexia & Epilepsia aperit, & fluxiones cohibet.*

22. *Betonica, ejus aqua & Syrupus, contra podagram, imprimisq; illam speciem Arthritidis, quæ Ischiatica dicitur (Hüfftwehe) efficax est.*

23. *Betonicæ folia, & semen fœnugræci, atq; caro similaginis, decocta in lacte vaccino, in forma pulmenti, & postea pauco croco aromatisata & imposita, tertiâ quâq; horâ cum linteo, vel panno, idq; calidè, summos dolores Podagræ mitigat.*

24. *Betonica in vino decocta, sanguinem exscreantibus convenit.*

25. Fo-

25. *Folia Betonicæ contrita, vel succus foliorum recentium vulnera sanat.*

26. *Betonica contra venena quodammodo membra nostri corporis conservat.*

Cap. V.

DE CALENDVLA.

Calendula, quibusdam, Latinis Caltha, German. Ringelblumen.

[Vide Matthiol. pag. 894. unter dem Nahmen V. Caltha.]

Substantiâ constat tenuium partium.

Temperamentum est calidum & siccum in tertio gradu.

Vires ejus sunt 1. calefacere & exsiccare mediocriter: 2. attenuare, discutere, & aperire: 3. menses movere, & morbillos variolasq; expellere.

Usus.

Usus hujus plantæ est in foliis & in floribus.

Reme-

Remedia.

1. *Calendula vel in aqua, vel in rubro vino decocta, & manè, vesperi, epota, morbillos & variolas expellit.*

2. *Calendula cum semine raphani, & frigidis majoribus, nec non radice liquiritiæ decocta in aqua, & epota, idem præstat fortiùs.*

3. *Calendula cum floribus in vino decocta, & per hebdomadam epota, menses movet.*

4. *Calendula suffitu matricem frigidam & humidam calefacit & exsiccat.*

5. *Calendula arida, suffitu usurpata, mirificè secundinam expellit.*

6. *Calendula recens cum floribus contusa, & tuberculis imposita, verrucas tollit.*

Cap. VI.

DE CHELIDONIO.

Χελιδόνιον μέγα, *Chelidonium* sine adjectione, vel *Chelidonium magnum*, Germ. **Scheelwurtzel.**

[Vide Matthiol. pag. 468. unter dem Nahmen 1. Chelidonium majus.]

Herba

Herba vulgo notissima, cujus *substantia* est tenuior; *temperamentum* calidum siccum in tertio gradu.

Vires ejus sunt 1. calefacere & exsiccare multùm: 2. attenuare, incidere, & crassos humores discutere: 3. Oculorum obscuritatem acuere.

Usus.

Usus Chelidonii est in foliis, & in radice.

Remedia.

1. *Aqua Chelidonii vel sola, vel mixta cum aliis collyriis, nubeculam crassam, obscuritatemq; oculorum discutit, si quis ea sæpiùs oculos lavet, vel guttulam in pupillam instillet.*

2. *Succus Chelidonii vel cum saccharo clarificato, vel cum melle illitus, omne, quod crassum est in pupilla, discutit, tollitq;.*

3. *Herba Chelidoniæ cum Artemisia rubra in calceis sub planta pedum gestata, sanguinem attrahit, & per revulsionem hæmorrhagiam narium nimiam sistit.*

4. *Eadem, eodem modo adhibita, men-*

ses

ses aperit, quando sanguis nimiùm ad superiores partes vergit.

Cap. VII.

DE BORRAGINE.

Græcis Εὐφρόσυνον, Latinis *Borrago*, Germ. Borragen/oder Burretsch.

[Vide Matthiol. pag. 825.]

Ejus duæ sunt species, una sylvestris, quæ est nostra Buglossa, de qua paulò pòst: altera sativa, quæ est nostra Borrago, & verum Buglossum Dioscoridis.

Substantia occulta Borraginis est, quod memoriæ prosit, & floribus cordialibus annumeretur.

Temperamento constat calido & humido in primo gradu.

Vires ejus sunt 1. calefacere & humectare parùm: 2. abstergere, emollire: 3. humores melancholicos alterare: 4. Corroborare viscera, & memoriam confortare.

Usus

Usus.

Usus Borraginis est in foliis, floribus & radicibus, modis diversis, pro ratione remediorum subsequentium.

Remedia.

1. *Folia & Flores Borraginis in vino velcre visiâ quotidiani potus usurpata, tristitiam melancholicam alterant, & memoriam corroborant.*

2. *Conserva Borraginis manè quantitate nucis castaneæ usurpata, memoriam quoque confirmat, & melancholicas imaginationes lenit.*

3. *Eadem in formâ subscriptâ conditum efficax contra Melancholiam constituit.*

℞. *Cons. Borrag.* ℥ij.
bugloss. ℥j.
Rosarum ʒjß.
Vetonicæ Coronar. ʒß.
Nucis Mosch. cond. ʒj.
Spec. latif. Galeni ℈j.
Caryophyllorum.
Gran. Paradysi. an. ℈ß.
M. & cum syr. de succo Borraginis fiat Conditum de Borragine.

4. *Eadem conserva Borraginis in febribus tertianis ægrorum imbecilliorum valdè prodest.*

5. *Aqua Borraginis & cor & cerebrum, adeoq; memoriam, corroborat.*

6. *Aqua Borraginis* ℥iij. *cum syr. de succo acetosæ* ℥j. *mixta in forma potionis & mane ac vesperi usurpata, febres tertianas tollit.*

7. *Aqua Borraginis* ℥iij. *cum syr. de Absynthio* ℥iß. *mixta, febrem quartanam digerit, & sensim tollit.*

8. *Syr. de succo Borraginis cor corroborat, ejusdemque tremorem curat.*

9. *Idem cum syr. vel aqua Acetosæ, sitim in febribus optimè lenit.*

10. *Julcb de succo Borraginis ad* ℥ij *cum* ℔j. *aquæ simpl. vel aq. Acetosæ, utilem constituit potum iis, qui tempore æstatis in calidioribus regionibus peregrinari cogun tur.*

11. *Radices Borraginis in aqua decoctæ contra melancholiam, mane vesperiq; utiliter ebibuntur.*

CAP. VIII.

DE BVGLOSSO.

Βύγλωσσον, Lat. Buglossum, Off. Buglossa, Germ. Ochsenzung.

[Vide Matth. pag. 825.]

Estq; illa species buglossæ, quę Mesuæo *Sylvestris* dicitur: hodie apud nos in hortis colitur Buglossa Italica, quæ hujus loco, si haberi potest, commodè usurpatur. Quoad *occultam substantiam* buglossa cordialis est flos: *temperamento* verò constat calido & humido in primo gradu. *Vires ejus sunt à totâ substantiâ* cor corroborare: deinde *à temperamento*: 1. calefacere & humectare modicè: 2. Emollire & abstergere: 3. biliosos humores temperare, nec non etiam aliquâ ex parte melancholicos corrigere. Usurpatur autem buglossa potissimùm quoad folia, & flores.

Remedia.

1. *Syrupus de ſucco bugloſſæ, vel ſolus, vel cum aliis, ſitim in febribus lenit, cor corroborat, & triſtitiam depellit.*

2. *Aqua bugloſſæ ſua humiditate febribus ſuccurrit, & cordi proſpicit.*

3. *Aqua bugloſſæ & Plantag. ana ℥iß. mixta cum ſyr. de ſucco acetoſæ ℥j. ſyr. de ſucco Granat. ℥ß. potionem utilem conſtituit contra febres ardentes malignas, mane & veſperi uſurpandam.*

4. *Conſerva bugloſſæ manè ſumpta q.ſ. præſertim æſtatis tempore, cor corroborat, ſitim lenit, & bilioſos humores mitigat.*

5. *Eadem cum conſerva Roſarum & borraginis vires cordis in febribus reficit.*

6. *Herba bugloſſæ decocta vel ſola, vel cum floribus in vino, contra febres quotidianas aliquo modo valet.*

7. *Bugloſſæ flores in vino infuſi triſtitiam melancholicam paulo minus, quam borrago, alterant.*

CAP. IX.

DE BRANCA VRSINA.

ακανθος, Lat. *Branca Vrsina*, quidam *pes Vrsinus*, Germ. Beerenklaw Beerentap.

[Vide Matthiol. pag. 777. vnter dem Nahmen Sphondylium.]

Hujus plantæ duæ sunt species: Urbana, quæ tantum in hortis litur: altera sylvestris, quæ passim sponte nascitur; & hodiè apud nos usu est. *Substantia* Brancæ Ursinæ tenuium partium, *temperamentum* calidum & siccum in primo gradu. *Vires ejus sunt* 1. calefacere & exiccare modicè: 2. incidere crassa: 3. discutere mediocriter. Usus est frequens foliis, rariot in Radice.

Remedia.

1. *Folia brancæ Vrsinæ in clysteribus, aut sola decocta in aqua, aut cum aliis herbis*

emollientibus, alvum subducunt, & intestina à biliosis humoribus erosa mirificè sanant.

2. Eadem quoq; materiam pituitosam incidunt ac digerunt, præsertim cum discutientibus flatus, aliisq; attenuantibus misceantur & coquantur, cujus generis est hoc leniſſimum Enema:

℞. Herbæ Mercurialis.
Bismalvæ an. Miß.
Brancæ Vrsinæ Mj.
Pulegii.
Origani.
Fol. laurian. Mß.
Senæ ℥j.
Fl. Chamomill. pij.
Sem. Aniſi ℥jß.
Cumini ℥ij.
Coq. in ſ. q. aquæ, vel juſculi Gallin. ad ter. poſt coletur ℔j. adde olei communis ℥iij.
Salis ℈ii. F. Enema.

3. Folia Brancæ Vrsinæ impoſita exterius Eryſipelati pedis, aut alterius membri dolorem leniunt, & inflammationem ſedant.

4. Ra-

4. *Rad. brancæ Vrſinæ cum furfure cocta in vino, contuſorum oſſium dolorem lenit.*

5. *Fol. Brancæ Vrſinæ, & multò magis Radix cocta in vino, vel ſola, vel cum furfure, luxatis membris impoſita, multùm conveniunt.*

CAP. X.

DE CHAMÆDRI.

Χαμαίδρυς Officinis & Græcis, Lat. *Triſſago*, Germ. **Gamenderlein.**

[Vide Matth. pag. 597. unter dem Nahmen 1. Triſſago ſeu Chamædrys.]

Eius duæ ſunt ſpecies, una vera, altera vulgaris, quarum illa meritò uſurpatur. *Subſtantiâ* conſtat hæc planta tenuibus partibus: *temperamento* ſecundum Galenum calido & ſiccò in tertio ordine, quamvis experientia noſtri ſeculi potiùs in ſecundo gradu conſtet. *Vires ejus ſunt* 1. calefacere & exiccare multùm: 2. Attenuare & in-

cidere: 3. Movere menses & urinam. Usus eius frequens est in foliis, rarior in semine.

Remedia.

1. *Recens herba cum cochleariâ decocta Scorbutum sanat, & lentum viscidum humorem, vel per sudorem, vel per insensibilem transpirationem tollit.*

2. *Decocta vel sola, vel cum Mercuriali & Bismalva in aceto, & exteriùs impositis regioni lienis, scyrrhum quoq; lienis emollit.*

3. *Eadem herba decocta vel sola, vel cum aliis aperitivis obstructiones lienis & jecoris resolvit, & per consequens contra icterum quoq; prodest.*

4. *Eadem eodem modo usurpata hydropem in principio sanat.*

5. *Eadem herba decocta in vino vel sola, vel addito pulegio, & aliquot diebus ante mensium muliebrium fluxum epota, contra retentionem mensium optimè valet.*

6. *Vinum Chamædryos Ictericis & hydropicis convenit.*

7. Idem

7. *Idem quoq; retentionem mensium in incipio sanat.*

8. *Semen Chamædryos decoctum in A-, utile est ad abluendos oculos suffusos, umq; caliginem extergendam.*

Cap. XI.

DE FVMO TERRÆ.

Καπνὸς, Fumus terræ, vel fumaria, ibusdam Capnion, Germ. Erdt- ch / Taubenkropff / Wilde Rauten.

[Vide Matthiol. pag. 807. sub nomi- e 1. Fumaria.

lerba satis elegans, ac vulgò no- na. *Substantia* ejus occulta est, d mirificè Epati prosit, & sangui- præsertim Melancholicum, cum lam facultate purgandi, mundi- . *Manifesta substantia* est quodam- o mixta, maximâ tamen ex parte, ium partium, alicujus astrictionis particeps. *Temperamentum* est um & siccum in 2. gradu. *Vires*

ejus sunt. 1. Calefacere & exiccare multùm: 2. attenuare & aperire obstructiones, cum quadam tamen astrictione: 3. Roborare epar, & aliquantulum tum urinas movere, tum alvum subducere, inprimis respectu syrupi de fumo terræ. Usurpatur autem in foliis, in floribus, & in succo.

Remedia.

1. *Fumaria cum Epate vituli destillata aquam reddit valde salubrem ad roborandum hepar in ἀτροφίᾳ vel tabe jecoris.*

2. *Aqua Fumariæ hepaticis, scabiosis, hydropicis, saluberrima est, si manè & vesperi vel sola, vel cum syr. de Endivia bibatur.*

3. *Aqua Fumi terræ epota obstructiones jecoris abigit, ac difficultatem anhelitus ex ea tollit.*

4. *Aqua fumi terræ commixta cum speciebus diarrho: abb: 12. horis, & postea percolata, ac epota interdiu bis, cachexiam ex hepatis imbecillitate, & leucophlegmatiam virginum sanat, ac meliorem habitum atq; colorem reddit.* 5. Aqua

5. *Aqua Fumariæ cum Aqua Fragariæ & Veronicæ epota, sanguinem optimè mundificat, & scabiem tutò sanat.*

6. *Syrupus de fumo terræ & Melancholicum succum, & biliosos atq; acres humores, sive lambendo sumptus, sive cum Aqua Scabiosæ vel Endiviæ epotus, tum alterat, mundificatq;, tum etiam evacuat, mitus cum aliis purgantibus.*

7. *Herba fumariæ in vino infusa, vel am in vino decocta & epota, epar corroat, magis astringit, nec quicquam pur-*

8. *Herba fumariæ cum Endivia, & l. Cichorei, aut similibus decocta aperit ructiones Epatis, ac bilem assatam ac ancholiam digerit.*

9. *Conserva Fumariæ aut sola, aut mi- cum conser. Rosar. manè sumpta, epar oborat, & sanguinem mundificat.*

Cap. XII.

DE PRVNELLA.

runella, nonnullis Consolida mi- non immeritò dicta, Germ. Bru-

[Vide Matthiol. pag. 684. sub nomine VII. Consolida minor.]

Substantia ejus videtur alia occulta esse, quod scilicet ad vulnera carnis, & ad ulcera, inprimis oris, consolidanda mirificè prosit. *Manifesta* autem ejus substantia est glutinosa. *Temperamentum* est calidum & siccum in primo ordine. Vires ejus sunt 1. calefacere & exiccare modicè: 2. abstergere & conglutinare: 3. carnem generare.

Usus.

Usus hujus plantæ est in foliis ad destillationem & decoctionem, atq; in floribus.

Remedia.

1. *Aqua Prunellæ vel sola, vel cum aliis aq. vulnerariis, scilicet Alchimillæ, Saniculæ, & Tormentillæ mixta, ac epota manè & vesperi, mirificè vulnera aliâs insanabilia consolidat.*

2. *Herba Prunellæ, aut cum aliis vulnerariis,*

iis, scilicet Alchimilla, Sanicula & Tor-
ntilla cocta, & epota, vulnera sanat.

3. *Succus Prunellæ expressus, & cum a-*
o rosaceo mixtus, & cum linteo madefa-
o fronti impositus, vehementes dolores
pitis sedat.

4. *Aqua Prunellæ aut sola, vel cum alu-*
ine pauco, & aliis aquis mixta, & calidè
ro gargarismo usurpata, Aphthas oris opti-
è corrigit.

Cap. XIII.

DE PORTVLACA.

Ἀνδράχνη, Græc. *Portulaca* Lat. & Offic. Portzelkraut / Germ.

[Vide Matthiol. pag. 332. 1. Portulaca domestica.]

Hujus duæ sunt species, una hortensis, altera sylvestris, quarum illa in usu est potissimùm.

Substantia huius est aquea cum aliqua terrestreitate coniuncta, ac aliquid alimenti in se continet, licet parum,

rum, unde recens Portulaca vel cocta, vel cruda, in delitiis ciborum à primatibus habetur. *Temperamentum* frigidum est in tertio ordine, & humidum in secundo.

Vires ejus sunt 1. Refrigerare nimis, & humectare multùm: 2. Incrassare, & aliquantulum adstringere: 3. Reprimere fluxiones.

Usus.

Usus eius est in foliis, & in semine.

Remedia.

1. *Portulaca commesta stuporem dentium ab usu acidorum contractum sanat.*

2. *Herba cocta & imposita mammillarum inflammationes sanat, rubedinem ac dolorem earum lenit.*

3. *Eadem recens cocta & inter cibos usurpata bilem fervidæ adolescentiæ mitigat, & fluxiones à tenui humore hinc & inde vagabundas sistit.*

4. *Semen præparatum & pulverisatum vel solum, vel cum sem. Acetosæ mixtum, fluxiones alvi cum febribus optimè sanat.*

5. Se-

5. *Semen pulverisatum cum cornu C. in syr. acetosæ sumptum vermes enecat expellit.*

6. *Aq. Portulacæ epota sanguinem & par refrigerat, ac sitim tùm in æstu canilarium, tùm in acutis febribus mitigat.*

7. *Aq. Portulacæ sputo sanguinis à tussi calida, vel à biliosa erosione orto, sæpiùs epota medetur.*

8. *Succus Portulacæ illitus exteriùs verrucas tollit.*

Cap. XIV.

DE ROSMARINO.

Λιβανωτὶς στεφανωμαλικὴ: Libanotis coronaria, vulgò & offic. *Rosmarinus.* Germ. Rosmarin.

[Vide Matthiol. 575. sub nomine Rosmarinum coronarium.]

Sæpiùs à recentioribus Libanotis dicitur sine adjectione, quamvis veteribus alia Libanotis fuerit. Eius species una tantùm habetur, nisi quod Valc-

Valerius cordus marem se vidisse scribit.

Substantia huius *occulta* est, quod sit alexipharmaca, quia à pestilentia præservat: *Manifesta* videtur partium tenuium. *Temperamentum* est calidum & siccum in secundo gradu. *Vires ejus sunt* 1. Calefacere & exiccare multùm: 2. Abstergere.

Usus.

Usus Rosmarini est in foliis, & floribus.

Remedia.

1. *Herba Rosmarini decocta in Aqua & epota manè & vesperi calidè, Ictericiam sanat.*

2. *Rosmarini vinum epotum initio prandii frigidam ventriculum ac matricem calefacit, quod etiam Rosmarini cerevisia, sed paulò minus, præstat.*

3. *Herba in vino decocta, & manè ac vesperi epota, flatus discutit, & plurimùm contra pleuresin notham prodest.*

4. *Eadem decocta, vel sola, vel cum aliis*

liis appropriatis in Aqua, & fomentatione usurpata, matricem frigidam & humidam sanat, ac sterilitatem mulierum ex nimiâ frigiditate & humiditate curat.

5. Aqua Rosmarini manè & vesperi epota calidè, matricem debilem ex frigida humidaq; constitutione corroborat.

6. Eadem eodem modo usurpata obtusum ingenium, ac cerebrum humidius, frigidiusq; curat, & alacrius reddit.

7. Aqua Rosmarini septem diebus epota mulieribus menses movet.

8. Eadem Paralysin linguæ & Apoplexiam corrigit.

9. Anthos conserva manè quantitate nucis castaneæ sumpta cor & cerebrum corroborat.

10. Eadem cum conserva Lavendulæ, Borraginis, castorei & spec. diamosch. amar. præsentissimum est remedium contra Apoplexiam.

Cap. XV.

DE ROSA.

Rosam Græci ῥόδον vocant, aliâs qui-

quibuſdam κυνόσβατον, Cynosbatus vel Arbutus dicitur, German. Roſen ſtrauch.

[Vide Matthiol. pag. 166.]

Hujus duæ ſunt ſpecies: Sylveſtris & Hortenſis: Illa duarum eſt ſpecierum, una procerior frutex, altera humilior, chamærodos dicta, quod humi repat, German. Erdtroſen/quarum hæc præfertur. Hortenſis autem dignitate omnes ſylveſtres ſuperat, cujus multæ ſunt ſpecies, & florum differentiæ, quæ tamen maximâ ex parte ad albas & rubeas reducuntur, quarum hæ digniores, niſi quis albas Hetruſcas Damaſcenas intelligat, quarum mentionem facit Matthiolus. Inter Rubeas puniceæ & magis odoratæ primas tenent.

Subſtantia roſarum conſideranda eſt *occulta & manifeſta*. *Occulta* triplex invenitur; Una in corroborando cor-

de

le, unde ex floribus cordialibus præ-
ipua est: altera alexipharmaca est,
este Valer. Cordo, & experientia no-
rûm, in morbis pestilentialibus; ter-
a purgandi bilem.

Manifesta autem *substantia* quodam-
odo videtur constare ex contrariis
rtibus: Una enim pars rosæ existit
nuioris & aêreę quodammodo sub-
ntiæ: altera est terrea & crassior,
jus ratione magis adstringit, atque
o hepati familiarissimum reme-
m redditur, quod jecur & à nimis
ringentibus, & à multùm discu-
tibus vehementer lędatur, ab aliis
ò discutientibus, quibus modica
ictio inest, plurimùm juvatur.
peramentum est frigidum & sic-
præsertim in foliis rosarum exic-
s, magis autē ferè in radice: con-
ursus in succo & syrupo, ubi ma-
queum redundat, ideoque plus
dum, minus siccum.

res ejus sunt à tota substantia. 1. Cor-
rare cor: 2. Pestilentibus mor-

quibuſdam κυνόσβατον, Cynosbatum vel Arbutus dicitur; German. **Roſenſtrauch.**

[Vide Matthiol. pag. 166.]

Hujus duæ ſunt ſpecies: Sylveſtris & Hortenſis: Illa duarum eſt ſpecierum, una procerior frutex, altera humilior, chamærodos dicta, quod humi repat, German. **Erdtroſen**/quarum hæc præfertur. Hortenſis autem dignitate omnes ſylveſtres ſuperat, cujus multæ ſunt ſpecies, & florum differentiæ, quæ tamen maximâ ex parte ad albas & rubeas reducuntur, quarum hæ digniores, niſi quis albas Hetruſcas Damaſcenas intelligat, quarum mentionem facit Matthiolus; Inter Rubeas puniceæ & magis odoratæ primas tenent.

Subſtantia roſarum conſideranda eſt *occulta & manifeſta*. *Occulta* triplex invenitur; Una in corroborando corde,

le, unde ex floribus cordialibus præ-
ipua eſt: altera alexipharmaca eſt,
eſte Valer. Cordo, & experientia no-
trûm, in morbis peſtilentialibus; ter-
ia purgandi bilem.

Manifeſta autem *ſubſtantia* quodam-
odo videtur conſtare ex contrariis
artibus: Una enim pars roſæ exiſtit
nuioris & aêreę quodammodo ſub-
antiæ: altera eſt terrea & craſſior,
jus ratione magis adſtringit, atque
eo hepati familiariſſimum reme-
um redditur, quod jecur & à nimis
ringentibus, & à multùm diſcu-
tibus vehementer lędatur, ab aliis
ò diſcutientibus, quibus modica
ictio ineſt, plurimùm juvatur.
peramentum eſt frigidum & ſic-
præſertim in foliis roſarum exic-
s, magis autẽ ferè in radice: con-
urſus in ſucco & ſyrupo, ubi ma-
queum redundat, ideoque plus
dum, minus ſiccum.

ires ejus ſunt à tota ſubſtantia. 1. Cor-
rare cor; 2. Peſtilentibus mor-

bis venenis resistere: 3. purgare bilem respectu succi & syrupi. *Quoad Temperamentum.* 1. Refrigerat leniter & exiccat parum, maximè tamen radix plantæ, minus aqua & oleum rosarum: 2. Astringit, incrassat, & nonnihil simul aperit: 3. sistit aliquantulum sanguinolentas fluxiones, inprimisq; conserva rosarum antiqua, aut siccæ rosæ.

Usus.

Usus hujus plantæ dignissimus est in omnibus ferè partibus, nimirum in radice, in floribus, in semine, in fructu, in succo, & in aqua destillata. Radix rarius ad decoctiones & fomentationes usurpatur. Flores recentes requiruntur ad conservam, ubi saccharo condiuntur, ad confectiones, unde morsuli rosarum, ad succum exprimendum, ad syrupum rosatum, ad aquæ destillationem, ad acetum rosaceum, ad oleum rosatum, ad unguendum rosatum: Sicci vel pro decoctionibus ad potiones, gargarismos, velotic

lotiones præſcribantur; vel pulveri-
ſantur pro ſpeciebus aromaticis con-
ficiendis, quas ingrediuntur. Semen
roſarum, quod anthera dicitur à Me-
ſue, eſt pars florum interior lutea, quæ
rochiſcos de terra ſigillata ingredi-
ur, ut habet Cordus in diſpenſatorio.
ructus roſarum German. Hanbutten
ocantur, qui vel recentes comedun-
ur, vel etiam decoquuntur. Aqua ro-
rum uſurpatur frequenter, ſed no-
, quod triplex haberi debeat, ſcili-
et ex ſylveſtribus, quæ magis adſtrin-
t: ex roſis albis hortenſibus, & tan-
m ex roſis rubeis benè odoratis in
lneo deſtillata.

Remedia.

1. *Radix roſarum decocta in aqua, &*
nè veſperi epota, ſiſtit tum alvi, tùm
aſium fluxiones.

2. *Roſæ in coronis geſtatæ æſtum capitis*
nflammationes febriles tollunt, ſed ce-
um frigidum offendunt, & deſtillatio-
s obnoxium reddunt.

3. *Cataplasmata ex rosis aridis post de-*
stillationem, fronti imposita minùs, quàm
coronæ rosaceæ, æstum capitis temperant.

4. *Rosæ in coronis Apoplecticis, Epi-*
lepticis, & mulieribus suffocatione matri-
cis laborantibus nocent.

5. *Conserva rosarum recens magnitu-*
dine quasi castaneæ, aut paulo plus, sumpta
hora una, ante cibum, bilem in adolescenti-
bus calidioribus mitigat, & in æstate prod-
est.

6. *Conserva rosarum antiqua phthisi-*
cis in sputo sanguinis convenit.

7. *Conserva rosarum recens sæpiùs usur-*
pata phthisicis quoq; præscribitur.

8. *Conserva rosarum recens mixta cum*
conserva violarum & speciebus diamoschu
dulcis, ac sæpiùs interdiu gustata, phthisici
commodùm exhibetur.

9. *Conserva rosarum antiqua hepati-*
cum fluxum sanat, vel sola, vel cum diacy-
tonio assumpta, vel cum aqua fol. quercuum
diluta, & multoties ebibita.

10. *Conserva rosarum antiqua opti-*
mum est remedium contra fluxum album
mulierum.

11. *Con-*

11. *Conserva rosarum recens cum Aqua simplici trita & ebibita, multùm valet contra febriles ardores & hepatis incendium, si modò ventriculus cruda ferat.*

12. *Succus rosarum cum saccharo in rotulis confectus magis, quàm conserva, phthisicis convenit.*

13. *Succus rosarum & macis in rotulis confectus, medetur doloribus capitis ex consuetudine calidioris jecoris.*

14. *Succus rosarum in Elect. de succo rosarum propter diagrydium fortiter bilem purgat, & cautè usurpandus est.*

15. *Syrupus rosatus solutivus in febribus acutis, & tempore pestis saluberrimus est, quia corroborat, & pestifero veneno resistit.*

16. *Syrupus rosarum solutivus, nec aceratus, leniter bilem purgat, & febri tertianis atq; Erysipelati medetur.*

17. *Syrupus rosatus non solut. erysipelatis alias q; biliosas fluxiones sedat, & eparcum corrigit.*

18. *Idem sitim in febri lenit, & syncopen tollit, si sæpiùs lambatur.*

19. *Aqua rosarum destillata & epota, vel sola, vel cum aliis, febribus, quæ adjunctum fluxum alvi habent, medetur.*

20. *Eadem aqua cum linteo fronti admota, dolores capitis in febribus acutis mitigat.*

21. *Aqua rosarum sola, vel cum emulsione seminis papaveris albi mixta, & fronti ac temporibus cum linteo applicata sæpiùs, noctu somnum conciliat.*

22. *Aq. Rosarum eodem modo Phreneticis succurrit.*

23. *Iusculum Papaveris albi, parum permixtum cum Aqua Rosarum & lactucæ, magis adhuc somnum conciliat & phreneticis prodest.*

24. *Aqua rosarum cum alumine & thure mixta, vapores in febribus acutis ascendentes ad caput fortius repercutit, & simul somnum conciliat.*

25. *Aqua Rosarum* ℔ß. *cum albumine ovi unius & Aq. Fœniculi* ℥ß. *mixta conquassataq; tum oculorum inflammationem, tam etiam hordeola palpebrarum tollit, si linteo purissimo & subtilissimo sæpiùs adhibeatur.*

26. *A-*

26. *Aqua rosarum mixta cum Aqua fortivim erodentem mitigat, & cauteriantia leniora reddit.*

27. *Aqua rosarum cum albumine ovi, & aluminis parum, mixta, fluxiones Erysipelatodes initio statim tollit repercussione, quæ tamen periculosa est in plethoricis & cacochymicis.*

28. *Aqua rosarum vel sola, vel cum aceto mixta, ac cum linteo madefacto naribus & pulsibus adhibita, syncopen tollit, ac vires vitales perbellè corroborat.*

29. *Aqua rosarum mulieribus dispositis suffocationem matricis nocet.*

30. *Aqua rosarum sylvestrium, cum Aceto rosaceo & aqua fol. quercuum, ac spebus hepar corroborantibus mixta, efficax est epithema hypochondrio dextro apcandum contra immodicum fluxum sanguinis per nares.*

31. *Aqua rosarum cum aceto & spec. Diarrhodon & diatrion santalon mixta sare epithema constituit, contra jecoris inflammationes, evacuato tamen prius cor-*

32. *Aqua rosarum vertici capitis pos*
lotionem aspersa cerebro calidiori prodest
frigidiori nocet.

33. *Aqua rosarum albarum, præsertim*
sylvestrium, optimum est lavacrum contra
faciei morphæam rubeam.

34. *Juleb rosarum lambendo sumptus*
faucium erosionem ex acribus humoribus
lenit.

35. *Juleb* ℥j. *cum Aq. Borrag.* ʒß. *Cinnam: Aq.* ℥ß. *Margarit. præp.* ℈j. *ac syr. granat.* ℥ß. *mixtam potionem cordialem optimam, vulgò* Perlen Wasser *efficit, ac vires tum in acutis febribus, tum etiam in syncope reficit.*

36. *Juleb rosarum in febribus acutis sitim inexplebilem mitigat.*

37. *Acetum rosaceum naribus adhibitum syncopen tollit.*

38. *Acetum rosaceum Epithematibus ferè omnibus in febribus acutis, propter penetrationem, utiliter miscetur.*

39. *Acetum rosaceum in condimentis ciborum omnibus biliosis & calidioribus naturis salubre est.*

40. O-

40. *Oleum rosarum, cum Aqua rosarum & aceto, fronti cum linteo applicatum, dolorem capitis & inflammationem lenit.*

41. *Idem cum lacte, similagine & croco ad formam polentæ coctum, dolores podagræ maximos, applicatum articulis tutò lenit.*

42. *Idem partibus inflammatis aut aliâs imbecillioribus inunctum, robur addit, ne affluxum majorem recipiant.*

43. *Exteriùs inflammationes vulnerum ac præcipuè capitis sanat.*

44. *Vnguentum rosatum Mesues Phlegmonas, Erysipelata, & omnes inflammationes exteriùs inunctum sanat.*

45. *Vnguentum rosatum Mesues, inunctum lumbis, dyscrasiam calidioris jecoris, & frigidi ventriculi corrigit.*

46. *Vnguentum rosatum Mesues inunctũ lumbis & hypochondrio dextro, inflammationem Epatis & renum tollit.*

47. *Idem eo modo usurpatum febres intermittentes & acutas optimè lenit.*

48. *Idem cum oleo scorpionum & amygdalarum dulcium mixtum, & inunctum*

lumbis & hypochondriis, calculum in inflammatione renum ad expulsionem promovet.

49. *Vnguentum rosatum cum oleo de Cappar ibus, & cum unguento ἀialtheæ mixtum, utiliter contra inflammationes splonis & melancholiam inungitur.*

50. *Vnguentum rosatum mixtum cum oleo Chamæmelino, Amygdalarum amararum, & similibus, atque inunctum lumbis, & imo ventri infra umbilicum, contra colicam cum inflammatione prodest.*

51. *Rosæ decoctæ & epotæ epar corroborant.*

52. *Eadem decoctæ in gargarismo inflammationem faucium leniunt.*

53. *Pulvis rosarum & florum Malvæ arborescentis, & aluminis parum, mixta unà cum melle quantitate sufficiente, ad formam Electuarii mollis, præsentissimum est remedium cõtra gingivarum putredinem, præsertim in scorbuto.*

54. *Trochisci de rosis vel soli, vel mixti cum speciebus diarrhodonis, incipienti hydropi medentur.*

55. *Fru-*

55. *Fructus cynosbati decoctus & potus ante balneum calculum movet & expellit.*

56. *Idem hoc præstat, si quis illum comedat, & postea vinum generosum superbibat.*

Cap. XV.

Hæ sunt plantæ, quas in Majo præ reliquis seligendas esse duximus, propterea quod usus earundem frequens sit in multis partibus: cum his conjungatur etiam cognitio aliarū hoc tempore provenientiam, inter quas primas tenent illæ, quæ sunt usitatæ respectu partis cujusdam, ut sunt *Cæpa*, cujus usus in alimentis & medicamentis, ubi calefaciendum, siccandum, incidendum & aperiendum.

Sigillum Salomonis, cujus radix postea declarabitur, ut etiam

Enulæ,
Quinquefolii,
Bistortæ,
Raphani,
Polygonatum angustifoliam, quod

ea-

earundem virium cum latifolio resp
cturadicis.

Consolida major)
Iris domestica) de quibus poste

Herba Paris, *seu Vva lupina*, cuju
baccæ alexipharmaca ingrediuntu
ut patet in pulvere Saxonico.

Perforata, seu hypericon, cujus flore
frequenter usurpantur, unde oleum
hypericonis.

Frangula, cujus cortex interior lo
co Rhabarbari pro purgatione præ
scribitur.

Dictamnus albus, cujus radix aperi
attenuat & ex alto provocat.

Rhabarbarum Monachorum, cuju
radix in duplo à quibusdam pro Rha
barbaro præscribitur.

Eryngium, cujus radix aperit & uri
nam movet.

Myrtillus, cujus fructus exiccatus
in adstrictione servit.

Anagallis aquatica, cujus herba tàm
intra corpus quoad succum & aquam
destillatam in Scorbuto, quàm etiam

exte-

exteriùs fomentatione contra tumo-
res hydropicos commodùm uſurpa-
tur.

Lilium convallium, cujus flores in af-
fectibus capitis commendantur.

Millefolium, cujus herba vulneraria
ſt.

Sunt aliæ plures rarioris quidem u-
is, ſed nihilominus circa tempus hoc
bſervandæ, nimirum Gramen Leu-
nthemon.

Plantago aquatica.
Porrum ſectile.
Chamæiris.
Ophrys Plinii.
Martagon.
Aparine lævis & aſpera.
Lagopus, pes leporis.
Pes anſerinus.
Scrophnlaria.
Chamædrys vulgaris.
Staphylodendrum.
Orobanche.
Thlaſpi.
Myrrhis.

Rubea

Rubea Sylvestris.
Rubus Idæus.
Ophioglossum.
Sambucus aquatica.
Sedum minus.
Lysimachia spicata rubra.
Oxylapathum.
Hippolapathum.
Renunculus fluviatilis Tubern.
Viola aquatilis altera Dod.
Asphodelus.
Fraxinella.
Astragalus Sylvat. Thalii.
Geranium supinum, pes columbinus.
Lunaria botroites
Holostium caryophyll. arvense Tabern.
Gramen floridum maius Tabern.
Aizoon acre minimum.
Aizoon insipidum minimum.
Penthaphyllum Petræum.

SECTIO IV.

DE PLANTIS IN JUNIO provenientibus.

CAPUT I.

DE BISMALVA.

HIc menſis cum Majo maximam habet convenientiam, quam ob ſauſam plurimas quoq; plantas pro-rt, inter quas ſelectiores primùm vi-bimus. Initium facimus à Biſmalva, æ Græcis ἀλθαία, ἀπὸ τ ἀλθαίνειν, à edicando dicitur, ut ita, teſte Dio-ſcride, à multitudine remediorum men acceperit: Latinis Ibiſcus, Of-inis Biſmalva vel Althæa, German. iſchpappeln.

[Vide Matthiol. pag. 662. ſub nomine Althæa.]

Olim

Olim ſpecies ſylveſtrium malv
rum habebatur ; at hodie ſolùm
hortis colitur. *Subſtantia* ejus tenuiu
eſt partium, cum modicâ aſtriction
magis autem in Radice & Semin
quàm in foliis. *Temperamentum* eſt ca
lidum & humidum in 1. gradu, quo a
herbam: at ſemen excedit in ſecun
do. *Vires ejus* ſunt 1. Calefacere & ex
ſiccare parum: magis tamẽ quoad ſe
men & radicem: 2. digerere, laxare
detergere, & modicè aſtringere:
phlegmonas levare, dolores mitigare
tumores concoquere, & calculun
frangere.

Usus.

Uſus althææ eſt in foliis rẽcentibus
& ſiccis, in ſemine, & in Radice.

Remedia.

1. *Semen althææ decoctum & epotum,*
vel ante balneũ, vel aliâs, manè veſperiꝫ
mitigat dolorem calculi, ipſumꝫ frangit.

2. *Herba decocta in aqua, vel in juſcul*
gallinaceo, aut ſola, aut cum aliis diſcutien-
tibus

ibus flatus, eâq; colaturâ ℔j. cum oleo communi ℥iij. & salis parum applicatâ Enematis formâ, alvum laxat, & colicos, nephriticosq; dolores optimè levat.

3. Herba bismalvæ decocta in Aq. & vino, ac foris imposita paulo ante usum præcedentis enematis, adhuc magis convenit.

4. Eadem herba cum Pulegio, Origano, Baccis lauri, in forma sacculi calidè imposita ventri applicata, flatus & dolores vehementes discutit.

5. Eadem Herba cum Mercuriali & Artemisia decocta in aqua & vino, sua fomentatione uterum flatuosum, nimisq; humidum, corrigit, & fertilitatem adjuvat.

6. Herba bismalvæ cum Betonica, Agrimonia, & similibus decocta in Aqua & vino, & exteriùs applicata, pleuriticos dolores lenit.

7. Herba bismalvæ cum Mercuriali & Agrimonia decocta, & pectori imposita, tussionem suffocativam lenit.

8. Decoctum herbæ cum oleo lini epotum, ingentes dolores pleuriticos in vera vesicâ lenit.

9. *Mucilago rad. Bismalvæ medet ambustis igne, si vel sola, vel cum mucila ne sem. cyton. illinatur.*

10. *Mucilago althææ vel sola, vel c aliis oleis mixta, lumbis & dorso inunc aut etiam imo ventri, calculi dolores mi gat, eumq; ad expulsionem præparat.*

11. *Aqua Bismalvæ calculum comm nuit & nephriticos dolores mitigat.*

12. *Vnguentum dialthææ & ad coli dolores, & ad nephriticos, & contra lux tionem mirificè prodest, tum simplex, t etiam compositum.*

13. *Vnguentum dialthææ, sive solum ve cum ol. de capparibus, omnes obstruct nes lienis digerit emollitq;.*

Cap. II.

DE CHAMOMILLA.

Ἀνθεμὶς Græcis, *Chamæmelum* L. *Chamomilla* Officinis, Germ. Cham len vocatur.

[Vide Matthiol. pag. 649. unter dem Nahmen 1. Anthemis sive Chamæmelum.]

Hoc

Hodie duarum eſt ſpecierum, una vulgò nota ſylveſtris, quæ in officinis omnibus potiſſimùm in uſu eſt. Altera odorata, aut etiam Italica, vel Romana dicta, quæ in hortis colitur, & maioris eſt efficaciæ. *Subſtantia* Chamomillæ eſt tenuium partium; *temperamentum* calidum & ſiccum in ſecundo gradu. *Vires ejus* ſunt 1. calefacere & exiccare parum: 2. digerere, rarefacere, laxare, & emollire: 3. Movere urinam, calculumque, & flatus diſcutere.

Usus.

Uſus ejus eſt in floribus, in herba, & radice. Flores autem omnium manè in uſu ſunt, utpote cum herba non ſine floribus, nec radice ſine herba uramur.

Remedia.

1. *Chamomillæ flores in Aqua decocti, in febribus epoti, poſt materiæ concoctionem, manè & veſperi, contra tertianas & quartanas optimũ remedium conſtituunt.*

2. *Flores Chamomillæ decocti, & in Clyſtere applicati, tum calculo, tum colicis affectibus proſunt.*

3. *Flores Chamomillæ vel ſoli, vel cum Betonica & Biſmalva decocti, atque cum ſpongia aut ſacculo applicati, tumores emolliunt & diſcutiunt.*

4. *Flores Chamomillæ unà cum baccis lauri, gran. Juniperi, herb. Abſynthii in ſaculum congeſti, ac in vino decocti, tempore q. paroxyſmi applicati regioni ventriculi & lienis calidè, febres quartanas tollunt.*

5. *Chamomilla in ſacculo hypochondrio ſiniſtro adhibita contra Melancholiam hypochondriacam valet.*

6. *Chamomilla in balneo uſurpata univerſam Melancholiam in habitu corporis diſcutit, & ſola initiò morbum Melancholicum curat.*

7. *Aqua Chamomillæ vel ſola, vel cum ſyrupo de Endivia epota, contra febres concoctas valet.*

8. *Oleum Chamomillæ exteriùs illitum cutis denſitatem rarefacit, & morbillos, aliaq. ejus vitia evocat.*

9. O-

9. *Oleum Chamomillæ omnes fluxiones obstructas in musculosis partibus digerit ac tutò tollit.*

10. *Oleum Chamomillæ in Enemate flatus discutit, & contra calculum, colicam, & suffocationem matricis prodest.*

11. *Idem oleum cum oleo Scorpionum & modica cera Vnguentum contra calculum efficit, si inungatur lumbis & infimo ventri.*

12. *Oleum idem vel solum, vel cum oleo de Capparibus, obstructiones lienis & Melancholiam Hypochondriacam solvit.*

Cap. III.

DE CICHOREA.

Σέριϛ Græcis, Intybus Latinis, Officinis & vulgò Cichorea vel Cichoreum, Germ. **Wegwardt** dicitur.

[Vide Matthiol. 388. sub nomine V. Cichoreum sylvestre.]

Est autem duarum specierum, videlicet Cichorea hortensis & sylve-

ſtris, quarum hæc à Dioſcoride pr
fertur, & communiter etiam in Of
cinis uſurpatur. *Occulta vis aut ſubſta
tia Cichoreæ eſt*, quod ſpecifica quada
virtute malignitatem in morbis toti
ſubſtantiæ corrigat. *Manifeſta* ve
ſubſtantia eſt tenuium partium cu
quâdam terreſtreitate. *Temperame
tum* eſt frigidum & ſiccum in prim
ordine. *Vires ejus ſunt.* 1. Refrige
re & exiccare parum: 2. Aſtringe
cum aliqua facultate aperiendi, q
ratione omnes Medici rectè ſentiu
quod hepati proſit: 3. Parumper u
nam aç menſes movere.

Usus.

Uſus ejus eſt in herba, radice, & f
ribus.

Remedia.

1. *Conſerva Cichorei cum conſerva a
toſæ, vel etiam ſola, manè ſumpta, à con
gione Morbi Gallici præſervat.*

2. *Conſerva Cichorei vel ſola, vel c
cond. citri ſumpta, manè à contagion*

tum morbillorum, tum etiam peſtis aliquo modo præſervat.

3. Conſerva Cichorei manè ſumpta hora 1. ante cibum colorem bonum & melio-em habitum reddit. Nota verò conſervam x Radicibus recentibus illi, quæ ex flori-us fit, præferendam eſſe.

4. Herba Cichorei decocta jecoris vi-is prodeſt.

5. Radix Cichorei condita idem facit.

6. Radix Cichorei condita hora 1. ante um ſumpta, hepar calidum temperat, roboratq;.

7. Decoctum radicis in Aqua manè & peri aliquot diebus epotum, hydropem è ſanat.

8. Radix in vino decocta & eodem mo-pota, hydropi à cauſa frigida, & leuco-egmatiæ quoq; confert.

9. Rad. Cichorei decoctum epotum, ſan-nem mundificat, & ſcabiem ab acribus oribus, & ab aduſtione hepatis ortam, t.

0. Rad. Cichorei decoctum epotum bi-temperat.

11. *Rad. Cichorei condita post febres sumpta, appetitum ac somnum restituit.*

12. *Aqua Cichorei vel sola, vel cum syrupo de succo Acetosæ in forma potionis, febribus convenit.*

13. *Aqua Cichorei cum syr. de succo granatorum mixta, efficax est in febribus pestilentialibus, & in peste ipsâ.*

14. *Aqua Cichorei, & Decoctum cichorei Gallicâ lue infectos sensim emendat, si manè & vesperi frequenter ebibatur.*

15. *Radix cichorei decocta, Podagricis à fluxionibus biliosis, utilis est.*

16. *Syrupus de succo cichorei cum Rhabarbaro Epilepsiam in febribus malignis sanat, si lambendo 2. cochl. quant. frequenter sumatur.*

17. *Syrupus de cichorio cum Rhabarbaro suffocationem matricis, & obstructiones mensium sanat, sive solus lambatur, sive etiam cum aliis in forma potionis misceatur.*

18. *Idem vel solus, vel cum syr. de duabus radicibus, icteritiam tollit.*

19. *Idem maximè quoq; contra hydropem valet.*

20. Sy-

20. *Syrupus de cichorio simplex, omnibus quibus hepar malè affectum est, & in potionibus, & in elect. componendis utiliter inscetur.*

Cap. IV.

DE ENDIVIA.

Intybus sativus, Officinis & veteribus Endivia dicitur.

[Vide Matthiol. 386. sub nomine 1. Intubus major.]

Substantia hujus ferè est eadem, quæ cichoreæ, nisi quod minùs tenuis sit, de vires ejus sunt: 1. Refrigerare ltùm, & humectare parùm: 2. ape- cum modicâ astrictione: 3. ob- ctiones jecinoris tollere. Usurpa- autem quoad herbam, & radi- i.

Remedia.

Medicamenta hîc præscribuntur eadem quæ in cichoreo inveniuntur, nisi quod oreum occultâ substantiâ *magis sit*

alexipharmacum: Endivia autem qualitatibus manifestis magis par corroborat, & in febribus biliosis magis prodest.

CAP. V.

DE FOENICVLO.

Μάραθρον Græcis, Lat. & Offic. *Fœniculum*, Germ. Fenchel.

[Vide Matth. pag. 568.]

Substantia hujus plantæ *occulta* est, quod mirificè ventriculum confortet: quidam etiam huc referunt, quod lac gignat. *Manifesta* est tenuium partium. *Temperamentum* pro diversitate partium diversum existit. *Semen* & radix sunt calida in tertio gradu, & sicca in primo. *Herba* verò calida in secundo & in humido & sicco temperata est. *Vires fœniculi sunt*: 1. Calefacere multum, exiccare parum: 2. Attenuare, obstructiones aperire, & crassa incidere: 3. Urinas & menses movere.

Usur-

Usurpatur autem quo ad herbam, radicem, & semen.

Remedia.

1. *Syrupus de 2. rad. sæpè sumptus lambendo quantitate* ij. *cochl. icteritiam tollit, ac infantibus ac mulierculis delicatis conveniens est remedium.*

2. *Syrupus de quing. rad. fortius Icteritiam solvit, sed plures evaporationes ad caput gignit, easq. tantas, ut aliquando Epilepsiam produxisse compertum fuerit.*

3. *Syrupus de 2. & 5. radicibus obstructiones jecinoris aperit & tollit, præsertim quando cum decocto refriger. rad: Cichorei, vel earum aqua miscetur.*

4. *Herba vel folia fœniculi recentia, vel sola, vel cũ semine comesta, lacte mammas replet.*

5. *Semen cum ptisanâ decoctum, idem facit.*

6. *Confect. sem. fœniculi sæpè gustata, prodest mulieribus prægnantibus & lactantibus.*

7. *Coma fœniculi cum sem. in aceto mace-*

macerata est, salsamentum salubre ventriculi, & per annum integrum servatur.

8. *Radix decocta in vino vel aquâ, hydropicis convenit.*

9. *Aqua fœniculi utilis est ad collyria in ophthalmia & suffusionibus oculorum.*

10. *Aqua fœniculi, vel sola, vel cum Aqua Endiviæ epota, febres tertianas nothas tollit.*

11. *Oleum fœniculi discutit flatus & colicam, in primisq; frigidam, si guttæ tres cum calidâ cerevisiâ in cochlear i mixta ebibantur.*

12. *Confectio sem. Fœniculi ventriculum corroborat, & flatus in eo discutit ante cibos sumpta.*

13. *Sem. Fœniculi unà cum Rad. Rhodia in nodulo ligatum & infusum in vino, tempore mensium, mulieribus constituit potum aperientem, & sexsim muliebria ducentem.*

14. *Balsamus Fœniculi ex oleo, tinctura & sale præparatus insigne est cephalicum, quantitate pisi sæpiùs usurpatus.*

CAP.

Cap. VI.

De Mercuriali.

Λινόζωσις Græc. *Mercurialis* Latin. & Offic. quibuſdam Herba Herculis & Unguentaria, Germ. Bingelkraut.

[Vide Matth. 890.]

Duarum eſt ſpecierum Mas & Fœmina. Diſcernitur Foliis & Floribus. Mas folia habet tenuiora & flores minores dependentes: Fœmina verò flores longiuſculos, & folia denſiora profert. *Subſtantia* Mercurialis occulta eſt, quod leniter bilem purget, & quod pro diverſitate ſui ſexus fertilitatem mulierum augeat. *Manifeſta* eſt tenuium partium. *Temperamentum* eſt calidum & ſiccũ in ſecundo gradu. *Vires ejus ſunt* 1. calefacere & exiccare parum: 2. attenuare, emollire, digerere: 3. Obſtructiones tollere, & repleta inanire. *Reſpectu ſubſtantiæ occultæ* bilem parumper evacuat, mulieribusq;

ribusq; fertilitatem conciliat, ac pro
lem secundum sexum sibi similem e
formare juvat. Usurpatur autem tot
herba cum foliis, caule, & floribu
tàm recens, quàm exiccata.

Remedia.

1. *Mercurialis mas decoctus in vino e*
epotus, manè & vesperi, à mulieribus po
conceptionem, facit ad maris efformatio
nem. Quod si calidiores sunt mulieres, fi
decoctio in aqua. Contrà Mercurialis fo
mina eodem modo usurpata, fertilitate
juvat, & fœminam producit.

2. *Mercurialis decoctum, vel solum, v*
cum malva ℔j *& olei communis* ℥iij. *sa*
lisq; parum, lenissimum constituit enem
ac parum per purgat, ac ventrem semel au
bis laxat.

3. *Mercurialis cocta cum Bismalva, A*
grimonia, Betonica ana Mij. *Pulegio, Ori*
gano, baccis lauri ana Mj. *fol. senæ* ℥j. *Fl*
chamomillæ Mß. *percoletur* ℔j. *& misce*
tur cum ol. com. ℥iij. *& salis parum: effica*
est enema contra colicam, calculum, & Me
lan

lancholiam hypochondriacam, ac bis, aut
ter ad summum leniter purgat.

4. Herba decocta in Aqua, vel sola, vel
um herba Petroselini, & Bismalva, ac foris
mposita imo ventri, calculum emollit, in-
rimisq; ante enematis usum adhibita, plu-
imum convenit.

5. Herba decocta in vino & aqua, vel
taplasmatis more imposita, vel per fo-
entationem adhibita, fertilitatem mulie-
m adjuvat.

6. Eadem decocta & exteriùs usurpata,
xiones suffocativas pectoris, quæ sunt
que inflammatione, sanat, quod magis
stat, ubi cum Agrimonia vel Bismalva
etur.

Cap. VII.

DE MELILOTO.

μελίλωτ& Græcis; Latin. Sertula
mpana, Offic. Melilotus vel Meli-
im, quibusdam Corona regia,
in. **Steinklee.**

[Vide Matthiol. pag. 535. unter dem
ahmen 1. Melilotus seu sertula cam-
na,]

Sub-

Substantia hujus plantæ est diversarum partium, teste Galeno, propterea quod non tantùm habeat aliquid astringens, sed etiam digerens & concoquens.

Temperamentum est ferè temperatum, parumper ad calidum declinans. *Vires sunt* 1. Servare omnia talia, qualia acceperit, aut calefacere parum: 2. digerere, concoquere, emollire, & modicè astringere: 3. dolores sedare, anodynum esse, & maturare apostemata.

Usus.

Usus ejus est in herba, & in siliquis.

Remedia.

1. *Herba Meliloti decocta in aqua & vino dolores in musculosis partibus lenit.*

2. *Eadem cum Mercuriali, Agrimonia, Bismalva decocta, & cataplasmatis more impositа, suffocativas fluxiones mitigat.*

3. ℞. *Herb. Meliloti*
Parietariæ veræ ana Mij.
Betonicæ Mj.

Bismal-

Bismalvæ Mjß.

Flor. Chamomill. Mß. *M. & F. decoctio*
n Aq. ac sæpius pectori imponatur, vel cum
ongia madefacta applicetur contra Pleu-
esin.

4. *Herba Meliloti* Mj. *Parietariæ, Be-*
nicæ an. Mjß. *Bismalvæ* Mij. *decocta &*
plicata suppurationes omnes emollit.

5. *Emplastrum de Meliloto flatus hy-*
hond. dissolvit.

6. *Emplastrum de Meliloto bis quotidie*
rpatum scirrhos hepatis, lienis, renum,
liarum partium emollit.

. *Idem bubones attenuat, emollit, &*
utit.

Cap. VIII.

De Nymphæa.

υμφαῖα, Lat. *Nymphæa*, Offic. & A.
Nenuphar, Germ. Seeblumen.

Vide Matthiol. pag. 643. I. Nym-
æa alba II. Nymphæa lutea.]

iarum est specierum, respectu
a: alba una, citrina altera. *Sub-*

ſtantia Nymphææ in partibus diverſis, diverſa eſt: Scilicet in floribus & foliis aquea magis: at in radice terrea. *Temperamentum* flor. & fol. frigidum in tertio, & humidum in ſecundo gradu eſt: at radicis eſt frigidum in tertio, & ſiccum in ſecundo. *Vires* ejus ſunt: 1. Flor. & foliorum eſt refrigerare: ſed radix ſimul exiccat: 2. Fol. & flor. incraſſant & emolliunt: at radix aſtringit. 3. Fol. & flor. bilioſos humores digerunt: at radix ſanguinem ſiſtit & muliebrem fluxum cohibet. Uſurpatur autem hęc herba in foliis, floribus, ſemine & radice,

Remedia.

1. *Fol. Nymphææ in febribus ardentibus ſubjecta lumbis & dorſo, vehementer refrigerant, & æſtum febrilem leniunt.*

2. *Eadem capiti & temporibus appoſita in febribus acutis, ſomnum conciliant.*

3. *Syr. de Nymphæa vel ſolus, vel cum ſyrupo de Papav. & Aq. Lactucæ mixtus, & ſæpè die noctęq; lambendo ſumptus, idem præſtat.*

4. *Idem*

4. *Idem in febribus acutis sitim miti-*
gat.

5. *Idem dolores capitis à bile & febri-*
bus ortos lenit ac tollit.

6. *Idem convenit etiam in Melancho-*
ia Hypochondriaca, quia inflammationem
enis extinguit, & evaporationem ad ca-
ut atq; insomnia inquieta mitigat.

7. *Syr. de Nymphæa compositus obstru-*
iones viscerum una cum inflammatione
llit, & in intermittentibus valdè prod-
t.

8. *Ol. de Nenuphare fronti & tempori-*
illitum somnum conciliat.

9. *Idem renum affectibus calidis mede-*
, si vel solum, vel cum unguento rosato
bis dorsi inungatur.

0. *Idem in dyscrasia jecoris & ven-*
uli regioni jecoris & lumbis utiliter in-
itur.

1. *Ol. de Nymphæa lumbis & dorso in-*
um mitigat febres, & sæpè in infanti-
rorsus tollit.

2. *Ol. idem imo ventri inunctum ac*
alibus, Gonorrhœam curat, sed vene-

rem minuit, ac non raro prorsus tollit.

13. *Sem. decoctum in aqua vel solum, vel cum aliis, & epotum idem præstat.*

14. *Flor. Nymph. decocti in aqua & epoti, gonorrhœam minuunt, nec Veneri admodum nocent.*

15. *Radix Nymph. candida, cum butyro diu cocta, & postea percolata, efficit unguentum ad pilos pulchriores & prolixiores reddendos.*

Cap. IX.

DE POEONIA.

Παιώνια vel γλυκυσίδης Græcis, Pœonia Latinis & Officinis, quibusdam Herba casta, vel Rosa benedicta, German. Pœonien.

[Vide Matthiol. pag. 655.]

Ejus duæ sunt species, mas & fœmina, quarum hæc communiter in Hortis habetur, sed multò efficacior est mas, licet rarissimè inveniatur. *Substantia occulta* multis videtur, quod Epile-

ilepſiæ profit, quam tamen alii ad
anifeſtas qualitates reducere co-
antur, quatenus eſt calida & ſicca,
que ita ratione contrarietatis me-
rit Epilepſiæ frigidæ & humidæ.
Manifeſta verò ſubſtantia eſt tenuium
rium cum aſtrictione quadam ad-
ſta. *Temperamentum* calidum in pri-
o & ſiccum in ſecundo gradu eſt.
es Pæoniæ ſunt: 1. Calefacere parum
xiccare multum: 2. Aperire, in-
ere, & nõnihil aſtringere: 3. Men-
iere, & fluxum alvi quodammo-
iſtere.

Usus.

Iſus ejus eſt in radice, in foliis, in
bus, & in ſemine.

Remedia.

Pæoniæ radix & ſemen tùm collo,
nanibus circa pulſum Epilepticis ap-
Epilepſiam tollit & mitigat.
Decoctum rad. Pæoniæ epotum, vel
vel cum aliis, ut ſyrupo de ſtœchade
m in forma potionis, Epilepticis &
ecticis valdè prodeſt.

3. *Idem decoctum contra spasmum quoque prodest, sed imbecilliori ventriculo nauseam parit.*

4. *Semen Pœoniæ idem quod radix facit, & minus nauseam parit.*

5. *Pulv. rad. Pœoniæ polentæ infantum insperſus, & pluribus diebus comeſtus, cerebrum humidius exiccat, & ab Epilepſia infantes præſervat.*

6. *Pulv. rad. Pœoniæ, Smarag. præp. & cran. hum. præp. efficacius Epilepſiam ſanant.*

7. *Pulvis modò dictus, ſi cum pulvere caſtorei adhuc acuatur, omnium efficaciſſimè Epilepſiam tollit, & Apoplexiam quoq; juvat.*

8. *Pulvis Pœoniæ mixtus cum ſemine Plantag. Cornu C. V. rad. Tormentillæ & diacytonio ſimplici, omnem alvi fluxum ſiſtit, ſi ebibatur q. ʒj. cum Aqua fol. quercuum.*

9. *Pulvis rad. Pœoniæ mixtus cum calamo aromatico, Galanga & Rad. Ireos, & calidè in cereviſia q. ʒj. contra Colicam frigidam ſumitur.*

10. *Ra*

10. *Radix Pæoniæ decocta in vino contra suffocationem matricis convenit.*

11. *Conf. Pæoniæ infantibus exhibita Epilepsiam sanat.*

12. *Rad. sem. & fl. Pæon. in omnibus frigidis morbis cerebri eximiam efficaciam habent.*

13. *Aqua Pæoniæ in omnibus affectibus capitis humidis & frigidis efficax.*

14. *Eadem contra Epilepsiam bibitur, & efficacior, ubi cum Aq. tiliæ miscetur.*

15. *Aqua Pæoniæ & Tiliæ cum pulv. capitis humani mixta, contra Epilepsiam, & paroxysmo sæpiùs, & singulis lunæ mutationibus magnis per triduum utiliter usurpatur.*

16. *Rad. Pæoniæ decocta cum visco querino, herba Beton. Mercuriali, fl. Stœchados, & mixta cum purgantibus appropriatis, atq; oleis & sale, efficacissimum Enema contra Epilepsiam efficit.*

CAP. X.

DE RVTA.

περγανον, *Ruta* Latinis & Offic. Germanicis.

[Vide Matth. pag. 540. ſub nomine I. Ruta.]

Duarum eſt ſpecierum, ſativa & ſylveſtris, quarum prior ſemper intelligenda eſt, ubi rutam abſq; adjectione legimus. Hujus *ſubſtantia occulta* eſt alexipharmaca, ideoq; ad peſtem & animalia peſtifera prodeſt. *Manifeſta* eſt tenuis & acris. *Temperamentum* ejus eſt calidum & ſiccum in tertio gradu. *Vires à tota ſubſtantia* ſunt, præſervare à peſte & venenis reſiſtere: *à temperamento*: 1. Calefacere & exiccare nimium: 2. digerere & incidere craſſos lentosq; humores: 3. Flatus diſcutere, urinam & menſes movere, imò fœtum mortuum expellere. Uſurpatur autem herba & ſemen.

Remedia.

℞ 1. *Herba Rutæ combuſta odore ſuo ſerpentes & peſtiferum aërem tollit.*

2. *Eadem cum aceto madefacta & trita, na-*

ta, naribusq; applicata, sensim Lethargum mitigat, & sæpè prorsus tollit.

3. Eadem digitis contrita, ac naribus sæpè applicata Epilepsiam solvit.

4. Eadem eodem modo usurpata contra Apoplexiam efficax est remedium.

5. Herba rutæ recens cum Salvia, Matricaria, & modico sale manè comesta, multos contra phthisin prodesse creditur, sed falsò: nihilominus tamen ventriculo frigido & humido robur addit, & ea ratione meliorem corporis habitum reddit.

6. Herba rutæ cum aceto madefacta 24. horis, & postea manè comesta à peste præservat.

7. Idem facit ruta cum sale comesta.

8. Ruta mista cum nucleo juglandis, & caricis duabus atq; sale, & contra pestem, & contra venena prodest, manè q. nucis casta- sumpta. Sumantur autem rutæ folia 10. cum nucem juglandis & duas caricas.

9. Ruta cum iisdem & gran. Juniperi ta constituit quoq; alexipharmacum, ut dximus.

10. Rutæ folia 10. cum caricis duabus,

& nucleo unius juglandis in aceto q. s. mixta stent 24. horis, & postea semicochlearis quant. usurpentur manè contra pestem.

11. Acetum rutaceum naribus, temporibus, pulsibus, & pavimentis ædium aspersum, præservat à veneno pestifero.

12. Rutæ decoctum, vel solum, vel cum Euphrasiæ decocto mixtum, oculis prodest, & suffusiones incipientes tollit.

13. Rutæ semen & herba decocta, semen minuunt, & gonorrhæam tollunt.

14. Ruta decocta cum Mercuriali, Pulegio, Bismalva, matricem mulierum contortam sanat, si exteriùs sacculo, vel spongiâ adhibeantur.

15. Ruta in vino decocta menses movet & mortuum fœtum expellit.

16. Rutæ pulvis contra vermes utiliter exhibetur.

17. Rutæ pulvis ex semine, contra pestem, aut solus, aut cum Theriaca mistus, valet.

18. Aqua rutæ hydropicos juvat, si vel sola sæpiùs ebibatur, vel cum Aq. Cuscutæ, & cum syr. de 2. Rad. misceatur.

19. Aqua

19. *Aqua rutæ cum Aq. Euphrasiæ oculorum aciem acuit.*

20. *Eadem Aq. rutæ epota menses movet, sed prægnantibus nocet.*

21. *Aqua rutæ omnibus cerebri frigidis morbis medetur.*

22. *Ol. rutæ exteriùs inunctum umbilico, vel solum, vel cum ol. Absynthii vermes necat.*

23. *Idem interiùs usurpatum in Enemate flatus discutit, & colicam frigidam sanat.*

24. *Idem exteriùs illitum frigidas flexiones nervorum atq; articulorum dissolvit.*

Cap. XI.

DE SALVIA.

Ἐλελίσφακος Græcis, *Salvia* Latinis & Off. Salbey. Germ.

[Vide Matthiol. pag. 524. inter dem. Tabmen II. Salvia minor.]

ſt duarum ſpecierum, hortenſis & ſyl-

ſylveſtris, quarum illa in uſu eſt, & per Salviam abſq; adjectione ſemper intelligitur. Rurſus autem hęc ſativa vel hortenſis duplex eſt, major & minor, quarum hæc Germ. **Creutzſalbey** vocatur, & alteri præfertur. *Subſtantia* Salviæ tenuium eſt partium cum adſtrictione modicâ. *Temperamentum* eſt calidum & ſiccum in ſecundo gradu. *Vires ſunt* 1. Calefacere & exiccare multum: 2. Aperire, incidere, & modicè aſtringere: 3. Menſes quodammodo movere.

Usus.

Uſus ejus eſt in herba & in floribus.

Remedia.

1. *Salvia cum cibis comeſta jecur corroborat, & fluxiones capitis omnes temperat.*

2. *Salvia cum jecore vitulino deſtillata adhuc magis epar corroborat.*

3. *Salvia eodem modo cum vitulino jecore mundificato deſtillata producit aquam, quæ tabem brachiorum vel aliorum membro-*

brorum inuncta ſanat, & dolorem nervo-
rum exſiccitate mitigat.

4. Salvia cum Hyſſopo & radice liqui-
itiæ decocta, & percolata, Saccharo Candiæ
dulcorata, manè & veſperi commodiſſimè
bibitur, contra tuſſim, & pectoris angu-
ias.

5. Salvia decocta in Aqua vel vino, &
anè veſperiq; epota, ſterilitatem ex lubri-
tate matricis ſanat.

6. Salvia uſurpata à prægnantibus in
is contra abortum eſt remedium.

7. Salvia frigidam & humidam matri-
expurgat, & ſimul cor corroborat.

8. Salvia frigido & humido cerebro
de prodeſt.

9. Conſ. Salviæ manè ſumpta jecur cor-
rat, cerebro & nervis utilis eſt, & flu-
nes cerebri temperat: imò etiam tuſſim
eſtillatione ſanat.

10. Aqua Salviæ jecur corroborat, &
ionibus tenuioribus medetur, manè &
eri epota.

Vinum Salviæ mulieribus frigidis
umidis prodeſt, ac fertilitatem auget.

12. Vi-

12. *Vinum Salviæ hydropicis confert.*

13. *Cerevisiæ Salviæ Hepaticis, inprimis quoq; catharrosis prodest.*

Cap. XII.

DE SCORDIO.

Σκόρδιον. Latin. & Offic. *Scordium* dicitur, ac ferè ubiq; notũ est, quamvis prioribus seculis planè fuerit incognita planta, unde vulgus Medicorum & Pharmacopæorum pro eâ Allariâ usi sunt, magno cum errore.

[Vide Matthiol. pag. 613. I. Scordium.]

Obtinet autem verum Scordium *occultam substantiam*: Alexipharmaeam, qua Pesti resistit, & simul quoq; putredinem humorum corrigit: quoad *manifestam substantiam*, quodammodo mixtum est, quatenus quodammodo amarum, acerbum, & acre est. *Temperamentum* est calidum in primo & siccum in secundo gradu. *Vires à totâ sub-*

tâ substantiâ sunt. 1. Præservare à Peste: 2. curare pestem: 3. resistere putredini, inprimisq; vermibus. *Vires à temperamento sunt:* 1. calefacere parum & exiccare magis: 2. abstergere & detergere: 3. urinam & menses movere. Usurpatur Scordium in foliis & floribus.

Remedia.

1. *Scordii pulvis in aceto contra pestem sumptus, vel solus* ℈iiij. *vel mixtus* ℈j. *cum Theriacæ* ʒj. *efficax contra pestem interdum remedium est.*

2. *Scordii pulvis vel solus, vel cum C. C. quantitate* ℈ij. *in lacte exhibitus vermes necat & expellit.*

3. *Scordii folia decocta cum aliis alexipharmacis potiones salubres contra pestem sunt, nec non contra alias pestilentiales febres.*

4. *Syr. de Scordio, si solus lambatur interdum aliquoties, quant.* ʒß. *infectionem aëris, quæ longè post in peste mala vasura fuit, tollit.*

5. *Syr.*

5. *Syr. de Scordio cum aliis Electuar. Alexipharmacis utiliter contra pestem usurpatur.*

6. *Syr. de Scordio ℥ij ß. cum Aq. Card. bened. ℥iij. mixtus potionem alexipharmacam constituit.*

7. *Acetum Scordii una cum cibis sumptum quotidie in infectis ædibus optimum est remedium.*

8. *Acetum Scordii exteriùs naribus ac pulsibus illitum à peste præservat.*

9. *Idem cum cibo sumptum pueris ex vermibus laborantibus convenit.*

10. *Aq. Scordii sola contra pestem utiliter bibitur.*

11. *Aq. Scordii mixta cum syr. de succo granat. præsentissimum constituit remedium contra pestem.*

12. *Eadem aqua iterum atque iterum epota quotidie viscera calefacit, & à putredine expurgat.*

13. *Aqua Scordii antiquæ tussi prodest.*

14. *Si in Aq. Scordii dissolvantur Theriaca, Mithridatium, & alia Alexipharmaca, tantò magis contra pestem valebunt.*

15. *Aqua*

15. *Aqua Scordii contra vermes remedium est.*

16. *Conserva Scordii tempore pestis ànè pro præservatione utiliter sumitur.*

Cap. XIII.

DE RELIQVIS PLANTIS Junii.

Supersunt adhuc aliæ plantæ nantes in hoc mense, quarum pluri- selectæ quidem sunt, non tamen s eorum est in multis partibus, ut- e cum vel tantum in radice, vel tum in foliis, vel tantum in floribus pentur : sunt præterea & aliæ, tum usus tàm frequens non est, e quibusdam in usitatæ vocantur. priori classe ponuntur

ntiana, cujus radix lib. 2. declara-

lipendula, cujus radix uteri purga- m producit.

aponticum, in jecoris affectibus nendatum.

ea tinctorum, de qua in lib. 2.

Atriplex, cujus herba ventrem emollit.

Centaureum minus, jecoris obstructiones promptè solvens.

Alchimilla, seu pes leonis, in vulneribus consolidandis utilis.

Hyssopus, ad viscidas pectoris collectiones incidendas utilis.

Matricaria, frigidis uteri morbis succurrens.

Thymus.

Satureia.

Spinachia.

Solanum.

Scarlea.

Veronica.

Cyanus.

Stœchas citrina.

Carduus Mariæ.

Milium Solis.

Melones.

Cucumeres.

Cucurbitæ.

Citrulli.

Staphysagria.

Tor-

Tormentilla.
Carum.
Chamæpitys.
Lepidium.
Lilium album.
Sanicula.
Perfoliata.
Imperatoria.
Melanthium.
Papaver ſativum.
erraticum.
Liguſtrum.
Hyoſcyamus.
empervivum.
Cuſcuta.
Geniſta.
ryonia.
unt aliæ plures rarioris uſus hoc
ore provenientes, quas etiam e-
erare conabimur
hium.
ctuca ſylv.
ola ſyl.
ſimachia lutea.
ifolium multiplex.

Syderitis.
Virga paſtoris.
Rapunculus.
Blattaria.
Coronopus.
Pyrola.
Sonchus aſpera.
Lævis.
Pſeudoapios.
Daucus.
Periclymenon.
Lichen.
Glycypicron.
Ptarmica.
Hemerocallis.
Polygala variis floribus.
Stachys.
Ballote vulg. al.
nigra.
criſpa Lugd.
Chondrilla coronopifol.
Urtica.
Veronica Spicata min.
Portulaca ſylv.
Rapiſtrum.

Anthyrrinum.
Crista galli.
Pseudomelanthium.
Pisum.
Linum.
Vicia.
Panicum.
Sanicula.
Papaver corniculatum.
Viola mariana.
Lilium cruentum.
Bellis major.
Geranium batrachoides.
Echium scorpioides paluſtre.
Ranunculus apii folio.
Nonyza aquat. ſerrati fol.
Morſus ranæ.
Lu minus paluſtre. &c.

æ ſunt plantæ præcipuè, quarum
itionem unà cum ſelectiſſimis &
iſſimis in hoc menſe conjungen-
ſſe judicamus, quod herbilega
tus tum oculari obſervatione
rum, tum etiam evolutis Bota-
im monumentis ſuâ ſponte præ-

ſtabit: nos ad ſubſequentem menſem progredimur.

SECTIO V.

DE PLANTIS IN JULIO naſcentibus.

CAP. I.

DE FRAGARIA.

Κόμαρον Græcorum Fragariam appellari ſcribit expreſsè Apuleius, licet idipſum à quibuſdam vocetur in dubium: Germ. dicitur Erdtbeerkraut.

[Vide Matthiol. pag. 721. VII. Fragaria.]

Herba per ſe ſatis nota eſt, duas continens ſpecies, quarum una ſylveſtris, altera ſativa: hæc rarior eſt, ſed multò majores, pulchrioresq; fructus producit, ac magis pro delitiis in menſis illuſtrium habetur. *Subſtantia* fragariæ

gariæ parumper terrea eſt: *Tempera-*
mentum frigidum in primo & ſiccum
n ſecundo gradu, maximè verò in
erba, minus verò ſiccum in fragis.
ires ejus ſunt 1. Refrigerare parum &
xiccare multum: 2. Aſtringere mo-
icè, ac quodammodo ſimul viſcera
ɔſtructa aperire: 3. Muliebres flu-
ıs & dyſenterias cohibere, & parum
inam movere.

Usus.

Uſus fragariæ hodie eſt in herba &
ctibus: quibuſdam etiam in flori-
, & radice fuit.

Remedia.

. *Fragaria herba contuſa & cataplaſ-*
is more vulneri applicata illud ipſum
t.

. *Eadem in vino rubro decocta idem*
at.

Eadem decoctio herbæ imo ventri ap-
circa pubem per aliquot tempus, al-
fluxum ſiſtit.

Fragaria decocta & epota, obſtru-
es jecoris & aliorum viſcerum aperit.

5. *Fragariæ decoctum cum radice Petroselini vel ante balnea, vel aliàs manè & vespere potum, calculum movet.*

6. *Fraga si comedantur in æstate biliosos humores temperant.*

7. *Fraga febricitantibus salubria sunt, & ventriculo imbecilliori robur addunt.*

8. *Eadem in acutis febribus sitim sedant.*

9. *Eadem hydropicis & paralyticis nocent.*

10. *Eadem macerata in vino sublimato, & aliquoties iterum in fusa prosunt contra calculum, si liquor ille ebibatur modicè.*

11. *Aq. Fragariæ idem præstat.*

12. *Vinum Fragariæ exteriùs illitum, pustulas in facie lenit, & sensim tollit.*

13. *Radix decocta cum aliis hepaticis, cachexiæ & hydropi convenit.*

Cap. II.

De Lavendula.

Νάρδος, plerumq; Græcis vocatur, nobis Lavendula, Germ. Lavendel.

[Vide

[Vide Matth. pag. 32.]

Est autem duarum specierum: una mas, quæ Spicanardi vulgò dicitur altera fœmina quæ Lavendula propriè est. *Substantia* Spicæ & Lavendulæ tenuium est partium: *Temperamentum* calidum & siccum ferè in 3. gradu est. *Vires* ejus sunt 1. Calefacere & exiccare multùm: 2. Incidere crassos humores & aperire obstructiones, præsertim capitis: 3. Movere menses & educere secundas.

Usus.

Usus est in foliis, & floribus diversimodo.

Remedia.

1. *Lavendula vel Spica ante fenestras sata, vel etiam sicca in conclavi prostrata, odore suo cerebro humido & frigido valæ prodest.*

2. *Lavendula in capitis lixivio memoriam imbecillem ab humiditate & frigiditate corroborat.*

3. *Lavendula in conclavi tempore hyemis suspensa contra fluxiones prodest.*

4. *Lavendula decocta in aqua & epota, mundificat matricem frigidam, sed patio fit insuavior.*

5. *Cerevisia Lavendulæ idem aliquo modo præstat, sed sensim.*

6. *Cerevisia Lavendulæ omnibus apoplecticis, paralyticis, Epilepticis & spasmo affectis salubris est.*

7. *Eadem sensim menstrua aperit & movet, qua de causa prægnantibus nocet.*

8. *Oleum Spicæ gutt.* iiij. *ori instillatum paralysin linguæ sanat.*

9. *Ol. Spicæ paucis guttis cum aqua, ex qua manus lavantur, dilutum, corroborat nervos, & cerebrum suo odore: nocet autem epilepticis, ubi odor majori copia attrahitur.*

10. *Aq. Lavendulæ* ʒiſs. *Aq. tiliæ* ʒv. *mixta & epota ab Infantibus, Epilepsiam sanat.*

11. *Aq. Lavendulæ q. semicochl. mista jusculo cerevisiæ, menses aperit, paralyticis confert, & ab Epilepsia præservat.*

12. *Aq.*

12. *Aq. Lavendulæ potionibus digestivis in frigida matrice & humido cerebro pauca quantitate utiliter miscetur.*

13. *Cons. Lavendulæ, aut sola, aut mixta cum aliis conditis, inprimis Borraginis, capiti frigido & humido robur addit, memoriam confirmat, & apoplexiam sanat.*

Cap. III.

DE LAURO.

Δάφνη Græc. *Laurus* Lat. & Offic. **Lorbeerbaum** Germanis.

[Vide Matthiol. pag. 125.]

Duarum est specierum, altera latifolia, altera tenuifolia. *Substantia* Lauri *occulta* est alexipharmaca, qua veneno & pesti resistit. *Manifesta* est tenuium partium. *Temperamentum* calidum est & siccum in secundo gradu respectu foliorum: at respectu fructus in tertio. *Vires à totâ substantiâ* sunt veneno & pesti resistere: *à temperamento* 1. calefacere & exiccare vehementer, & ma-

& magis respectu baccarum: 2. Attenuare & incidere crassa: 3. discutere flatus, ac dissipare humorum collectiones, item calculum movere.

Usus.

Usus ejus est in foliis & fructibus, nimirum baccis.

Remedia.

1. *Folia Lauri vel sola, vel cum absynthio in forma sacculi cum linteo usurpata, & ventri calidè applicata, flatus discutiunt, & ventriculum frigidum corroborant.*

2. *Folia Lauri eodem modo usurpata & calidè umbilico applicata aliquoties, Colicam sanant.*

3. *Folia Lauri, vel sola, vel mixta cum Artemisia, Matricaria & Origano, in forma sacculi calidè applicata imo ventri, calefaciunt frigidam matricem: imò suffocationem matricis non tantùm leniunt, sed etiam sensim prorsus tollunt.*

4. *Cerevisia de baccis Lauri tempore pestis prodest.*

5. Ea-

5. *Eadem à mulieribus frigidis & humidis contra sterilitatem & suffocationem matricis utiliter bibitur.*

6. *Baccæ Lauri cum granis Iuniperi, Mentha & Absynthio in forma sacculi usurpatæ, & in vino decoctæ, ac tempore paroxysmi applicatæ regioni ventriculi ac splenis, quartanam tollunt.*

7. *Baccæ Lauri contusæ & epotæ cum calidâ cereviſiâ colicam ſanant, nec non ſuffocationem leniunt.*

8. *Baccæ Lauri cum granis Iuniperi, Herb. Petroſelini, Biſmalva, in Aq. decoctæ, & imo ventri impoſitæ, calculum emolliunt & movent.*

9. *Baccæ Lauri integræ apud Ignem calefactæ & comeſtæ flatus ventris diſcutiunt, & tormina ſedant.*

10. *Pulvis baccarum Lauri cum granis Iuniperi in vino ſumptus tempore menſium, menſes movet, quod etiam præſtat, ubi ſolus cum vino uſurpatur.*

11. *Pul. Baccarum Lauri cum Rad. Ireos ana ℈j. & calam. aromat. & galangæ ana ʒß. mixtus, & calidè cum cereviſiâ epotus, quan-*

quantum capiat grossus argenteus unâ vice, colicam frigidam sanat, præsertim si quavis hora bis vel ter repetatur.

12. *Pul. Baccarum Lauri cum calidâ cerevisiâ epotus sudorem movet.*

13. *Idem mixtus cum spec. Diarrh. Abb. jecori prodest ejusq; obstructiones aperit.*

14. *Eodem modo contra hydropem valet.*

15. *Elect. de baccis Lauri Rhasis valet ad Colicam & Iliacam passionem ex causâ frigidâ, sumptum quan. Castaneæ aliquoties, vel solum, vel mixtum cum aliis condiis, scilicet corticibus arantiarum, Zinzibere condito, diacoro & similibus.*

16. *Oleum Laurinum exteriùs illitum imo ventri dolores frigidæ colicæ & ventriculi sanat.*

17. *Idem illitum sinistro hypochondrio splenecticis confert, præsertim si misceatur cum Vnguento dialthææ.*

18. *Idem omnibus ægritudinibus nervorum & articulorum à frigidâ causâ ortis inunctum prodest.*

19. *Idem*

19. *Idem unguenta frigida suo calore temperat; & calida reddit efficaciora, ac odore suo commendat.*

20. *Emplastrum de Baccis Lauri vel solum, vel cum unguentis corroborantibus mixtum ventriculo frigido robur addit, & flatus optimè discutit.*

21. *Idem applicatum imo ventri, dolores ventriculi, intestinorum & matricis à flatibus, vel causa frigida ortos, lenit.*

Cap. IV.

DE MALVA.

Μαλάχη Græcis ἀπὸ τῆς μαλάττειν, sicut Latinis & Officinis malva dicitur, quod alvum molliat teste Varrone: Germ. **Pappeln.**

[Vide Matthiol. pag. 359. I. Malva.]

Est autem duplex Malva sylvestris & Hortensis, quarum hæc rursus Arboreſcens & Bismalva, quam etiam Althæam vocant, ut supra audivimus.

Intel-

Intelligitur autem ſylveſtris, quando malvam ſine adjectione legimus. *Subſtantia* malvæ eſt aquea, cui glutinoſum aliquid permixtum eſt: *temperamentum* in caliditate & frigiditate temperatum: quoad humiditatem verò in ſecundo gradu. *Vires* ejus ſunt. 1. Humectare non parum: 2. rarefacere, abſtergere, emollire, digerere, inprimisq; reſpectu feminis: 3. Igne ambuſtis mederi, & calculũ movere.

Usus.

Uſus Malvæ eſt in foliis, in ſemine & in floribus, ſcilicet reſpectu Malvæ arboreſcentis.

Remedia.

1. *Malvæ folia decocta in juſculo gallinaceo, & percolata ad* ℔j. *cum* ʒiij. *olei communis, & ſalis parum, enema efficiunt, quod abſtergendo & emolliendo laxat ſemel, vel bis ad ſummum.*

2. *Malva in omnibus Enematibus, quæ vel emollire, vel abſtergere, vel digerere debent, utiliter decoquitur.*

3. *Ex Malva facta enemata calculum movent, ejusq; dolores mitigant.*

4. *Eadem prosunt contra alvi obstructionem in colicis doloribus.*

5. *Malva decocta, in forma cataplasmatis ambustis imposita, optimum est remedium.*

6. *Malvæ mucilago efficacius adhuc illud ipsum præstat.*

7. *Malva in lixivio decocta furfures capitis corrigit.*

8. *Eadem decocta in aq. & vino, & in cataplasmatis forma impositа pubi, calculum renum & vesicæ emollit & expellit.*

9. *Semen Malvæ decoctum & epotum idem præstat.*

10. *Sem. Malvæ in vino decoctum obstructiones lienis resolvit.*

11. *Malva imposita regioni lienis, aut sola, aut cum aliis decocta, idem præstat.*

12. *Flores Malvæ arborescentis pulverisati, & cum melle despumato atq; aluminis parum commixti, unguentum efficacissimum constituunt, contra omnem gingivarum putredinem, præsertim in Scorbuto.*

CAP. V.

DE NASTVRTIO.

Κάρδαμον, *Naſturtium*, Germ. Gartenkreß.

[Vide Matthiol. pag. 425. I. Naſturtium.]

Dicitur Plinio Naſturtium, à naribus torquendis, quod odore & ſeminis acrimonia ſternutamenta provocet. *Subſtantia* conſtat tenuium partium: *temperamentum* calidum eſt & ſiccum in tertio ordine: Semen tamen magis calefacit & ſiccat, quàm herba. *Vires* ejus ſunt 1. Calefacere & exiccare vehementer. 2. Incidere potenter craſſos humores & lentos, inprimisq; melancholicos. 3. Menſes movere, fœtum in utero materno enecare, veneremq; excitare. Uſurpatur in herba, & in ſemine.

[Vide Matthiol. pag. 425. Naſturtium criſpum latifolium.]

Reme-

Remedia.

1. *Naſturtium in cibis lentam pituitam & craſſum Melancholicum ſanguinem incidit & attenuat.*

2. *Idem contra ſcorbutum in cibis prodeſt, præſertim naſturtium paluſtre.*

3. *Idem vel ſolum, vel cum Cochlearia coctum in ſero lactis caprini, & expreſſum, bis quotidiè bibitur quantitate* ℥ij. *vel* ℥iij. *contra Scorbutum.*

4. *Naſturtium coctum cum melle, & exteriùs impoſitum hypochondrio ſiniſtro ſpleneticos juvat.*

5. *Semen coctum cum aqua, vel etiam vino, potenter menſes movet.*

6. *Aqua Naſturtii utiliter ad menſes movendos, & ad fœtum mortuum educendum uſurpatur.*

7. *Naſturtium recens optimè cum Lactuca miſcetur in cibis pro temperandâ ejus frigiditate.*

Cap. VI.

DE PETROSELINO.

Πετροσέλινα, *Petroſelinum*, Germ. Peterſilien oder Peterlin.

[Vide Matthiol. pag. 562. unter dem Nahmen I. Apium hortenſe.]

Nota verò, quòd noſtrum Petroſelinum non ſit veterum illud *Dioſcoridis & Galeni*; quod Macedoniæ tantùm plantam eſſe rectè ſcribunt. Eſt enim verum *Apium ſativum Dioſcoridis*, cum quo revera in viribus prorſus convenit. Herba nobis omnibus per ſe ſatis eſt nota, cujus *ſubſtantia occulta* duplex eſt, quòd ſcilicet calculum frangat & expellat; & capiti noceat, atq; Epilepſiam in diſpoſitis gignat. *Manifeſta* eſt tenuis, præſertim in foliis: *temperamentum* calidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu, præſertim reſpectu ſeminis. *Ratione temperamenti vires* ejus ſunt. 1. calefacere & exiccare multùm. 2. attenuare, craſſos humores incidere, flatusq; diſcutere. 3. calculum frangere, movere & expellere. Uſurpatur autem noſtrum Petroſelinum in foliis, in radice, & in ſemine.

Reme

Remedia.

1. *Herba comesta frequenter à puerperis, reddit infantes Comitiales, ubi ubera sugunt.*

2. *Herba in cibis sæpiùs usurpata calculum movet & frangit.*

3. *Radix sæpius usurpata petit caput, & tùm Epilepticis, tùm etiam Apoplecticis nocet.*

4. *Eadem radix in cibis sumpta cum jusculis gallinaceis, vel aliâ ratione, urinam & menses movet.*

5. *Eadem eodem modo prodest Hydropicis, & Asthmaticis, & Ictericis.*

6. *Eandem ob causam Syr. de quinque radicibus, (inter quas est etiam radix Petroselini) Hydropem & Ictericiam tollit.*

7. *Herba decocta, & exteriùs usurpata ad balnea, aut sola, aut cum herba Raparum, & Bismalva, calculum emollit, movet, frangit & expellit.*

8. *Herba contusa, cum albumine ovi mixta, & in inflammatione renum ex calculo imposita convenit.*

9. *Aqua Petroselini, cum pulveribus*

calculum moventibus epota, vehementer calculum movet & expellit.

10. *Eadem efficacius hoc præstat antè balneum, & in ipso balneo, epota.*

11. *Eadem Hydropem discutit, & omnes obstructiones jecoris resolvit, unde Ictericiam quoq; sanat, & sensim tollit.*

12. *Eadem aqua prodest in febribus pituitosis, scilicet quotidianis & tertianis nothis.*

13. *Radix Petroselini cum radice Cichorei decocta & percolata, ac saccharo addito ad justam consistentiam inspissata, constituit optimum Syrupum contra Ictерum.*

14. *Semen Petroselini efficacissimè urinam movet.*

15. *Semen mixtum cum Lapide Iudaico, & pilo Leporino usto, remedium efficax redditur ad movendum calculum, si cum aquâ Saxifragiæ pulvis bibatur, quantitate ʒj. vel paulò minus, in aquâ Saxifragiæ, ante balneum.*

16. *Semen Petroselini mixtum cum Semine Fœniculi, & radice Rhodia, & ligatum in syndone, ac suspensum in vino, constituit*

ſtituit optimum potum ad movendas fluxiones tempore menſium.

Cap. VII.

DE LEVISTICO.

Λιγυστικὸν, *Leviſticum*, *Lybiſticum* vel *Liguſticum*, Germ. **Liebſtöckel.**

[Vide Matthiol. pag. 564. unter dem Nahmen V. Leviſticum vulgare.]

Herba hæc vulgo nota eſt, quamvis apud Autores diſputetur, quid veteres per Liguſticum intellexerint.

Subſtantia Leviſtici eſt tenuium partium: *temperamentum* calidum & ſiccum eſt in ordine 3. *Vires* ejus ſunt. 1. calefacere & exiccare plurimùm. 2. attenuare & diſcutere. 3. movere urinam & menſes.

Usus.

Uſus ejus eſt in foliis cum radicibus, ad deſtillationes, & lotiones, & in ſemine.

Remedia.

1. *Aqua Leviſtici manè & veſperi epota menſes movet.*

2. *Ante balnea epota calculum movet & frangit.*

3. *Cum aqua Pimpinellæ efficaciùs menſes aperit.*

4. *Semen decoctum in vino & manè veſperiq; epotum adhuc vehementius movet menſes & calculum.*

5. *Nodulus ex ſemine Leviſtici & radice Rhodiâ vino infuſus convenit potui mulierum menſtruis laborantium.*

6. *Herba Leviſtici cum Rapis decocta bonum lavacrum conſtituit partibus frigore læſis.*

Cap. VIII.

De Artemisia.

Artemiſia Græcis, Latinis & Officinis, quibuſdam *Herba Regia*, Germ. Beyfuß.

[Vide Matthiol. pag. 617.]

Qui-

Quidam ab Artemisia uxore Mausoli Regis, vel ab Artemide Diana, quod instar Dianæ parturientes adjuvet, dictam volunt. *Substantia* ejus est tenuium partium: *temperamentum* calidum & siccum tertii ordinis. *Vires* ejus sunt. 1. calefacere & exiccare vehementer. 2. attenuare, incidere & discutere. 3. menses provocare.

Usus.

Usus ejus est in foliis & summitatibus.

Remedia.

1. *Herba decocta in vino menses provocat, quod etiam præstat, si exterius decoctum hoc imo ventri applicetur.*

2. *Eadem in vino vel cerevisia decocta, ad difficilem partum conducit.*

3. *Imò decoctum hujus herbæ quotidiè potum mulieres à partu mortuo liberat.*

4. *Herba Artemisiæ cum foliis Chamomillæ & Salviæ decocta, membra paralytica & stupida, si per frictionem adhibeatur, recalfacit & vires confirmat.*

5. *Summitates Artemisiæ in pulverem*

redactæ cum aquis appropriatis, utiliter bibantur contra calculum ante balneum.

6. *Aqua Artemisiæ menses; calculum & fœtum mortuum expellit.*

Cap. IX.

DE ANETHO.

Ἄνηθον, *Anethum*, Lat. & Officinis, Dill. Germ.

[Vide Matthiol. pag. 554.]

Planta est omnibus notissima, quæ non tàm Medicorum, quàm coquorum gratiâ seritur. *Substantia* ipsius est tenuis: *temperamentum*, teste *Aegineta*, calidum in fine secundi, & siccum in principio ejusdem gradûs obtinet. *Vires* ejus sunt. 1. calefacere plurimùm & exiccare modicè. 2. attenuare & crassam materiam dissolvere. 3. dolores mitigare.

Usus.

Usus ejus est in herba & semine.

Re-

Remedia.

1. *Succus Anethi instillatus aurium dolorem lenit.*

2. *Anethi summitates & herba cum aliis decoctæ, & epotæ, tormina & ventris inflationes sedant.*

3. *Idem Anethi decoctum stranguriâ laborantibus convenit.*

4. *Anethum cum Mastiche decoctum vomitum reprimit, & frigido ventriculo utile est.*

5. *Semen Anethi in aqua decoctum, & vel balneo, vel epithemate, applicatum, dolores uteri ex flatuosâ materiâ dissolvit.*

6. *Oleum Anethinum membris paralyticis, & frigidis fluxionibus maximè convenit.*

7. *Idem oleum commodè miscetur in Clysteribus, ubi materia crassior emolliendа & incidenda est.*

8. *Aqua Anethi commodissimè pro somno conciliando cum aqua Rosar. & similibus applicatur capiti & fronti in febribus.*

9. *Eadem linteolis humectatis imposita tumores resolvit.*

CAP.

CAP. X.

DE ORIGANO.

Θύμος, ἀπὸ τοῦ ὄρους, quod montibus gaudeat, Lat. & Offic. *Origanum*, Germ. Dosten/ Wolgemuth.

[Vide Matthiol. pag. 519. unter dem Titel. IV. Origanum vulgare.]

Subſtantia Origani tenuis eſt: *temperamentum* calidum & ſiccum in tertio ordine. *Vires* ejus ſunt. 1. calefacere & exiccare egregiè. 2. incidere & materias conſumere. Uſurpatur in floribus, vel ſummitatibus, & in foliis.

Remedia.

1. *Flores Origani decocti & epoti jecori infirmo proſunt, præſertim ubi cum aliis jecorariis miſceatur.*

2. *Folia Origani in vino decocta imbecilliori ventriculo ex frigiditate conveniunt.*

3. *Idem decoctum calidè alvo impoſitum, urinam ciet, ac ſtranguriam & ſtillicidium urinæ tollit.* 4. Suc-

4. *Succus Origani cum lacte muliebri permistus, & auribus instillatus, prodest contra dolorem earum.*

5. *Folia Origani decocta in vino, quod postea auribus instillatur, efficax constituunt remedium contra difficilem auditum, qui sæpiùs in fine febrium acutarum oritur.*

6. *Aqua Origani manè & vesperi singulis diebus* ℥iij. *in potu sumpta facit ad asthma & angustiam pectoris.*

7. *Eadem in gargarismo prodest contra Vvulæ prolongationem.*

Cap. XI.

DE RELIQVIS PLANTIS Julii.

Sunt adhuc aliæ multæ plantæ circa hoc tempus à studiosis rei herbariæ observandæ, quarum quędam selectæ quoq; sunt respectu partis cujusdam, quarum usus quotidianus etiam est in foro Medico: Sunt aliæ rarioris usus, inter quas multæ penitus in Officinis non præscribuntur.

Prio-

Prioris ordinis sunt sequentes:

Phu vel Valeriana, cujus radix lib. 2. declarabitur.

Ononis, vel Resta bovis, cujus radix in movendo calculo præstans est.

Symphytum majus, vel consolida major, cujus radix in glutinandis vulneribus frequenter usurpatur.

Cyperus, cujus radicis efficacia paulò post etiam patebit.

Fœnum græcum, cujus semen in emolliendo & digerendo sat frequenter præscribitur.

Anisum, cujus semen in flatibus discutiendis efficax est.

Sinapi, cujus semen usurpatur in calefaciendo & siccando, juxta Gal. ordine quarto.

Matricaria, cujus herba flatibus uteri cum aliis succurrit.

Glycyrrhiza, cujus radix frequenter usurpatur, ut postea patebit.

Tanacetum, quod vehementer calefacit, siccat, aperit, abstergit, & flatus dissipat.

Ser-

Serpillum, quod juxta Gal. ita excalfacit, ut & menſes & urinas moveat.

Parietaria, vel Helxine, cui vis leniter abſtergendi, modiceq; aſtringendi competit.

Cuſcuta, vel Caſſuta, quæ cum aſtrictione leni detergit & viſcerum obſtructiones aperit.

Botrys, qua plurimum Orthopnææ ſuccurrit, craſſam pituitam incidendo & detergendo.

Marrubium, quod jecur & lienem ab obſtructione liberat, ſimulq; thoracem atque pulmones expurgat, ac menſes promovet.

Mentha, quæ maximè ſtomachi frigidis atque flatulentis affectibus ſuccurrit.

Sabina, menſibus movendis fœtuiq; mortuo expellendo ſerviens.

Thymus, vel Thymum, cujus calefaciendi ſiccandiq; virtus commendatur, unde contra fluxiones arthriticorum laudatur.

Epithymus, vel Epithymum, in Me-

lan-

lancholicis & aduſtis humoribus digerendis conveniens.

Majorana, vel Amaracus, frigidis capitis affectibus attenuando, digerendo & roborando conducens.

Verbena, verbena, capiti quoq; ſingulariter dicata, dolores ejuſdem diſcutiendo.

Potentilla vel Anſerina, quæ facultate adſtringendi dyſenteriis & alvi fluxibus ſuccurrit, & vulnerum atque ulcerum conſolidationi ſervit.

Equiſetum, in adſtrictione ſimiliter uſurpandum.

Morſus diaboli, vel ſucciſa, cujus radix inter alexipharmaca numeratur.

Piloſella, vel auricula muris, vulnerariis herbis annumeranda, quatenus ſiccat, refrigerat, adeoq; adſtringit ac glutinat.

Ageratum, quod digerit, incidit, obſtructiones viſcerum aperit & putredini reſiſtit.

Pſyllium, cujus ſemen uſurpatur ad alvum emolliendum, mucilagine ex

eo

eodem facto, quod toſtum ſeu frixum dyſenteriæ ſuccurrit.

Cicer, cujus ſemina diureticis & menagogis medicamentis frequenter adduntur.

Poſterioris ordinis ac rarioris uſus ſunt herbæ ſequentes:

Conſolida regalis.
Digitalis.
Campanula.
Frumentum Sarracenicum.
Pomum Adami.
Flos Solis major.
minor.
Hydropiper.
Chryſanthemon.
Coluthea.
Eleoſelinum.
Herba Konigundes, vel Eupatorium Avicennæ.
Paſtinaca Sylveſtris.
Alcea,
Ocymum.
Phaſcolus
Blitum variegatum.

Artiſcoca.
Clematis urens.
Smilax lævis.
Gnaphalium.
Cruciata.
Aparine.
Lithoſpermon.
Meum.
Smyrnium.
Aconitum pardalianches.
Napellus.
Stramonia, vel nux metella.
Schrophularia fœm. Cam.
Perſicaria maculoſa.
Calamintha aq.
Potamogeton latifol.
angustifol.
Cicuta aquat.
Aſcyrum.
Stœchas citrina.
Acanthus.
Cucurbita.
Cucumis.
Melones.
Matricario fl. pleno.

Siſarum.
Eruca.
Eryngium cœrulæum.
Oxys corniculata lutea.
Lathyris ſylv. purp. Dod.
luteus Thalii.
Sorgho.
Echium Ger. ſpinoſ. Fuchſii.
Bardana.
Flos Adonis.
Ægilops.
Anagallis cœrulea fœm.
Sferro cavallo Germ. Cam.
Cardiaca.
Anthyllis montana Lagd.
Apium mont. Dalichamp.
Aſter conyzoides &c.

SECTIO VI.

DE PLANTIS AUGUSTI & ſequentium Menſium.

CAP. I.

DE CITRO.

Græcis κίτρος, Medica arbor, quòd ex Media primùm ad nos adducta fuerit, Officinis Citrus, German. Citronenbaum.

[Vide Matthiol. pag. 205. sub titulo V. Medica malus.]

Substantia Citri occulta, satis admiranda, est alexipharmaca, quòd veneno animalium venenatorum, & pesti resistat.

Temperamentum est frigidum & siccum, sed pro diversitate partium in gradibus variat: Semen est frigidum & siccum in tertio ordine: Cortex Citri est siccus in secũdo gradu; sed in caliditate & frigiditate temperatus: flores frigidi sunt & sicci in secundo: at caro frigida quidem in secũdo gradu est, sed simul ad humiditatem quodammodo vergit. *Hinc vires ejus sunt respectu substantiæ*, morsui animalium venenatorum resistere, & à venenis aliis, quoque præservare, ubi in cibo & po-

& potu usurpatur. *A temperamento* 1. Semen Citri exiccat multùm & refrigerat; sed aliæ partes magis vel minus, pro varietate temperamenti. 2. digegerit, modicèq; astringit. 3. bilem flavam atque atram temperat. Usus Citri est in floribus, in pomo, respectu corticis & carnis, & in semine.

Remedia.

1. *Flores Citri conditi, jejuno stomacho sumpti, adolescentibus, inprimisq; biliosis, in æstate saluberrimi sunt.*

2. *Iidem flores conditi à Melancholicis, vel aliás tristiciâ affectis, utiliter manè sumuntur.*

3. *Cortex Citri si exiccatur, & tempore pestis in ore manducatur, à peste præservat.*

4. *Cortex Citri si decoquatur in aqua, & manè vesperiq; ebibatur, melancholicos humores temperat, & cor corroborat.*

5. *Idem cortex in vino, vel saltem in*

poculis, infusus, non modo vinum gratius reddit, sed etiam contra venena præservat.

6. *Decoctum corticis citri contra fœtidum anhelitum, & omnem gingivarum putredinem, prodest, si ore eodem sæpiùs proluatur.*

7. *Caro citri cruda non facilè concoquitur, sed saccharo condita ventriculo fit gratior, & contra illius ardorem optimum remedium est.*

8. *Conditum citri tempore pestis manè jejuno stomacho quotidiè utiliter usurpatur.*

9. *In febribus acutis idem conditum calorem febrilem mitigat, sitim sedat, & cor corroborat, si quotidiè bis terve sumatur.*

10. *Diacytonium citreum mentem exhilarat, & cordi robur addit.*

11. *Idem post cibum sumptum Melancholiam non adeò fortem sanat.*

12. *Syrupus Acetositatis Citri contra tertianam febrem prodest.*

13. *Idem in febribus ardentibus sitim mitigat, & putredini resistit.*

14. *Idem contra syncopen in febribus pestilentialibus prodest.* 15.

15. *Syrupus de corticibus Citri valet contra Melancholiam, ſive ſolus lambatur uno & altero cochleari ſæpiùs, ſive etiam mixtus cum aqua Borrag. & Meliſſæ in formâ potionis, ſurpetur.*

16. *Vinũ Citri, (ubi ſcilicet in* ℔ *XXX. vini cortices de quatuor malis citreis infunduntur) quotidiè in potu ſumptum, humores melancholicos temperat, & ad meliorem complexionem reducit.*

17. *Idem in potu eodem modo ſumptum efficaciſſimum eſt præſervativum à peſte.*

18. *Semen Citri decoctum in aqua, mane & veſperi epotum, plurimùm facit in præſervatione contra peſtem.*

19 *Idem ſemen vel ſolum, vel cum aliis mixtum, & decoctum, humores melancholicos emendat, ubi quotidiè ebibitur.*

Cap. II.

DE MALO PVNICA.

Græcis ῥοιὰ, Latin. Arbor punica, Offic. Granata, Germ. **Granatbaum.**

[Vide Matth. pag. 193.]

Multarum est ſpecierum, inter quas hodiè duæ ſunt in uſu, quarum una dulces, altera acidos fructus profert. *Subſtantia* hujus plantæ eſt alexipharmaca, ideoq; cõtra omnis generis venena in cibis, vel alio modo uſurpata, prodeſt. Temperamentum frigidum eſt & ſiccum, quod tamen variat pro differentia granatorum: acida magis talia ſunt, dulcia minus, imò ferè temperata. Sic grana acidorũ in tertio ſicca ſunt, ſuccus verò minus. Dulcium grana ſicca quidẽ manent, ſed in frigiditate ita remittũt, ut teſte Galeno, etiam calida quoda mõdo exiſtant, ideoq; amara. Succi temperamentum & carnis in acidis eſt frigidum & ſiccum in ſecundo gradu: ſed in frigiditate & caliditate vel temperatum, vel ſaltem frigidum in principio primi gradus. Flores granatorum, Balauſtia dicta, refrigerant & exiccant modicè. *Vires ratione ſubſtantiæ* ſunt 1. reſiſtere peſti, & peſtilentialibus febribus: *ratione temperamenti*

menti, aliæ acidorum, aliæ dulcium: *acidorum* 1. refrigerare & exiccare multùm: 2. aſtringere: 3. bilem temperare & ſanguinem ſiſtere, licet ſyrupus acidorum propter mixtionem cum ſaccharo minus aſtringat. *Vires dulcium.* 1. refrigerare parùm, & nonnihil exiccare: 2. digerere: 3. tuſſi prodeſſe, inprimisque reſpectu Syrupi. Uſus ejus eſt & in floribus, qui in officinis Balauſtia, & in pomis tàm acidis, quàm dulcibus, & reſpectu corticum, granorum, & ſucci.

Remedia.

1. *Flores Balauſtiorum exiccant gingivas putreſcentes.*

2. *Iidem cum melle mixti ſanant ſanguinolẽtiam gingivarum, ſi die noctuq; ſæpius illinantur.*

3. *Iidem mixti cum melle deſpumato q. ſ. & aluminis parùm, vel quantum guſtus linguæ ferre poteſt, eodem modo contra antedictos morbos & Scorbutum illinuntur.*

4. *Pulvis Balauſtiorum* ʒß. *mixtus*

cum pulvere Malvæ arboreſcentis ʒij. Alumine ℈ß. & Melle deſpumato q. ſ. omnium efficaciſſimè tùm Scorbutum, tùm ſanguinolentiam, tùm etiam exulcerationem gingivarum tollit, ſi diu noctuq; frequenter illinatur.

5. Balauſtia in gargariſmis decocta proſunt contra uvulæ prolongationem.

6. Vinum Granatorum (intellige ſuccum expreſſum) vel ſolum lambendo ſumptum, vel mixtum cum aliis cordialibus, inprimisq; Margaritis, cor corroborat.

7. Grana mali punici acidi, uſurpata in febribus acutis, & ſitim ſedant, & febres tollunt.

8. Grana dulcium granatorum in pleuriſi conveniunt.

9. Grana dulcium & acidorum in peſte & peſtilentialibus febribus vires confortant.

10. Eadem grana præſertim dulciũ granatorum corroborant ventriculum.

11, Syrupus granatorum dulcium, ſi vel ſolus lambatur, vel miſceatur cum aliis in potione, tuſſim & pleuriſin ſanat.

12. Sy-

12. *Syrupus granatorum acidorum ſitim in febribus mitigat.*

13. *Syrupus granatorum acidorum febres biliоſas tollit, ac peſtilentialibus & putridis reſiſtit, atq; cordi robur addit.*

CAP. III.

DE COTONEO.

Græcis κυδώνιον, Cydoneum vel Cotoneum, Germ. **Quittenbaum.**

[Vide Matthiol. pag. 202. Cotonea malus.]

Sylveſtris eſt arbor in quibuſdam locis Auſtriæ, ſed apud nos in hortis colitur. *Subſtantia ejus occulta* inprimis eſt alexipharmaca, imò Galenus carni Cydoniorum in corroborando ventriculo & epate aliquid peculiare tribuit, licet hoc ad qualitates manifeſtas referri queat. *Temperamentum* eſt frigidum in primo, & ſiccum in ſecundo gradu, quod tamen in conditis addito ſaccharo magis temperatur. *Vires ejus reſpectu ſubſtanti.* ..unt: 1. reſiſtere ve-

re veneno: 2. corroborare ventriculum & hepar: *Respectu temperamenti:* 1. refrigerare & exiccare. 2. astringere: 3. sistere fluxionem alvi, profluvium mensium, fluxum albumen mulierum & ex aliis partibus omnibus maximè diacytonium simplex, & decoctum cydonioru siccorum. Usus est in carne, in succo & in semine, & in floribus.

Remedia.

1. *Cydonia sicca, si comedantur sæpius, dysenteriam, & omnes fluxiones alvi sanãt.*

2. *Cydonia recentia idem faciunt, sed paulò minus.*

3. *Cydonia sicca cum pomis siccis mixta & cocta, si comedantur, modicè astringunt, & ventriculum, hepar, & cor corroborant.*

4. *Cydonia sicca in aqua decocta constituunt potionem contra dysenteriam & fluxiones mensium.*

5. *Mucilago sem. Cydoniorum illita ambustas partes corporis sanat, & dolorem lenit.*

6. De-

6. *Decoctum cum Acacia multò magis aſtringit, & contra dyſenteriam & fluxionem menſium prodeſt.*

7. *Semen Cydoniorum decoctum cum hordeo toſto, & in clyſteribus adhibitum, dyſenteriam, & inteſtina eroſa à dyſenteria, ſanat.*

8. *Vinum Cydoniorum, ſcilicet ſuccus expreſſus, in peſtilentialibus febribus cum fluxione alvi efficaciſſimum eſt, ſi ſæpè bibatur.*

9. *Idem quotidiè contra peſtem, ſemel aut bis efficaciſſimè bibitur.*

10. *Flores Cydoniorum, Balauſtiorum, & Roſarum rubearum mixti cum Acacia, in Emplaſtri formâ ventri circa umbilicum impoſiti, dyſenteriam ſanant, & fluxum album mulieribus ſiſtunt.*

11. *Vinum Cydoniorum in fluxu muliebri & dyſenteria efficax eſt remedium, ſi ſæpius ebibatur.*

12. *Flores Cydoniorum exiccati, & mixti cum aliis aſtringentibus in Emplaſtris, cõveniunt inflammationibus ex fluxu materiæ factis.*

13. Dia-

13. *Diacytonium simplex (succus cum saccharo inspissatus) antè cibum usurpatum sæpius, diarrhœam & dysenteriam sanat.*

14. *Diacytonium simplex exiccatum, cum pulvere Tormentillæ, Acetosæ & aliis, mixtum, & in pulveris formâ cum aquâ foliorum quercuum epotum, adhuc commodius dysenteriam sanat, & tormina ventris lenit.*

15. *Diacytonium simplex post cibum sumptum vomitum sedat.*

16. *Diacytonium compositum Nicolai corroborat ventriculum, præsertim nimis refrigeratum, & flatus quoq; discutit.*

17. *Idem matrici lubricæ & sterilitati humidæ prodest.*

18. *Diacytonium Galeni optimè prodest visceribus, tùm antè prandium & cœnam 2. horis, tùm etiam post usurpatum: diversum tamen pro diversitate naturarum præscribitur.*

Pro hominibus temperatis. ℞. *Carnis Cydoniorum, Mellis. ana.* ℔ij ℥iij. *coquantè, & despumetur, donec fiat Diacytonii.*

Pro hominibus pituitosis & frigidis ℞. *Carnis*

Carnis Cydonior. ℔iij. *ſacch. tantundem, aceti,* ℔ij. ʒiij. *coqu. & deſpumetur. a. poſt adde Zingib.* ʒiiij. *Piperis* ʒiij. *vel paulò minus, Miſce, f. diacytonium.*

Pro bilioſis optimum eſt, ubi aromata omittuntur.

Pro ſanguineis. ℞. *Carnis Cydoniorum.* ℔iij. *Saccharitantundem, Aceti* ℔ij. ʒiij. *coqu. & deſpumetur, poſt adde Piperis* ʒj. *Zingib.* ʒiß.

Pro Melancholicis eodem modo paratur, niſi quodrecipiantur Zing. ʒiij. *& Piperis albi.* ʒij.

19. *Cydonia condita ſi comedantur manè, veletiam aliâs interdiu ſæpiùs, fluxum alvi & vomitum ſedant.*

20. *Miva Cydoniorum cum potione purgante permiſta præſervat à vomitu, ne ſtatim rejiciatur.*

21. *Cortices Cydoniorum decocti in aqua cum ſemine Sumach & radice Tormentillæ, ac in fomentatione adhibiti, procidentiam cervicis uteri corrigunt.*

CAP. IV.

DE IVGLANDE.

Κάρυον βασιλικὸν, Nux Juglans, Nux Basilica, **Welscher Nußbaum.**

[Vide Matthiol. pag. 223. unter dem Nahmen I. Nux Juglans.]

Arbor est notissima, quæ in Sabaudia, tractu Rhenano, aliisq; locis sylvestris est, sed apud nos in hortis alitur. *Substantia* occulta est alexipharmaca, tùm contra pestem, tùm etiam contra venenatos cibos, ut non modò *Dioscorides*, *Galenus*, *Plinius*, *Mithridates*, sed etiam communis experientia recentiorum testatur, quæ vis potissimùm nucleis nucum, tùm etiam aquæ destillatæ foliorum tribuitur: imò & aliqua ex parte etiam foliis, ubi venenatis animalium morsibus, applicantur. *Manifesta Substantia* est diversa in diversis partibus: in putamine & foliis terrea & astringens: in nucibus recenti-

centibus aquea & ἄμια: in ſiccis & veteribus tenuium partium, & oleoſa. *Temperamentum* quoque variat pro diverſitate partium: nuces ſunt in 1. ordine ſiccæ, & in 2. calidæ, quod tamen minus procedit in viribus. Putamen ſiccum in 2. & frigidum in 1. gradu habetur. Vires ejus ſunt *ratione ſubſtantiæ* reſiſtere peſtilentiali veneno & peſti. *Ratione temperamenti*: 1. exiccare magis reſpectu putaminis, quàm nucis, & calefacere quodammodo reſpectu nuclei: 2. aſtringere, ſed magis quoad putamen: 3. vulnera oris conſolidare. Uſus ejus eſt in foliis & in fructu, qui & integer uſurpatur, unà cum putamine nondum obdurato pro conditis nucibus, vel reſpectu ſuarum partium, utpotè putaminis & nuclei.

Remedia.

1. *Nuces recentes cum Sale & Ruta, ſi comendantur, vel tempore peſtis, vel aliàs ante cibum, à veneno præſervant.*

2. *Eædem cum carieis, foliis Rutæ, &*

& sale mixtæ in formâ electuarii, magis adhuc contra pestem possunt.

3. Expertissimum est remedium contra pestem in præservatione, ubi eadem eodem modo, additis granis Iuniperi, inciduntur minutissimè, & 24. in aceto infunduntur, ac postea singulis diebus manè quantitate semicochlearis usurpantur.

4. Aqua nucis Iuglandis, si sæpiùs ebibatur, secretum est contra pestem.

5. Nuces integræ conditæ contra venena & pestem quotidiè utiliter comeduntur.

6. Eædem in exulceratis faucibus, vel etiam intestinis à dysenteria, conferunt.

7. Eædem cum aromatibus conditæ, ventriculo & hepati simul prosunt.

8. Rob nucum solum, si illinatur albis ulcusculis linguæ & palati, optimè eadem sanat.

9. Idem cũ aqua plantaginis dilutum, & in ore diutius detentum, fluxum salsum oris temperat.

10. Idem cum aqua Prunellæ mixtum, oris fissuras, & vulnera oris atq; palati, si calidè usurpetur, sanat.

11. Idem

11. *Idem cum Aqua Prunellæ & Diamoron in forma gargarismi mixtum contra aphthas nigras & albas prodest.*

CAP. V

DE QVERCV.

Δρῦς, Quercus, Eichenbaum.

[Vide Matthiol. pag. 179. vnter dem Nahmen II. Quercus.]

Substantia hujus occulta quodammodo est alexipharmaca, manifesta terrea est & crassarum partium. *Temperamentum* frigidum in 1. & siccum in 2. est, maximè autem respectu capularum glandium & gallarum, quibus meritò temperamentum frigidum in 2. & siccum in 3. ordine adscribitur. Vires ratione substantiæ sunt resistere quodammodo pestilentiali aëri. Respectu temperamenti 1. refrigerat & exiccat multùm, maximè quoad capulas glandium & gallas: 2. valdè astringit: 3. menses cohibet & profluvium

vium alvi sistit. Usus ejus est, & in asparagis, & in foliis, & in glande, & in glandis capula, & in galla.

Remedia.

1. *Folia exiccata & tempore pestis accensa suo fumo pestilentem aërem quodammodo temperant.*

2. *Asparagi quercuum cocti cum jusculo carnis bovinæ aut gallinarum, fluxiones alvi ferè insanabiles sanant.*

3. *Iidem in aqua vel vino albo decocti, & epoti, fluxum album muliebrem sistunt.*

4. *Iidem cum saccharo pro conserva præparati contra ardorem gulæ præsens remedium constituunt.*

5. *Iidem eodem modo usurpati diarrhœas & dysenterias sanant.*

6. *Aqua foliorum quercuum, si sæpè bibatur, sola dysenteriam sanat.*

7. *Eodem modo usurpata fluxum hepaticum sistit.*

8. *Eadem aqua tribus vel pluribus diebus ante fluxũ mensium commode ebibitur ab iis mulieribus, quæ sunt obnoxiæ fluori albo.*

9. *Aqua*

9. *Aqua foliorum quercuum* ℥iij. *cum syrupo de Myrtho* ℥iß. *efficax est potio astringens in omnibus fluxionibus.*

10. *Aqua foliorum* ℥iiij. *mixta cum* ℥iß. *aquæ Pimpinellæ, immodicum profluvium mulierum sanat.*

11. *Aqua foliorum quercuum cum aqua Plantaginis mixta phlegmonas incipientes sanat.*

12. *Aqua foliorum quercuum cum aqua Plantaginis, Veronicæ, & Millefolii mixta, & epithematis more imposita, dolores podagricos ex causa calidâ in initio lenit, & repercutiendo majorem fluxionem sanat.*

13. *Sanguinem expuentibus aqua foliorum quercuum vel sola, vel cum aqua scabiosæ & Rosarum mixta, & epota interdiu sæpius, valdè prodest.*

14. *Aqua foliorum quercuum mixta cum aqua Plantaginis, Rosarum, & minimâ parte aceti, dolorem capitis, fronti epithematis more imposita, in febribus ardentibus lenit, & vapores ascendentes ad caput reprimit.*

15. *Epithema ex aqua foliorum quer-*

cuum, Acetosæ, & Plantaginis cum aceto rosaceo & speciebus Diatrion santalon mixtum, & dextro hypochondrio impositum, fluxum sanguinis per nares sedat.

16. Glandes quercuum crudæ ventriculo nocent, sed tostæ facilioris sunt concoctionis & omnes fluxiones, præsertim alvi, sistunt.

17. Pulvis capularum glandium siccarum cum aqua Tormentillæ sumptus immodicam purgationem sistit.

18. Gallæ quercuum immaturæ cum semine Sumach & foliorum Rubi decoctæ, & in fomētatione imi ventris adhibitæ à mulieribus ante introitum lecti, laxiores & humidiores matrices sanant, & sterilitatem ex eâdem causa tollunt.

19. Insessus vel balneum ex decocto gallarum procidentiam ani sanat.

20. Galla, aspera magis quàm plana & lævis, exteriùs adhibita, matrices exiccat, & procidentiam corrigit.

21. Decoctum gallarum cum linteo duplici adhibitum, hæmorrhoides immodicè fluentes astringit & sedat.

22. A-

22. *Atramentum ex decocto gallarum eodem modo adhibitum idem præstat.*

23. *Conserva, quæ fit ex asparagis in immodicis mensibus profluentibus præsentissimum est auxilium.*

Cap. VI.

DE EVPHRASIA.

Εὐφροσύνην Græcis hanc herbam dictam fuisse Fuchsius augurat. Lat. & Offic. Euphrasia dicitur, German. **Augentrost.**

[Vide Matthiol. pag. 721. unter dem Titel. IX. Euphrasia.]

Substantia hujus *occulta* est, quòd oculis præ aliis omnibus medicamentis maximè prosit. Hinc *Arnoldus* eam tantoperè commendat ab experientia, propterea, quòd quidam per integrum annum cæci, ejus usu restituti fuerint. Idem addit: supersunt testes fide digni, qui comederunt cum vitellis ovorum pulverem, & non po-

terant legere sine ocularijs, & postea legerunt absq; istis, literam etiam subtiliorem. *Manifesta substantia* tenuis est. *Temperamentum* est calidum & siccum in 2. gradu. *Vires ratione substantiæ* sunt: 1. oculos corroborare: 2. quidam addunt, quòd etiam memoriæ prosit, quod tamen ratione siccitatis à manifestâ qualitate fieri videtur. *Ratione temperamẽti* 1. calefacit & exiccat multùm: 2. attenuat crassa & pituitam incidit: 3. spiritus subtiliores reddit, in primisq; cerebri & oculorum. Usus ejus est in floribus, & in totâ herbâ.

Remedia.

1. *Euphrasia infusa in cerevisia, & quotidie epota oculos corroborat, meliores q; spiritus animales gignit.*

2. *In vino eodem modo usurpata magis oculis prodest, nisi totum caput antea nimis calefactum & inflammatum sit.*

Pulvis Euphrasiæ in vino epotus idem facit, qui etiam memoriã corroborat, quando ex humiditate nimia imbecillior est.

4. *Cum*

4. *Cum vitellis ovorum si comedatur & oculos & memoriam corroborat.*

5. *Cum vitellis ovorum & cum vino suffusioni oculorum medetur.*

6. *Vinum Euphrasiæ maximè visum corroborat.*

7. *Idem si calidius pro alicujus complexione videatur, aqua Endiviæ & Acetosæ temperatur.*

8. *Aqua Euphrasiæ sola utiliter bibitur contra ophthalmias & suffusiones.*

9. *In potionibus cum Syrupō de stœchade, aut etiam cum aquis convententibus mixta idem præstat.*

10. *Sola aqua optimum constituit collyrium in eodem casu.*

11. *Mixta cum aqua Rosarum & Fœniculi efficacius collyrium in ophthalmiâ redditur.*

12. *Sola, vel mixta cum aliis, & epota memoriam corroborat.*

Cap. VII.

DE MELISSA.

Μελισσόφυλλον, Melissa Lat. & Offic. Germ. Melissen.

[Vide Matth. pag. 602. ſub nomine I. Apiaſtrum, ſeu Meliſſa.]

Duplex autem habetur, una adulterina, quæ cimices olet, & vulgò ſed falsò Meliſſa dicitur: altera quodammodo Citrum refert odore, & in hortis naſcitur, eſtq; vel cõmunis, quæ in Officinis uſurpatur, de quâ etiam hoc capite agemus; vel Turcica ſive Moldavica, quæ rarior eſt. *Subſtantia* Meliſſæ *occulta* eſt, quòd ſit cordialis, unde flos ejus floribus cordialibus annumeratur: *manifeſta* eſt tenuium partiũ. *Temperamentum* calidum eſt & ſiccum in 2. ordine. *Vires ratione ſubſtantiæ* ſunt: 1. corroborare cor: 2. matricem, cerebrum & nervos. *Ratione temperamenti* 1. calefacit & exiccat multùm: 2. attenuat & incidit craſſa. 3. menſes movet. Uſurpatur quoad flores, & folia, ſeu herbam totam.

Remedia.

1. *Conſerva Meliſſæ manè ſumpta confor-*

confortat, cor, cerebrum, & memoriam.

2. Eadem mulieribus frigidis & humidis, mensiumque obstructione laborantibus valdè prodest.

3. Eadem vel sola, vel cum Conserva Betonicæ, Borraginis, & speciebus Diamoschu dulcis mixta, robur Arthriticis addit.

4. Eadem vel sola, vel cum Conserva Borrag. mixta, Melancholicis convenit.

5. Aqua Melissæ magno cum fructu ad vitia frigida & humida matricis & cerebri bibitur.

6. Eadem sæpiùs epota menses aperit sensim.

7. Mixta cum aqua Rosmarini vel Pimpinellæ, vehementiùs aperit.

8. Eadem cum aqua Pulegii mixta idem præstat, & à partu non purgatis mulieribus commodissimè bibenda datur.

9. Eadem cum aqua Borrag. vel Fumiterræ sanguinem mundificat & adustos humores temperat.

10. Vel sola, vel cum aqua Borrag. temperat Melancholicos humores.

11. Herba Melissæ decocta in aqua, & perco-

cum parvâ quadam astrictione: 3. aliquantulum fluxiones sedare. Usus est in floribus & foliis Verbasci.

Remedia.

1. *Flores Verbasci recentes umbilico impositi colicos dolores sanant.*

2. *Sicci & calefacti eodem modo usurpati magis colicos dolores sedare videntur.*

3. *In enemate decocti nephriticis & colicis affectibus prosunt.*

4. *Decocti vel soli, vel cum floribus Farfaræ, tussi medentur.*

5. *In Lixivio infusi capillos capitis quodammodo tingunt colore flavo.*

6. *Folia decocta in aqua, & per fomentationem adhibita, contra sedis exitũ valent.*

7. *Decocta cum Ruta in aqua ad tussim antiquam bibuntur.*

8. *Cum Bismalva & Parietaria cocta ac pectori imposita tùm punctiones pleuriticas leniunt, tùm etiam pleurisin digerunt, & faciliorem ad tussim reddunt.*

9. *Verbascum decoctum in aqua vel solum, vel cum aliis pectoralibus emollienti-*

bus

bus, pulmonis apoſtemata emollit, & ad ruptura incitat, ſi ſæpius cum ſpongiâ madefacta imponatur.

CAP. IX.

DE RAPO.

Γογγύλι, Rapa, vel Rapum. Germ. Rüben.

[Vide Matthiol. pag. 346. I. Rapum rotundum.]

Variant hujus plantæ ſpecies pro diverſitate natalis loci: hinc Rapum aliud ſylveſtre, aliud ſativũ. Hoc rurſus vel parvum, vel magnum. Parvum Rapum tùm denſius, tùm etiam acrius eſt: magnum duplex eſt, album & luteum. *Subſtantia* Raparum occulta eſt varia, quia non tantùm nutrit & ſemen auget, ſed etiam veneno reſiſtit, maximè reſpectu ſeminis. *Manifeſta* in diverſis partibus diverſa eſt: ita ſubſtantia radicis eſt craſſarum partium: contra ſeminis tenuis eſt. *Tempera-*

peramentum radicis est calidum in 2. & humidum in primo gradu: at semen calidum & siccum est in initio tertii gradûs. *Vires ratione substantiæ* sunt 1. nutrire: 2. semen augere: 3. veneno resistere, in primisq; quoad semen. *Ratione manifestæ substantiæ* difficilis est concoctionis, magis tamen alba, quàm lutea. *Quoad rádicem*: 1. calefacit & humectat parùm: 2. incrassat, abstergit & emollit: 3. flatus gignit. *Quoad semen*: 1. calefacit & exiccat: 2. attenuat: 3. aperit obstructiones, movet & expellit variolas ac morbillos. Usurpatur radix & semen.

Remedia.

1. *Semen Raparum epotum cum calida cerevisia, vel etiam cum vino rubro calido, movet morbillos & variolas, sed maximè circa faciem erumpunt.*

2. *Decoctum sem. in aqua, vel solùm, vel quod melius, cum refrigerantibus & aliis operientibus epotũ, manè & vesperi morbillos & variolas tutius movet, & rectius expellit.*

3. *Pul-*

3. *Pulvis seminis.* ʒß. *cum Terrâ Lemnia verâ* ʒß. *in vino sumptus pestilentialibus febribus, & omni veneno resistit.*

4. *Decoctum in aqua cum radice Pimpinellæ, manè & vesperi epotum menses movet.*

5. *Magnâ copiâ sumptum à naturis frigidis venerem extimulat.*

6. *Mixtum cum pulvere Lapidis Iudaici, efficacissimè calculum movet & expellit, tùm Renum, tùm Vesicæ.*

7. *Radix Rapi sale condita, si comedatur manè ac vesperi antè ingressum lecti, Venerem excitat.*

8. *Eodem modo usurpata venenis resistit, sed stomacho imbecilli nocet.*

9. *Radix Rapi major tosta & contusa succum emittit, qui commistus cum sevo bovino sanat membra à frigore læsa.*

10. *Radix Rapi exiccata & decocta tussi medetur.*

11. *Eadem eodem modo usurpata inflammationibus faucium prodest.*

12. *Eodem modo cum saccharo vel melle condita magis adhuc tussi & pectoralibus morbis medetur.* 13 *Suc-*

13. *Succus Rapi majoris tosti dolores podagricos ex inflammatione quodammodo lenit & mitigat.*

14. *Herba Raparum cum Petroselino & Bismalva cocta, & imposita pubi, calculi dolores lenit, & calculum ad expulsionem præparat.*

15. *Balneum ex foliis Raparũ vel solum vel mixtum cum parietaria, Petroselino & Malva, calculum mitigat, emollit & expellit.*

Cap. X.

DE RAPHANO.

Ῥαφανὶς καὶ ἐράφανος Græcis, Raphanus Latinis, Rettich Germanis.

[Vide Matthiol. pag. 349. I. Raphanus.]

Duplex est sylvestris, qui inusitatus, & sativus modò oblongus, modò rotundus, qui usum suum in Medicina obtinet. *Substantia* Raphani occulta est, quòd veneno resistat, & alexipharmaca

maca sit: manifesta tenuium est partium, inprimis respectu seminis. *Temperamentum* calidum est in 3. & siccum in 2. gradu. *Vires ratione substantiæ* sunt 1. resistere veneno & venenatis animalium morsibus. 2. seminis respectu febribus pestilentialibus conferre. *Vires ratione temperamenti*, 1. calefaçere & exiccare multùm: 2. attenuare, & incidere crassa, atq, simul digerere. Usurpatur autem Raphanus in semine, & radice.

Remedia.

1. *Semen Raphani decoctum & epotum, vel solum vel cum Theriaca, sudorem movet, & venena pellit.*

2. *Cum semine Melonum, & floribus Calendulæ ac radice Liquiritiæ, decoctum, & quotidiè bis epotum, tutò & efficaciter morbillos & variolas expellit.*

3. *Decoctum in aqua, & manè, vesperiqué epotum idem præstat.*

4. *Idem semen cum semine Petroselini & Lapide Iudaico pulverisatum, & antè bal-*

balneum epotum, calculum movet & expellit.

5. Eodem modo usurpatum in summâ anxietate calculi, & à dolore, & à calculo liberat.

6. Radix Raphani, post cibum comesta, digestionem & distributionem cibi adjuvat.

7. Sumpta radix antè cibum, vomitum movet.

8. Cortex Raphani radicis decoctus in aqua, & mixtus cum oxymelite, in formâ potionis antè cibum sumptus tepidè, vomitum movet.

9. Radix Raphani recens illita contra venena prodest.

10. Contusa cum Allio, & illita vulneribus ex morsu serpentum, medetur.

11. Eadem cum aceto illita gangraenis convenit.

12. Aqua, vel succus potius radicis extractus cum sale, auribus instillatus, surditatem minuit ac tollit.

13. Aqua Raphani destillata calculum movet & expellit.

14. *Laborantibus variolis, vel sola v*
mixta cum aperientibus & refrigeran
bus utiliter bibenda datur.

15. *Aqua Raphani singulis diebus*
ad ℥vj. epota contumacem ictterum san

Cap. XI.

DE SAMBVCO ET EBVLO.

Græcis ἀκτὴ, Sambucus arbo
scens, Germ. **Holderbaum**/ χαμαίακ
Ebulus, Germ. **Attich.**

[Vide Matthiol. pag. 873. & 874.]

Frutex est duarum specierum, s
unius naturæ & earundem facul
tum: *Substantia* utrique eadem est
culta, quod purgat bilem & pituita
maximè verò serosos humores. *Ma*
festa accedit quodammodo ad tenu
substantiam. *Temperamentum* Samb
ci & Ebuli idem est, nimirum calid
in primo, & siccum in secundo gra
Vires ratione substantiæ sunt: 1. purg
bilem & pituitam: 2. purgare sero

hum

humores & aquam hydropicorum: 3. ventriculo quodammodo adverſari. *Ratione temperamenti* 1. calefacit & exſiccat multùm: 2. digerit & conglutinat: 3. menſes movet. Uſus ejus eſt in floribus, in baccis, in foliis, in cortice, in radice, & in ſpongiis adnatis.

Remedia.

1. *Conſerva florum Sambuci, ſi manè ſola, vel cum alio mixta, comedatur, podagricis prodeſt.*

2. *Eodem modo uſurpata Paralyticis & Spaſmo affectis prodeſt.*

3. *Vtilis quoq; eſt mulieribus retentione menſium laborantibus.*

4. *Aqua Sambuci exterius uſurpata fronti cum duplici linteo, dolorem capitis ſedat.*

5. *Aqua Samb. à mulieribus ad menſes movendos utiliter bibitur.*

6. *Manè & veſperi epota Podagricis convenit.*

7. *Rob Sambuci manè ſumptum cochl. quantitate vel ſolum, vel cum vino, humo-*

res noxios podagricorum consumit, & vel per sudorem, vel saltèm per insensibilem transpirationem resolvit.

8. Cortex medius Sambuci contritus, & cum vino potus, ubi alia medicamenta desunt, & vires ventriculi ferunt, tùm bilem, tùm pituitam, tùm omnium maximè seroſos humores purgat.

9. Eodem modo usurpatus hydropicos sanat, & ab aqua intercutem liberat.

10. Baccæ Sambuci contritæ, & cataplasmatis more impositæ articulis affectis ex Arthritide, dolorem mitigant & morbum tollunt.

11. Recens baccarum succus cum farina secalina subactus panem constituit, cujus pulvis præsens est remedium in dysenteria.

12. Folia Ebuli vel sola, vel cũ radice decocta in aqua, aut etiam in vino, & usurpata in fomentatione, pedum tumorem tollunt.

13. Folia Ebuli cocta cum radice constituunt optimum balneum Hydropicorum.

14. Folia & radices Ebuli decocta & impoſita pubi, matricem humidam corroborant.

15. Ea-

15. *Eadem ad peſſaria utiliter uſurpantur.*

16. *Folia Sambuci, vel etiam medius cortex contritus cũ vitellis ovorum, & impoſitus hæmorrhoidibus cæcis, inflammationes ipſarum ſanant.*

17. *Folia Sambuci exteriùs impoſita vulnera ſanant.*

18. *Spongia Sambuci infuſa in cereviſia, vel in vino, quod melius eſt, & in quotidiano potu uſurpata, hydropem tollit.*

19. *Spongia Sambuci cum purgantibus aliis, ſcilicet Rhabarbaro, & ſimilibus infuſa, aquam hydropicorum utiliter evacuat.*

CAP. XII.

DE CARDVO BENEDICTO.

Carduus benedictus. Germ. **Cardobenedicten / Erdiſtel.**

[Vide Matth. pag. 594.]

Planta ſatis nota, cujus duæ ſunt ſpecies: una magis aculeata, & in altum aſſurgẽs, rarior, & in Officinis in-

usitata: altera minus aculeata & humilior, non tantùm apud Medicos doctos, sed etiam in domesticis remediis usitatissima, quam hîc intelligimus. *Substantia* Carduibenedicti occulta duplex invenitur, nimirum alexipharmaca, & quòd contra Epilepsiã prosit. *Manifesta Substantia* terrea est, à calore quodamodo attenuata. *Temperamentum* calidum est in primo, & siccum in secundo gradu. *Vires ratione substantiæ* sunt: 1. resistere pesti: 2. scorpionum & serpentum morsibus conferre: 3. quartanæ febri diuturnæ, quæ apud multos eruditos suspicione veneni non caret, succurrere: 4. febribus pestilẽtialibus prodesse: 5. Epilepsiam sanare: *Ratione temperamenti*: 1. calefacere parùm & exiccare multùm: 2. digerere modicè & pituitam crassam incidere, atq; flatus discutere: 3. aperire obstructiones & urinam movere. Usus Carduibendicti est in semine, & in herba.

Reme-

Remedia.

1. *Pulvis Carduibened. sumptus q. ℥j. cum vino, peste infectis convenit.*

2. *Idem pulvis eodem modo usurpatus contra lateris punctiones prodest.*

3. *Idem obstructiones epatis & lienis aperit.*

4. *Idem cum cibo vel potu sumptus à venenis præservat.*

5. *Idem ℥ß. cum aq. Tiliæ infantibus commodè datur contra Epilepsiam.*

6. *Idem insperſus contra putrida ulcera, inprimis mamillarum, efficax.*

7. *Carduibenedicti decoctum manè & vesperi epotum contra Epilepsiam & Apoplexiam prodest.*

8. *Syrupus de Card. bened. 2. vel 3. cochl. aliquoties sumptus, Epilepsiam adhuc efficacius mitigat, ac tollit.*

9. *Cum aqua Tiliæ & Ceraſorum mixtus in forma potionis, Epilepsiam sanat, si manè & vesperi usurpetur.*

10. *Carduibenedicti decoctum contra Quartanas utiliter bibitur, sive solum, sive mixtum cum aliis appropriatis.*

11. *Aqua Card. bened. m. & v. epota Ictericis convenit.*

12. *Pulvis Card. benedict. ʒj. in vino Quartanariis prodest.*

13. *Card. ben. aqua m. & v. usurpata Asthmaticis auxilio est.*

14. *Contra obstructiones epatis utiliter quoq; bibitur.*

15. *Card. ben. Cervisia ad eadem, ad quæ aqua, valet, licet paulò inefficacior sit.*

16. *Vinum Card. ben. efficacius, quàm cervisia, contra eadem valet, exceptâ Epilepsiâ.*

17. *Vinum Card. ben. optimum est remedium quotidiè epotum contra vermes.*

18. *Idem mulieribus contra obstructionem mensium auxilio est.*

19. *Card. ben. decoctum, aqua destillata & vinum urinam quodammodo movet.*

20. *Card. ben. decoctum dolorem hypochondriacum & lumborũ, dorsiq; mitigat.*

21. *Semen Card. ben. epotum cum vino contra punctiones lateris ex obstructione hepatis valet.*

22. *Idem semen, ut & herbæ pulvis, cum*

eum vino epotus, sudorem movet, quod efficacius præstat extractum.

23. *Decoctum seminis & herbæ potum contra memoriam amissam valet.*

CAP. XIII.

DE VITE VINIFERA.

Ἄμπελος οἰνόφορος, Lat. Vitis vinifera Germ. Weinstock oder Weinreben.

[Vide Matthiol. pag. 902.]

Dicitur vitis à vino, vel secundùm Varronẽ, quòd invitet quemlibet ad uvas percipiendas, estq; frutex maximè nobilis, cujus usus laudatissimus in multis existit partibus, nimirũ in foliis tàm recẽtibus, quàm exiccatis, in uvis tàm recentibus maturis & immaturis, quàm exiccatis, utpotè uvis passis, quę vel sunt cybebæ, vel passulæ majores, vel passulæ minores: in succo cocto, unde sapa vini, ut & Rob vini, & non cocto, qui vel est vinũ recens mustum, vel vinum defæcatum, vel acetum, quòd

quod fit ex vino partialiter putrefacto: & tandem in radice. Iam pro diversitate harum partium tàm respectu substantiæ, quàm pro ratione temperamentorum diversæ nascuntur vires, ex quibus varia & multiplicia remedia deducuntur, de quibus hîc nihil ulterius addimus, propterea, quòd ea omnia sufficienter in libello Autoris de Vite Vinifera sub finem annexo sint declarata, ad quod opusculum Lectorem remittimus.

Cap. XIV.

DE RELIQVIS PLANTIS Augusti & subsequentium mensium.

Ita sese habent plantæ selectæ, quarum usus frequens est in pluribus partibus: sunt autem præter dictas adhuc aliæ, quæ circa idem tempus inveniũtur, quarum plurimæ selectæ quidem jure dicuntur, respectu partis cuiusdam, quatenus vel tantùm in herba, vel tantùm in radice, vel tantùm in semine,

mine, vel tantùm in fructu uſurpantur: aliæ ſunt rarioris usûs in officinis, quarum tamen cognitio Medicis & rei botanicæ ſtudioſis ornamentum addit. In priori claſſe continentur.

Halicacabum, Solanum veſicarum, cujus folliculi veſicam inflatam referũt, ejuſq; fructus Alkekengi veſicæ malis ex calculo ſuccurrit.

Tribulus aquaticus, cujus fructus refrigerantis & inſpiſſantis naturæ dicitur Dioſcoridi.

Cucumis aſininus, cujus radix contuſa capiti dolenti commodùm exteriùs ſuccurrit, ejuſq; ſucco Elaterium dictum conficitur.

Ammi, cujus ſemen officinis in uſu eſt.

Hordeum, cujus uſus in non excorticato, toſto, excorticato multiplex eſt.

Aniſum, cujus ſeminis uſus frequens eſt in flatibus diſcutiendis.

Prunus ſylveſtris, cujus flores vino infunduntur ad alvi laxationẽ, fructus a. adſtrictoriâ qualitate ſuccurrunt.

Meſpi-

Meſpila, ſua adſtrictoria vi fluxibus alvi convenientia.

Amygdalæ dulces & amaræ.

Ficus, *vel Caryæ*, detergendi & emolliendi vi præditæ.

Poma.

Pyra.

Cnicus, *vel Carthamus*, cujus ſemen ſeroſos humores evacuat.

Crocus Autumnalis.

Vincetoxicum, *vel Aſclepias*, cujus radix poſtea declaratur.

Gratiola, cujus herba ſeroſos humores ducit.

Anagallis aquatica, cujus ſuccus Scorbuticis utilis eſt.

Pimpinella ſaxifragia, *vel ſanguiſorba*, cujus vis adſtrictoria vulneribus, & alvi fluxibus convenit.

Vlmaria, *ſeu Regina prati*, *vel barba capræ*, cujus radix etiam adſtringit interiùs & exteriùs.

Polypodium, de cujus radice poſtea.

In poſteriori ordine ſeſe offerunt Siſimbrium.

Tri-

Trifolium vulgare album.
rubrum.
Allium foliis narcissinis maius.
minus.
Verbascum nigrum.
Ricinus.
Lathyris.
Digitalis rubra.
Momordica.
Erica.
Filix mas & fœm.
Sonchus sylvaticus Thalii.
Lampsana Lobel.
Rhamnus catarcticus baccis onustus, seu spina cer.
Osyris.
Hieracii species.
Solanum nigrum.
Atriplex olida pusilla hircina Lob.
Convolvulus maior.
Herniaria.
Peucedanum.
Typha florens.
Millefolium cornutum aqua Cas. Bauh.

Mille-

Millefolium pennatum aq. Spicatum.

Pneumonónthe fi.

Gentionellæ Autumnales.

Calamenthum mont.

Colchicum florens.

Hederabaccifera.

Braſſica, cuius laudes decantatas vide apud Guarinonium.

Virga aurea.

Bonus Henricus.

Peucedanum.

Clinopodium.

Aſteratticus cœruleus.

Carlina, ſeu Carduus ſyl. Cam.

Caryophyllus ſyl.

Prunella grandiflora.

Narciſſus Autumnalis.

Solanum tuberoſum.

Melliſſa Molucca.

Malą inſana.

Muſci variæ ſpecies.

Cyclaminus, &c.

Hiſce librum primum concludimus, & conſequenter ad librum ſecundum

cundum nos convertimus, ut appareat quomodo quorundam selectarum plantarum radices potissimùm in usum Medicum veniant.

LIBER II.

DE SELECTIS RADICIBUS.

QUEMADMODUM hactenus plantas selectas respectu plurimarum partium, tàm ratione nominis & specierum, quàm ratione substantiæ, temperamenti, virium, usus, diversorumq; remediorum consideravimus: ita jam ad radices selectas eadem methodo progredimur. Cùm verò colligen-

ligendarum radicum respectu temporis non sit eadem ratio cum plantis, idcirco in hoc libro tantùm alphabetarium ordinem observare conabimur.

Cap. I.

De Acoro.

Ἄκορος καὶ ἄκορον Græcis, & inprimis Dioscoridi, Officinis & vulgo *Calamus aromaticus*, Germ. Calmuß/ alibi, ut in Silesia & Austria, Brustwurtz/ dicitur.

[Vide figuram apud Matthiol. pag. 21. unter dem Nahmen Acorum cum Julo.]

Plurimùm differt ab Acoro nostro, de quo sequenti capite agemus: Nec etiam est Calamus odoratus fistularis, de quo vide Matthiol. lib. 1. in Dioscor. cap. 17. *Substantia* huius duplex est, una *occulta*, alera *manifesta*: *illa* potissimùm Spleni resistit, & insuper etiam

etiam est *alexipharmaca*: imò vi suâ aromaticâ ventriculo & matrici plurimùm confert. *Manifesta* est secundùm *Galenum*, tenuium partium. *Temperamentum* calidum est & siccum in tertio gradu. *Vires ratione occultæ substantiæ* sunt: 1. Lienem crassum absumere: 2. quodammodo veneno resistere: 3. ventriculum & matricem corroborare. *Ratione temperamenti*: 1. calefacit & exsiccat multùm: 2. aperit, abstergit & attenuat absq; mordacitate: 3. provocat urinam, movet menses, aperit hæmorrhoides, discutit flatus & incitat semen. Usurpatur autem hæc radix condita & sicca, tàm ad infusiones, quàm ad decoctiones, destillationes, pulverisationes, &c.

Remedia.

1. *Calamus arom. infusus in aceto, & ore masticatus contra pestem præservat.*

2. *Calamus arom. decoctus cum unguentis & emplastris, & sinistro lateri impositus, lienem durum emollit.*

3. Acorum verum mixtum cum pulvere Zedoariæ, Galangæ, Rad. Ireos, & aspersum panicalido, vel solum, vel cum aqua Menthæ, & umbilico admotum inflationem ventris, & suffocationem matricis tollit.

4. Calamus arom. eodem modo usurpatus, & exterius applicatus, dolorem aurium mitigat ac tollit.

5. Eodem modo usurpatus, & ventri exteriùs applicatus, colicos dolores sanat.

6. Calamus arom. decoctus in vino, & epotus, contra tormina ventris in colica frigida valet.

7. Eodem modo epotus, lienis obstructionem aperit, & duritiem ejus tollit.

8. Calamus arom. tritus & maceratus per triduum in aceto, deinde coctus ad medietatem, & melle vel sacchar. cõditus, syrupum constituit utilem ad morbos splenis.

9. Calamus aromaticus in aqua decoctus cum aliis appropriatis, & epotus manè & vesperi, splenèticis valdè prodest.

10. Calamus arom. decoctus cum aliis herbis & radicibus appropriatis in aqua, &

manè

manè vesperiq; epotus, suffocationi uteri medetur, nisi quod propter amaritiem difficulter ebibatur.

11. Calamus arom. conditus manè utiliter à Spleneticis comeditur.

12. Cal. arom. conditus crassos humores melancholicos incidit, attenuat, & ad expulsionem præparat.

13. Cal. arom. conditus utiliter comeditur tempore matutino ab iis, quibus frigidum & humidum existit cerebrum, memoriamq; egregiè juvat.

14. Idem eodem modo usurpatus ad corroborationem ventriculi multùm prodest.

15. Cal. arom. decoctus cum vino, & epotus, memoriæ debiliori à frigidâ & humidâ causa succurrit.

16. Idem decoctus cum vino, & gargarisatus, pituitam cerebri per os evacuat.

17. Eodem modo usurpatus, memoriam quoq; confortat.

18. Calamus arom. cum Absynthio Pontico decoctus in vino, & stantibus signis coctionis epotus, præstantissimum est remedium contra Quartanas.

19. Cal. arom. pulverisatus, & mixtus cum Zedoariæ, Galangæ, rad. Ireos pulvere ac epotus cum cerevisia calida, quavis semihora, flatus ventris valde discutit, & dolores ex illis sedat.

20. Idem eodem modo usurpatus colicam omnem à frigida causa sanat, & suffocationem matricis lenit.

21. Cal. arom. conditus si comedatur, asthma, ex repletione ventriculi, & inflatione ventris, sedat.

22. Cal. arom. conditus sæpè usurpatus difficultatem respirationis in Splcneticis tollit.

23. Decoctum Cal. arom. epotum doloribus lateris medetur.

24. Calamus arom. conditus sæpè usurpatus, contra linguæ gravitatem valet.

25. Extractum Calami arom. cuspide cultelli cum calidâ cerevisiâ sumptum colicam tollit.

26. Oleum Cal. arom. gutt. iij. idem facit.

27. Rotulæ cum oleo Cal. arom. flatus discutiunt, & colicos dolores à causa frigida leniunt.

28.

28. *Calamus arom. conditus peregrinantibus contra aquas corruptas prodest.*

Cap. II.

DE ACORO NOSTRO.

Acorum nostrum, tùm substantiâ, tùm etiam qualitate, atque adeò totâ naturâ differt à *vero Acoro*, ideoq; *Pseudoacorum* non immeritò appellatur: Officinis Acorum nostrate, Germ. **gelb Lilien / oder gelb Schwertel.**

[Vide Matthiolum. pag. 21. Pseudoacorum.]

Hujus usus olim in Officinis erat pro vero Acoro, sed malè. *Substantia* ejus est terrea: *temperamentum* frigidum & siccum in 2. gradu. *Vires eius* sunt: 1. refrigerare & exiccare multùm: 2. astringere, densare, cogere, & repellere: 3. sistere sanguinem, fluxum narium, & ipsos etiam menses. *Usurpatur hæc radix* vel in decoctionibus pro potionibus & gargarismis, vel in pulveribus ad condita & alia.

Remedia.

1. *Radix Acori nostri detenta in ore & masticata, hæmorrhagiam narium sanat.*

2. *Acorum nostr. decoctum & epotum immodicum profluvium mensium sistit.*

3. *Idem cum vino & prunis sylvestribus decoctum magis fluxum mensium sanat.*

4. *Vinum infusum rad. Acori, & prunis sylvestribus omnibus fluxionibus immodicis sanguinis medetur.*

5. *Pastilli præparati ex pulvere rad. Acori nostr. & succ. prunor. sylv. exiccati, atq; cum lixteo infusi in vase vini albi, eiusque subastringentis, idem præstant.*

6. *Acorum nostrum parum per cum aperientibus & incidentibus mixtum atq; decoctum, hepar corroborat.*

7. *Acorum nostrum decoctum & epotum, vel cum aqua vel vino, fluxum alvi sedat.*

8. *Acori nostri pulvis mixtus cum herba Centaurii, ac aceto, ac melle, atq; extrinsecus contusis membris, vel etiam vulneratis impositus, dolorem mitigat ac sanat.*

CAP.

CAP. III.

DE ANGELICA.

Angelica Lat. & Offic. Germanis Angelick / oder Heylig Geiſtwurtzel.

[Vide Matthiol. pag. 814. vnter dem Nahmen II. Angelica ſativa.]

Quomodo Græcis dicta fuerit hæc radix inter Botanicos diſputatur; quibuſdam Smyrnium, aliis Elaphoboſcum *Dioſcoridis* eſſe videtur. Sunt autem Angelicæ duæ ſpecies, una ſylveſtris, altera ſativa, quarum hæc præfertur. Rurſus ſylveſtris duplex habetur, una pratẽſis, altera montana, quarum rurſus hæc eſt præſtantior. Deinde ſativa rurſus duplex eſt, una vulgaris, quæ paſſim in hortis naſcitur: altera Briſgovia; quæ ad nos à Materialiſtis adfertur, atq; hæc ſola omnium eſt præſtantiſſima, meritoq; eligitur.

Subſtantia Angelicæ occulta eſt alexipharmaca, quod reſiſtat à totâ ſub-

stantia pestilentiali veneno, tùm per se usurpata, tùm in aceto infusa. Nam cùm acetum per se cõtra pestem prosit, hac infusione cum aceto virtus Angelicæ fortior redditur. *Manifesta substantia* hujus radicis est tenuium partium: *temperamentum* est calidum & siccum in tertio gradu. *Vires ratione occultæ substantiæ* sunt resistere pesti. *Ratione temperamenti*: 1. calefacit & exiccat multùm: 2. aperit, extenuat & discutit: 3. pectus expurgat à pituitâ crassa. Usus Angelicæ potissimùm Brisgoviæ est in Officinis, quando jam justo modo collecta & exiccata est.

Remedia.

1. *Angelicæ radix infusa 24. horis in aceto & commansa à peste præservat.*

2. *Angelicæ radix pulverisata, & quantitate ʒij. cum aceto epota, ubi alia medicamenta desunt, peste infectos sanat, & malignam putredinem corrigit.*

3. *Angelicæ pulvis electuariis alexipharmacis utiliter miscetur.*

4. *An-*

4. Angelicæ radix, si vel in conclavi copiosè suspendatur, vel in vestibus portetur, à peste præservat.

5. Angelica masticata & comesta, thoracem expurgat, & tussim veterem mitigat.

6. Angelica decocta in aqua, & manè ac vesperi epota, crassam pituitam in pectore incidit & expurgat.

7. Angelica decocta in vino & epota, crassam pituitam atq; flatus ventris discutit, ac dissolvit.

8. Angelicæ pulvis in hyeme cum vino, & in æstate cum aqua Rosarum, contra pestem bibitur.

9. Angelica decocta cum aliis aperitivis & appropriatis, obstructiones matricis aperit, & menses movet.

10. Semen Angelicæ saccharo obductum contra pestem quotidiè sumitur præservationis gratia.

11. Oleum Angelicæ destillatum guttis aliquot confectionem constituit præservativam, saccharo in aqua Scordii soluto.

12. Extractum Angelicæ cum saccharo tabu-

tabulatum similiter præservativum & curativum malignitatis est.

Cap. IV.

DE BISTORTA.

Bistorta, Officinis *Serpentaria*, Germ. Natterwurtz.

[Vide Matthiol. pag. 674. unter dem Nahmen. 1. Bistorta.]

Ejus duæ sunt species, nimirùm mas, aliâs propriè Bistorta, cujus usus potissimùm esse debet: & fœmina, Serpentaria, vel Colubrina. *Substantia* hujus radicis est crassarum partium, adeoq; terrea: *temperamentum* est frigidum & siccum in tertio ordine. *Vires ejus* sunt: 1. valdè refrigerare & exiccare: 2. astringere & condensare: 3. fluxum sanguinis & inprimis menses muliebres, sistere. Usus hujus radicis est vel in decoctione pro potionibus, gargarismis & lotionibus, vel in pulvere.

Reme-

Remedia.

1. *Radix Bistortæ decocta in aqua, & manè ac vesperi epota profluvium mensium sistit.*

2. *Radix Bistortæ cum Acacia decocta in vino rubro & manè vesperiq; epota, magis adhuc profluvium mensium sedat.*

3. *Radix Bistortæ decocta cum Prunella, & gargarisata, fluxiones ad fauces & uvulam sanat.*

4. *Radix Bistortæ cum foliis Plantaginis, Prunellæ, Agrimoniæ, Serpilli decocta in aqua, & mixta cum parùm Alumine & Rob Nucum, pro forma gargarismi, utiliter contra inflammationem tùm gutturis, tùm etiam pectoris gargarisatur.*

5. *Radix Bistortæ pulverisata, & vulneribus inspersa eadem sanat.*

6. *Radix Bistortæ pulverisatæ, & cum floribus Malvæ arborescentis, addito melle rosato, mixta in formam Electuarii mollis, optimum linimentum contra Scorbutum & sanguinolentiam gingivarum constituit.*

7. *Radix Bistortæ cum Ros. rub. & sem. Sumach decocta in vino rubro, & percolata, con-*

generis, quod digerat, pectus, vulnera, & renes expurget. alterius generis, quòd incrassęt, condensęt, astringat & consolidet. *Ratione qualitatum.* 1. calefacit & exiccat: 2. contrahit & astringit: 3. sanguinem & menses muliebres sistit. Radix hæc usurpatur sicca ad decoctiones, & pulveres.

Remedia.

1. *Radix Consolidæ majoris decocta, vel in aqua vel in jusculo carnis, & manè vesperi ℥ epota, omnia vulnera consolidare facit.*

2. *Radix Cons. major. decocta in aquâ, & epota sæpiùs, asperitates asperæ arteriæ, tussim ℥ lenit.*

3. *Eodem modo cum aliis appropriatis vulnerariam potionem salubrem constituit.*

4. *Radix Cons. major. cum foliis Fragariæ, Veronicæ, Millefolii, Plantaginis, Sagittæ Herculis, Atriplicis, Prunellæ, Bismalvæ, Volubilis, Vincæpervincæ, Saniculæ, Perfoliatæ, Tormentillæ, fol. & rad. Ungulæ caballinæ, valdè bonæ, mixta & decocta in*

cta in cerevisia, cum expressione percolata, & iterum cocta cum cera nova, sevo hircino, gummi Abietis, pinguedinis Gallinæ, Colophoniæ & Terebinthinæ ana. ℔j. ad consumptionem aquæ: tandem additis ℥ij. Musci Cranii humani, unguentum efficax constituit contra peritonæi rupturam.

5. Radix Cons. major. decocta in vino & epota dysenteriam sanat.

6. Radix eodem modo usurpata profluvium mensium sistit.

7. Radix Cons. maior. si comedatur, sitim lenit.

8. Eadem cum rad. Liquiritiæ decocta in aqua, sitim magis lenit, ubi sæpius eodem decocto os eluitur.

9. Radix Cons. maior. decocta cum furfure & aceto laxatis membris utiliter imponitur.

Cap. VI.

DE CYPERO.

Κύπειρον καὶ κύπειρος, Latin. & Offic. Cyperus, longus & rotundus, Germ. Wilder Galgandt.

(Vide

[Vide Matthiol. pag. 26. I. Cyperus rotundus.]

Ibidem

II. Cyperus longus.

Optimus est ille, qui ex Syria affertur; proximus, qui ex Italia, tandem ille, qui in Helvetia nascitur. *Substantia* Cyperi est tenuium partium, sed tamen simul mixta cum aliquâ terrestreitate. *Temperamentum* calidum est & siccum in secundo gradu. *Vires ejus* sunt: 1. calefacere & exiccare multùm: 2. attenuare, aperire, digerere, & modicè astringere: 3. corroborare viscera, menses accalculum movere. Usus Cyperi exiccati est in decoctionibus, & pulveribus.

Remedia.

1. *Radix Cyperi unà cum Calamo aromatico decocta & epota, suffocationi matricis à frigidâ causa medetur.*

2. *Eodem modo in vino decocta, ventri-*

culo frigido, & inflationibus intestinorum medetur.

3. Eodem modo epota dolores colicos tollit ac lenit.

4. Radix decocta, & cum aliis appropriatis speciebus epota, contra hydropem utilis est.

5. Cyperi decoctum cum radice Rhodiâ m. vģ. epotum, menses movet.

6. Cyperi pulvis cum radice Pimpinellæ & Macis mixtus, & in nodulo cum linteo vino infusus, constituit convenientem potum mulieribus difficultate mensium laborantibus.

7. Idem pulvis Cyperi mixtus cum Calamo Arom. Zedoariæ & Bacc. Lauri, atģ. insperſus pani calido, imoģ. ventri impositus, suffocationem matricis sanat.

8. Idem mixtus cum Absynth. Menthâ Caryophil. & nuce moscata, atģ. insperſus pani tosto, prius aceto madefacto, applicatusģ. regioni ventriculi, debilitatem ejus corroborat, & dolores ex inflatione lenit.

9. Idem pulvis cum Absynth. Mentha, spec. diagalan. & diacymin. mixtus, & cum

cera

cera ℥ij, resina, q. s. ad formam Emplastri redactus, constituit opt. emplastrum stomachale in affectibus frigidis ventriculi.

10. *Cyperi pulvis ulceribus malignis, iisq; depascentibus inspersus prodest.*

Cap. VII.

De Helleboro.

Ἑλλέβορος καὶ ἐλλέβορον, Latin. Veratrum vel Helleborus. Duplex habetur, nimirum Helleborus albus & niger, propterea quod hic respectu rad. magis ad nigredinem vergat. Ille Germanis dicitur **Weiß Nießwurtz**, at hic vocatur **Christwurtz**.

[Vide Matthiol. pag. 843. II. Ellebo-rum nigrum.]

Inter hasce duas species potissimùm Helleborus niger usurpatur, de quo in præsentia agemus. *Substantia ejus occulta* est, quod purgat atram bilem, tum per superiora, tum per inferiora: *temperamentum* obtinet cali-

dum & ſiccum in 3. gradu. *Vires ratione ſubſtantiæ* ſunt purgare bilem atram, imò etiam pituitam, ſed non ſine periculo, niſi corrigatur. *Ratione temperamenti* 1. calefacit & exiccat valde: 2. Aperit, diſcutit: 3. menſes movet, hæmorrhoides aperit & fœtus extrahit. Uſus apparebit ex ſequentibus.

Remedia.

1. *Helleborus niger aliquot horis infuſus in decoctis lenientibus, & poſtea epotus, melancholicis prodeſt, ac unà cum pituita etiam atram bilem purgat.*

2. *Helleborus niger cum foliis Senæ, Thymo, Epithymo, fol. Scolopend. & rad. Polypodii decoctus, percolatus & epotus, melancholiam ferè ſolum purgat, eóque lenius, quò pluribus aromatibus & ſeminibus corrigitur.*

3. *Syrupus de Helleboro nigro, eò quod magis correctus ſit, ſolus etiam* ℥ij. *vel circiter exhibitus, bilem atram purgat.*

4. *Syr. de Helleboro nigro mixtus cum decocto rad. Polypod. Thymi & Epithymi, bilem atram lenius purgat.*

5. Ellebe-

5. *Elleborus niger decoctus cum aperitivis, percolatus, & epotus, hæmorrhoides aperit.*

6. *Eodem modo contra Melancholiam hypochondriacam convenit.*

7. *Helleborus niger mivâ Citon. opt. corrigitur, unde mixtus helleborus cum diacytonio secundum artem, facit diacytonium helliboratum.*

8. *Helleborus niger cũ aliis quibusdam semper est corrigendus, utpote sem. Aniſi, Fœniculi, Macis, Cinamomo, Roſ. rub. & similibus.*

9. *Contra singultum ab Helleboro excitatum optimè convenit miva Cydoniorum.*

10. *Helleborus niger, ſi vomitum nimium, ſingultum & convulſionem excitârit, recentia cydonia orbiculatim ſecta, & in vino infuſa aliquãdiu naribus admoveantur, veletiam comedantur.*

Cap. VIII.

DE ENVLA.

Græcis ἑλένιον, Latin. Helenium,

Officinis & vulgò Enula, Germanis Alandt.

[Vide pag. 72. apud Matthiol.]

Substantia radicis hujus duplex est *occulta & manifesta*: beneficio illius est alexipharmaca, & venenis resistens, hæc verò est tenuium partium, cum lento quodã humore. *Temperamentum* ejus est calidum in 2. gradu & siccum in primo, ita ut aliquid humoris retineat. *Vires ratione substantiæ* sunt resistere pesti & veneno. *Ratione qualitatũ*: 1. calefacere multùm, & dein exiccare parum, & simul etiam quodammodo humectare: 2. attenuare, abstergere, & emollire: 3. Menses & Urinam movere, ac pectus expurgare. Usurpatur autem Enulæ radix recẽs & sicca: recens ad infusionem pro cerevisia & vino, ac ad destillationem, & conditum, sicca ad decoctiones & pulveres.

Reme-

Remedia.

1. *Enula condita manè sumpta præservat à peste.*

2. *Enula condita, si comedatur ab infectis, pestilentiale venenum mitigat.*

3. *Cerevisia Enulata in peste magis, quàm alia quævis, prodest.*

4. *Enula condita contra tussim valet, & sang. sputo medetur.*

5. *Enulæ aqua epota, vel sola, vel mixta cum Syrupis in forma potionis, renũ & vesicæ exulcerationem sanat.*

6. *Eadem calculos & arenam educit.*

7. *Eadem aqua pectus quoq; mundificat.*

8. *Enulatum vinum commodissimum est in pectoris vitiis.*

9. *Idem aliquo modo stomacho prodest, & urinam ac menses optimè movet.*

10. *Enulata cerevisia eadem præstat, sed magis in affectibus pectoris, minus in urina & mensibus movendis convenit.*

11. *Pulvis Enulæ Eclegmatis, quæ fiunt ad educendos è thorace & pulmone crassos, lentosq; humores, utiliter miscetur.*

12. *Pulvis Enulæ epotus ſanguinis ſputo convenit.*

13. *Pulvis & farina Enulæ convulſis & inflatis partibus exteriùs utiliter applicantur.*

Cap. IX.

DE IREOS RADICE.

Iris Græcis & Latinis, Germ. biſariam appellatur pro diverſitate duarum ſpecierum: alia enim eſt Iris noſtra, vel ſylveſtris, germanicè **Blaw Lilien oder Schwertelwurtz**: alia eſt Iris Illyrica, germ. **Veilwurtz**. Officinis verè Iris ſine adjectione, quæ plurimùm virtute, odore & ſapore ſylveſtrem ſuperat.

[Vide Matthiol. pag. 17.]

Subſtantia radicis Ireos *occulta* eſt, quòd purget inprimis ſeroſos humores, vel ſecundum quoſdam etiam bilem & pituitam: *manifeſta* autem tenuium eſt partium. *Temperamentum*

eſt

est calidum & siccum in 3. ordine, quod inprimis intelligatur de Illyrica: altera verò nostra temperamenti ejusdem est in 2. gradu completo. *Vires respectu substantiæ* sunt purgare, & potissimùm seroſos humores. *Ratione temperamenti* 1. calefacit & exiccat multùm: 2. attenuat, aperit & abstergit: 3. Mundificat pectus & menses movet. Usus utriusq; radicis non est contemnendus, ubi sylvestris recens & sicca: at Illyrica tantùm exiccata usurpatur.

Remedia.

1. *Iris integra, vestibus addita, tineas prohibet, & erosionem à vermibus impedit.*

2. *Iris integra sepulchris magnatum pro conservatione à putredine additur.*

3. *Iris masticata oris halitum commendat.*

4. *Iris pulverisata, & mixta cum aliis dentifriciis pulveribus, dentes tum albicãtes reddit, tum etiam salubriter confirmat.*

5. *Iris decocta in aqua, si ejusmodi decocto dentes foveantur, dolor eorũ mitigatur.*

6. *Iris decocta cum herba Beton. Brigani, fi. chamæmel. idem præstat.*

7. *Iris decocta cum melle & aq. & usurpata ab infantibus lambendo, epilepsiam tollit.*

8. *Iris* ʒiß. *rad. pæon.* ʒß. *decocta in aq. & mixta cum melle despumato* ʒij. *potionem gratam & salubrem contra epilepsiam tàm infantibus, quàm senibus constituit.*

9. *Ireos pul.* ʒß. *pæon.* ℈j. *croci* ℈ß. *cum sacch. ad pondus omnium fit pulvis puerorum contra Epilepsiam.*

10. *Ireos* ℈ij. *pæon.* ℈j. *C. C. V.* ℈ß. *Marg. præparat. coral. alb. præparat. Smaragd. præparat. an. gr. v. cran. humani præparat.* ℈ß. *si simul misceantur in forma pulv. & cum aq. tiliæ vel cerasor. sumantur etiam ab adultioribus, efficax remedium contra Epilepsiam constituunt.*

11. *Ireos decoctum cum melle epotum, vel lambendo, vel bibendo, pectori prodest, ac viscosos humores in eo expurgat.*

12. *Ireos*

12. *Ireos decoctum cum Liquiritia, sem. fœniculi & similibus pectoralibus, magis contra tussim valet.*

13. *Ireos decoctum in aqua, humores, qui non facilè expiuntur, attenuat.*

14. *Ireos pulvis cum rad. pæoniæ pulverisata, polentæ infantum inspergitur, & utiliter tum contra Epilepsiam, tum etiam contra colicam exhibetur.*

15. *Ireos pulvis cum Zedoaria, calam. aromat. & Galanga mixtus, & quavis semihora cum calida cerevisia sumptus, semicochlearis quantitate, frigidam colicam optimè sanat.*

16. *Rad. Ireos pulverisata cum Zedoaria & cal. aromat. & inspersa calido pani è clibano extracto, atq; imposita ventri, fortissimam colicam mitigat.*

17. *Ireos pulvis cum sem. anisi, Galanga, Zedoaria mixtus, & pani calido aspersus, & auribus dolentibus ex flatuosa materia applicatus, efficax remedium constituit.*

18. *Decoct. rad. Ireos* ʒij. *cum rad. Mechoacan.* ʒiß. *percolatum & epotum, in hydropicis serosos humores purgat.*

19. *Iris*

19. *Iris nostra decocta in aq. contra Ictericiam & hydropem ebibitur.*

20. *Iridis nostræ succus magis hoc præstat.*

21. *Ireos decoctum in retentione mensium & obstructione calculi quoq; prodest.*

22. *Ireos nostræ succus, infusus naribus, excrementa pituitosa capitis purgat, & sternutationem excitat.*

23. *Iris nostra ventriculo nocet, nisi Zedoaria addita, vel sero lactis infusa, corrigatur.*

Cap. X.

DE LIQVIRITIA.

Γλυκυρίζα, Græcis, dulcis radix. Lat. Liquiritia Officinis, Süß Holtz germanis. Ex India optima affertur: deinde & illa non contemnenda, quæ ex agro Bambergensi adducitur.

[Vide Matthiol. pag. 486.]

Temperamentum, hujus radicis est temperatum, quod tamen vergit ad cali-

calidum & humidum. *Vires ejus* sunt: 1. Nutrire suaviter: 2. abstergere, emollire & aperire: 3. pectori prodesse & calculum movere. Usurpatur autem hæc radix recens, & sicca modis diversis.

Remedia.

1. *Liquiritia integra, eoq; magis recentior, ore masticata sæpiùs, sitim extinguit.*

2. *Liquiritia, cum aqua hordei decocta, sitim magis minuit.*

3. *Liquiritia decocta, cum aqua hordei & passulis minoribus, calculum impactum emollit, aperit & expellit.*

4. *Liquiritia eodem modo decocta & epota, omnes obstructiones viscerum aperit.*

5. *Liquiritia decocta & epota pectus emollit, tussim sanat, asperitatem arteriæ, & raucedinem tollit.*

6. *Eadem eodem modo usurpata, vesicæ scabiem lenit ac tollit, & calculum sensim movet, ejusq; dolores mitigat.*

7. *Rad. Liquiritiæ pulverisata* ℈ß. *mixta cum benedicta laxat.* ʒvj. *purgationem mediocrem constituit, & in calculo prodest.*

5. *Rad.*

8. *Rad. Liquir. pul. optimè miscetur cum aliis pulveribus calculum moventibus.*

9. *Rad. Liquiritiæ decocta cum herba Veron. hordeo & sem. Anisi, phthisicis medetur.*

10. *Radix Liquiritiæ pulverisata, & cum aliis spec. in Lohoch de Pino mixta, confert ad tussim antiquam, & ad Asthma confert.*

11. *Rad. Liquir. pulverisatà, cũ Lohech Sano & exp. mixta, phthisicis optimè convenit.*

12. *Succus Liquiritiæ lambendo sumptus dolores exulcerationis vesicæ mitigat.*

13. *Liquiritiæ succus ere dejectus contra raucedinem valet.*

14. *Syr. de Liquiritia tussi medetur.*

15. *Idem Syr. maximè prodest in pleurisi.*

16. *Idem in calculo ere dẽte dolores lenit.*

17. *Idem contra tussim antiquam valet, & pectus mundificat.*

Cap. XI.

DE LAPATIO ACVTO.

Græc. ὀξυλάπαθον, Latin. & Offic. Lapa-

Lapatium acutum, german. Mengelwurtz / ſpecies eſt rumicis, in medicando uſitatiſſima.

[Vide Matthiol. pag. 353.]

Subſtantia ejus viſa eſt autoribus mixta, partim terrea, partim aërea. *Temperamentum* vergit quodammodo ad frigidum & ſiccum: conſtat tamen etiam qualitatibus cõtrariis, quia non ſol ũdigerit, ſed etiam aliquantum repercutit. *Vires reſpectu primarum qualitatum* ſunt temperatæ: quoad ſecundas qualitates, digerit & aſtringit: tertiò quodammodo repercutit, & fœdos humores cutis expurgat. Uſurpatur tàm recens, quàm exiccata.

Remedia.

1. *Oxylappati radices recentes contuſæ, & ſcabiei cutis illitæ, ſanant pruritum & ſcabiem.*

2. *Oxylappati rad. recent. mediæ contuſæ, & mixtæ cum albumine ovi, atq; ſcabiei*

bieiillitæ, eandem citius, sed minus tutò sanant.

3. *Radices Oxylappatii mediæ contusæ, & mixtæ cum sale atq; acetо, & in balneo inunctæ, morphæas flavas faciei, vel alterius cutis tollunt.*

4. *Oxylappati rad. sicca, si decoquatur cum vino, & aures decocto colluantur, aurium dolores sanat.*

5. *Radix sicca cum aceto decocta, & regioni lienis imposita, Spleneticis convenit: exteriùs etiam commodùm serpigini succurrit, sæpiùs per frictionem adhibita.*

6. *Succus radicis hujus cum aliis commodè miscetur in sapone contra scabiem.*

Cap. XII.

DE OSTRVCIO.

Quamvis pluribus disputent autores de hac planta propter nomen græcum: tamen verisimile videtur eandem Græcis incognitam fuisse. Latinis Imperatoria, Officinis Ostrucium Ger. Meysterwurtz vocatur.

(Vide

[Vide Matth. pag. 567. sub nomine III. Imperatoria.]

Substantia hujus radicis est *occulta & manifesta*: *illa* est alexipharmica: *hæc* verò est tenuium partium. *Temperamentum* ejus calidum est & siccum in 3. gradu completo. *Vires ratione substantiæ* sunt resistere veneno pestis & animalium: ratione qualitatum 1. calefacere & exiccare vehementer: 2. Aperire viscera, incidere crassa, & digerere cruda: 3. movere menses, urinam & sudorem. Usurpantur autem radix exiccata pro diversa intentione diversimodè.

Remedia.

1. *Radicis Ostrucii decoctum lentos pituitosos humores incidit.*

2. *Idem decoctum epotum tussi ex causa frigida medetur.*

3. *Idem dissolvit flatus ventris, & in intestinis & in matrice.*

4. *Idem manè & vesperi usurpatum,*

crassas materias in thorace collectas discutit.

5. Rad. Ostrucii integra masticata, halitum commendat.

6. Eadem rad. sæpiùs modicè usurpata bonitatem coloris corpori conciliat.

7. Decoctum hujus rad. contra Leucophlegmatiam virginum prodest.

8. Decoctum rad. cum Absynth. pont. & rad. Garyophyllata, matricem frigidam & humidam expurgat, & bonitatem coloris magis conciliat.

9. Pulvis rad. Ostrucii cum calida cervisia epotus contra suffocationem matricis convenit.

10. Pulvis rad. ejus cum Cardopatio, & Calam. arom. mixtus, & eodem modo epotus, tum contra colicam, tum etiam contra suffocationem matricis prodest.

11. Pulvis rad. ejusdem, cum vino calido epotus, omnem inflationem ventris à frigida causa mitigat ac tollit.

12. Radix Ostrucii decocta & epota, hydropicos juvat.

13. Eadem eodem modo usurpata omnibus fri-

bus frigidis convulſionibus opitulatur, partes refrigeratas emendat, & contra morbum Comitialem prodeſt.

14. Radix hæc integrè maſticata præſervat à peſte.

15. Radix Oſtrucii, ſi vel integra comedatur, vel pulveriſata cum aqua Scordii ebibatur, infectos à peſte liberat, & ſudorem elicit.

16. Pulvis hujus radicis convenit infectis à morſu canis rabidi.

17. Radix hæc decocta in vino, & epota, obſtructionem menſium ſolvit.

18. Eadem cum petroſelino & aliis decocta, calculum movet.

19. Radix Oſtrucii contra malignam ſcabiem capitis prodeſt, hoc modo compoſita & emuncta.

℞. pul. rad. Oſtrucii, Enulæ, Ariſtol. longæ.
herbæ Abſynth. ana ʒij.
Baccar. lauri numero iij. Gentianæ ʒß.
Sulphuris ʒiij. cum butyro majali f. unguentum.

CAP. XIII.

DE PETASITE.

Πετασίτης, Petasites Officinis, alii Tussilago major, Germanis **Pestilentzwurtzel.**

[Vide Matthiol. pag. 613. unter dem Nahmen Tussilago major.]

Hujus radicis *Substantia* duplex est occulta & manifesta: *illa* est alexipharmaca: *at hæc* est tenuium partium. *Temperamentum* est calidum in 2. & siccum in tertio gradu. *Vires respectu substantæ* sunt resistere veneno. *At respectu qualitatum* 1. calefacit multùm & exiccat vehementer: 2. attenuat & digerit, discutit & aperit: 3. Menses & sudorem movet. Usus ejus est potissimùm exiccare.

Remedia.

1. *Decoctum hujus radicis in omnibus feribus pestilentialibus prodest, & putredinem malignam inhibet.*

2. *Idem*

2. *Idem peste infectos juvat, & venenum mitigat.*

3. *Pulvis Perasitidos cum vino sumptus sudorem movet, & infectos peste liberat.*

4. *Idem pulvis cum vino utiliter contra suffocationem matricis bibitur.*

5. *Idem eodem modo usurpatus menses movet.*

6. *Pulvis hujus radicis, vel radix contusa, exteriùs utiliter, emplastri loco, in ulceribus præ humidis & malignis sanandis, adhibetur.*

Cap. XIV.

DE PIMPINELLA.

Pimpinella Veteribus sub hoc nomine incognita, Tabernæmont. Tragoselinum, Recentioribus verò laudatissima radix, Germ. **Bibenell** vocatur.

[Vide Matthiol. pag. 729.]

Est autem alia Pimpinella nostra, quæ absq; adjectione sic dicitur, alia

Italica quæ potiùs est Sanguisorba quia viribus & natura prorsus differt a vera Pimpinella. *Substantia* Pimpinellæ est *occulta*, quòd sit alexipharmaca, & *manifesta*, quatenus constat partibus tenuibus. *Temperamentum* ejus est calidum & siccum in 2. gradu completo. *Vires* ejus sunt veneno resistere. Deinde *respectu qualitatum* 1. calefacere & exiccare valde: 2. Incidere crassa, aperire & attenuare: 3. Movere calculum, urinam & menses. Usus ejus est in radice recente & exiccatâ.

Remedia.

1. *Pimpinella ore masticata à peste præservat.*

2. *Pimpinella condita contra pestem utiliter comeditur.*

3. *Eadem refrigeratum ventriculum & hepar calefacit.*

4. *Eadem condita ante deambulationem matutinam sumpta sudorem movet.*

5. *Eadem contra colicam ūtiliter usurpatur.*

6. *Eadem*

6. Eadem vel ejus confectio sumpta ante balneum magis adhuc sudorem movet.

7. Pimpinellæ confectio urinam movet, & stranguriæ quodammodo medetur.

8. Decoctum Pimpinellæ facit contra inflationem ventris.

9. Decoctum Pimpinellæ cum Castoreo in vino epotum contra suffocationem matricis valet.

10. Idem eodem modo usurpatum contra spasmum valet, & contra arthritidem frigidam prodest.

11. Pulvis pimpinellæ, hyeme potissimùm, assumptus, peste infectos liberat.

12. Idem pulvis in calida cerevisia contra obstructionem mensium ebibitur.

13. Pulvis pimpinellæ cum sem. petrosel. contra calculum prodest.

14. Pul. pimpinellæ cum lacte bovino mixtus, & coctus ad formam emplastri, & partibus inflammatis musculosis, vel in scabie, vel in apostematibus applicatus, dolorem lenit, & omnia maturare facit.

15. *Aq. Pimpinellæ mixta cum aqua fol. quercuum ana* ℥ij. *& succo Acaciæ* ʒß *m. & v. minimum profluvium muliebre astringit ac sedat.*

Cap. XV.

DE PIRETHRO.

πύρεθρον, Offic. & Lat. Pyrethrum, German. corrupto vocabulo Græco **Bertram** dicitur.

[Vide Matthiol. pag. 574.]

Duplex est, unum majus & sativum, quod aliunde ad nos adfertur, & in Officinis potissimùm usurpatur: alterũ minus & sylvestre, quod ejusdem usus, & naturæ censetur, nisi quod Serapioni qualitate virium differre videatur. *Substantia Pyrethri* est tenuium partium: *temperamentum* est calidum & siccum in 3. ordine secundum Serapionem, & plerosque alios, juxta paucos in quarto. *Vires ejus* sunt 1. calefacere valdè, unde Galenus

vocat

vocat illius facultatem adurentem: 2. attenuare, incidere crassa & aperire: 3. consumere & elicere pituitam, nec non Melancholicum humorem digerere. Usus hujus radicis est exiccatæ, modis variis, ut apparebit.

Remedia.

1. *Radix Pyrethri masticata, & diu in ore detenta, phlegma attrahit, & cerebrum per salivam expurgat.*

2. *Eodem modo usurpata Apoplexiæ & Paralysi nervorum linguæ succurrit.*

3. *Radix Pyrethri decocta in aq. vel in vino dulci cum ficubus siccis, cerebrum mundificat.*

4. *Eadem radix decocta cum Zing. & Galang. in vino, & gargarismi loco usurpata, memoriæ imbecilliori ex frigida causa medetur.*

5. *Radix Pyrethri* ʒj. *cum flor. Camomel.* M. ß. *herba Beton. Origani, ana* Mj. *rad. Ireos* ʒij. *in aq. & vino æqualiter decocta & percolata, atque ore detenta, dolores dentium mitigat, & gingivæ tumores maturando in unum cogit.*

6. *Radix pyrethri decoct. cum aceto & pipere, & in ore detenta, dolores dentium à causa frigida sanat.*

7. *Radix pyrethri pulverisata, & mixta cum spec. arom. rosati & diamosch. fit pulvis utilis contra Apoplexiam.*

8. *Radix pyrethri pul. & mixta cum spec. diamosch. & saccharo dissoluto in aqua lavendulæ ad formam morsulorum confecta, efficaciter contra Apoplexiam & paralysin prodest.*

9. *Idem pulvis pyrethri mixtus cum ol. com. vel violar. & illitus spinæ dorsi ante paroxysmum, febrium rigores mitigat.*

10. *Pulvis pyrethri infusus in vino per 15. dies, post mixtus cum ol. Chamæmelino, & cera f. unguentum, quod contra paralysin & stuporem membrorum prodest.*

11. *Idem unguentum mortua membra ex frigore sanat, & sensus reparat.*

Cap. XVI.

DE POLYPODIO.

Πολυπόδιον græcis, Polypodium, Lat. & Offic. Engelsüß / Germ.

[Vide Matthiol. pag. 887.]

Duarum est species, una usitatior, quæ ad filicis similitudinem accedit: altera major, quæ Asplenum refert; utraque ejusdem naturæ & usus, sed illa usitatior est, & maximè eligitur, ubi quercubus adnascitur. *Substantia* Polypodii est *occulta* & *manifesta*: *illa* purgat pituitam & utramq; bilem, sed maximè atram: *hæc* verò constat ex partibus quodammodo contrariis, unde simul & dulcis, & austera deprehenditur. *Temperamentum* est respectu caliditatis & frigiditatis temperatum: at respectu siccitatis in 2. gradu excedit. *Vires ratione substantiæ* sunt purgare pituitam & bilem utramq;: *Ratione qualitatum* 1. exiccare abunde: 2. digerere & crassa incidere: 3. ventrem solvere. Usurpatur potissimùm exiccata

Remedia.

1. *Pulvis Polipodii* ℥ß. *mixtus cum foliis sennæ tantundem, & Galangæ, Zinzib-*

ara

ana ʒß. constituit pulverem efficacem contra obstructionem viscerum, si detur vespere ʒß. in potu vini, manè verò ʒj.

2. Idem pulvis eodem modo usurpatus prodest contra difficilem anhelitum.

3. Radix Polypodii decocta cum aliis aperitivis & discutientibus flatus in colica prodest.

4. Radix Polypodii decocta in aq. cum agarico postea infuso, pectus expurgat.

5. Rad. Polypod. decocta sero caprino, & epota, leniter sanguinem expurgat.

6. Polypodii ʒß. Liquiritiæ ʒij. rad. cichor ʒiß. sem. anisi ʒj. 4. frig. major. ana ʒß flor. borrag. P. ij. ros. rub. P. j. fol. senæ ʒj. herbæ Agrimon. End. Beton. ana Mj. omnia decocta l. ar. percolentur. In colatura infunde Rhabarb. ℈ij. Agar. troch. ℈iiij. in petia ligati, Cinamomi ℈ß. stent in infusione per noctem, manè colentur ʒX. de quibus sumatur ʒiiij. misce cum Syr. ros. solut. ʒj. fit potio ducens pituitam & bilem utramq; prorsus leniter, si cbibatur manè 4. hor. ante prandium.

7. Polypodium si decoquatur cum rad. Liqui-

Liquiritiæ vel sem. anisi aut fœniculi, vel etiam Zinzib. corrigitur, ut eò lenius purgatio succedat.

8. *Polypodii decoctum epotum præterquam quod purget, pectus & tussim quoque lenit.*

9. *Polypodium & in decoctis, & in pulveribus, valde prodest Melancholicis.*

CAP. XVIII.

DE QVINQVEFOLIO.

Πεντάφυλλον Græcis, Penthaphyllum Officinis, Quinquefolium Lat. Germ. Fünffingerkraut.

[Vide Matthiol. pag. 719. I. Quinquefolium.]

Substantia ejus terrearum est partium: *temperamentum* est frigidum in primo & siccum in tertio gradu. Vires 1: exiccare valde & refrigerare parum; 2. Astringere: 3. Sanguinem sistere. Usus est in radice recenti & exsiccata.

Reme-

Remedia.

1. *Radix Penthaphylli ore masticata dolores dentium aliquantum mitigat.*

2. *Eadem decocta & in ore detenta dolores magis mitigat.*

3. *Rad. Penthaphylli in vola manus aliquãdiu detenta fluxum sanguinis per nares quibusdam sistere visa est.*

4. *Eadem decocta in aq. cum rad. tormentillæ, & epota dysenteriam sistit.*

5. *Eadem decocta in vino rubro, & epota, manè & vesperi, profluvium muliebre sanguineum sistit.*

6. *Radices Penthaphylli coctæ in aceto, contusæ & exteriùs applicatæ herpetes tollunt.*

7. *Eadem rad. cocta cum vino rubeo, ramice laboranti utiliter imponitur.*

Cap. XIX.

DE RADICE RHODIA.

Ῥοδία, ῥίζα, Lat. & Offic. Rhodia Radix, German. Rosenwurtz dicitur ab odore.

Vide

[Vide Matthiol. pag. 724.]

Substantia rad. Rhodiæ est tenuium partium: *temperamentum* est calidum in secundo gradu, sed temper. in humid. & siccitate. *Vires ejus* sunt 1. calefacere: 2. flatus discutere, crassa digerere, imò etiam aperire: 3. menses movere.

Remedia.

1. *Rad. rhod. recens masticata ore, halitum commendat, & contra fœtorem oris prodest.*

2. *Rad. rhod. recens contusa, & temporibus frontis applicata, dolores capitis lenit.*

3. *Rad. rhod. exiccata pulverisata, & mixta cum rad. Pimpinellæ & Caryophyllatæ in vino calido, & epota, menses movet.*

4. *Rad. rhodia exiccata, contusa, & decocta cum pulegio in aq. vel in vino, & epota manè vesperi, aliquot diebus, contra retentionem mensium valet.*

5. *Rad. rhod. contusa, & mixta cum sem. fœni-*

fœniculi flor. anthos, pul. cinam. Macis, aa ℈ß cum linteo vel syndone rubeo ligata in nodulo, si infundatur in vino vel cerevisia, & per septimanam integram loco potus bibatur m. & v. matricem frigidam calefacit, menses movet, & contra leucophlegmatiam valet.

6. Rhodia rad. cum iisdem mixta, & in nodulo ligata, si insuper addatur aliquid Myrrhæ, magis prodest ad menses movendos, nisi quod magis alienum saporem habeat.

7. Rad. Rhod. infusa in vino cum Caryophyllata, simul corrigit matricem frigidam, & valet contra Apoplexiam & Paralysin.

Cap. XX.

DE RVBIA.

Ἐρυθρόδανον, Lat. Rubia, German. Ferberröht.

[Vide Matthiol. pag. 659.]

Est duplex una sylvestris, altera sativa,

tiva, quarum hæc præfertur, & in Silesia optima nascitur. *Substantia* ejus est tenuium partium. *Temperamentum* est calidum in 2. & siccum in 3. gradu. *Vires* ejus sunt 1. calefacere multùm & exiccare valde: 2. Aperire & extergere: 3. Movere urinam, menses & sanguinem concretum dissolvere. Usus ejus est exiccatæ.

Remedia.

1. *Rad. rub. ʒj. pulverisata, & in aceto assumpta, sanguinem concretum dissolvit.*

2. *Rad. pulverisata, & mixta cum sper. Ceti & Mumia ana ℈j. atq; epota cum aceto calido, magis sanguinem concretum dissolvit.*

3. *Ead. rad. eodem modo mixta, & usurpata, tam lienosis, quàm contusis carnibus, applicata prodest.*

4. *Rubia cocta in aq. & epota Ictericiam sanat.*

5. *Rad. rub. cum asparag. fœnicul. rad. liquiritiæ & passulis cocta, atq; m. vj. epota splenecticis obstructionibus medetur.*

Cap. XXI.

DE SIGILLO SALOMONIS.

Πολυγόνατον, Lat. & Offic. Sigillum Salomonis, german. Weißwurtz / alibi Tiriackwurtz /

[Vide Matthiol. pag. 678.]

Substantia est contrariarum partium, nimirũ tenuium & terrestrium. *Temperamentum* quoque admirando modo est mistum ex contrariis qualitatibus, scilicet ex frigiditate, propter quam astringit, & caliditate, propter quam est acris. *Vires ejus* sunt 1. temperatè afficere cutim & carnem: 2. Astringere & detergere: 3. Mundificare cutis ulcuscula & carnẽ, præsertim post morbillos. Usus ejus est multiplex, ut indicabunt remedia.

Remedia.

1. *Pulvis rad. sigill. Salom. infusus in aq. fabarum, si lavetur eo facies, detergit & mundificat.*

2. Pul-

2. *Pulvis rad. Sig. Salom. cum amylo mixtus, & aquis fabar. rosar. & similibus infusus, si applicetur fricando & lavando cuti exulceratæ ex morbillis cicatrices tollit.*

3. *Sigillum Salom. eodem modo usurpatum faciei maculas tollit.*

4. *Aq. destillata Sigill. Salom. si ea lavetur facies, cutim molliorem reddit.*

5. *Eadem cicatrices ex vulneribus sensim mitigat, præsertim si prius pinguedine piscis Tithymalli illinatur, & aliquando post aq. illa abluatur.*

Cap. XXII.

DE SQVILLA.

Σκίλλα, Lat. & Offic. Squilla, Meer-Zwibel/ Sativa provenit, vel saltem recens apportata diu conservatur.

[Vide Matthiol. pag. 454. unter dem Titel. Scilla major radice rubra.]

Substantia ejus est tenuium partium: *temperamentum* est calidum & siccum

in 2. gradu. *Vires* ejus sunt calefacere & exiccare: 2. discutere & incidere crassa: 3. pituitam expurgare. Usurpatur assata & exiccata.

Remedia.

1. *Squilla cocta in aceto, remedium est ad digerendam & incidendam pituitam crassam atq; viscosam.*

2. *Squilla inuncta verrucis eas tollit.*

3. *Acetum squilliticum quant. unius cochlear. corpus laxum & molle firmat, in juventute conservat, à putredine vindicat, & bene coloratum efficit.*

4. *Aceto squillitico, si laventur gingivæ sanguinolentæ, sanantur.*

5. *Idem acetum epotum crassos humores, & pituitam & atram bilem, attenuat & incidit.*

6. *Idem cochlearis quant. assumptum, appetitum amissum restaurat.*

7. *Idem epotum hepar & lienem corroborat.*

8. *Squilla contusa, & volis plantæ applicata, dolores capitis lenit.*

9. *Eadem*

9. *Eadem eodem modo usurpata, Epilepsiam quodammodo mitigat.*

10. *Oxymel squilliticum duor. cochlear. mensurâ sumptum & epotum, contra epilepsiam efficax est.*

11. *Oxymel squilliticum mixtum cum pul. nucis moscatæ & m. & v. epotũ, diuturnos morbos epilepticos mitigat, ac tandem prorsus tollit.*

12. *Oxymel squilliticum mixtum cum syr. stæch. Amb. in aquis Betonicæ, Melissæ, Tiliæ, in forma potionis, efficacissimè contra epilepsiam prodest.*

Cap. XXIII.

DE TORMENTILLA.

Επτάφυλλον Græcis, Tormentilla, Lat. & Offic. Germ. Tormentill.

[Vide Matth. pag. 674. sub nomine. III. Tormentilla.]

Hujus radicis *substantia occulta* est alexipharmaca; *manifesta* verò terrearum est partium: *temperamentum* est

frigidum in 1. & siccum in 3. gradu. *Vires ratione substantiæ* sunt resistere pesti & omnis generis venenis: *ratione qualitatum* 1. exiccat valdè, & refrigerat aliquantulum: 2. astringit & incrassat: 3. sistit sanguinem & consolidat. Usurpatur autem recens & sicca.

Remedia.

1. *Tormentillæ aq. & decoctum omnibus veneni generibus prodest.*

2. *Eadem contra pestem quoq; & venenatos animalium morsus valet.*

3. *Tormentillæ pulvis mixtus cum pul. Zedoariæ, Angelicæ & Theriacâ, contra pestem prodest.*

4. *Tormentillæ pulvis mixtus cum sem. Acetosæ plantag. C. C. V. ana* ℈ß. *diacydon. simpl. conf. rosar. antiq. ana* ʒj. *fit utile & efficax electuariũ contra dysenteriam, si scilicet eodem crebrius æger utatur.*

5. *Tormentilla vel decocta, vel destillata, & epota, intestinorum ulcera in dysenteria sanat.*

6. *Insessus in decoctum Tormentillæ, menses muliebres sistit.* 7. Tor-

7. Tormentilla pulverisata, & mixta cum nuce moschata, & succo Acatiæ, atq; parum in formam emplastri illita, & calidè imo ventri apposita, idem præstat.

8. Radix Tormentillæ & bistortæ, una cum rosis rubeis, in vino rubeo decocta, & postea instar lavacri ad imum ventrem usurpata, mulierum sterilitatem, ex nimia humiditate & lubricitate uteri, tollit ac sanat.

9. Pulvis Tormentillæ insperſus vulneribus sanguinem sistit.

10. Tormentilla pulverisata, & aceto infusa, eodemq; postea exterius illito, herpetes tollit.

11. Aqua tormentillæ cum aq. caud. equin. & fol. querc. mixta, & sæpius epota, dysenteriam sanat, & profluvium vulnere sistit.

12. Aq. Tormentillæ & aq. fol. querc. epota diarrhœam & omnes alvi fluxiones sedant.

13. Eadem aq. mista cum syr. de myrto in forma potionis, idem efficacius præstant.

Cap. XXIV.

De Valeriana.

Φοῦ Græc. Valeriana Lat. & Offic. Baldrian Germ.

[Vide Matthiol. pag. 38. unter dem Nahmen I. Phu Magnum.]

Est autem duplex major & minor, quarum illa rarius apud nos in hortis colitur, frequenter aliunde affertur, atq; tunc ea eligitur, quæ odore aromatico, sapore amaro & subacri, colore ad rubedinem vergente, prædita est. *Substantia* hujus radicis est *occulta & manifesta*: *illa* duplex est, nimirum quod resistat venenis, & quod vi aromatica viscera corroboret: *hæc* est tenuium partium. *Temperamentum* ejus calidum est & siccum in 2. ordine. *Vires ratione substantiæ* sunt 1. resistere venenis & viscera corroborare. *Respectu temperamenti* 1. calefacit & exiccat valde. 2. incidit, aperit & attenuat: 3.

movet

movet menses & urinam. Usurpatur recens & sicca.

Remedia.

1. *Pulvis Valerianæ contra stranguriam utiliter bibitur.*

2. *Decoctum Valerianæ in vino epotum idem facit.*

3. *Decoctum Valerianæ cum sem. anisi fœniculi & liquiritiæ rad. in aqua tussi & difficultati anhelitus medetur.*

4. *Decoctum Valerianæ eodem modo epotum prodest ad lateris dolorem, præsertim in pleuritide notha.*

5. *Valeriana ore masticata tum esu, tum odore, ab aëre pestifero præservat.*

6. *Valerianæ pulvis vel solus, vel cum aliis calculum moventibus, utiliter in expellendo calculo usurpatur.*

7. *Valerianæ pulvis mixtus cum Theriaca vehementius sudorem movet, & contra pestem valet.*

8. *Valerianæ decoctum in febribus pestilentialibus vel solum usurpatum, vel cum refrigerantibus mixtum, putredinem in febribus pestilentialibus inhibet.*

9. *Valerianæ aqua à peste infectis utiliter bibitur.*

10. *Valeriana infusa in vino, quotidie epota, menses aperit & movet.*

11. *Cerevisia valerianæ à peste præservat.*

12. *Cerevisia in qua nodulus ex valeriana infusus fuit à puerperis, quibus menses retinentur, utiliter bibitur.*

Conclusio.

Hæc sunt illa, quæ de selectis Plantis & Radicibus ex prælectionibus & observationibus Celeberrimi Medici, Dn. D. Jacobi Horsti, p.m. Patrui & Præceptoris nostri honorandi cum Auditoribus nostris in Academia quondam communicare voluimus, ubi multa superflua omisimus, & hinc & inde plurima necessaria addidimus: Hujus igitur beatis Manibus, post Deum, omnes agant gratias, qui ex propositis utilitatem aliquam sibi pollicentur.

Faxit DEVS ter opt. max. ut omnia ad sui nominis gloriam, & sanitatis humanæ emolumentum cedant.

FINIS.

OPUSCULUM

De

VITE VINIFERA EJUSQUE PARTIBUS:

In quo tùm VINORUM tùm ACETI tùm etiam passularum differentia, usus, substantia, complexio, vires, & medicamenta complura eaque optima quàm brevissimè traduntur:

Conscriptum Anno MDLXXXVII.

A Celeberrimo Medico

IACOBO HORSTIO, Artium & medicinæ Doctore, Illustrissimorum Ducum Brunsuicensium & Luneburgensium Medico & Professore medicinæ IN IVLIA Academia Helmstadiana.

MARPVRGI

Excudebat CASPARUS CHEMLINUS.

Anno M. DC XXX.

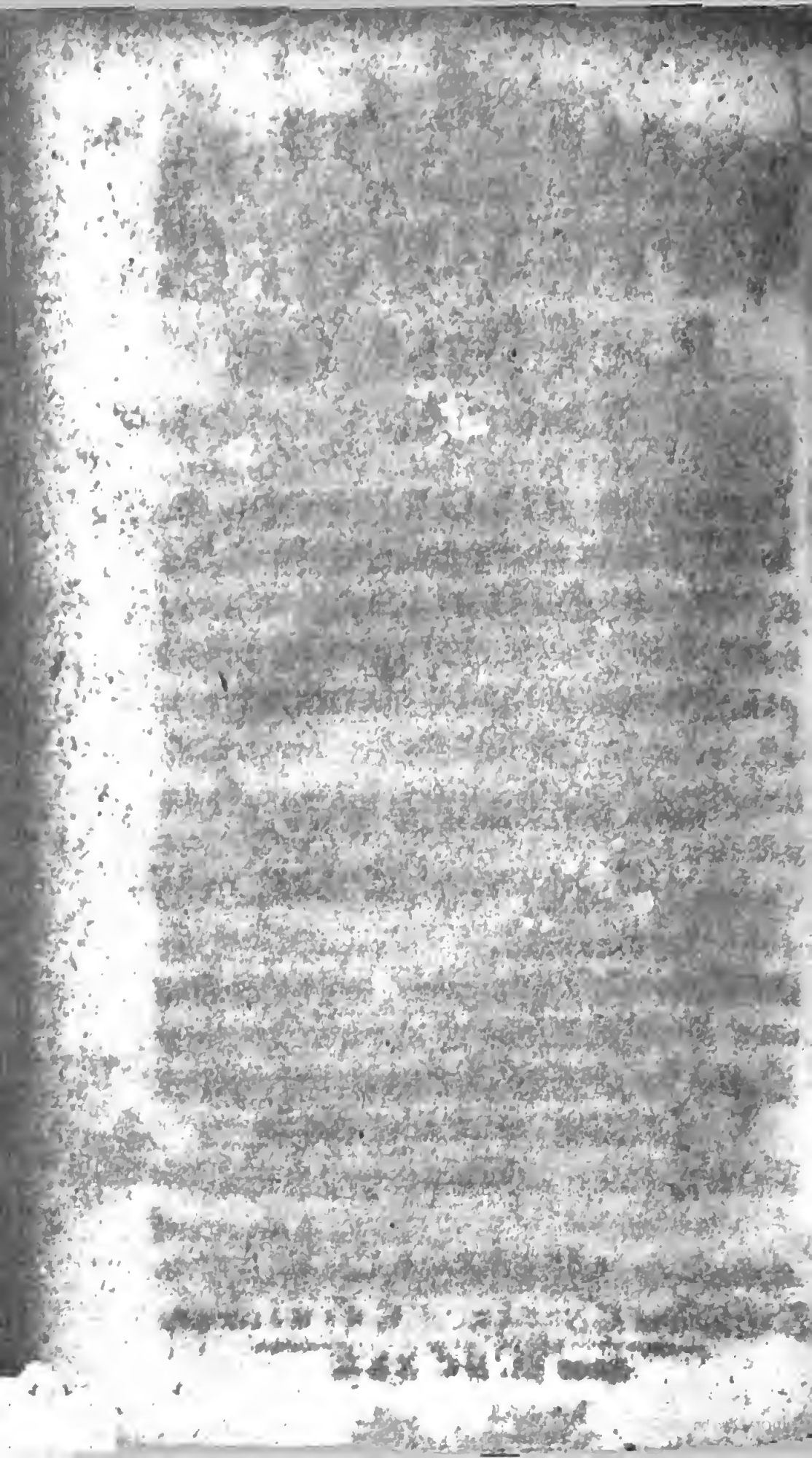

VITIS.

AMΠΕΛΟΣ οἰνοφόρος Græc. Lat. Vitis, Germanis Weinſtock dicitur.

Planta quidem omnium ultima maturando eſt: Sed amœnitate, fructu & utilitate facilè primas tenet. Specierum multarum eſt, adeò ut ne numerari quidem poſſint, ſicut Virgilius lib. 2. Georg. de ea cecinit:

Sed neq; quàm multæ ſpecies, nec omnia, quæ ſunt,
Eſt numerus, neq; numero comprehendere refert.
Quem qui ſcire velit, libyci velut æquoris idem
Diſcere, quam multæ Zephyro turbentur arenæ
Aut ubi navigiis violentior incidit Eurus,
Noſſe,

Nosse, quod Ionii veniant ad littora fluctus.
Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt.

Usus.

Usus ejus est:

Et in foliis,
Et in fructu, scilicet uvis,
Et in succo,
Et in vini aceto,
Et in radice.

Folia recentia tantùm usurpantur Emplastri loco.

Uva usurpatur aut recens aut sicca.

Recens rursus.

Aut immatura græcis ὄμφαξ dicitur. Aut matura:

Immatura uva recens usurpatur & ad succum non inspissatum, ut cùm coquitur ad consistẽtiam Syrupi cum Saccharo inde fit *syrupus de agresta.*

Et ad succum inspissatum.

Unde *agrestra* vel *Omphacium.*

Uvæ maturæ recentes adhuc crebrius usurpantur:

Vel integræ, & bifariam: Primùm si co-

si comedantur cum cute & acinis. Deinde si absq; cute & semine exugantur.

Vel expressæ ad succum: vel ad mixturam succi cum aqua, unde in ultima expressione ἔκπεμα græcis. Latinis Lora Germanis Laur.

Uvæ siccæ aut integræ suspenduntur, & aliqua ex parte exiccantur. Quæ minus humiditatis habent, minus inflant, & salubriores sunt, quàm recentes. Aut sole siccantur unde fiunt uvæ passæ.

Quæ triplices hodiè inveniuntur. Primi generis. Uvæ maximæ passæ: olim Damascenæ, hodiè officinis Cibebæ, vel uvæ Cibetites, dictæ Germanis Cybeben.

Secundi generis. Uvæ passæ mediæ, hodiè passulæ majores, Groß Roſin.

Tertii generis. Uvæ passæ minimæ, quæ sunt sine nucleis, officinis Corinthiacæ, vulgò passulæ minores, klein Roſin.

SUCCUS uvæ usurpatur.

Aut coctus, aut non coctus.

Suc-

Sed species tùm vini, tùm aceti, complures inveniuntur. Quarum utilissimas medico non tantùm nosse, sed etiam probè distinguere semper oportet.

Differentiæ igitur vini præcipuæ hæ sunt.

Prima sumitur ab essentia.

I. Vinum aliud est simplex,
Aliud compositum,

Secunda ab ætate

II. Vinum simplex aliud novum,
aliud vetus,
aliud medium.

Tertia a consistentia

III. Vinum aliud est tenue,
Aliud crassum,
Aliud medium.

Quarta a colore

IV. Vinum aliud est rubrum
Aliud album.

Quinta est subdivisio coloris rubri ratione.

V. Vinum rubrum aliud est nigrum,

aliud fuscum,
aliud ruffum.

Sexta est subdivisio coloris albi ratione.

VI. Vinum album aliud simpliciter dicitur album, aliud fulvum seu flavum, aliud medium.

Septima à sapore.

VII. Aliud habet qualitatem unam in sapore.

Aliud qualitates plures simul, ut Vinum dulce astringens acre simul.

Octava sumitur à subdivisione simplicis saporis.

VIII. Vinum unius qualitatis in sapore.

Aliud dulce,
Aliud austerum,
Aliud medium inter illa.

Aliud acerbum, quod magis astringens est quam austerum.

Aliud acre,
Aliud amarum,
Aliud acidum.

Quorum genera posteriora duo Gale-

Galenus vult per accidens accidere vino.

Nona ab odore.

IX. Vinum aliud est odorum,
aliud inodorum.

Decima est subdivisio odoris ratione.

X. Vinum odorum aliud est boni odoris.

Unde in officinis scribitur vinum odoriferum.

Aliud mali odoris, ut vina fœtida.

Undecima à virtute seu efficacia.

XI. Vinum aliud est potens,
aliud imbecillum.

Potens aliâs dicitur forte, vel etiam generosum.

Imbecillum vinũ dicitur aquosum.

Et inter hæc duo genera vini semper statuatur etiam medium.

Duodecima à loco nativo.

XII. Vina alia sunt ignobilia,
alia nobilia.

Ignobilia intelligi possunt vina communia seu vulgaria,
Sive Francica:

Sive Miſnenſia,
Sive Marchiaca,
Sive Luſatia.

Nobilia autem quæ hodie celebriora ſunt, hæc numerantur;

1. Rhenana.
2. Moravica.
3. Auſtriaca.
4. Ungarica.
5. Italica.
6. Græca.
7. Vipaca.
8. Malvatica.
9. Rhetica: ubi ſemper aliud vinum alio nobilius invenitur, verbi gratia.

Inter Moravica, Auſtriaca & Ungarica, hæc virtute ſeu potentia antecellunt: Moravica minima ſunt. Auſtriaca media. His autem omnibus ratione ſanitatis præfertur Rhenanum.

Nobiliſſima omnium Vipaca, Malvatica, Græca & Rhetica habentur.

Decima tertia à ſubdiviſione compoſitorum.

XIII.

XIII. Vina composita,
Alia sunt simpliciter talia per se composita, Alia adhuc diluta aqua.

Decima quarta à subdivisione compositorum simpliciter per se.

XIV. Vina composita per se rursus,
Alia sunt confecta ex aromatibus & aromatisata dicuntur:
Alia ex herbis.

Decima quinta sumitur à divisione vinorum aromatisatorum.

XV. Vina aromatisata,
Alia sunt clareta.
Alia Luterana.
Alia aliis modis medicata.

XVI. Vina confecta ex herbis & aliis materiis itidem varia sunt.

1. Aliud enim est vinum extractionis auri.
2. Aliud vinum acaciæ.
3. Aliud vinum absinthites.
4. Aliud vinum citrium.
5. Aliud vinum enulatum.
6. Aliud vinum euphragiatum.
7. Aliud vinum hyssopicum.

8. Aliud vinum Lavendulæ.
9. Aliud vinum Roſmarini.
10 Aliud vinum Salviatum.
11. Aliud vinum ſcolopẽdriacum.
12. Aliud vinum ligni Guaiaci infuſum in uvis recentibus, germanis dicitur Beer Wein von Holtz.

Decima ſexta à deſtillationis differentiis.

XVI. Aliud rurſus vinum deſtillatur ex fece vini, Aliud ex vino ipſo præparatur, & utrunq; dicitur vinum ſublimatum vel ardens, vel aqua ardens: quod variat ratione majoris & minoris deſtillationis. Explodendum eſt vinum ſublimatum ex vaporibus aliarum rerum, nec hîc intelligatur.

Decima ſeptima ſubdiviſio vini ſublimati.

XVII. Vinum ſublimatum, Aliud eſt ſimplex: aliud aromatiſatum.

Quorum hoc ab illo differt, quod ſimul cum vino varia aromata deſtilentur.

Decima

Decima octava sumitur à subdivisione compositorum cum aqua.

XVIII. Vina dilutaaqua quoq; diligentiùs distinguentur.

Alia enim sunt, ubi minimum aquæ & plurimum vini miscetur, ut manifesta repręsentatio vini semper maneat, qualia vina maximè sanis conveniunt.

Alia verò sunt, ubi è contra minimum vini & plurimum aquæ miscetur, ut manifesta semper repræsentatio aquæ maneat. Qualia vina ægris febricitantibus maximè, conveniunt, quòd & refrigerent magis, quàm ipsa aqua. Hæc de speciebus vini.

Vinorum autem usus est.

Tum ad alimenta & in cibis & in potionibus, tum etiam ad medicamenta, eaque tùm externa tùm interna.

ACETUM ubi in autoribus legitur, semper acetum vini intelligēdum est. Nec acetum aliud quid est, quàm vinum acidum, unde quibusdam vinum mortuum dicitur.

Hoc iterum duplex usurpatur. Unum simplex, alterum compositum, Acetum simplex non est ad unguem, cùm teste Galeno ex contrariis constet: tamen ad differẽtiam compositi, simplex dicatur necesse est, atq; aliud album, aliud rubeum invenitur, quorum illud semper præstantius habetur.

Acetum compositum variorum generum est.

Horum enim aliud est acetum violaceum.

Aliud rosaceum,

Aliud acetum mulsum, oxymel dictum,

Aliud scyllinum acetum,

Aliud oxymel scyllinum,

Aliud passulatum,

Aliud syrupus acetosus simplex,

Aliud syrupus acetosus compositus,

Aliud oxysacchara simplex & compositа.

Aceti simplicis usus est:

Et in

Et in cibo,
Et in ſalſamentis,
Et in medicamentis, tùm externis, tùm etiam internis:
Vel ad potiones, ſicuti theriaca & ſimilia aceto diluuntur.
Vel ad lotiones oris, ſi miſceatur cum aqua, quod ſæpius in uſu eſt etiam contra ſitim.
Vel ad odoramenta,
Vel ad Epithemata,
Vel ad infundenda ſemina,
Pulveres, aliaq; medicamenta.
Acetum violaceum uſurpatur:
Et ad Epithemata,
Et ad ſalſamenta,
Sicut quoq; acetum paſſulatum,
acetum roſaceum
Omnium creberrimè in Syncope uſurpatur.

Acetum Scyllinum in compoſitione medicamentorum.

Oxymel multis modis uſurpatur: aliter Dioſcoridi: aliter Galeno: aliter Meſuæ. Atq; hæc præparatio ho-

die in officinis tantùm in usu est, ex aceto, aqua & melle, & habetur oxymel aut simplex: aut compositum, aut oxymel etiam Scylliticum, idque iterum duplex. Unum simplex, alterum compositum.

Quorum omnium usus est multiplex: Tum si solum lambatur uno vel altero cochleari, tùm etiam si cum aquis destillatis, vel cum aliis liquoribus in forma potionis misceatur.

Syrupus acetosus simplex eodem modo usurpatur.

Ὀξυσίκκαβος duplex quoq; habetur. Una simplex altera composita. Et usurpatur vel sola lambendo, vel in forma potionis, si cum aquis & decoctis misceatur.

Radix Vitis intelligitur, non tantùm ea, quæ est interna, sed etiam racemus, à quo dependent uvæ. Illius cinis usurpatur ad lixivia pro lotionibus, tùm capitis, tùm etiam pedum, nec non pro epithematibus.

SUB-

SUBSTANTIA.

Subſtantia partium vitis variat:

Subſtantia foliorum vitis eſt terrea, licet recentiorum ſubaquea quodammodo videatur.

Subſtantia uvarum immaturarum eſt terrea quoque.

Subſtantia uvarum maturarum, earumque recentium, quò ad ſuccum & carnem eſt aquea, unde laxat: quò ad membranas & ſemina, terrea, aſtringensq;

Sed earum ſubſtantia occulta atq; admiranda quoq; obſervetur.

Una eſt nutriendi, quia inter fructus fugaces magis nutriunt, & minus pravi ſucci habent; licet pro diverſitate ſpecierum dulces uvæ magis nutriunt: auſteræ minùs, acerbæ minimè.

Altera ſubſtantia eſt laxandi vel purgandi, maximè in pinguibus & dulcibus.

Subſtantia uvarum paſſarum.

Alia quoq; occulta,

Alia manifeſta eſt cognoſcenda.

Occulta substantia passularum præsertim minimarum est valde Hepatica, quod à tota substantia jecur & lienem corroborant. Teste quoq; Galeno 3. de medicamentorum compositione.

Manifesta est aquea mixta, cum aliqua terrea, ita ut in se contineat aliquid astringens. Sed tamen multum variat, ratione ejus, quòd aliæ sint pinguiores: aliæ sicciores, quarum hæ semper magis astringunt & minus laxant, illæ contra se habent.

Sic passulæ maximæ, cibebæ dictæ, maximè ventrem laxant.

Passulæ corinthiacæ dictæ omnium minimè, præsertim si aridæ sint, & siccissimæ: mediæ dictæ sunt passulæ majores, medio modo laxant.

Substantia sapæ manifesta est tantum, scilicet aquea, unde laxat ventrem magis, & purgat adustos humores atque atram bilem, ut videlicet in syrupo de epithymo.

Substantia Rob vini aromatisati

non

non tàm laxat quàm corroborat, ideoq; ejus substantia aquea minus habetur, & magis ad terrestrem accedit. Substantia musti manifesta quoque tantùm habetur, est autem aquea & crassiorum partium, unde simul laxat ventrem & inflat.

Substantia vini latiùs patet.

Alia n. est occulta, alia manifesta.

Substantia vini occulta multiplex existit.

1. Nutrire.

2. Nervos, caput & mentem tentare, ac immodicè sumptum, prudentiæ nocumentum & nervorum noxam esse.

3. Penetrare & inprimis ad Renes & articulos pertranfire.

4. Mentem exhilarare & spiritus cordis regignere.

Sed & hæ substantiæ occultæ pro diversitate specierum vini magis minusq; habentur. In nutriendo valent hæ Regulæ.

1. Dul-

1. Dulcia vina magis nutriunt quàm alia.

2. Vina crassa, magis nutriunt quàm tenuia.

3. Vina rubea dulcia magis nutriũt, quàm alba dulcia.

4. Vinum austerum & aquosum minimè nutrit.

Deinde similiter in feriendo nervos & caput hæ Regulæ teneantur.

1. Vina fulva magis caput petunt quàm alia.

2. Vina tenuia magis capiti & nervis nocent quàm crassa.

3. Vina potentia magis quàm imbecilla.

Postremò in penetrando & pertransiendo ad Renes & articulas hæ quoq; regulæ utiles sunt.

1. Vinum post caseum bibere duplo plus calculum gignit.

2. Vinum epotum cum petroselino prodest calculosis & arthriticis.

3. Vinum epotum cum Betonica & flori-

doribus Stœchados arthriticis magis prodest. Vinum cum Saxifraga epotum magis calculosis.

4. Vina tenuia fulva & fortiora omnium maximè nervis nocent.

Manifesta substantia vini ex differentiis vinorum antea declaratis constat.

Sufficiat igitur scire.

1. Crassissima vina esse nigra, minus crassæ substantiæ esse fusca & rubea, minimè omnium fulva aut alba.

2. Vina fulva omnium tenuissima sunt, alba verò omnium minimè: media medio modo sese habent.

Substantia vini sublimati est tenuiorum partium.

Substantia acetialia est occulta, alia manifesta.

Occulta est alexipharmaca, quòd resistat venenis.

Manifesta verò est tenuiũ partium, eoq; magis, quo validius acetum existit.

Substantia radicis Vitis est terrea, licet

licet cinis radicis magis abstersoria &
ignea existat.

TEMPERAMENTUM.

Vitis κρᾶσις seu complexio prora
tione partium iterum diligenter di-
stinguenda est. Folia vitis sunt frigida
& siccæ naturæ in primo gradu.

Uvæ immaturæ & succus earum
omphacium est frigidi & ficci tempe
ramenti in secundo gradu.

Uvæ maturæ recentes, teste Simeo
ne Sethi, calidæ & humidæ sunt in pri
mo gradu.

Mustum, teste Galeno, est calidum
& siccum in primo gradu.

Vinum novum calidum & siccum i
secundo gradu est. Vetus in tertio.

Sed in gradibus vini magna varietas est
pro qua hæ teneantur regulæ.

1. Quò vetustiora vina, eò calidiora
2. Quò generosiora, eò calidiora.
3. Vina aquosa imbecilliora minu
calida sunt: magis fortia: generosi
sima omnium maximè: austerum o

mniu

mnium minimè, ut non rarò apud autores legatur refrigerare, quorum hoc semper respectivè, si vinum ad aliud conferatur, intelligendum est.

4. Vina alba sunt calidiora, rubea minus.

5. Rubea nigra & crassa minimè calida sunt, unde quoq; respectivè ad alba collata vina rubea refrigerare dicunt.

6. Vina fusca calida sunt, vina ruffa magis, vina fulva maximè.

7. Vina fulva rhenana minus calidæ naturæ sunt. Ungarica fulva magis. Rhetica & Malvatica maximè.

Vina v. medicata pro natura cõpositionis calidiora magis, minusq; redduntur, nonnunquã etiam frigidiora.

Vinum sublimatum pro destillationis diversitate variat: Vinum enim ex optimo vino destillatum calidius & siccius est, quam ex fecibus vel vino ignobiliori:

Dein vinum bis fermè destillatum, fortius altero existit.

Vinum enim ſublimatum aliâs aqua ardens, vel aqua vitæ dicta, non intelligatur aliud, quàm ex vino deſtillatum in medicis operibus. Atq; omne hoc calidum & ſiccum in quarto gradu habetur, & in magna copia ſumptum ignis abſolutè ferè redditur.

Hujus ſiccitatis in vino teſtimoniũ *Galenus in* 8. *de ſimplicium medicamentorum facultatibus* notat, ubi dicit: *Vinum ex ſecundo ordine eſt calefacientium, vetus ex tertio, muſtum ex primo. Caliditati proportione reſpondet ſiccitas.*

Idem alibi *tertio de pulſibus:*

Victus ſi diutius durat ſiccus, & medicamentorũ exiccantium eſus, potioq; excedat, in quibus eſt vinum meracum, inedia &c. homines exiccantur. Nec obſtat, quod *Galenus* alicubi vinum humidum ſtatuit. Verbi gratia, primo de temperamentis dicit:

Sanguis, pituita, adeps, vinum, oleum, vel quicquid huic ſimile eſt humidum dicitur. Nam Galenus ibidem vini naturam ſeu temperamentum per ſe abſolutè

lutè conſiderat, ſicuti Phyſici, quod humidum præpolleat in vino ratione portionis elementorum, & eatenus revera eſt humidum. Hic verò in doctrina ſimplicium medicamentorum qualitates non abſolutè conſiderantur, ſed quatenus conferuntur ad hominem, primum ad temperatum & εὐκρατον, dein ad intemperatum: tertiò ad ægrum: & eatenus vinum eſt temperamenti calidi & ſicci, hoc eſt, quod omnes homines calefaciat & exiccet. Sed adhuc objici poſſet aliud *Galeni in Epidemiis: In ſputo facilitando, ubi ſunt ſiciores tuſſes, ibi mulſa & vinũ magis, quàm aqua humectant, & ante Ptiſanam aſſumenda ſunt.* Sed facilis ſolutio eſt per diſtinctionem diverſi temperamenti, quorum aliud eſt in vino ἐνεργείᾳ vel actu, aliud eſt potentia temperamentum. Quod actu exiſtit iterum humidum eſt, nec diu durat: Temperamẽtum verò in potentia vini, quod maximè in homine operatur, ſiccum eſt atque manet.

ACETUM tanquam vinum mortuum, ſine omni controverſia doctiorum, eſt temperamenti ſicci in tertio gradu, de altera qualitate, utrum ſit calidum vel frigidũ, variant autorum ſententiæ, cum alii calidum in ſummo gradu, alii frigidum in ſumo ſtatuunt, alii utrumq; in aceto vini inveniri velint, ſcilicet calidum in quibuſdam partibus aceti, frigidum quoq; in aliis partibus, alii calidum quadantenus, aut frigidum etiam ſubmiſsè maluerunt, de quibus latius vide libro 1. Galenum de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Sed ſi res ipſa ſpectetur, ita ſeſe habet, ut acetum vini diverſarum partium, earumq; contrariarum ſit, atq; ſimul aliquid calidum ratione putredinis, quæ acceſſit, & aliquid frigidum ratione vini emortui adſit, & nihilominus tamen frigidum planè præpolleat, ita ut rectè à Dioſcoride & Galeno acetum vini frigidum in primo gradu, & ferè in ſecundo, dicatur, licet etiam acrius acetum eò ca-

eò calidius evadat, tamen ſemper plus frigidi retinet.

RADIX vitis eſt frigidi & ſicci temperamenti in ſecundo gradu, ejus verò cinis calidior redditur.

VIRES iterum pro ratione partium diſtinctæ ſunt.

1. In foliis vitis eſt prima facultas actu humectare, quod tamen parum diu durat: & potius potentia refrigerare & exiccare.

2. Aſtringere.

3. Sanare ulcera capitis & aliarum muſculoſarum partium.

Deinde in uvis immaturis, ſeu ſucco omphacio dicto, ſeu ſyrupo, inde compoſito, ſcilicet ſyrupo de Agreſta.

1. Refrigerare & exiccare multum.

2 Aſtringere.

3. Vomitum & profluvium alvi ex bile ſedare & ſitim in febribus lenire.

Tertiò in uvis maturis.

1. Calefacere & humectare.

2. Ventrem laxare.

3. Purgare, & flatus gignere.

Quartò in uvis paſſis.

1. Calefacere, & parumper humectare, cum modica aſtrictione.

2. Contemperare bilioſos & craſſos humores, atq; detergere.

3. Laxare ventrem, eoque magis quò ſunt pinguiores.

Facultas paſſularum minorum ratione totius ſubſtantiæ.

Eſt corroborare hepar & lienem.

Quintò ſapæ.

1. Calefacere & humectare parum.

2. Emollire.

3. Laxare ventrem.

4. ratione ſubſtantiæ

Purgare aduſtos humores & melancholicos.

Sextò Rob vini Aromatiſati.

1. Calefacere & exiccare.

2. Attenuare & incidere humores craſſos.

3. Diſcutere flatus & corroborare coratq; ventriculum.

Septi-

Septimò musti.

1. Calefacere & exiccare parum.
2. Incrassare & flatus gignere.
3. Laxare ventrem.

Octavò Vini.

In omnibus generibus est calefacere & exiccare, sed tamen pro ratione majoris & minoris tanta differentia est, ut si ad sese invicem vina conferantur, subinde alia minus alia magis calefaciunt, ut non incommodè respectu alterius vini quædam refrigerare dicantur.

Verbi gratia.

Rubeum tàm parum calefacit, ut respectu albi refrigerare dicatur:

Rursus aliquid album, velut i album aquosum & austerum, respectu flavi, tàm parũ calefacit, ut & alicubi apud autores legatur, refrigerare, quod nunquam de propria natura per se intelligatur, sed quod minus calefacit, collatione ad alia vina calidiora.

Secunda facultas ferè in singulis

gradibus variat, ideoq; vini albi austeri secunda vis est astringere.

Tertia est,

Fluxiones repercutere.

Vini dulcis sive albi sive flavi secunda facultas est,

Digerere atque concoquere semicrudos humores, & crassam pituitam incidere, sed omnium maximè fulva vina.

Tertia facultas,

Aperire obstructiones hepatis & lienis, hæmorrhoides provocare, urinam & menses movere.

Vini rubei & crassi secunda facultas.

Astringere.

3. Obstructiones viscerum gignere, flatus augere, menses sistere & calculo nocere.

Nonò vini sublimati.

1. Calefacere & exiccare quàm maximè.

2. Discutere flatus, crassos humores, etiam penetrare ad remotissimas partes.

3. Mo-

3. Movere menses, urinam, & sudorem.

Decimò vinorum medicatorum.

1. Eadem ferè manet, scilicet calefacere & exiccare, sed multum variat pro ratione majoris & minoris, quòd ex temperamento cujusvis herbæ vel aromatis proprietate, quo medicatum vinum reddimus, facile conjicere licet.

2. Attenuare, incidere crassa.

3. Aperire viscera pro cujusq; herbæ vel aromatis proprietate. Verbi gratia:

Scolopendriacum lieni prodesse:

Rosmarinum capiti & nervis.

Absynthiacum ventriculo & Hepati.

Alicubi tamen præparatur vinum Acaciæ nostratis, cujus virtutes planè contrariæ sunt.

1. Calefacere in primo, vel ferè refrigerare & exiccare multùm.

2. Astringere.

3. Siſtere omnes fluxiones ſive ſanguinis, ſive menſium, ſive alvi.

Vndecimò aceti.

1. Refrigerare & exiccare.

2. Repellere & ſimul incidere, attenuare & diſcutere Galen. 2. de comp. medica. ſecundum loca.

3. Fluxiones ſiſtere & tumores reſolvere.

4. ratione ſubſtantiæ,

Contra peſtem & venena multum prodeſſe.

Duodecimò vitis radicis.

1. Refrigerare & exiccare.

2. Aſtringere.

3. Repercutere fluxiones. Verum tamen in cinere aliquid caliditatis acquirit, & aſtrictionem temperat, ideoque contra tumores vel hydropicos, vel oedematum, vel eryſipelatum, lixivium inde paratur, & cum ſapone venetiano præparatum, adhibetur cum linteo epithematis modo.

Reme-

REMEDIA.

Medicamenta hæc inde ſumuntur probatiſſima.

I.

FOLIA vitis ſcabiei ſiccæ vel capitis vel aliarum partium exteriùs impoſita, primo actu emolliunt eam, ſed majori aſtrictione ſtatim iterum exiccant, repellunt & planè ſanant. *Remedia à foliis vitis.*

2. Folia vitis fronti impoſita dolores capitis ex bile vel ex febribus ſanant, vel ſaltem mitigant.

3. Syrupus de agreſta vomitum, & alvi profluvium biliоſum cohibet, ſi vel ſolus lambatur, vel cum aliis aquis & ſyrupis in forma potionis ebibatur. *Remedia ab uvis immaturis.*

4. Syrupus de agreſta in febribus & magis æſtibus ſitim repellit.

5. Syrupus de agreſta gravidarum mulierum vomitum, ſi neceſſitas poſtulat, reprimit ac vẽtriculum firmat.

6. O-

6. Oleum omphacinum cum foliis
Sampſuchi Mj.
Serpilli Mij.
Myrthi Mß.
Abrotani.
Siſimbrii an. p. j.
Caſſiæ ligneæ veræ unciæ j.

Infuſum & permiſſum ſtare ad ſolem per 8. dies, utile oleum eſt contra inflammationes.

7. Idem oleum in balneo inunctum Paralyſin ſanat.

8. Idem naribus inunctum, & auribus immiſſum, à flatibus tinnitum ſanat.

media uvis. 9. Uvæ maturæ, ſi ſine acinis comedantur, paulò copioſius, ventrem laxant, eoq; magis dulces & carnoſæ.

10. Uvæ maturæ recentes ventrem inflant, lædunt, & obſtructiones viſcerum gignunt.

media à ſuliis. 11. Paſſulæ maximæ cibebæ dictæ, ſi vel ſolæ comedantur, quantitate manipuli ante cibum vel juſculum deco-

decocti earum largius bibatur, ventrem ſolvunt.

12. Paſſulæ majores vel mediæ enucleatæ, æquè atq; cibebæ, ventrem laxant, eodem modo uſurpatæ, licet paulò minus.

13. Paſſulæ minores Corinthiacæ in aqua frigida infuſæ, ſi in paroxiſmis febrium vel aliàs in æſtu comedantur, ſitim leniunt.

14. Paſſulæ Corinthiacæ dulces in cibo ſumptæ, benè nutriunt & ſemen augent.

15. Paſſulæ dulces ſive comedantur, ſive decoquantur in aqua & bibantur, tuſſi ſicciori & exaſperatis faucibus medentur.

16. Paſſulæ dulces, cum aqua hordei, ſi decoquantur, tuſſi proſunt, & ſitim magis leniũt, & alvum emolliunt.

17. Paſſulæ maximæ Cibebæ, manipulo j. cum 22. ʒj. & foliis ſenæ uncia decocta in aqua ſufficienti, ad remanentiam unciarum v. ſi colentur unciæ iiij. & una vice duabus vel tribus

bus horis ante cibum calidè ebibantur, leniſſimè bilem utramq; atq; pituitam purgant.

18. Paſſularum aliarũ eodem modo decoctarum & præparatarum potio, eandem efficaciam in purgatione habet, licet paulò minus.

19. Paſſulæ corinthiacæ in aceto infuſæ pro ſalſamento in cibis uſurpantur, & tum epar, tum renes valde corroborant.

20. Paſſulæ corinthiacæ in parva quantitate & quidem ſæpiùs ab epaticis pro corroboratione uſurpari debent.

21. Paſſularum minorum pinguium atq; dulcium uſus affectibus pulmonis prodeſt.

22. Paſſulæ minores ſubaſtringentes, epati, lieni & renibus magis conducunt.

Remedia à Reb vini.

23. Sapa loco ſyrupi cum potionibus vel aliis ſyrupis miſcetur, & aut lambitur quantitate cochlearii duorum vel trium, aut in forma potionis ebi-

ebibitur, atq; adustos humores & inprimis melancholicos purgat.

24. Rob vini aromatisatum, vel in salsamentis, vel etiam in copiosiori cibo sumptum, ventriculum corroborat, & spiritus vitales reparat.

25. Vinum calefactum, & cum linteo in eo madefacto tanquam Epithema applicatum contusis atque fractis dolorem lenit. *Remedia externa à vino.*

26. Vinum calefactum & cum linteo in eo madefacto applicatum tumoribus, præsertim si sit austerum, medetur, affluxum humorum cohibendo atq; repellendo.

27. Vinum vulneribus infusum cum lana, vel linteo eadem sanat.

28. Vinum in potu sumptum modicè pueris sanguinem gignit, & ocyssime in alimentum vertitur. *Remedia interna à vino.*

29. Vini proprium est citò mutari in alimentum, *Galenus libro tertio de temperamento.*

30. Vini duplum minus alit quàm nellis simplũ. *Galenus de ratione victus.*

31. Vi-

31. Vinum non habet tempus coctionis præfinitum, sed secundum naturam vini, & potatoris, tardius citiùsque digeritur *Gal. com.* 5. *aph.* 5.

32. Vina aptissima sunt ad deductionem alimentorum in corpus.

33. Vinum concitat validam alterationem *Gal.* 1. *de causis pulsuum.*

34. Vinum concoctionem in quavis corporis parte adjuvat.

35. Vinum tempestivè in potu sumptum calorem innatum auget, spiritus vivificat, & flatus discutit.

36. Vinum cibi appetentiam excitat, & convalescentes faciliùs nutrit.

37. Vinum obstructiones viscerum aperit, & colorem bonum corpori conciliat.

38. Vinum cor exhilarat & animum addit.

39. Vinum immodicè sumptum ex accidenti corpus refrigerat, vitiosos frigidosq; humores gignit, & calorem nativum suffocat.

40. Vinum immodicè sumptum ex acci-

accidenti frigidos morbos, scilicet, Apoplexiam, Epilepsiam, Paralysin. Tremorem, stuporem, convulsionem & similes gignit.

41. Vinum immodicè sumptum memoriæ nocet, & sensus omnes perturbat, assiduos morbos parit, & repentinam mortem sæpè affert.

42. Vinum refrigeratum nive, aut aqua, aut glacie, cerebro, nervis, pectori & pulmoni, atq; ipsi hepati sensim nocet, & magno detrimento est.

43. Vina fortia, eaq; multa epota ante cibum, causant podagram.

44. Vinum in principio mensæ ab hominibus calidioris naturæ sumptũ valdè nocet *Galen. de tuend. sanitate.*

45. Vinum calidis & siccis naturis corporum, præsertim in adolescentia, semper nocet, *Galenus ibidem.*

46. Vinum ægros omnes, exceptis febricitãtibus reficit, *Gal. 7. meth. med.*

47. Vinum acceptum in pleuritide ante evacuationem nocet: *Gal. com. 1. de rat. victus in morbis acutis.*

48. Vinum in Pleuritide dari post evacuationem nullum potest, nisi album aquosum. *Hipp. de rat. victus in morbis acutis.*

49. Vinum in febribus magnis continuis dictis semper nocet. *Gal. 11. meth. med. cap. 7.*

50. Vinum in tertiana febri non dandum est, nisi post concoctionem

51. Vinum salubre remedium est in febribus ephemeris ex lassitudine & moestitia.

52. Vinum quoq; in quartana magis conceditur.

53. Vinum post evacuationem per fluxionem alvi, vel sanguinis, vel alterius generis, si quis bibat ante cibos incidit statim in convulsionem. *Galen com. 2. Aph. 21.*

54. Vinum & facit convulsionem & sanat. *Gal. com. 5. Aph. 5.*

55. Vinum capitis doloribus ab ardore & pulsibus temporum nocet. *Gal. de arte curativa ad Glauconem.*

56. Vinum capitis dolorem per con-

nsensum sanat. *Gal. lib. 2. de comp. me-*
camentorum.

57. Vini potio sanat oculorum do-
res, si sine plethorica totius corporis
spositione cõpia sanguinis crassioris
oculorum venulis cõtineatur. *Hipp.*
Aph. 31. *& Gal. 3. meth.*

58. Vinum evacuat per sudores &
er urinas. *Hipp. de salubri diæta.*

59 Vinum frigidum corpus robo-
at. *Hipp. ibidem.*

60. Vinum modicum calidum est
ndum frigidis & humidis naturis,
lenus. comment. 1. *in Hippo. de epidem.*
rb.

61. Vini potio sanguinem sui mo-
is vehementia diffundit, & obstru-
iones aperit. *Gal. com. 6. Aph.* 21.

62. Vini potio hœmorrhoides &
ensesmovet.

63. Vini potio in qua nodulus cum
Sem. Fœnic.
Flor. Anthos
Rad. Rhodia
Arom. Macis &

ACETUM tanquam vinum mortuum, ſine omni controverſia doctiorum, eſt temperamenti ſicci in tertio gradu, de altera qualitate, utrum ſit calidum vel frigidũ, variant autorum ſententiæ, cum alii calidum in ſummo gradu, alii frigidum in ſumo ſtatuunt, alii utrumq; in aceto vini inveniri velint, ſcilicet calidum in quibuſdam partibus aceti, frigidum quoq; in aliis partibus, alii calidum quadantenus, aut frigidum etiam ſubmiſsè maluerunt, de quibus latius vide libro 1. Galenum de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Sed ſi res ipſa ſpectetur, ita ſeſe habet, ut acetum vini diverſarum partium, earumq; contrariarum ſit, atq; ſimul aliquid calidum ratione putredinis, quæ acceſſit, & aliquid frigidum ratione vini emortui adſit, & nihilominus tamen frigidum planè præpolleat, ita ut rectè à Dioſcoride & Galeno acetum vini frigidum in primo gradu, & ferè in ſecundo, dicatur, licet etiam acrius acetum eò ca-

eò calidius evadat, tamen semper plus frigidi retinet.

RADIX vitis est frigidi & sicci temperamenti in secundo gradu, ejus verò cinis calidior redditur.

VIRES iterum pro ratione partium distinctæ sunt.

1. In foliis vitis est prima facultas actu humectare, quod tamen parum diu durat: & potius potentia refrigerare & exiccare.

2. Astringere.

3. Sanare ulcera capitis & aliarum musculosarum partium.

Deinde in uvis immaturis, seu succo omphacio dicto, seu syrupo, inde compositio, scilicet syrupo de Agresta.

1. Refrigerare & exiccare multum.

2 Astringere.

3. Vomitum & profluvium alvi ex bile sedare & sitim in febribus lenire.

Tertiò in uvis maturis.

1. Calefacere & humectare.

2. Ventrem laxare.

3. Purgare, & flatus gignere.

Quartò in uvis paſſis.

1. Calefacere, & parum per humectare, cum modica aſtrictione.

2. Contemperare bilioſos & craſſos humores, atq; detergere.

3. Laxare ventrem, eoque magis quò ſunt pinguiores.

Facultas paſſularum minorum ratione totius ſubſtantiæ.

Eſt corroborare hepar & lienem.

Quintò ſapæ.

1. Calefacere & humectare parum.

2. Emollire.

3. Laxare ventrem.

4. ratione ſubſtantiæ

Purgare aduſtos humores & melancholicos.

Sextò Rob vini Aromatiſati.

1. Calefacere & exiccare.

2. Attenuare & incidere humores craſſos.

3. Diſcutere flatus & corroborare coratq; ventriculum.

Septi-

Septimò musti.

1. Calefacere & exiccare parum.
2. Incrassare & flatus gignere.
3. Laxare ventrem.

Octavò Vini.

In omnibus generibus est calefacere & exiccare, sed tamen pro ratione majoris & minoris tanta differentia est, ut si ad sese invicem vina conferantur, subinde alia minus alia magis calefaciunt, ut non incommodè respectu alterius vini quædam refrigerare dicantur.

Verbi gratia.

Rubeum tàm parum calefacit, ut respectu albi refrigerare dicatur:

Rursus aliquid album, velut i album aquosum & austerum, respectu flavi, tàm parũ calefacit, ut & alicubi apud autores legatur, refrigerare, quod nunquam de propria natura per se intelligatur, sed quod minus calefacit, collatione ad alia vina calidiora.

Secunda facultas ferè in singulis

gradibus variat, ideoq; vini albi austeri secunda vis est astringere.

Tertia est,

Fluxiones repercutere.

Vini dulcis sive albi sive flavi secunda facultas est,

Digerere atque concoquere semicrudos humores, & crassam pituitam incidere, sed omnium maximè fulva vina.

Tertia facultas,

Aperire obstructiones hepatis & lienis, hæmorrhoides provocare, urinam & menses movere.

Vini rubei & crassi secunda facultas.

Astringere.

3. Obstructiones viscerum gignere, flatus augere, menses sistere & calculo nocere.

Nonò vini sublimati.

1. Calefacere & exiccare quàm maximè.

2. Discutere flatus, crassos humores, etiam penetrare ad remotissimas partes.

3. Mo-

3. Movere menses, urinam, & sudorem.

Decimò vinorum medicatorum.

1. Eadem ferè manet, scilicet calefacere & exiccare, sed multum variat pro ratione majoris & minoris, quòd ex temperamento cujusvis herbæ vel aromatis proprietate, quo medicatum vinum reddimus, facile conjicere licet.

2. Attenuare, incidere crassa.

3. Aperire viscera pro cujusq; herbæ vel aromatis proprietate. Verbi gratia:

Scolopendriacum lieni prodesse:

Rosmarinum capiti & nervis.

Absynthiacum ventriculo & Hepati.

Alicubi tamen præparatur vinum Acaciæ nostratis, cujus virtutes planè contrariæ sunt.

1. Calefacere in primo, vel ferè refrigerare & exiccare multùm.

2. Astringere.

3. Siſtere omnes fluxiones ſive ſanguinis, ſive menſium, ſive alvi.

Vndecimò aceti.

1. Refrigerare & exiccare.

2. Repellere & ſimul incidere, attenuare & diſcutere Galen. 2. de comp. medica. ſecundum loca.

3. Fluxiones ſiſtere & tumores reſolvere.

4. ratione ſubſtantiæ,

Contra peſtem & venena multum prodeſſe.

Duodecimò vitis radicis.

1. Refrigerare & exiccare.

2. Aſtringere.

3. Repercutere fluxiones. Verum tamen in cinere aliquid caliditatis acquirit, & aſtrictionem temperat, ideoque contra tumores vel hydropicos, vel oedematum, vel eryſipelatum, lixivium inde paratur, & cum ſapone venetiano præparatum, adhibetur cum linteo epithematis modo.

Reme-

REMEDIA.

Medicamenta hæc inde ſumuntur probatiſſima.

I.

FOLIA vitis ſcabiei ſiccæ vel capitis vel aliarum partium exteriùs impoſita, primo actu emolliunt eam, ſed majori aſtrictione ſtatim iterum exiccant, repellunt & planè ſanant. *Remedia à foliis vitis.*

2. Folia vitis fronti impoſita dolores capitis ex bile vel ex febribus ſanant, vel ſaltem mitigant.

3. Syrupus de agreſta vomitum, & alvi profluvium bilioſum cohibet, ſi vel ſolus lambatur, vel cum aliis aquis & ſyrupis in forma potionis ebibatur. *Remedia ab uvis immaturis.*

4. Syrupus de agreſta in febribus & magis æſtibus ſitim repellit.

5. Syrupus de agreſta gravidarum mulierum vomitum, ſi neceſſitas poſtulat, reprimit ac vẽtriculum firmat.

6. O-

decocti earum largius bibatur, ventrem ſolvunt.

12. Paſſulæ majores vel mediæ enucleatæ, æquè atq; cibebæ, ventrem laxant, eodem modo uſurpatæ, licet paulò minus.

13. Paſſulæ minores Corinthiacæ in aqua frigida infuſæ, ſi in paroxiſmis febrium vel aliàs in æſtu comedantur, ſitim leniunt.

14. Paſſulæ Corinthiacæ dulces in cibo ſumptæ, benè nutriunt & ſemen augent.

15. Paſſulæ dulces ſive comedantur, ſive decoquantur in aqua & bibantur, tuſſi ſicciori & exaſperatis faucibus medentur.

16. Paſſulæ dulces, cum aqua hordei, ſi decoquantur, tuſſi proſunt, & ſitim magis leniũt, & alvum emolliunt.

17. Paſſulæ maximæ Cibebæ, manipulo j. cum 22. ʒj. & foliis ſenæ uncia decocta in aqua ſufficienti, ad remanentiam unciarum v. ſi colentur unciæ iiij. & una vice duabus vel tribus

bus horis ante cibum calidè ebibantur, leniſſimè bilem utramq; atq; pituitam purgant.

18. Paſſularum aliarũ eodem modo decoctarum & præparatarum potio, eandem efficaciam in purgatione habet, licet paulò minus.

19. Paſſulæ corinthiacæ in aceto infuſæ pro ſalſamento in cibis uſurpantur, & tum epar, tum renes valde corroborant.

20. Paſſulæ corinthiacæ in parva quantitate & quidem ſæpiùs ab epaticis pro corroboratione uſurpari debent.

21. Paſſularum minorum pinguium atq; dulcium uſus affectibus pulmonis prodeſt.

22. Paſſulæ minores ſubaſtringentes, epati, lieni & renibus magis conducunt.

Remedia à Sab vini.

23. Sapa loco ſyrupi cum potionibus vel aliis ſyrupis miſcetur, & aut lambitur quantitate cochlearitũ duorum vel trium, aut in forma potionis ebi-

ebibitur, atq; aduſtos humores & inprimis melancholicos purgat.

24. Rob vini aromatiſatum, vel in ſalſamentis, vel etiam in copioſiori cibo ſumptum, ventriculum corroborat, & ſpiritus vitales reparat.

25. Vinum calefactum, & cum linteo in eo madefacto tanquam Epithema applicatum contuſis atque fractis dolorem lenit. *Remedia externa à vino.*

26. Vinum calefactum & cum linteo in eo madefacto applicatum tumoribus, præſertim ſi ſit auſterum, medetur, affluxum humorum cohibendo atq; repellendo.

27. Vinum vulneribus infuſum cum lana, vel linteo eadem ſanat.

28. Vinum in potu ſumptum modicè pueris ſanguinem gignit, & ocyſſime in alimentum vertitur. *Remedia interna à vino.*

29. Vini proprium eſt citò mutari in alimentum, *Galenus libro tertio de temperamento.*

30. Vini duplum minus alit quàm mellis ſimplũ. *Galenus de ratione victus.*

31. Vi-

31. Vinum non habet tempus coctionis præfinitum, sed secundum naturam vini, & potatoris, tardius citiùsque digeritur *Gal. com.* 5. *aph.* 5.

32. Vina aptissima sunt ad deductionem alimentorum in corpus.

33. Vinum concitat validam alterationem *Gal.* 1. *de causis pulsuum.*

34. Vinum concoctionem in quavis corporis parte adjuvat.

35. Vinum tempestivè in potu sumptum calorem innatum auget, spiritus vivificat, & flatus discutit.

36. Vinum cibi appetentiam excitat, & convalescentes faciliùs nutrit.

37. Vinum obstructiones viscerum aperit, & colorem bonum corpori conciliat.

38. Vinum cor exhilarat & animum addit.

39. Vinum immodicè sumptum ex accidenti corpus refrigerat, vitiosos frigidosq; humores gignit, & calorem nativum suffocat.

40. Vinum immodicè sumptum ex acci-

accidenti frigidos morbos, scilicet, Apoplexiam, Epilepsiam, Paralysin. Tremorem, stuporem, convulsionem & similes gignit.

41. Vinum immodicè sumptum memoriæ nocet, & sensus omnes perturbat, assiduos morbos parit, & repentinam mortem sæpè affert.

42. Vinum refrigeratum nive, aut aqua, aut glacie, cerebro, nervis, pectori & pulmoni, atq; ipsi hepati sensim nocet, & magno detrimento est.

43. Vina fortia, eaq; multa epota ante cibum, causant podagram.

44. Vinum in principio mensæ ab hominibus calidioris naturæ sumptũ valdè nocet *Galen. de tuend. sanitate.*

45. Vinum calidis & siccis naturis corporum, præsertim in adolescentia, semper nocet, *Galenus ibidem.*

46. Vinum ægros omnes, exceptis febricitãtibus reficit, *Gal. 7. meth. med.*

47. Vinum acceptum in pleuritide ante evacuationem nocet: *Gal. com. 1. de rat. victus in morbis acutis.*

48. Vinum in Pleuritide dari post evacuationem nullum potest, nisi album aquosum. *Hipp. de rat. victus in morbis acutis.*

49. Vinum in febribus magnis continuis dictis semper nocet. *Gal. 11. meth. med. cap. 7.*

50. Vinum in tertiana febri non dandum est, nisi post concoctionem

51. Vinum salubre remedium est in febribus ephemeris ex lassitudine & moestitia.

52. Vinum quoq; in quartana magis conceditur.

53. Vinum post evacuationem per fluxionem alvi, vel sanguinis, vel alterius generis, si quis bibat ante cibos, incidit statim in convulsionem. *Galen. com. 2. Aph. 21.*

54. Vinum & facit convulsionem, & sanat. *Gal. com. 5. Aph. 5.*

55. Vinum capitis doloribus ab ardore & pulsibus temporum nocet. *Gal. de arte curativa ad Glauconem.*

56. Vinum capitis dolorem per con-

onsensum sanat. *Gal. lib. 2. de comp. medicamentorum.*

57. Vini potio sanat oculorum dores, si sine plethorica totius corporis sposition copia sanguinis crassioris n oculorum venulis cõtineatur. *Hipp. Aph. 31. & Gal. 3. meth.*

58. Vinum evacuat per sudores & er urinas. *Hipp. de salubri dieta.*

59 Vinum frigidum corpus robo- at. *Hipp. ibidem.*

60. Vinum modicum calidum est andum frigidis & humidis naturis, *alenus. comment. 1. in Hippo. de epidem. orb.*

61. Vini potio sanguinem sui mo- us vehementia diffundit, & obstru- iones aperit. *Gal. com. 6. Aph. 21.*

62. Vini potio hœmorrhoides & enses movet.

63. Vini potio in qua nodulus cum
Sem. Fœnic.
Flor. Anthos
Rad. Rhodia
Arom. Macis &

Cinamomo infusa fuerint, & ante menses & tempore mensium sæpe manè vesperiq́ue ebibita, contra obstructionem mensium valet.

64. Vinum non toleratur à plethorica dispositione, *Gal. com. 7. Aph. 46.*

65. Vinum est optimum antidotum, & habet valentes vires admirandum, *Galenus 14. meth. med*

66. Vinum somnum conciliat: *Gal. com. 3. in Epidem. & 4. de simp. med. fac.*

67. Vinum omnes humores optimos reddit. *Gal. com. 7. Aph. 56.*

68. Vinum senes juvenescere facit. *Gal. lib. quod animi mores sequantur temperamentum corporis.*

69. Vinum post purgationẽ inprædio sumptum dolores capitis auget.

70. Vulnerati in capite, à potu vini abstineant. *Galenus 2. de compositione medicament. secundum loca.*

71. Vinum sine cibo lædit. *Gal. 6. de morbis vulgaribus.*

72. Vinum si mox à balneis præmunibus alius cibis & potibus bi-

it, caput tentat, & omnes nervos læ-
dit. *Hipp. de ſalubri diæta.*

73. Vinum in balneo epotum ner-
vos valdè lædit, & arthriticos ſubitò
efficit, nonnunquam etiam Paralyſin
gignit.

74. Vinum à balneo non convenit,
niſi ſenibus, idq; aquoſum.

75. Vinum album, & quod parum
tolerat aquæ, poſt balneum ſalubre
eſt, ſi non antea cibos quis ſumpſerit,
nec fuerit æger.

76. Vinum puerperis datum poſt
partum, dolorem capitis & ſæpè con-
vulſionem gignit, nec non delirium
parit.

77. Vinum bibere intereſt, ut ven-
trem retineat, & coquat. *lib. in ratione vi-
ctus acut.*

78. Vinum in potu magis prodeſt,
quod unuſquisq; libenter bibit. *Gal.* 8.
de compoſ. med. ſecundum loca.

79. Vinum obeſt plurimis ægris 6.
de morb. vulg.

80. Vinum ſalubre remedium eſt

ad colluendos dentes post esum lactis, idque multò magis, si misceatur cum melle. *Gal.* 3. *de alim. facult.*

81. Vinum valet contra Hyoscia-mum.

82. Vinum decoctum cum Hyoscíamo, & si eo laventur nares, & tempora, conciliat somnum.

83. Vinum, *à Dioscoride in frag* scribitur, valere contra venenum opii sed nostra experientia constat, non satis resistere veneno opii.

84. Vinum ad periculum vehementissimorum symptomatum quando exhibetur, ut contra Syncopen expletione.

85. Vini potio nocet morbillis & variolis, licet cõmunis usus quodammodo excipiat rubeum vinum, quod intelligẽdum est de iis, qui cerebrum & nervos fortia, tutaque ab Epilepsia habeant.

86. Vinum pueris nocet tanquam venenum. *Gal* 1. *de tuen. san.*

87. Vinum pueris & adolescenti-

bu

bus nocet, maximeq; gracilibus, hoc eſt, calidis & ſiccis. *Gal. 6. de tuen. ſan.*

88. Vinum dulce multum nutrit.

89. Vinum dulce & nigrum ſanguinem nutrit, capitis vertiginem, corporis gravedinem, ſtomachi turbationem, & ſomnos graves affert.

Remedia à vino dulci ih ſpecie ſumpta.

90. Vina dulcia craſſa generant ſanguinem poſt rubea. *Gal. de facul. nat.*

91. Vinum dulce rubeum craſſum eſt nutribilius, & poſt hoc nigrum, craſſum, dulce, & poſt hoc album, craſſum, dulce. *Gal. in lib.* 15. M. M.

92. Vinum dulce novum ægrè concoquitur & inflat.

93. Vinum dulce ventrem ſubducit, minus tamen vinoſum. *Gal. com.* 3. *de ratione victus.*

94. Vinum dulce craſſum magis ventrem mollit.

95. Vinum dulce poſt pruna magis dejicit ventrem.

96. Vinum dulce vinoſum, vel etiam aliud vinū vinoſum, hæmorrhoides & menſes aperit movetq;.

97. Vinum dulce vinosum omnibus lio vino magis penetrat, urinamque movet.

98. Vinum dulce bilem auget & tum picrocholis, tùm etiam febricitantibus nocet.

99. Vinum dulce sitim auget. *Gal. de ratione victus.*

100. Vinum dulce vetus lædit nervos, & articulis valdè nocet. *Dioscorides.*

101. Vinum dulce forte magis quoque caput, nervos & articulos lædit.

102. Vinum dulce sputum educit efficacius, quàm ullum aliud. *Hipp. de vict. in morb. acut.*

103. Vinum dulce imbecillum minus vinoso, caput petit.

104. Vinum dulce asperitates arteriæ & thoracis lenit & mitigat.

105. Vina dulcia augent obstructiones hepatis & liēnis, & hepati nocent, maxime ubi nova fuerint. *Galenus in comp. de ratione victus.*

106. Vina dulcia nocent omnibus qui

quibus aut viscera tumescunt, aut renes obstructos habent.

107. Vina dulcia sanguinem crassum gignunt.

108. Vinum dulce rubeum non facit vitiosos humores. *Gal. de boni & mali suc. cibis.*

109. Vinum nullum tenue exquisitè est dulce, ideoq; in medicationibus prodest. *Gal. com.* 3. *de ratione victus in morb. acut.*

110. Vina omnia, quæ nec crassa valdè nec dulcia vina sunt, vetustate fiunt flava, corruscantia instar ignis, & magis calefaciunt. *Gal. de boni & mali suc. cibis.*

111. Vina dulcia fortia conveniunt his, qui refici debent, si jecur, lien & renes vitio careant.

112. Vinum dulce turbidum hæret in viis.

113. Vinum dulce senibus aptum est medicamentum. *Gal.* 5. *de san. tuen.*

114. Vina dulcia pallida senibus conveniunt. *Galenus ibidem.*

Remedia è vino austero in specie sumpta.

115. VINUM AUSTERUM parum nutrit, & multum medicamentosum est.

116. Vinum austerum viscera corporis minus calefacit in potu sumptum, quàm alia vina, excepto tamen acerbo.

117. Vinum austerum magis calefacit corpus, quàm aqua.

118. Vinum austerum crassum minus nutrit nigris vel rubeis crassis.

119. Vinum austerum ventriculum roborat. *Gal. 12. meth. c. 4.*

120. Vina austera caput inter omnia minimè tentant. *ibidem.*

121. Vina austera nova in Syncope fugienda sunt, sicut aqua, quia digestionem non promovent.

122. Vina austera, non amplius austera, in Syncope à bile omniũ optima.

123. Vina austera, nec vetustiora, valdè astringunt. *Gal. 5. de comp. med. generalium.*

124. Vinum austerum nigrum astringit. *Gal. 5. meth.*

125.

125. Vina austera epota alvi fluxiones sistunt.

126. Vina austera dyssentericis remedio sunt. *Gal. 6. simp. med. facul.*

127. Vino nigro austero utendum est in fracturis. *Gal. com. 3. de fracturis*

128. Vinum austerum, si in illo astringentia decoquantur, sumach vel galla &c. omnium maximè astringunt exteriùs imposita.

129. Vinum austerum repellit & repercussivum est in affluxu humorum.

130. Vinum nigrum austerum omniũ maximè repellit. *Gal. 14. meth. med.*

131. Vinum nigrum crassum & austerum generat sanguinem crassum & nigrum, ideoq; auget omnem noxam in melancholicis corporibus.

132. Vinum austerũ aquosum convenit imbecilles vires habentibus. *Gal. 7. meth.*

133. VINUM ACERBUM corpus omnium minimè calefacit, magis tamen quàm aqua. *Remedia a vino acerbo in specie sumpta.*

134. Vinum acerbum minus quàm auste-

austerum calefacit & valdè astringit.

135. Vinum acerbum minus nutrit quàm austerum.

136. Vina acerba omnibus vitiis thoracis magis noxia quàm austera. *Gal. de attenuante victus ratione.*

137. Vina acerba vel spongia, vel lana; vel linteo, imposita inflammationibus, sive cum, sive sine ulcere, ab extra efficax remedium sunt.

138. Vina acerba exterius imposita & astringunt & repellunt humores affluentes.

Remedia à vino medio in sapore sumpta.

139. VINUM MEDIUM INTER AUSTERUM & dulce mediocriter corpus & nutrit & calefacit.

140. Vinum medium inter austerum & dulce magis digerit, & semicrudos humores concoquit.

141. Vinum medium inter austerum & dulce, si magis ad austerum vergit & subastringens videtur, insigne hepaticum remedium est, & tum vires imbecilliores reficit, tum fluxus ex imbecillitate ventris & hepatis jucundè tollit.

142.

142. Vinum medium inter austerum & dulce, idq; subastringens, si sumatur panis cum hoc vino madefactus, hepaticos sanat, & in fluxu hepatico utile remedium est.

143. Vinum medium inter austerum & dulce cum pane sumptum, & cum pulveribus stomachicis atq; hepaticis, mirificè corroborat hepar & ventriculum.

144. Vinum medium inter austerum & dulce adjuvat perbellè distributionem alimentorum in corpus.

145. Vinum medium inter austerum & dulce, nec ventrem laxat, turbatve, nec caput adeò petit, sicut fulvum: magis tamen quàm austerum.

146. Vinum medium inter austerum & dulce, idq; crassum, magis nutrit & minus digerit.

147. Vinum medium inter austerum & dulce album purum si bibatur, promptè alimenta omnia in corpus digerit. *Gal. 3. de facult. nat.*

148. Vinum medium inter austerum

rum & dulce ruſſum, minus eo calefacit, & minus obſtruit viſcera, quàm auſterum, magis autem nutrit.

Remedia à vino acri ſumpta.

149. VINUM ACRE omnia viſcera corporis magis aliis vinis calefacit, omniumq; maximè penetrat.

150. Vinum acre & veruſtum utile remedium eſt iis, qui frigidos humores habent. *Gal. de bonis & malis ſuccis.*

151. Vinum acre omnibus, qui calidos habent humores, detrimento eſt.

152. Vinum acre utile remedium eſt ad parandos paſtillos de vipera in theriaca. *teſte Galeno.*

153. Vinum acre maximè convenit ad interficiendos piſces, ut lampretas & ſimiles.

Remedia à vino aquoſo ſumpta.

154. VINUM AQUOSUM non adeò adjuvat concoctionem.

155. Vina aquoſa tenuia pauciſſima ſunt alimenti. *Gal. de bonis & malis ſuccis. item com. 2. Aph. 18.*

156. Vinum aquoſum non degenerat omnino ab aſtringente. *Gal. com. 3. in Hipp. de vict. in morb. acutis.*

157.

157. Vinum in febribus tertianis landum non est, nisi post concoctionem & tunc quoque nullum aliud nisi aquosum. *Gal. lib. 1. de arte curativa ad Glauc.*

158. Vinum aquosum in febribus tantùm suo loco licet.

159. Vinum aquosum in febribus ephemeris ex lassitudine prodest.

160. Vinum aquosum minime caput tentat. *Gal. 12. Method.*

161. Vinum aquosum in febri acuta non cõceditur, nisi iis qui assueti sunt, idq; aquosum vel dilutum cum aqua. *Hipp. & Galen. de ratione victus in morbis acutis.*

162. Vinum aquosum in febribus promovet evacuationes per urinam & sudorem.

163. Vinum aquosum, post dulce, sputum educit. *Galen. com. 3. de rat. victus.*

164. Vinum aquosum in Hydrope. remedio est, & urinam movet. *Gal. ut math.*

165.

165. Vinum, si aqua post bibatur, caput non tentat. *Gal. com. 3. de rat. vict. in acut. morbis.*

166. Vino si permiscueris modicum aquæ, ad digestionem & urinarum recessionem erit benignum. *Gal. de ben. aquæ.*

Remedia à vino diluto sumpta.

167. VINUM DILUTUM & frigidissimum sitim sedat.

168. Vinum permixtum aquæ pauciori ægris nocet, sanis autem optimè prodest. *Gal. com. 3. de vict. acut.*

169. Vinum permixtum minimæ aquæ, ut pauca sit repræsentatio aquæ, penetrationem, & noxam in articularibus morbis, & cerebri inhibet.

170. Vini nimimum permixtum aquæ, ut pauca vini sit repræsentatio, ægris maximè sitim sedat; & in febribus dari potest.

171. Vinum aqua dilutum ori remedium est, post lactis esum. *Gal. 3. de alimento facult.*

172. Vinum modicè aqua dilutum somnum conciliat.

173.

173. Vinum dilutum modicè aqua, omnes vacuationes promovet. *Galen. 1. Meth.*

174. Vina aquoſa celerrimè per uinam tranſeunt. *Gal. com. 2. aph. 18.*

175. VINUM MERACUM exiccat corpora hominum. *Gal. de præſagiis ex pulſibus.* *Remedia à vino meraco ſumpta.*

176. Vinum aqua temperatum curat Syncopas ex magnis evacuationibus. *Gal. lib. 1. de arte cur. ad Glauconem.*

177. Vinum meraciſſimum caleſacit & exiccat.

178. Vinum potens imbecillioribus nocet. *Gal. com. 6. aph. 28.*

179. Vinum potens ante cibum, & in initio prandii vel cœnæ ante potum cereviſiæ ſumptum, podagram caufat.

180. Vinum meracum & malvaticum inteſtina corroborat.

181. Vinum generoſum cum ſimilagine ſumptum Syncopæ medetur, ſpiritus reficit, corroborat, & hepati quoq; auxilio eſt.

182. Vinum meracum seu malvaticum Syncopæ ex crudis humoribus inter omnia fulva vina maximè medetur.

183. Vinum meracum odoriferum bonos humores gignit, sed caput ferit.

184. Vinum odoriferum affectus pulmonis longos sine febri juvat. *Gal. de atten. victus ratione.*

185. Vinum vinosum urinam movet, & calculosis prodest.

186. Vinum potens & malvaticum sudorem promovet.

187. Vinum meracum & odoriferum, teste Gal. solum post theriacam bibi detur.

188. Vinum meracum flatus etiam omnes, & crassos humores incidit & discutit.

189. Sitis ex vini veteris meracioris potu omnium maximè noxia est. *Gal. com. 3. de rat. victus in acutis morbis.*

190. Vino meraco quandoque sanatur hemicrania. *Gal. com. 6 in 6. Epidem.*

191. Vinum meracius tenuè facit ingere urinam. *Gal. com. 4. in Hipp. de Et us in acutis morbis.*

192. Vinum meracum, est noxium febribus.

193. Vino meraco, qui se implent, emunt. *Gal. de salubri diæta.*

194. Calida lotus, si quis bibat pòst, ARIA VINA, meracius dulce & sterum, ac post moveatur deambutione, moritur. *ibidem.* *Remedia à vinis variis mixtis.*

195. Calida lotus statim post mulis deambulationes, vel peregrinaones, si bibat multum vini, idq; varii, ericulo mortis sese exponit.

196. Vinum potum post balneum, atim, idque copiosum venenum fit. *ioscor. lib. 6. de materia medica in præfane.*

197. VINUM TENUE magis petrat. *Remedia à vino tenui sumpta.*

198. Vinum tenue urinam & mens movet.

199. VINA CRASSA copiosius dant imentum, quàm medicamentum. *Remedia à vino crasso sumpta.*

200. Vina crassa lienem lædunt. *Gal. 3. de alim. fac. & com. 3. de rat. vict. acut.*

201. Vina crassa omnes obstructiones viscerum augent.

Remedia à vino albo sumpta.

202. VINUM ALBUM non potest corpora hominum calefacere. *Galen. com. 3. de ratione victus in acutis morbis.*

203. Vinum album & tenue detergit. *Gal. lib. 4. de san. tuen.*

204. Vinum album tenue crassos humores fortiter incidit, & sanguinem per renes purgat. *Galenus de arte vict. rat.*

205. Vinum album tenue confert ei, in cujus corpore est humor crassus & frigidus.

206. Vinum album tenue facit mingere. *Gal. 1. de fac. nat.*

207. Vinum album tenue & subastipticum Ictericis remedio est. *Gal. de cura ictericorum.*

208. Vinum album modicè astringens contra morbum comitialem ex ore ventriculi remedio est.

209.

219. Vina alba craſſa minus nutriunt, quàm nigra & rubea. *Gal. com.* 2. *eph.* 18.

210. Vina craſſa alba magis nutriunt, quàm alba tenuia. *Gal.* 3. *de locis affectis.*

211. Vina alba craſſa, ſi ſenes bibant, in hydropem & calculum incidunt.

212. Vina alba craſſa omnes viſcerum obſtructiones augent.

213. Vinum album vinoſum, hoc eſt, ſumme calidum inter alba ad veſicam magis penetrat, urinam promovet, & calculoſis prodeſt.

214. Vinum album vinoſum magis, quàm vinum dulce, veſicam per urinam purgat. *Gal. com.* 3. *de rat. victus.*

215. VINA PALLIDA magis, quàm alba, & minus, quàm fulva calefaciunt. *Remedia à vino pallido ſumpta.*

216. VINUM FULVUM totum corpus valdè calefacit. *Gal.* 3. *de comp. med. ſecundum loca.* *Remedia à vino flavo ſumpta.*

217. Vina fulva concoctioni magis medentur. *Gal.* 12. *meth. med.*

218. Vinum flavum nulli calidiori complexioni, sine damno bibere licet. *Gal. 5. tuen. san.*

219. Vinum flavum & acre iis, quibus frigidi humores abundant in corpore, optimum remedium est.

220. Vinum flavum dulce plus nutrit.

221. Vina flava pinguia etiam senibus prosunt, quod alimentum magis procreant.

222. Vinum flavum noxium in febribus. 4. *meth. med. Gal.*

223. Vinum flavum & tenue Hydropicis prodest.

224. Vinum flavum odoriferum Syncopæ inter omnia accommodissimum remedium, præterquã illi Syncopæ, quæ à bile ortum habet.

225. Vina fulva magis, quàm nigra mentem feriunt, & caput tentant. *Gal. com. 3. de ratione victus.*

226. Vina fulva febres magis augẽt.

227. Vina fulva meraciora intestinis magis prosunt.

228.

228 Vina flava tenuia senibus salu-errima sunt, & tùm membra calefa-iunt, tùm aquosum excrementum, uo abundant, per urinas expellunt. *al.* 1. *de tuen. san.*

229. Vina fulva crassa tardius in orpus deducuntur. *Gal.* 12. *meth.*

230. Vina flava tenuia omnes flu-us sanguinis augent & movent.

231. Vina flava tenuia hæmorrhoi-es, menses que sensim in picrocholis, sed statim in aliis, aperiunt atque mo-vent.

232. Vina flava & acria iis, quibus frigidi humores abundant in corpo-re, optimum remedium sunt.

233. VINUM RUBRUM respectu flavi minus calefacit, ideoq; refrige-rare respectivè meritò dicitur. *Gal. de temperamento.* *Remedia à vino rubro sumpta.*

234. Vina rubea & subrubea abs-que acri sapore calefaciunt. *Gal. com.* 2. *aph.* 21.

235. Vina rubea & subrubea con-tra famem caninam valent. *ididem.*

236. Vinum rubrum calefactum, & cum linteo impositum tumoribus, vel articulorum vel vulnerum, eos sanat.

237. Vinum rutilum dulce, non facit vitiosos humores. *Gal. de bon. & vitiosis succis.*

238. Vina rubra crassa obstructiones hepatis, & renum gignunt.

239. Vina rubra crassa minus calefaciunt, quàm perlucida & magis nutriunt.

240. Vina rubra crassa senibus maximè nocent.

Remedia à vino albo sumpta.

241. VINA NIGRA sanguinem plurimum gignunt, sed superfluum & melancholicum. *Gal. com. 4. de rat. victus in morbis acutis.*

242. Vina nigra non movent urinam, sed ventrem subducunt potius. *Gal. 5. de tuen. san.*

243. Vinum nigrum febrientibus est dandum.

244. Vina nigra senibus sunt inutilia.

245

245. VINUM TENUE, CLARUM, LUCIDUM, COLORE AUREUM, ODORATUM, GUSTUI GRATISSIMUM, & nobile fit, & optimum alimentum, & generosissimum medicamentum, in multis morbis est. *Remedia à vino omni optimo sumpta in specie.*

246. Ea ratione vinum Ticinum & Vipacum merito optima vina, vires corporis corroborant, mentem lætificant, & spiritus omnes augent.

247. Vinum idem semen auget, viros fertiles reddit, nisi antea nimis calidi bilioſiq; sint.

148. Idem vinum homines maximè sanos diu conservat.

249. Idem vinum vitam hominis, quàm maximè & quàm diutissimè conservat.

250. VINUM OMPHACINUM plus astringit, quàm oportet. *Gal. 1. de comp. med. secundum genera.* *Remedia vino omphacino sumpta.*

251. Vinum omphacinum caput refrigerat. *Gal. com. 2. de comp. med. secundum loca.*

252. Vinum omphac. sistit alvum, postquam primo bibitur.

253. Syrupus de agresta bilem extinguit, & sitim ex bile sedat.

Remedia à vino sublimata interna.

254. VINUM SUBLIMATUM corpora hominum valenter calefacit, & immodicè sumptum, ignea sua vista tim interficit.

255. Vinum sublimatum ubi paucos crassos humores invenerit, idem, quod antea dictum est, præstat: ubi verò multos, & planè cacochymica corpora, nocet, quia id, quòd subtile est, tantum consumit, reliqua crassa magis cogit, condensat, & insanabilia reddit.

256. Vini sublimati sesquidrachma, hoc est, cochleare cum saccharo benè dulcoratum, & primarii panis bolo mixtum, vesperi & manè, si edatur excrementosos humores in pinguibus corporibus, nisi nimis multi sint, concoquit & consumit.

257. Vinum sublimatum incidit

aſſos humores, inprimis frigidos, osque conſumit.

258. Vinum ſublimatum obæſis orporibus, iisq; frigidis & humidis, ui pituitoſis humoribus aliquantum abundant, nihil incommodat, ed etiam prodeſt.

259. Vinum ſublimatum obæſos & igidos ab Apoplexia, Epilepſia, & ethargo præſervat.

260. Vinum ſublimatum in hyeme agis ſalubre eſt, in æſtate magis noet.

261. Vinum ſublimatum macilenis ſiccæque naturæ hominibus venenum eſt.

262. Vinum ſublimatum, in quo infuſus eſt nodulus aromatum & pulegii, ſi bibatur modicè à mulieribus fridis, menſes movet.

263. Vinum ſublimatum in quo ejuſmodi nodulus eſt infuſus, inflationes ventriculi â frigida cauſa tollit.

264. Vinum ſublimatum, in quo infuſa ſunt.

Semen

Semen fœn.
Radix Rhodia.
Aroma Macis.
Cinamomi,
Flor. Anthos.

Si sensim bibatur à mulieribus, suffocationem matricis tollit, aut saltem mitigat.

265. Vinum sublimatum mixtum cum aqua Lavendulæ contra apoplexiam à frigida causa, utile remedium est.

266. Vinum sublimatum aromatisatum ventriculo frigido prodest, & inflationes ventriculi ab eadem causa discutit.

267 Vinum sublimatum in frigidis morbis & corporibus, utile remedium est, si cum ipso pulveres corroborantes sumantur, vel cum pane, vel sine pane.

268 Vinum sublimatum, si post assumptam Theriacam bibatur, vel etiam dilutum cum Theriaca, facit, ut alexipharmacum citiùs penetret, &

per

er sudorem rectius malignos humo-
es evacuet.

269. Vinum sublimatum bilem au-
et, & tertianas febres, maximè æsti-
o tempore, generat.

270. Vinum sublimatum calidis
naturis corporum, inprimisq; adole-
centibus gracilioribus, valdè nocet.

271. Vinum sublimatum caldiora
corpora, sive sicca, sive humidiora
corpora, ad καχεξίαν, & sæpè ad hy-
dropem producit.

272. Vinum sublimatum in calidis
naturis, vel saltem complexionibus
hepaticis, si sæpiùs bibatur, debilita-
tem hepaticis inducit, atque jecur
prorsus corrumpit.

273. Vinum sublimatum ictericiam
in calidis naturis gignit.

274. Vinum sublimatum immodi-
cè sumptum interficit, nisi statim pòst
bibat vel lac, vel aquas destillatas re-
frigerantes.

275. Vinum sublimatum exterius illitum musculis carnosis & articulis, ner-

Remedia à vino sublimato ex-

terna sumpta.

nervos corroborat & crassos humores in iis discutit.

276. Vinum sublimatum granis iuniperi & sapone venetiano viridi coctum in formam unguenti & inunctum manibus pedibusque affectis ex frigida fluxione medetur, inprimisq; si in balneis adhibeatur.

277. Vinum sublimatum mixtum cum aqua lavendulæ, atq; illitum articulis, nervos corroborat, & imbecillitatem motus voluntarii tollit.

278. Vinum sublimatum cum aliis remediis ad articulos, vel ad alios morbos musculorum in brachiis pedibusq; illitum facit, ut omnia medicamenta magis penetrent.

279. Vinum sublimatum cum croco mixtum, & cum linteo applicatum extremitatibus manuum pedumque refrigeratis ad gangrenam usque, medetur.

280. Vinum sublimatum cum linteo duplici impositum ventriculo exterius, frigidum ventriculum calefacit.

cit.

t, & flatus colicos à frigida causa mi-
gat.

281. Vinum sublimatum cum sa-
haro vesperi epotum, medetur tussi
frigida causa.

282. Vinum sublimatum aspersum
ani, clybano extracto, unà cum pul-
ere zeduariæ, Cumini, Sem. fœnicu-
Rad. Ireos & Peoniæ, applicatum,
oloribus aurium vehementissimis à
atibus medetur.

283. Vinum sublimatum doloribus
urium qui à nimis multo humore fi-
nt, non prodest, sed eos auget, quia
iffundit tenuia & crassa retinet.

284. Vinum sublimatum aliquo-
es irroratum pulveribus extra appli-
andis membris Paralyticis, & iterum
xiccatum atq; sic procedendo quin-
uies, septiesq;, valde prodest contra
aralysin.

285. VINUM DICTUM LORA, *Remedia à lora sumpta.*
ræcis δλόπεξα, prodest convalescen-
ibus ex morbis, & iis, qui vino assue-
eri iterum velint.

286.

286. Idem quò vetuſtius, eò magis caput ferit.

287. Loræ maximum remedium eſt, quod citò per urinam tranſit. *Gal. de ſimp. med. fac.*

288. Lora ſi vere vel æſtate bibatur, valentior vinoſiorq; efficitur, atq; magis per urinam expellit, & magis caput tentat.

Remedia a vino Cariophylato ſumpta.

289. VINUM CARIOPHYLATUM ventriculum & matricem inprimis calefacit.

290. Vinum Cariophylatum omnes craſſos humores, & inprimis pituitam incidit & exiccando conſumit.

291. Vinum Cariophylatum contra tuſſim ſenum prodeſt.

292. Vinum Cariophylatum contra Syncopen ex ſuffocatione matricis valet.

293. Vinum Cariophylatum omnibus cholericis valdè nocet.

294. Vinum Cariophylatum fortius caput lædit & Epilepſiam gignit

29

295. VINUM CARDAMOMI flatus iſcutit in potu ſumptum. *Remedia à vino cardamomi ſumpta.*

296. Vinum cardamomi contra ffocationem matricis quoque proeſt.

297. Vinum cardamomi colicam itigat.

298. Vinum cardamomi in melanholia hypochondriaca ſalubre remedium eſt.

299. Vinum cardamomi ſteriles ex igida matrice reddit fertiles.

300. VINUM CLARETUM, *Remedia à vino claretо ſumpta.*

R. Cinamomi unciasiiij.
22. unciasij.
Galangæ unciam j.
Gr. Paradyſi uncias 10.
Turnæ ſolis unciæ j.
Croci ſcrupulum unum.
Sacchari libram unam.

Et deniq; addandur pro unciarum ſpeciebus vini menſuræ numero ij. el etiam iij.

301. Vinum claretum frigidum ven-

triculum valenter calefacit & flatu
discutit.

302. Vinum claretum sæpiùs epo-
tum contra hydropem, inprimis
tympanitem valet.

303. Vinum claretum contra
copen, quæ non à bile oritur, va-

Remedia à vino luteranosumpta.

304. VINUM LUTERANUM.

℞. Cardamomi unciæ ij.
22. albissimi unciam j.
Cinam. unciam j.
Sacchari albiss. libram j.

Vini Rhenani mensuras vj. contra
colica tormenta utiliter bibitur, in-
primisq; si à frigida causa orta sit.

305. Vinum Luteranum valet, co-
ntra inflationes ventriculi.

306. Vinum luteranum Syncopen
quæ non à bile oritur, medetur.

307. Vinum luteranum hydropicis
remedio est.

308. Vinum luteranum in febribus
valdè nocet.

309. Vinum luteranum capiti, ner-
vis & articulis pravum remedium est.

310. Vinum luteranum in fluxioni-
us nimiis menſiũ & ſanguinis nocet.

311. VINUM CUM PIPERE cali
um ſumptum, frigidum ventricu-
m calefacit. *Galen. de ſimp. med. in lib.*
uriis.

Remedia à vino cum pipere ſumpta.

312. Vinum cum pipere adſperſum
ndum his, qui non concoxerunt.
l. de præcogn.

313. Vinum cum pipere omnibus;
uibus eſt ſubtilius os ventriculo, no-
t & ſingultum excitat. *Gal.* 8. *de comp.*
ed. localium.

314. VINUM EXTRACTIONIS
URI corroborat cor, & omnem im-
rum ſanguinem mundificat.

Remedia à vinis extractionis auri.

315. Vinum extractionis auri ſæpè
rpatum in potu, ægros laborantes
lico morbo, & inunctos Mercurio
ſim mundificat.

316. Vinum extractionis auri in po-
ſumptum, ſpiritus corporis tùm vi-
es tùm animales illuminat.

317. Vinum extractionis auri le-
oſis quoq; convenit.

triculum valenter calefacit & flatus discutit.

302. Vinum claretum sæpiùs epotum contra hydropem, inprimis verò tympanitem valet.

303. Vinum claretum contra Syncopen, quæ non à bile oritur, valet.

Remedia à vino luteranosumpta.

304. VINUM LUTERANUM.

℞. Cardamomi unciæ ij.
22. albissimi unciam j.
Cinam. unciam j.
Sacchari albiss. libram j.

Vini Rhenani mensuras vj. contra colica tormenta utiliter bibitur, inprimisq; si à frigida causa orta sit.

305. Vinum Luteranum valet, contra inflationes ventriculi.

306. Vinum luteranum Syncopen, quæ non à bile oritur, medetur.

307. Vinum luteranum hydropicis remedio est.

308. Vinum luteranum in febribus valdè nocet.

309. Vinum luteranum capiti, nervis & articulis pravum remedium est.

310. Vinum luteranum in fluxioni-
us nimiis mensiũ & sanguinis nocet.

311. VINUM CUM PIPERE cali
um sumptum, frigidum ventricu-
m calefacit. *Galen. de simp. med. in lib.*
uriis.

Remedia à vino cum pipere sumpta.

312. Vinum cum pipere adspersum
andum his, qui non concoxerunt.
al. de præcogn.

313. Vinum cum pipere omnibus,
uibus est subtilius os ventriculo, no-
t & singultum excitat. *Gal.* 8. *de comp.*
ed. localium.

314. VINUM EXTRACTIONIS
URI corroborat cor, & omnem im-
rum sanguinem mundificat.

Remedia à vinis extractionis auri.

315. Vinum extractionis auri sæpè
urpatum in potu, ægros laborantes
llico morbo, & inunctos Mercurio
nsim mundificat.

316. Vinum extractionis auri in po-
sumptum, spiritus corporis tùm vi-
les tùm animales illuminat.

317. Vinum extractionis auri le-
osis quoq; convenit.

318. Vinum extractionis auri præsertim, si sit austerum, dysentericos optimè juvat.

319. Vinum extractionis auri Epilepticos & insensatos sanat.

320. Vinum extractionis auri juventutem conservat.

321. Vinum extractionis auri vitam prorogat.

Remedia à vino absinthite.

322. VINUM ABSINTHITES stomacho utile est, si ex frigiditate laboret, vel crudis humoribus abundet.

323. Vinum absinthites & ventriculo & hepati efficax remedium est corroborando.

324. Vinum absinthites contra opilationem splenis & jecoris saluberrimum remedium est.

325. Vinum absinthites concoctionem tardam accelerat.

326. Vinum absinthites contra inflationem ventriculi & diuturnas distentiones præcordiorum valet.

327. Vinum absinthites atrophiam ex dissolutione stomachi factã curat.

328.

328. Vinum abſinthites regio morbo medetur.

329. Vinum abſinthites renum viciis utile remedium eſt.

330. Vinum abſinthites menſes mulieribus movet.

331. Vinum abſinthites epotum lumbricos interficit & expellit.

332. Vinum abſinthites capiti nocet, & nimium vaporum eò mittit.

333. Vinum abſinthites Phthiſicis pravum remedium eſt.

334. Vinum abſinthites in febribus continuis valdè nocet.

335. Vinum abſinthites in fluxionibus ad articulos nocet.

336. Vinum abſinthites in comitiali morbo & Apoplexia nocet.

337. Vinum abſinthites ſomnum concitat, & ſomnolentos reddit.

338. Vinum abſinthites calefactum, & exterius aſperſum pani toſto, & applicatum ventriculo, illum corroborat & flatus diſcutit.

339. Vinum abſinthites gargariſa-

tum contra tumorem linguæ est maximum remedium. *Arnold. de nova villa.*

340. Vinum absinthites per linum ex decoctione immissum auribus, surditatem atq; dolorem aurium lenit.

Remedia à vino acacia.

341 VINUM ACACIÆ debilitatem hepatis ex nimio usu medicamentorum aperitivorum tollit, si sæpiùs bibatur.

342. Vinum acaciæ cacochimiam corporis cum fluxione nimia alvi optimè sanat.

343. Vinum acaciæ omnes fluxiones sanguinis sistit, & dysenteriam sanat.

344. Vinum acaciæ profluvium muliebre magis, quàm omnia alia medicamenta sedat.

Remedia vino citri sumpta.

345. VINUM CITRI efficacissimum remedium est ad pestem præservandam.

346. Vinum citri Melancholicos humores temperat.

347.

347. Vinum citri cor corroborat.

348. Vinum citri in febribus continuis pestilentialibus cum declinant utiliter bibi potest, ut maligni humores residui expurgentur.

Remedia à vino euphragiati sumpta.

349. VINUM EUPHRAGIATUM potum integrum annum, cæcis, vel ipsum ex debilitate visus laborantibus, visum quodammodo restituit. *Arnold. de villanova*

350. Vinum euphragiatum sæpius potum aciem oculorum corroborat.

351. Vinum euphragiatum cor exhilarat & melancholiam tollit.

Remedia à vino enulato sumpta.

352. VINUM ENULATUM Dioscoridi dictum NECTARIDES, contra pestem utiliter bibitur.

353. Vinum enulatum contra pectoris angustias potum valet.

354. Vinum enulatum tussi medetur.

355. Vinum enulatum ad stomachi angustias quoque aliquantulum prodest.

356. Vinum enulatum movet ur[i]nam.

Remedia à vino hyssopitis sumpta.

357. VINUM HYSSOPITES tus[si] etiam veteri medetur.

358. Vinum hyssopites contra pl[e]raque pectoris & pulmonis vitia prodest.

359. Vinum hyssopites vocem clearam retinet, & vias vocales mundificat.

360. Vinum hyssopites sanat epilepsiam, præsertim in pueris.

361. Vinum hyssopites urinam movet.

362. Vinum hyssopites mulieribus menses movet.

363. Vinum hyssopites Hydropem curat.

364. Vinum hyssopites exterius si lavetur illo imus venter, humidam matricē exiccat, & ex nimia humiditate steriles mulieres fertiles reddit.

Remedia à vino cerasorum sumpta.

365. VINUM CERASORUM epotum quotidie nervos corroborat.

366. Vinum cerasorum, cum alia vina

ina pleraque Epilepticis noceant, quodammodò contra Epilepsiam utiter bibitur.

367. Vinum cerasorum ventriculum debilem ex æstu corroborat.

368. Vinum cerasorum in febribus epotum minus calefacit, gustu valdè jucundum existit, sed tamen non semper tutum est, ideoque parcius exhibendum.

369. VINUM LAVENDULÆ cerebro & nervis in frigidis affectibus prodest, idq; moderatè sumptum. *Remedia à vino lavendulæ sumpta.*

370. Vinum lavendulæ pinguibus & obæsis corporibus remedio est.

371. Vinum lavendulæ immodicè sumptum citius ebrietatem conciliat, & caput magis petit.

372. Vinum lavendulæ musculosis partibus, nervis & articulis foras illitum atque calefactum robur addit, & paralyticis, aut spasmo affectis, remedium efficax est.

373. VINUM LIGNI GUAIACI utiliter bibitur à laborantibus gal[illegible] *Remedia à vino ligni Guaiaci sumpta.*

morbo, præsertim si sint frigidioris complexionis.

374. Vinum ligni guaiaci miscetum utiliter secundo decocto ligni, ubi ventriculus pejus sese habet.

375. Vinum ligni guaiaci efficax remedium est contra malignas & diuturnas fluxiones, si quotidie in mane loco potus bibatur.

Remedia à vino rosmarino sumpta.

376. VINUM ROSMARINUM contra punctiones lateris, & pleuritides nothas, præsentissimum remedium est.

377. Vinum rosmarinum confert omnibus frigidis morbis.

378. Vinum rosmarinum omnes nervos, & articulos corroborat.

379. Vinum rosmarinum matricem frigidam & flatuosam sanat.

380. Vinum rosmarinum mulieribus humidioris naturæ ad cõcedtum prodest.

381. Vinum rosmarinum somnolentos corrigit, & alacriores reddit.

382. Vinum rosmarinum tremulis,

s,& paralyticis remedium est efficax.

383. Vinum rosmarinum mentem exhilarat,& cor corroborat.

384. Vinum rosmarinum in quartana febri quoq; prodest.

385. Vinum rosmarinum molam gerentibus, si modo certiores sint de mola,utiliter bibitur.

386. Vinum rosmarinum, si eo os proluatur,bonum odorem gignit.

387. Vinum rosmarinum,si eo os lavetur, gingivam à putredine conservat,& dentes confortat.

388. Vinum rosmarinum cancro, si eo lavetur,salubre remedium est.

389. Vinum rosmarinum decoctum cum solano, aliisq; herbis refrigerantibus, magis adhuc cancrum lenit, si eo lavetur.

390. Vinum rosmarinum,si eo lavetur facies,pulchram reddit.

391. VINUM SALVIÆ prodest tussi epotum. *Remedia à vino salviæ sumpta.*

392. Vinum salviæ prodest ventriculo & matrici frigidæ.

393.

393. Vinum salviæ utile remedium est Epilepsiæ ex consensu ventriculi & matricis.

394. Vinum salviæ renum & vesicæ doloribus medetur.

395. Vinum salviatum menses movet & elicit.

396. Vinum salviatum contra Syncopen ex suffocatione matricis valet.

397. Vinum salviatum, si eo proluatur os, sanguinolentiam gingivarum tollit.

398. Vinum salviatum inunctum nervis & articulis corroborat.

399. Vinum salviatum calidè illitum articulis in podagricis ex frigida causa, dolores lenit, & morbum sensim tollit.

Remedia à vino scolopendriaco sumpta.

400. VINUM SCOLOPENDRIACUM contra lienis obstructiones valdè prodest epotum.

401. Vinum scolopendriacum contra Asthma quoq; utiliter bibitur.

402. Vinum scolopendriacum in palpitatione cordis, ex consensu hy-

pe-

pochondriacæ obstructionis, efficax remedium est.

403. VINUM VERONICÆ mundificat sanguinem. *Remedia à vino veronica.*

404. Vinum veronicæ, prodest antiquæ tussi.

405. Vinum veronicæ, si infuso saccharo candido dulcoretur, phthisicis rarius epotum, salubre quoq; est.

406. Vinum veronicæ in colica eximium remedium est.

407. Vinum veronicæ in scabie curanda quodammodo rectè bibitur.

408. Vinum veronicæ articulos & nervos corroborat.

409. Vinum si ejus amphoræ misceantur radix Borraginis uncia j. folia sennæ ℔. ij. ros. rub. Miiij. Rhabarb. unciæ iiij. in sacculo, præsertim cum vinum adhuc sit mustum, fit efficax vinum laxativum purgans bilem & pituitam, si sumatur vesperi ante ingressum lecti poculo unciar. v. vel unciar. vj. & iterum paulò ante prandium sequenti die. *Remedia à vino composito sumpta.*

410.

410. Idem vinum compositum laxativum, si herba absinthii M. incondiatur, pro vino absinthiaco venditari potest, & in purganda bile & pituita eodem modo efficax est.

Remedia ab aceto.

411. ACETUM & interius & exterius usurpatum venenis resistit.

412. Acetum quoq; venenis ex esu fungorum inprimis resistet, si bibatur, & vel cum aqua, vel cum oleo paratum permisceatur, ut bibi possit.

413. Acetum sumptum sæpe in cibo, vel etiam aquæ mixtum, & epotum, humores corporis à peste ipsa & putredine præservat.

414. Acetum, cum ruta & nucleis juglandis excorticatis, quantitate cochlearis sumptum, ea die à peste præservat.

415. Acetum cum iisdem, & granis juniperi, eodem modo sumptum à peste præservat.

416. Acetum cum theriaca mixtum, & epotum prima die in pestilentialib⁹ febribus, eas sæpè statim tollit.

417.

417. Acetum cum oculis cancri uncia j. & unicornu gr. X. mixtum, calefactum atq; epotum, contra venenum opii efficax remedium est.

418. Acetum cum oculis cancri & melle sumptum, contra punctiones aliosq; dolores ex luxatione, vel coagulato sanguine, prodest epotum.

419. Acetum, cum Mumia, sperma ceti, & oculis cancri mixtum, multò magis contra luxationem prodest.

420. Acetum cum spongia, naribus applicatum sæpius, tempore pestis præservat.

421. Acetum sitim mitigat.

422. Aceto solo ad humectandum & refrigerandum interius non utimur, sed cum aqua ita mixto, ut bibi possit. *Gal.* 10. *meth. med.*

423. Acetum sitim provenientem à siccitate sola nunquam sanare potest, verùm etiam auget.

424. Acetum sitim provenientem à caliditate & humiditate lenit.

425. Acetum sitim provenientem ex hy-

ex hydrope ſanat. *Galenus* 1. *de ſimp. fac. med.*

426. Acetum, ſolum epotum in febribus, ſitim non ſanat. *Galen. de ſimp. med. fac.*

427. Acetum, ſi miſceatur cum aqua, & in febribus ebibatur, ſitim mitigat. *Gal.* 1. *de ſimp. med. fac.*

428. Acetum aquæ mixtum facit ut aqua magis penetret, magisq; humectet. *Ibidem.*

429. Acetum, ſive bibatur, ſive cum cibis comedatur, utiliſſimum eſt in naturis picrocholis, quæ amaræbilis ſucco abundant. *Hipp. & Gal. paſſim.*

430. Acetum, ſive bibatur, ſive cum cibis comedatur, cõplexionibus melancholicis adverſiſſimum eſt.

431. Acetum ventriculum ſua quadam ratione corroborat. *Galenus.* 3. *de alim. fac.*

432. Acetum epotum, vel in cibis ſumptum, phlegma in vẽtriculo mundificat.

433.

433. Acetum cum olivis sumptum, stomachum corroborat.

434. Acetum cum capparibus, si comedatur, jecoris & lienis obstructiones aperit, eaq; viscera corroborat.

435. Acetum cum Zingib. & pipere albo, & succo cytoniorum, cum melle, est medicamentum ad appetentiam dejectam restituendam. *Gal. 2. de alim. fac. Idem 6. de tuen. san.*

436. Acetum acre non fert oris ventriculi subtilis sensus. *Gal. de loc. aff.*

437. Acetum in cibo modicè sumptum alvum sistit. *Galen. 1. de alimentor. facul.*

438. Acetum, si cum lactuca comedatur, capitis dolorem ex vini potione minuit. *Gal. 2. de comp. med. secundum loca.*

439. Acetum cum aqua mixtum in ardētibus febribus utiliter bibitur.

440. Acetum coctum & mulsæ additum minus nocet. *Gal. 3. com. in Hipp. de victus ratione in morbis acutis.*

441. Acetum mentem & nervos ferit. *Gal. 1. com. in Hipp. de vict us rat.*

442. Acetum nervorum ſubſtantiam debilitat. *Gal. 14. meth. med.*

443. Acetum non eſt bibendum in febri ſingultuoſa. *Gal. com. 4. in Hipp. de vict. ratione in morbis acutis.*

444. Acetum pejus remedium eſt mulieribus, quàm viris. *Gal. com. 3. in Hipp. de vict. rat. in morbis acutis.*

445. Acetum dolorem infert utero. *paſſim in Galeno.*

446. Acetum noxium eſt remedium in colicis, ſi intro ſumatur, ſive ſolum, ſive cum aliis medicamentis mixtum.

447. Acetum ſi infundantur 24. horas radices Angelicæ, vel aliæ peſtilentiales multò efficaciores, contra venenum proſunt, & falſum eſt quod vulgo dici ſolet, acetum venenum peſtilentiale in illis tollit.

448. Aceto ſi infundantur ſemina carvi & cumini, ventriculo abundanti bile magis proſunt.

449.

449. Semen cumini in ſaccvlo coctum cum aceto, & exterius impoſitum, ventriculi ſingultum tollit.

450. Acetum naribus admotum, & pavimento ædium inſperſum, contra peſtis contagionem valet.

451. Acetum pulſib. applicatum ſæpius, tempore peſtis præſervat.

452. Acetum cum ruta infuſum, & mane uſurpatum, valentius idem facit.

453. Acetum exterius impoſitum exulceratæ carni, vel ſimilibus à thapſia, inflammationem reſtinguit, & dolorem ſedat. *Galenus* 1. *de ſimp. med. fac.*

454. Acetum odorandum eſt, vel naribus propinandum iis, quos Syncope infeſtat.

455. Acetum cum pulegio odorandum eſt contra Syncopen. *Gal.* 9. *de comp. med. ſecundum loca.*

456. Acetum cum ruta odorandum eſt contra Epilepſiam.

457. Acetum cum ruta naribus pro-

pinatum ſæpius, lethargum mitigat.

458. Acetum cum thymo, origano, pulegio, coctum, & naribus admotum, lethargum tollit. *Gal. 3. meth. med.*

459. Acetum acerrimum bonum remedium contra dolores dentium, ſi cum eo decoquantur vel tedæ pingues, vel galla, vel ſemen hyoſciami, & eo decocto dentes colluantur.

460. Acetum cum oleo roſaceo mixtum, inflammationibus in principio convenit. *Gal. 2. de comp. med. ſecundum loca.*

461. Acetum cum oleo roſaceo impoſitum fronti, atq; temporibus, medetur doloribus capitis ex peſte, vel etiam ex febribus. *Gal. 2. de comp. med. ſecundum loca.*

462. Acetum cum aqua roſacea & plantag. mixtum, atque fronti cum linteo applicatum, dolori capitis medetur.

463. Acetum cum oleo roſaceo impoſitũ auribus cum lana, inflammatis & dolentibus confert. *Galen. 13. meth. med.*

464.

464. Aceti parum cum convenientibus mixtum, & cum ſpongia applicatum œdamati, illud ſanat. *Gal. 2. de arte cur. ad Glauconem cap. 3.*

465. Acetum cum luto aduſto in tumoribus ex fluxionibus ortis, iisque exulceratis, ſi ſanari debent, utiliter adhibetur exterius illitum, & quia repercutit, & quia digerit.

466. Acetum cum ammoniaco lieni duro exterius Emplaſtri forma impoſitum confert. *Gal. 14. meth. med.*

467. Acetum ſi miſceatur vel cum abſinthio & cappare, vel etiam cum ſemine lini, utiliſſimum cataplaſma fit pro liene. *Gal. 11. meth. med.*

468. Acetum exterius uſurpatum cum Biſmalva & ſimilibus, contra ſcirrhum lienis valde prodeſt. *Gal. 2. de arte cur. ad Glauc.*

469. Acetum ſi ignito lapidi infundatur, & fomententur tendones & nervi, in vitio adulto ſcirrhoſo prodeſt moderate adhibitum, ſi alternis diebus emollientia repetantur.

470. Aceto, vel medicamentis ex aceto, nec ſæpè, nec inter initia, nec longo tempore ad ligamẽta & ad tendones utendum eſt. *Gal.* 14. *meth. med. cap.* 5.

471. Acetum ſincerum ulcera, quæ glutinari debent, indurat, & mirum in modum exaſperat. *Gal. de diſſolutione continui.*

472. Aceti parum cum multa aqua mixtum, conglutinat ulcera. *Gal.* 1. *de ſimp. med. fac.*

473. Acetum cum aqua ita dilutũ, ut bibi poſſit, vulgò poſca dictum, eſt defenſivum contra inflammationes ulcerum.

474. Acetum ita cum aqua mixtum & gargariſatum, gutturis fluxiones inhibet, & contra aphtas prodeſt.

475. Acetum mixtum cum aqua & impoſitum vel cum linteo, vel cum ſpongia, inflammationibus ex fluxione medetur.

476. Acetum cum aqua mixtum, & exterius illitum, pruritùm cutis tollit, ac ſimul aſtringit.

477.

477. Aceti usus in medicamentis ad lienem semper tutus est.

478. Aceto si madefiant brachia & pedes, ut pustulæ excitentur, dolor & vomitus ventriculi sedatur, & ventriculus corroboratur. *Gal.* 8. *de comp. med. secundum loca.*

479. Acetum si eo laventur nares sæpius, fluxum sanguinis per nares sistit.

480. Acetum spongia applicatum, vel potius muſco quercino, sanguinis fluorem in mulieribus sistit.

481. Acetum cum pulveribus & speciebus astringentibus impositum cum linteo duplici hepatis regioni, fluxum sanguinis per nares sistit.

482. Acetum in sessu pedum usque ad genua feliciter ad fluorem sanguinis usurpatur. *Dioſc.*

483. Acetum solum sæpe usurpatum, herpetes tollit.

484. Acetum cum succo cancri vivi illitum herpetes sanat.

485. Acetum cum bolo armeno,

commune repercuſſivum chirurgorum eſt, & diſcuſſivum tumorum germanicè dictum Dörnbandt.

486. Acetum cum bolo armeno, olibano, & maſtiche, eodem modo medetur, & fortius eſt repercuſſivum.

487. Acetum & lixivium ana æqualib. partib. mixtum, cum parum ſalis & bolo armeno, omnes tumores ex caſu repercutit & reſolvit.

488. Acetum cum nuce Moſchata, Roſis rubeis, Maſtiche, & caryophyllis applicatum cum pane toſto umbilico, vel regioni vẽtriculi, ſanat dyſentericos fluxus, & ſuperpurgationes.

489. Acetum eodem modo mixtum, & inſuper additis pulveribus, abſynthio atq; Mentha, magis corroborat ventriculum & inteſtina: minus autem aſtringit.

490. Acetum cum nuce Muſchata, Roſis rubeis, Acacia & Maſtiche, cum pane toſto applicatum imo ventri, efficax remediũ eſt contra immodicum profluvium menſium.

491.

491. Acetum ex Malvatico cor magis quàm aliud acetum corroborat. *Remedia ab aceto Malvatico.*

492. Acetum ex Malvatico contra Syncopen maximè prodest.

493. Acetum cum allio contuso mixtum contra vulnera ex morsu serpentum efficax remedium est.

494. ACETUM VIOLACEUM in salsamentis sumitur jucundè contra sitim ex æstu vel ex febribus. *Remedia ab aceto violaceo sumpta.*

495. Acetum violaceum tutius sumitur ab Epilepticis.

496. Acetum violaceum tussi veteri quodammodo salubre est.

497. ACETUM ROSACEUM contra syncopen omnium maximè valet. *Remedia ab aceto rosaceo sumpta.*

498. Acetum rosaceum fronti & temporibus illitum cum aqua plantaginis vel similibus dolorem capitis ab æstu & à febribus magis, quàm acetum solum, lenit.

499. Acetum rosaceum cum speciebus diatrion santalon', diarhodon & aliis pulveribus astringentibus mixtum atque regioni hepatis impositum

cum linteo madefacto in eo, fluxum sanguinis per nares sistit.

Remedia ab oxym. sumpta.

500. OXYMEL seu acetum mulsum, si vel cochlearibus aliquot lambatur, vel in forma potionis ad unciã j. s. cum aquis convenientibus unciar. iij. usurpetur, remedium efficax est ad attenuanda, incidenda, resolvendaq; crassa & lenta excrementa, quæ in jecinere & ventriculo longo tempore collecta sunt.

501. Oxymel diuturnas febres incidendo & coquendo peccantem materiam tollit.

502. Idem Epilepticis remedio est.

503. Idem obstructiones omnium viscerum interius sumptum aperit.

504. Oxymel sputum facilius reddit & educit.

505. Acetum mulsum lieni confert. *Galenus 9. de comp. med. secundum loca.*

506. Acetum mulsum nervosis partibus nocet.

Ab oxym. composito.

507. OXYMEL COMPOSITUM ea-

eadem remedia, quæ oxymel simplex, sed valentius suggerit.

508. Oxymel compositum urinam movet & sudorem elicit.

509. Oxymel tum simplex tum compositum, si immodicè & nimis sæpè usurpentur, intestina radunt, & nervosa quodammodo lædunt.

510. ACETUM SQUILLITICUM, si mane parum sumatur & paululùm pòst deambulent, faucium orisq; partes, inprimisq; gingivas saniores reddit. *Remedia ex aceto squillitico sumpta.*

511. Acetum squilliticum omnia superflua cõsumit, & corpori meliorem habitum reddit.

512. Acetum squilliticum os ventriculi corroborat, vocem meliorem reddit, & spiritum emendat, oculorumq; aciem confirmat.

513. Acetum squilliticum lienis durities vehementer solvit.

514. Acetum squilliticum urinam promovet, & calculosis quoque prodest. *Gal. 1. de simp. med. fac.*

515.

515. Acetum ſquilliticum mirifice convenit orthopnoicis. *Gal. 7. de comp. med. ſecundum loca.*

516. Oxymel ſquilliticum omnes humores craſſos lentos & viſcoſos vehementiſſimè incidit, ſeparat & diſcutit.

517. Oxymel ſquilliticum mixtum cum pulveribus nucis moſchatæ, & ij vel iij. cochl. eporum, epilepſias diuturnas ſenſim tollit.

518. Oxymel ſquilliticum pulvere nucis moſchatæ & aqua ceraſorum eodem modo contra Epilepſiam valet & in uſu gratius remedium eſt.

519. Oxymel ſquilliticum omnes obſtructiones viſcerum valenter aperit.

520. Oxymel ſquilliticum confert ventriculo, & ructum acidum ſanat.

521. Oxymel ſquilliticum urinæ incontinentiam tollit.

522. Oxymel ſquilliticum compoſitum dentes mobiles confirmat.

523. Oxymel ſquilliticum compoſitum

situm in quartanis utile remedium est.

524. ACETUM PASSULARUM obstructiones hepatis & lienis aperit. *Remedia ex aceto passularum.*

525. Acetum passularum naturis picrochilis prodest, & bilem mitigat.

526. Acetum passularum tussientibus, & phthisicis quodammodo concedi utiliter potest.

527. SYRUPUS ACETOSUS simplex digerit choleram, phlegma & melancholiam. *Remedia è syrupo aceto sumpta.*

528. Syrupus acetosus simplex attenuat crassa, incidit viscosa & refrigerat.

529. Syrupus acetosus simplex febres tertianas & quotidianas tollit.

530. Syrupus acetosus simplex obstructiones viscerum aperit, & urinam provocat.

531. Syrupus acetosus simplex putredinem humorum in febribus sistit & malignas febres sanat.

532. Syrupus acetosus simplex sitim sedat in febribus.

533. Syrupus acetosus compositus bilem,

bilem, craſſamq; pituitam incidit maximè.

534. Syrupus acetoſus vel ſimplex vel compoſitus, ſi miſceatur cum aqua acetoſæ, in forma longi Iuleb, ſitim in febribus maximè mitigat.

535. Syrupus acetoſus compoſitus antedictas medelas omnes fortius præſtat.

536. Syrupus acetoſus compoſitus ita fortiter incidit, ut caput & nervos nonnunquam petat.

537. Syrupus acetoſus compoſitus, ſæpius uſurpatus, facilè poteſt hepar debilitare.

media ab. ſaccha- ſimpta.

538. OXYSACCHARA ſimplex corroborat cor, & omnes vitales ſpiritus.

539. Oxyſaccara ſimplex contra venenum valet, & peſti reſiſtit.

540. Oxyſaccara ſimplex digerit, & tollit duplices tertianas febres.

541. Oxyſaccara compoſita in longis febribus à ſanguine, vel à bile auxilio eſt.

542.

542. Oxysaccara composita cor corroborat, & lætitiam animi auget.

543. Oxysaccara composita hepaticos quoq; juvat.

544. Oxysaccara composita lienis obstructiones tollit.

545. RADIX VEL RACEMORUM VITIS CINIS, si lixivium ex eo fiat, & lavetur eo caput, cerebri humiditates exiccat.

546. Idem lixivium simplex mixtum cum sapone linteo madefacto in eo applicato erysipelati, dolorem lenit, & erysipelata tuto sanat, sed sæpius epithema repetendum est.

547. Idem lixivium, si cum eo coquantur majorana, stœchas arabica, citrina & betonica, optimũ lixivium est ad exiccandas humiditates cerebri, & ad caput corroborandum.

548. Lixivium idem & cum sapone præparatum, si lintea in eo madefiant & exiccentur iterum, atque lintea sicca applicentur in erysipelate sananda, tutius præstare vulgo creditur,

sed

ſed ſuperſtitioſum eſt, & paulò minus, & tardius, quàm ſuperius medicamentum ſanat, neque tutius ullo modo.

549. Cinis ex radicibus vitis & ex herba cichorii, ſi inde fiat lixivium, quo laventur capilli capitis, illos pulchriores reddit.

550. Lixivium ex cinere eodem, ſi lavetur eo caput, memoriam quoque corroborat.

Τῷ μόνῳ δόξα.

APPENDIX
CVLTORI PLANTARVM EXOticarum neceſſaria.

LECTORI.

CUM ex Bibliotheca Nobilis & Clariſſimi Dn. D. JOACHIMI STRUPPII *à Gelnhauſen*, Archiatri olim Heidelbergenſis, ſubſequentia Manuſcripta Clariſſimi CAROLI CLUSII ante multos annos mihi communicata fuerint, eadem in gratiam Herbilegæ Juventutis hîc etiam appendicis inſtar adjicere placuit.

Illuſtriſſimo Principi, ac Domino,

Dn. LVDOVICO, COMITI PAlatino ad Rhenum, utriuſq; Bavariæ Duci, & S. R. Imperii Electori, ac Archidapifero, &c. Domino ſuo perpetua obſervantia colendo & clementiſſimo,

CAROLUS CLUSIUS,

Illuſtriſſ. Celſitud. ſuæ obſervantiſſimus.

ILLUSTRISSIME Princeps, & Domine Clementissime, ut fidem liberarem, quam Illustriss. vestr. Celsitudini Heidelbergâ discedens dederam; postquam Viennam, DEI beneficio, incolumis redii, illud potissimum mihi curæ fuit, ut quam plurima semina colligerem, quæ Illustriss. V. Celsitudini grata esse existimarem. Ex his itaque, quæ meus famulus per meam absentiam coëgit, quæque ab amicis, cùm ex Italia, tùm aliunde accepi, fasciculum composui, quem Illustriss. V. Celsitudini nunc mitto, sperans eam boni consulturam hoc tenue & qualecunque nostrum munusculum herbarium. Eorum verò seminum catalogum confeci, singula suo ordine, & per classes distribuens, ut cõgeneres plantæ facilius suum locum obtinere possint. Ad singulas autem classes additum est, quo quæque tempore, quo loco,

loco, & solo, terræ sint committenda: longa etenim experientia didici, pleraque imò fere omnia felicius provenire, si Autumno & ante hyemem serantur, quam novo Vere, quoniam pleraque terræ gremio foveri diutius desiderant, & pauca admodum esse, quæ non nisi Vere sint serenda. Studui etiam, quantum potui, eundem ordinem in fasciculorum colligatione observare: ideoq;, ne ordo perturbetur, eos circumspectè solvendos censeo, tametsi ex catalogi præscripto facile (si perturbetur) denuo restitui possit. Arbitror autem in eo cumulo circiter quinquaginta esse, quæ ex Illustriss. V. Celsitudinis catalogo ipsam desiderare animadverti. De reliquis, quæ in eo catalogo continentur, meam sententiam Clariss. Viro D. GEORGIO MARIO, Illustriss. V. Celsitudinis Medico aperui: nempe pleraq; esse, quæ non modo ex universa Germania, sed ne ex Italiæ quidem omni loco accersi possint: nonnulla etiam

mihi prorsus ignota, & ex iisdem quædam nunquam etiam conspecta: sperare tamen primo ineunte Vere & subsequente Autumno, circiter quinquagenarium alium numerum explere posse, DEO vitam mihi largiente. Quaverò ratione nonnullos frutices & alias plantas ad Illustriss. V. Celsitudinem proximo Vere curare possim, ad D. Marium perscripsi. Itaque longioris Epistolæ lectione Illustriss. V. Celsitudini tædium inducere nolens, à Deo Opt. Max. novi incuntis anni, & plurimorum subsequentium, cursum, cum omni felicitate, ut illa explere possit, ardentibus votis precabor. Viennæ, XI. Januarii M. D LXXX.

SEMINA.

Illustrissimo Principi, ac Domino,
Dn. LVDOVICO, COMITI PALATINO ad Rhenum Duci Bavariæ & S. R. I. Electori & Archidapifero missa,
XI. Januarii CIↃ IↃ LXXX.
à
CAROLO CLUSIO ATREB.

Bulbo-

Bulbosarum.

Tulipæ præcocis flore albo.
albo-vario.
luteo.
luteo-vario.
purpureo.
purpureo-vario.
rubro.
rubro-vario.
Tulipæ serotinæ flore luteo.
Tusai, seu Coronæ Imp. flore rubro.
pallido.
rubro.
Fritillariæ, seu Meleagridis.
Hyacinthi orientalis polyanthi.
Hyacinthi autumnalis.
Hyacinthi Belgici flore albo.
cæruleo.
Colchici flore albo.
Croci verni.
Iridis bulbosæ flore (luteo. vario. violaceo.) Hyacinthi poet. quorundam.
Orinthogali (majoris pannonici) flore spicato.

Narcissi juncifolii, flore luteo, odoratiss.

Hemerocallidis Valentinæ.

Scorodopraſi, quorundam Galbuli ſupremo capite nati.

Præſtitiſſet hæc omnia ſeri ſub Autumni finem: poterunt tamen nunc etiam, ſed ſtatim ſeri: niſi quis proximum Autumnum expectare malit: quod ſanè tempus ſeminibus bulboſarum & tuberoſarum terræ mandandis maximè accommodum eſt: & ejuſmodi ſemina aliquot annis incorrupta permanere poſſunt, ſi loco non nimium calido adſerventur. Deſiderant verò terram ſemiarenoſam, & à lapillis, & ſordibus benè repurgatam, locumq; Orienti, aut Occidenti expoſitum; tametſi & meridianum ſolem ferant. Ferunt & omnia hortum per hyemem, præter Hemerocallidem Valentinam, quàm fictili ſeri, ſervariq; ſatius eſt.

Tuberoſarum.

Aconiti hyemalis.

Aconiti Taurici.

Aconiti flore Delphinii Belgici.

Sileſiaci.

Antho-

Anthoræ, sive Antithoræ.

Aristolochiæ legitimæ longæ.

rotundæ.

Cotyledonis, seu Vmbilici Veneris.

Cannæ Indicæ.

Chamæ-Iridis latifoliæ Belgicæ, variis generis.

Chamæ-Iridis latifoliæ Pannonicæ, variis generis.

Iridis majoris Constantinopolitanæ.

Ixidis marinæ.

Doronici Gallici angustifolii.

Doronici Pannonici majoris, seu 5. Clusii.

Dentariæ bulbiferæ.

Pæoniæ peregrinæ.

Polygonati Pannonici tertii Clusii, sive Lauri Alex. Matth.

Præstitisset etiam hæc Autumno seri: possunt tamen & nunc commodè terræ mandari. Hujusmodi verò solum requirunt, quale superiora, potiusque umbra, quàm sole delectantur: præter Cannam & Irides, quæ omnem ferre possunt. Observandum autem Aristolochiam longam,

Cotylidonem & Cannam minime ferre hyemem in horto: qua de causa fictilibus potius credendæ & adservandæ. Canna primum maceranda per unum aut alterum diem, & Martio serenda.

Arborum, Fruticum, Suffruticum.

Cupressi.

Myrobalani vulgo nuncupati, Prunipotius generis.

Myrobalani Græcorum, Grani Ben.

Kismisen Indici, forte Ebeni.

Styracis è Libano monte.

Viticis.

Thuyæ.

Tamaricis Pannonicæ.

Oxycedri, sive Cedri Lyciæ.

Myrti.

Acaciæ Dioscoridis.

Paliuri Theophrasti.

Periclymeni recti, fructu nigro.

Periclymeni recti humilis.

Vitis ideæ, Guilandini Amellanches.

Cistimaris, rotundiore folio.

Cistimaris, longiore folio.

Cytisi

Cytisi Maranthæ & Matthioli.
Verbasci fruticantis, seu sil. Matth.
Ericæ Belgicæ elegantis flore purpureo.
Teucrii suffruticantis.
Stœchadis Arabicæ.
Thymi Cretici.
Suffruticis Alpini, Chamaedris folio.

Pleraq; ex his hortum hyeme non ferunt: Sed fictilibus aut vasculis, seu capsis ligneis serenda & adservanda, qualia sunt 1. 2. 3. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 16. 17. 18. 19. 21. 22. 23. reliqua autem frigoris patientia sunt: omnia autem tenue, & pingue solum amant. Commodissime autem terræ committentur proximo Februario, aut Martii initio.

Annuarum.

hoc est:

Quæ plerunq; singulis annis pereunt, aut altero anno, postquam videlicet semen contulerint: nonnulla verò aut sponte se serunt denuò, eaq; ante hyemem: nonnulla verò primum novo vere terræ sunt committenda, qualia, 3. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 16. 17. 19. 20. 21. 22.

Atractylidis.
Alectorolophi Pannonici majoris.
Alceæ Americanæ.
Bamiæ Cayrinæ.
Bombacis, seu Xyli.
Balsaminæ maris, Momordicæ.
Brassicæ floridæ, Cauliflori.
Brassicæ monospermatis.
Colocinthidis Arabicæ.
Corchori ex Cayro.
Cyani varii generis.
Floris solis.
Oxys flore luteo.
Papaveris Corniculati flore rubro.
violaceo.
Sesami.
Solani pomiferi.
Tribuli terrestris.
Volubilis flore cæruleo, fior de notte.
Lithospermi majoris: Lachrimæ Iob.
Panici americani.
Sorgi albi.

Aliarum varii generis,

Quæ maxima ex parte perenni sunt radice,

dice, hoc est, in plures annos durant, nec semine maturo intereunt. Possunt vero omnia, & novo Vere, & Autumno seri, quovis loco, modo terra apta sit, & repurgata: melius tamen Autumno sata, & felicius provenire solent.

Alsines repentis Clusii.
Alceæ peregrinæ Pancii.
Absynthii alpini umbelliferi.
Arthemisiæ tenuifoliæ.
Aquilegiæ flore multiplici cinerei coloris.
cæruleo inverso.
versicolore.
Astragali Monspelliensium.
Campanulæ lactescentis latifoliæ, fl. cæruleo
tenuifoliæ, fl. albo.
Cãpanulæ Trachelii majoris, fl. purpureo.
Caryophyllatæ montanæ Matthioli.
Caryophyllei Hamburgensis Pannon. fl. albo simpl.
Caryophyllei montani fl. simplici rubro.
carnei coloris.
Caryophyllei minimi alpini.
Cerinthes majoris: interdum biennalis est.
Chrysanthemi.
Ferri equini, sferra cavallo.

Gen-

Gentianæ majoris Pannonicæ, seu primæ Clusii.

Gentianæ Pannonicæ secundæ Clusii.

Hesperidis flore albo.

obsoleto odoratissimo.

purpureo.

Lauri alexandrinæ veræ.

Lini sil. Pannonici tenuifolii, flore ex albo purpurascente cæruleo.

Lini sil. Pannon. latifolii flore cæruleo.

Lunariæ majoris Pannonicæ flore albo odorato.

Lychnidis sil. secundæ Hispanicæ Clusii, fl. rubro.

Menthastri alterius Clusii sine tuberosa radice.

Orminisilvestris quintæ Pannon. Clusii.

Orobus Pannonicus flore albo.

Primulæ veris flore rubro.

Primulæ veris elatioris fl. luteo duplici.

Primulæ veris Alpinæ, seu Auriculæ Vrsi flore luteo.

rubro saturo.

Pisi sil. Pannonici.

Pulsatillæ alpinæ flore albo.

Ranun-

Ranunculi Pannon. seu Anemones tertiæ.
Matthioli flore albo.
Ranunculi alpini. 2. & 3. Clusii fl. albo.
Scabiosæ majoris flore albo, folio Centaurii majoris.
Scabiosæ Pannonicæ flore rubro.
Scabiosæ alpinæ elegantis.
Scabiosæ seu Iaceæ Pannon. capite hirsuto.
Stœbes primæ Hispan. Clusii.
Sonchi lævis majoris, flore cæruleo.
Thalictri Hispanici.
Thlaspi Pannon. primi Clusii.
alterius Clusii.
Valerianæ rubræ.

Umbelliferarum.

Quarum nonnullæ perennes sunt: aliæ semine prolato pereunt, & duæ priores annuæ censendæ sunt:

Caucalidis Hispanicæ.
Cumini ex Caramania.
Ferulæ.
Ferulaginis.
Libanotidis cachryferæ Hisp.

Liba-

Libanotidis quorundam.
Peucedani.
Seseli Massiliensis veri.
Seseli Massiliensis Matthioli.
Seseli Pannonici elegantis.
Smyrnii Cretici.

Hæc sunt, quæ ex iis, quæ hoc anno cùm mihi collecta sunt, tum amicis: quæque ex Italia nanciscipotui: inter quæ pauca admodum sunt, quæ in Sprengeri catalogo deprehenderim: circiter verò quinquaginta ex eorum numero, quæ Illustriss. Principem Electorem desiderare animadverti. Totidem verò Plantas in Illustriss. ipsius Celsitudinis catalogo comprehensas proximis Vere & Autummo, cum aliis, quæ non minus grata fore existimo, Deo Opt. Max. mihi vitam concedēte, missurum me spero. Multa verò in eodem catalogo continentur, quæ haud scio an adquiri possint, præsertim exotica illa & peregrina. Non nulla contra sunt, quæ circa Noribergam sponte nascuntur, unde facilius accersi possunt: veluti Damasonium nothum, Ros solis; Oleam autem veram alit ibidem Medicus Italus, qui monachus

chus aliquando fuit. Sunt præterea nonnulla, quæ nunquam videri memini, eamq; ob causam prorsus ignota mihi: cujusmodi Iasminum flore cæruleo, Asphalathus verus, Dracunculus Matthioli, qui fictitius est, Digitalis Indica, Lycium verum, Cortusæ, Sarsa parilla, Ranunculus Constantinopolitanus, Cõsolida regalis flore multiplici, Rosa Citrina impleta, Pæonia alba impleta, Narcissus luteus multiplici flore, Hepatica trifolia polyanthos.

Paucula porrò hæc, quæ nunc mitto, ut boni consulat Illustriss. sua Celsitudo etiam atque etiam orabo.

Ex alio Caroli Clusii M. S. sibi communicato lubens communicabat sequentia Vir Clarissimus. & excellentiss. Dn. Johan. Christoph. Ayrer, Med. D. & Archiater Brandeburgicus Onoldinus.

Annuæ plantæ in horto serendæ.

Flos solis Peruvianus *amat terram bene*

benè subactam & stercoratam. Caloris simul & humoris appetens. Estq; trium generum.

I. Altissimum, *quod in Germania ad 15. pedum longitudinem excrevit.*

II. Semine nigricante, *& multò humilius. Sæpè in aliquot caules ex una radice sese extendens.*

III. Semine penitus nigro *& triangulari & duriore, ex Gallia allatum, sed non enatum.*

I. Blitum *versicolore.*

II. Convolvulus cœruleus, *aliis Fiordinotte, qui citò serendus, alioquin semen apud nos non fit maturum.*

Petum *utrumq;, foliis latis, & angustis.*

Abutilon Arabicum.

Conyza Hippocratis.

Cancalis Hispanica.

Vesicaria peregrina.

Moluca utraq; aspera & levis.

Thlaspi Creticum.

Mala insana.

Aster Atticus luteo flore.

Plan-

Plantæ annuæ in fictilibus ſerendæ & diligentius tractandæ.

Sabdariffa, *ex Americâ ante paucos annos allatum in Hiſp. poſſet* Alcea Veneta arboreſcens *nominari. Semen apud nos interdum fit maturum.*

Momordica mas.

Balſamina fœmina.

Canna Indica dicta, flore pulcherrimo.

Ocymum minimum Cariophyllatum.

Maximum Citratum.

Staphys agria.

Siliquaſtrum rotundum, flavum, longum, nigrum.

Biennales in horto ſerendæ.

Leucoium marinum majus.

Stoëbe Salmantica prima.

Oſyris ſpinoſa.

Stoebe Argentalis Hiſpanica.

Papaver corniculatum, flore purpureo.

Et alterum puniceo paſſim in Moravia creſcens.

Linaria ex monte Gargano.

Alyſſum Dodonæi.

Biennales ut plurimum, si primo anno serius terræ mandentur, nec seminis quicquam, aut florum produxerint.

Petum utrumq; quamvis, si diligentiam adhibeam, in tertium quoque durare visum sit.

Antirrhini aliquot genera.

Thlaspi Creticum.

Canna Indica.

Plantæ primo anno, cùm adhuc teneræ sunt, hyeme recondendæ, deinde ubi non nihil adoleverint, in horto relinquendæ, sed tamen tegendæ.

Scammonea.

Thuiæ, sive Cedrus Varronis, de quâ postea.

Acanthus.

Aethyopis.

Perennes & tuberosæ, fictilibus asservandæ per hyemem.

Anemone flore albo & purpureo.

Iridis genus Constantinopolitanum.

Iris

Iris humilis latifolia.
Cyclaminus, foliis hederæ, flore albo.
Apium verum.
Cotyledon, sive Vmbilicus Veneris.
Aristolochia vera, longa & rotunda.
Martagon Constantinopolitanum.
Lilium Persicum.
Corona regalis Dodonæi.
Mandragora Orientalis.
Pistolochia.

Perennes & tuberosæ in horto relinquendæ.

Iris angustifolia.
Floribus albis Iris.
Asphodelus albus, & luteus, ac tertius ex Belgio allatus, bulbosus Galeni, forsitan Dens caninus, sive hermodactylus quorundam.
Hermodactylus verus, instar nostri Colchici.

Bulbi fictilibus asservandi.

Scylla, Pancratium.
Arisarum utrumq;.
Iris Bulbosa ex Armenia fl. pulcherrimo.

Iris bulbosa, flore pulcherrimo, versicolore.

Iris bulbosa, flore violaceo.

Tulipa diversi generis.

Tulipa rubro flore.

Narcissus Constantinopolitanus.

Narcissi alii multiflori.

Narcissus juncifolius Dodonæi.

Hiacynthus Orientalis major & minor.

Item & tertius flore albo.

Bulbi in horto relinquendi.

Tulipa flore luteo.

Martagon bulb. Austriacum.

Moly Dioscoridis Homeri nuncupatum.

Crocus sylvestris.

Ornithogalum Narbonense apud Dodonæum.

Ranunculus Illyricus.

Lilium Anglicum.

Bulbus Vomitorius, Muschari Turcarum.

Gladiolus.

Lilium humile.

Flos Meleagridis, Gallorum Fritillaria.

Nar-

Narciſſus odoratus in medio purpureus.

Plantæ perennes, ſed hyeme recondendæ.

Stachys vera.
Trifolium Aſphal.
Cyanus, Hieroſolymitanus dictus.
Crithmum.
Mandragora.
Mechoaca prima & ſecunda.
Ficus Indica.
Polium montanum alterum.
Valeriana rubra Dodonæi.
Harmel, ſive ruta ſylveſtris.
Verbaſcum ſylveſtre, foliis ſalviæ.
Leucoium luteum & rubrum, plenis floribus.
Convolvulus Americanus.
Dictamnus Creticus, qui tamen in cella & loco humidiori non durat.

Herbæ peregrinæ ſemper in horto relinquendæ.

Soldanella marina.
Soldanella montana.
Chriſtophoriana.

Gratiola utraq.

Artemisia Turcarum.

Eryngium montanum, & alterum marinum.

Libanotis Hispanica, Ferula.

Helleborus albus.

Niger, flore incarnato.

Helleborus Dodonæi.

Linaria flore odorato.

Aconitum latifolium.

Iacea flore albo.

Tithymallo Myrsimios.

Viola martia simplex, tota lutea.

Plantago rosea.

Chamæmelum, plenis fl. (attamen contegendum.)

Linaria Caryophyllata.

Ageratum, sive herba Iulia.

Digitalis flore albo, intus punctis rubris conspersa.

Digitalis, flore diversicolore.

Item rubra, lanuginosis & levioribus vulgari.

Centaurium majus (attamen contegendum.)

Ascle-

Asclepias, flore nigro.

Caryophyllata montana, fl. luteo majore.

Auricula Vrsi, flore luteo & rubro.

Scorzonera, flore odorato.

Iris Illyrica.

Hyssopus flore albo: alioquin luteo quoq; haberi dicitur.

Leucoium sylvestre Tyrolense, flore odoratissimo.

Galega.

Pyrethrum flore Anthemidis, sed benè muniendum.

Frutices & arbusculæ in Vasculis asservandæ per hyemem.

Nerion, sive Rhododendron utrumq;.

Rhamnus tertius, aliis Paliurus sylvest.

Laurus.

Anagyris prima.

Salanum arboreſcens, aliis Amomum Plinii.

Genista Hispanica.

Azedarac, sive Pseudosycomorus.

Iasminum utrunq;, album & luteum.

Apocynum verum.

Smi-

Smilax aspera: quamvis benè munita interdum ferat hyemem.

Ruscus.

Myrtus omnis, & inprimis Tarentina.

Guajacana, aliis Lotus Theophr.

Vitex.

Aspalathus, sive Acacia Matthioli (da.

Malva arbor.

Tragium Monspelien se.

Rosa Moschata minor.

Periploca, sive Vincetoxicum scandens.

Tamariscus hortensis.

Galla.

Frutices & arbusculæ in solo relinquendæ.

Anagyris ll.

Rhamnus lævis.

Oleaster Cordi.

Olea Boëmica, vel potius Olæagnus.

Syringa flore albo, & altera fl. punicei.

Lilac. Matth. sed malè depictum.

Rhus obsoniorum Gallicum.

Polemonium Monspelien se, Dodonæo Cy- (tisus.

Ceratia Syl. vulgò arbor Iudæ Cetinus Plinii.

Semi-

Semina quæ tardè admodum & nonnunquam altero anno primùm erumpunt.

Pæonia Constantinopolitana.

Tulipa.

Hiacynthus Orientalis.

Rhamnus tertius, aliis Paliurus sylv.

Narcissi exotici.

Mandragoræ.

Larvos ex Æthyopia, quæ aliis est Pæonia Indica, nonnullis Phaseolus Indicus.

Granũ Pæoniæ minus, rubrum, nigra maculâ, figura cordis, notabile, quod granum unum vehementer purgat.

Notandæ quædam regulæ circa culturam plantarum variarum.

I.

Quare semina quædam citius, quædam tardius è terra erumpunt, causæ sunt plurimæ, quas partim in naturam ipsorum seminum, & eorum ætatem, partim in solum, & cæli clementiam & inclementiam, partim in alias causas extraneas referre possumus:

de quibus omnibus alias prolixius & magis methodicè (volente Deo) à nobis tractatus instituetur.

Sed hoc experientia comprobatur, ea, quæ biennium requirunt ad seminis perfectionem, rarò provenire, nisi autumno sata, aut saltem quàm tardissimè veri terrâ mandata enasci.

Contra verò facillimè proveniunt, quæ biennio elapso pereunt rursum.

Sunt autem priora vivacissima, quæ interdum hominum ætatem superant, ut Peucedanum, Ferula, Angelica, &c. etsi in principio ortus tardè progrediantur.

II.

Iam dudum à me observatum est, magnam partem seminum exoticorum, præsertim arborum, tum quia caloris multum requirunt, tum etiam quod multum temporis, donec afferantur, consumatur, & inter afferendum scatulis & similibus vasculis inclusa quasi suffocentur, præsertim in locis tepidioribus diu relicta; vix ante Augustum è terra erumpere, quædam etiam non nisi vere sequenti, & quædam etiam serius.

Ob

Ob eam causam solemus fictilia, quibus semina insunt, sub tecto, hyberno frigore reponere, ilq; per biennium, quamvis nihil in illis se ostendat. Vidimus enim & Thymum, & laurum sylvestrem, piper montanum, & pura alia, tertio primum anno se se exeruisse, & hâc patientiâ fruimur in magna parte plantarum exoticarum.

III.

Ad promovendum celerem seminum provenum, quidam vascula satis profundè ad dimidiam fermè partem implent stercore columbino & equino, & optimam terram addunt: hæcq; relinquunt in loco tepidiore, vel sole exponunt, donec fimum incaluerit, & terram quoque calidiorem reddiderit. Quodsi semina in illam recondita sint, postea rigandæ aqua, fimo bubulo admista, eaq; nonnihil tepida, & sic celerius enascuntur.

IV.

Dictamnus Cret. Thymum verum: Origanum lenius, Hyssopus, Cilicia, & similia odorata, & siccïora germina exotica, priusquam flores emittant, pungendi sunt, ut multiplicentur, alioquin facilè pereunt.

Præterea hyeme alicubi repoſitæ, liberiorem aërem deſiderant. Nam ferè ejuſmodi naturæ ſunt cum Roſmarino; & ſi arctius occludantur, ſuffocantur.

V.

Narciſſi Orientales, vel Conſtantinopolitani, non facilè noſtrum cælum ferunt, & rarò florent: bulbis tamen in terra ſuis ſe admodum propagantes: qui fictilibus aſſervandi, quibus cum facile putreſcant, (ut aliquoties jam mihi contigit.) inde ſingulis ferme annis, præſertim humidioribus, eximendi ſunt, eo tempore, quando foras depoſuerunt. Sicq; per unum atq; alterum menſem à terra liberi aſſervandi, ut nimium ſcilicet humiditatem excoquant: deinde Auguſto aut Septembri rurſum fictilibus reddendi: nam hortum apud nos nullo modo ferre volunt.

VI.

Bulbi alii peregrini, aut Hiacynthi Tulipæ, aut Muſchari, hyemem ferè apud nos tolerant, diligenter contecti, ſed ob ipſorum rariorem copiam fictilibus aſſervãtur, cum eorum jacturam metuamus. Vbi defloruerint

rint à nimio calore æstivis diebus sunt muniendi, alioquin sæpè exarescunt. Possunt autem conjuncti novem bulbi uno fictili asservari, ubi terrâ postea ad summum vas impletur, qua complanata bulbi ordine distribuuntur, quibus terra aggerenda ad tres digitos transversos: majores bulbi æquali distantia reponantur. Unus in medio, duo secundum ansam Vasis, ac duo ex adverso. Singulis verò biennijs elapsis, mense Iulio inspiciendi, & si multiplicati fuerint, sicuti ut plurimum accidit, minores separandi. quisi adeò parvi sint, ut plurium locus sit capax, ponantur tres pro uno, singulis interstitijs: ita brevi temporis spacio multos bulbos circumcludemus, nam ita separati facilè crescunt.

VII.

Thuia sive Cedrus apud Varronem & Ciceronem, Progethes apud Strabonem, ex qua mensæ pretiosæ & odoratæ admodum apud Veteres fiebant, tempore Regis Francisci I. in Galliam ex Canata, regione novæ Franciæ dictæ, per Navarchum Rotervallium allata est. Semine nascitur, & citò

creſcit. Seri debet in Vaſis terrâ optima & cribratâ refertis, ut quarto parte digiti ſemen ſolummodo tegatur, cumque rigatione opus fueris, linteo ſuperpoſito rariore tegenda terra; aliter ſemina abluta ſurſum aſcendunt & nudantur. Dum verò plantæ adhuc ſunt teneræ, à Meridiano ſole per æſtus defendendæ, & hac ratione prope ducentas arbuſculas cuidam proveniſſe audivi. Sat erit enatas prima vice per hyemem in fictilibus aſſervare, deinde proximo Vere eo loco deponere, ubi perpetuo manſuræ ſunt; nam durior eſt, & poſtea omnes aëris injurias ferre poteſt.

FINIS.

Adl 1456463